

Krivolovci

Reinhard Kaiser-Mühlecker

Krivotlovci

preveo s njemačkog
Andy Jelčić

FRAKTURA

Objavljivanje ovog djela omogućeno je uz potporu književne mreže TRADUKI, čiji su članovi Savezno ministarstvo za europske i međunarodne poslove Republike Austrije, Ministarstvo vanjskih poslova Savezne Republike Njemačke, švicarska Zaklada za kulturu Pro Helvetia, austrijska Interesna zajednica prevoditeljica i prevoditelja (Književna kuća u Beču) po nalogu Saveznog ministarstva za umjetnost, kulturu, javnu upravu i sport Republike Austrije, Goethe-Institut, Zaklada S. Fischer, Javna agencija za knjigu Republike Slovenije, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Ministarstvo za društvo i kulturu Kneževine Liechtenstein, Zaklada za kulturu Liechtenstein, Ministarstvo kulture Republike Albanije, Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije, Ministarstvo kulture Rumunjske, Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta Crne Gore, Sajam knjiga u Leipzigu, Ministarstvo za kulturu Republike Sjeverne Makedonije, Ministarstvo kulture Republike Bugarske.

Naslov izvornika *Wilderer*, S. Fischer Verlag, 2022.

© 2022 by S. Fischer Verlag GmbH, Hedderichstr. 114,
D-60596 Frankfurt am Main

Objavljeno prema sporazumu s Michael Gaeb Literary Agency, Berlin
Prvo izdanje na hrvatskom jeziku, veljača 2024., Fraktura, Zaprešić

© za hrvatsko izdanje Fraktura, 2024.

© za prijevod Zaklada S. Fischer po nalogu programa TRADUKI
Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati
u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

ISBN 978-953-358-658-8

Prvo izdanje.

“Mjesec ne ostaje uvijek iza oblaka.”

— perzijska poslovice

1.

RUDILA JE ZORA; TEŠKO DA je bilo više od četiri ujutro. Na trenutak je pomislio da je možda već više sati, a dan je tmuran i oblačan, no prognoza nije najavljivala nikakvu promjenu visokoga pritiska koji se održavao već tjednima. U sumraku njegove sobe primjećivalo se neko titranje, neuhvatljiv pokret, jer se pomicalo lišće lipe koje je dosezalo do prozora. Puhao je slab vjetar – možda će ipak doći do promjene vremena kakva se zapravo može najaviti čak i u ovako rani sat? Ti su mu dojmovi u obrisima prolazili kroz glavu, kao da dolaze izdaleka i s njim nemaju nikakve veze. Čak i to što je izvukao ladicu noćnoga ormarića i posegnuo u nju kao da se događalo neovisno o njemu. Nije čak ni okrenuo glavu, ni bacio pogled. Metal nije bio jako hladan. Kad ga je prinio sljepoočnici bio mu je ugodan i umirujući. Suspregnuo je dah, zgrčio prst i povukao otkopac.

Klak, začulo se. Prazan, dosadan zvuk, a on je ispustio zadržani dah. Kako je to moguće? Odavno već samo taj zvuk. Zapravo je to bilo nemoguće, tako nemoguće kao da kod kocke, koliko god je čovjek puta baci, nikada ne ispadne šestica ili jedinica, nikada bilo kakav određeni broj točaka, nikada onaj koji se očekuje. Uzdahnuo

je, odmaknuo revolver od sljepoočnice, nekoliko puta okrenuo bubanj i vratio oružje u ladicu, ne zatvorivši je.

Bio je kraj srpnja, napokon suh, napokon vruć nakon kišnog i hladnog proljeća; mogao bi ustati, posla je bilo dovoljno, a nije više bio ni umoran, iako je legao tek nakon ponoći, ali nije to želio učiniti. Pratio ga je zvuk, taj prazni, dosadni zvuk prisutan već polovicu njegova života, tako da mu je postao životnim zvukom. Revolver je pronašao u nekoj staroj torbi na tavanu kad mu je bilo jedanaest ili dvanaest godina; mora da je pripadao djedu, a u njemu je bio jedan jedini komad streljiva. Od prvoga ubrzanog otkucaja srca činilo mu se da je namijenjen njemu, nikome drugom nego njemu. Svakih nekoliko tjedana ili u najboljem slučaju mjeseci začuo bi taj prazni, dosadni, iscrpljujući zvuk: klak... Nije se bojao da bi ga netko mogao iznenaditi; otkad se uselio u gornju sobu, nekadašnju bratovu, nitko više nije onamo ulazio. Pa čak i da ga je u nekome trenutku netko pritom i zatekao: ne bi ga to zabrinulo, gotovo da ne bi bilo istina, nego bi bilo kao nestvarno, i za njega i za onoga drugog.

Kao da su mu do toga trenutka uši bile zatvorene snom, začepjene, zapečaćene, tek je tada do njega prodrlo brujanje s autoceste, pa je čuo i kako granje lipe grebe o staklo, struganje, povremeno cviljenje. Odozdo se čulo kujino hrkanje. Tek je sada počeo primjećivati sve ono uobičajeno, prije toga mu ništa nije privuklo pozornost, jer mu ono na što je naviknut, svakodnevno isto, gotovo nikada ne upada u oči i zato što mu je osjećaj koji ga je naveo da posegne u ladicu prekinuo vezu sa svijetom. Nešto ju je onda ponovno uspostavilo. Nije to bio prazni škljocaj, a nije se povukao ni onaj osjećaj. U ono svakodnevno umiješalo se nešto što nije znao nikamo svrstati: zvuk kao da nešto grebe po kamenu, a kad je prestalo, još uvijek nije imao nikakvu predodžbu o tome što bi to moglo biti, jedino je utvrdio da je sad prestalo i hrkanje. Uspravio se i zbacio pokrivač. Zašto se probudila? Je li otac čistio dvorište? U tome trenutku otvorila su se kućna vrata i doista se začuo očev

glas da bi onda opet utihnuo. Jakob je osluškivao i čuo Landine pandže na pločicama predvorja.

“Jebemu”, rekao je.

Skočio je na noge, prorurio kroz sobu, naglo otvorio vrata, sjurio se niza stube i protrčao hodnikom do predvorja.

“Ajmo”, rekao je otac stojeći ondje s mobitelom u ruci. “Ajmo, Jakobe!”

Jakob je posegnuo za povodcem obješenim pored vrata i izjurio van. Umalo se spotaknuo preko grabilice za gnoj, ostavljene na tlu; pored nje je bila hrpica zemlje.

“Ej”, povikao je otac za njim. “Daj prvo obuci nešto na sebe!”

Jakob je instinktivno krenuo prema potoku i doista je ubrzo otkrio Landu; stajala je na livadi zgurena. Usporio je. Možda je samo zato pobjegla i odmah će se vratiti.

“Landa,” pozvao ju je bez daha, iako je pretrčao tek kratku razdaljinu, “dođi Landa!”

Kuja se uspravila i pogledala prema njemu, tek na trenutak, a onda se šćućurila, kao da već time nestaje iz Jakobova vidnog polja, kao da tako postaje nevidljivom, i onda odjezdila u suprotnome smjeru. Jakob je povodac omotao oko kukova i svezao ga na trbuhu. Slijedio je kuju kombinacijom trka i šuljanja; vidio je kako trči ispod nadvožnjaka autoceste i pored ribnjaka što ih je Jakob iskopao na isušenoj livadi koja je prije, dok je sustav drenaže još funkcionirao, bila pašnjak za goveda. Ribnjake je iznajmio ljudima iz grada, ali je prije toga sâm pokušao držati u njima ribe, što mu nije uspjelo.

Prije no što je nestala između joha i njihova lišća voštanoga sjaja s upustima na vrhovima, zastala je uz jedan od ribnjaka, glave isturene naprijed, podignutih laloka i šape, poput prepeličara, kao da je nanjušila divljač. Jutarnje joj je sunce obasjavalo dlaku, učinivši je sjajnom. Jakob se morao suzdržavati da je ne pozove; no umjesto da nastavi ići i sam je zastao, čekajući da ona iznenada, i ovaj put bez saginjanja, krene dalje. Bio je siguran da ga više ne

sluti u svojoj blizini i ne primjećuje; više se nije okretala. I onda je više nije bilo: godinama nepokošene koprive, gotovo ljudske visine, između kojih se provukla, još su se ljuljale. Jakob je znao da najradije bježi uz potok, pa je išao dalje, uz au, joj! u dva je odlučna skoka prevladao pojas kopriva i uzvodno slijedio tijekom potoka duž staze za divljač, iako psu više nije bilo ni traga. Pojedinačne travke i cvjetovi, a i cijele godine vlažna i hladna zemlja pod pokrovom gusta lišća uz obalu bili su mu ugodni pod bosim nogama. Kad je dosegnuo mjesto gdje obala postaje neprohodnom zbog paloga jasena, morao je ući u korito potoka. No nije to bio samo taj jedan jasen: posvuda su visjeli nad potokom, sivi, ljuskavi i bolesni; bilo ih je toliko da ih više nitko nije stizao ukloniti; zbog umiranja jasenovih mladica, još nove bolesti izazvane uvezenom istočnoazijskom gljivom, debla su se lomila po sredini poput šibica ili bi jednostavno pala; poneko bi se pritom zaplelo o krošnju drugog drveta, što je još više otežavalo krčenje. Otkad su odumirale mladice jasena, šumske nesreće upadljivo su se zimi množile. Gotovo redovito bi netko stradao od takvoga jasena, još je u rano proljeće jednoga ubio takav jasen, umro je nekoliko sati poslije u bolnici. Majka bi u takvim prigodama uvijek govorila da Jakob više ne bi trebao ići u šumu, da nije išao u školu za to, kao da drugi jesu.

Čim se Jakob spustio u ledenu, bistru vodu boje jantara, na tome mjestu duboku jedva do gležnja, na tridesetak metara udaljenosti otkrio je kuju kako raširenih prednjih nogu stoji pred dubokim dijelom potoka i kao da zuri u vodu koja je ondje postajala sivom poput kamenih i mineralnih naslaga pod tankim slojem zemlje. Jakob je vidio kako joj se trzaju mišići šije. Iako šum potoka nije bio preglasen, nego više žuborenje, bio je dovoljno glasan da ga ona ne čuje. Korak po korak napredovao je kroz vodu koja je hitro otjecala pod njim. Kamenje, oblo i presvučeno algama ili mahovinom, bilo je meko na dodir i sklisko, pa bi tek povremeno stao na nešto uglato; ne bi uvijek prepoznao što, jer su sunčeve zrake prodirale kroz krošnje ili možda prije kroz grmlje, od čega

je površina vode svjetlucala, što bi ga zaslijepilo i ne bi vidio ništa. Zbog toga je morao opreznije napredovati i paziti na što staje. Lan-da je bila već vrlo blizu. Udaljena nekoliko metara. Gotovo da ju je dosegnuo. Dvije-tri sekunde. Jakob je otpustio čvor kojim je bio privezao povodac, načinio posljednji korak i posegnuo za kujom, no prije no što ju je uspio dohvatiti, nešto šljatno mu se zabilo u ta-ban, tako da je jauknuo, pa iako unatoč boli nije stao, taj je mali zastoj bio dovoljan da ona odskoči ustranu. Stresla se kao da zna da za to ima vremena, da je on prespor ili da ne može biti brži jer ga boli noga, a voda postaje dubljom. Zatim je otrčala kao da se ništa nije dogodilo, kao da joj ostrim pozivom nije upravo zapo-vjedio da dođe k njemu.

“Prokleta droljo”, prosiktao je Jakob, podignuo stopalo i pro-motrio taban iz kojega je na jastučiću iza palca istjecala svijetla krv, rijetka poput vode s kojom se miješala. “Jebena prokleta droljo, ubit ću te.”

Ponovno je zavezao povodac na trbuhu i potrčao uzvodno po-tokom, gotovo se više i ne obazirući na stopala sve utrnulija od hladne vode. Trčao je i trčao. Opetovano je uzvikivao njezino ime. Bio je to lov uzaludan otpočетка, lov pri kojemu lovac lovinu nije više vidio ni jedan jedini put, ali nije odustajao, nije mogao odu-stati. Tek nakon dugo vremena priznao je sebi da je besmisleno trčati dalje, šepati dalje, jer niti će je stići niti joj ući u trag, pa je odustao. Bio je izgreben i promukao. Kuji ni traga. Jakob je izašao iz potoka i vratio se po cesti. Išao je kao da su mu za stopala zave-zane cjepanice. Kao da nema prstiju. Hodao je kao pingvin. Po-vremeno bi mu netko došao ususret, prestigao ga, nekoliko puta mu je netko trubio; u svakoj od tih situacija samo bi nakratko podignuo bradu ili ruku ako bi mu netko došao iza leđa, te se čak ne bi ni obazro da vidi tko je to.

Kad je pristigao kući, bokserice su mu još uvijek bile mokre i pripijene uz kožu. Stopala i noge boljeli su ga, a istodobno ih nije osjećao; jednako tako i spolovilo; osjećao je samo bilo koje je muklo

otkucavalo u njemu. Vrata kuće bila su otvorena kao i prije; onako kako ih je ostavio. Otac i majka sjedili su u kuhinji i doručkovali; na radiju se čula glazba glasovira, metalno zvečeci poput svega što bi dolazilo iz te kutije, a na plastičnome raspelu na zidu sjedila su dva komarca.

“Otkud ti?”

“Ima li još kave?”

“Možda gutljaj. Evo, Jakobe. Samo uzmi, odmah ću skuhati još.”

“Da”, odgovorio je Jakob.

“Opet je zbrisala?”

“Je.”

“Moraš je privezati lancem.”

“Da.”

“Ili izgraditi kavez.”

“Da.”

“Idi se presvući, još ćeš se prehladiti.”

“Da.”

“U Španjolskoj sam”, rekao je otac, “vidio prilično mudro osmišljene sustave. Moram negdje imati fotografije. Moram ti ih pokazati, Jakobe, pričekaj trenutak.”

“Da”, odgovorio je Jakob već pošavši i ne obazirući se na to što otac traži na mobitelu i ne pitajući se o kakvim “mudro osmišljenim sustavima” Bert želi nešto reći. “Recite mi ako se pojavi.”

2.

OTIŠAO JE U LOŽIONU, STAVIO šalicu – onu s logom John Deere, svoju najdražu – s mlačnom, preslabom kavom na soboslikarske ljestve, skinuo bokserice i objesio ih na stalak za sušenje rublja. Nekoliko puta je podigao koljena i nakon toga se osjećao malo bolje. Uzeo je čisto rublje i hlače sa stalka te ih odjenuo; čarape su visjele preko gumenih čizama; uzeo ih je, s dva prsta uklonio nekoliko slamki i navukao ih preko još uvijek obamrlih nogu. Prsti su mu bili bijeli, kao mrtvi; dodirnuo ih je i nije osjećao ništa. Zatim je stao u čizme i posegnuo za maskom za prašinu. S kuke je skinuo zaštitu za uši s ugrađenim radijem, okrenuo jedan od dva kotačića i stavio zaštitu na glavu. Upravo su emitirali jutarnje vijesti, bilo je sedam sati; malo ih je stišao; još uvijek se nije govorilo ni o čemu drugom osim o epidemiji. Posegnuo je za šalicom i izašao iz ložione; svakih nekoliko koraka otpio bi gutljaj i tako ušao u staju. Na trenutak je čak zaboravio Landu, no kad je odložio praznu, crnu šalicu sa žutim jelenom u skoku na žutome polju, kao i uvijek bilo gdje, ponovno mu je palo na pamet da kuja nije na svojem mjestu, uz njega, pa je sljedećih sati, ponovno počevši osjećati stopala, stalno pogledavao je li ona negdje. Tek se u jedanaest odjednom vratila, a da se to dogodilo prije, Jakob bi bio bijesan kao ris,

derao bi se na nju i možda joj prilijepio i koju odgojnu; no nakon što je prošlo tih nekoliko sati, granica je kod njega bila pređena, pa je stisnuo usnice i nije rekao ništa, nego ju je samo pozvao k sebi i pomilovao je po glavi, a ona je odjednom opet bila poslušna:

“Da, Landa, da.”

Landa ga je pogledala, stisnula oči, i nakon što ju je prestao milovati, odmaknula se nekoliko koraka i ispružila u sjeni, ne podižući glavu. Jakob ju je slijedio, čučnuo pored nje i još je malo milovao. Na prednjim joj je šapama vidio sasušenu krv i pomislio na svoje stopalo: duboki rez preko jastučića na šapi koji nije uzrokovao bol.

“I ti si se ozlijedila, Landa?”

No već je prije toga primijetio da ima krvi i na boku, pa je znao da krv nije njezina. Uzdahnuo je, ustao i ponovno se prihvatio posla. Povremeno bi pogledavao prema njoj; cijeloga je dana spavala, ne dotičući jelo, tako da ga je poslije istresao u mačkinu zdjelicu, koja ga međutim također nije htjela.

Dan je prošao. Navečer, po završetku posla, Jakob je uključio struju u ogradi pašnjaka, što je ograničavalo kretanje kokošima, ali je i stalno uzrokovalo poteškoće čiji razlog nitko nije uspijevaio točno otkriti. Akumulator se prebrzo praznio, a Jakob nije uspijevaio otkriti gdje je problem. Iz prišivena džepa izvukao je žuti ispitivač, uključio ga i provjerio napon. Ispitivač je zapištao, pojavili su se simboli. Da, ograda je bila pod naponom. Dobro. Prošlih je tjedana lisica u više navrata dolazila po kokoši, ukupno njih trideset ili četrdeset. Nije to baš bilo lako procijeniti s obzirom na to da ih ima gotovo pet tisuća; no Jakob ima dobro oko, zna procijeniti; uglavnom bi lisica u jednom navratu odvušla deset kokoši ako bi samo mogla. Te bi kokoši i pilići onda ležali na nekom polju ili u šumi raspadajući se izjedeni od crva, sve dok se lisica ne bi vratila i pojela strvinu. Ispust na otvorenom nije bio propisan zakonom, za taj dodatni napor nije se mogao dobiti nikakav novac, no Jakob je htio da životinjama kratki život bude što bolji. Volio je životinje.

Otišao je u ložionu, skinuo zaštitu za uši i isključio radio, oprao ruke zajedno s nadlakticama i preodjenuo se. Landa je ležala pred vratima.

“Dodi, Landa”, rekao je Jakob, ali ona je samo na trenutak podignula glavu i opet je spustila.

“Ajmo”, rekao je i uhvatio je za ogrlicu, vukao je, ali ju je odmah i pustio; znao je koliko to ne voli; pa tko voli da ga dave? Međutim, shvatila je i ustala, protegnula se i stresla te je krenula za njim u kuću. Tek što su se vrata za njom zatvorila, legla je na pokrivač i nastavila kunjati.

Na stolu je bila pripremljena užina. Jakob je sjeo i počeo jesti; čuo je majku kako nešto radi u dnevnoj sobi – glača ili šije, tako nešto, nije osluškivao. Pojeo je dva komada kruha s dimljenom salamom i švicarskim sirom te malo salate od cikle s kininom i hrenom, preostale još od ručka, i popio čašu vode. Kad je završio, odložio je pribor za jelo prekrizivši ga, odgurnuo dasku za rezanje prema sredini stola, izišao iz kuhinje i uputio se prema krilu kuće bližemu autocesti. Popeo se strmim stubama. Ušao je u kupaonicu i istuširao se vodom onoliko hladnom koliko je najviše mogao izdržati. Kao i uvijek, time je otjerao umor koji bi ga spopao nakon užine. U osnovi mu je on bio posve ugodan, no kad bi pustio da djeluje, zaspao bi već u devet ili deset, u svakome slučaju prerano, jer godinama mu je dostajalo četiri sata sna, odnosno nije mogao spavati dulje od četiri sata, a nije mu se sviđalo ležati noću budan, tako da bi uvijek lijegao poslije ponoći – neovisno o tome bi li dotad još imao nekog posla ili ne. Ponovno samo u gaćama, skupio se na postelji, izvukao još gotovo punu kašetu piva, izvadio bocu i gurnuo kašetu natrag. Zatim je upaljačem otvorio bocu i bacio limeni čep u kut, prema košu za smeće – promašaj; spustio se natrag na jastuke, otpio velik gutljaj, posegnuo za mobitelom i otključao ga: 1-2-3-4. Otvorio je tražilicu i na stranici osiguranja od tuče čitao nešto o mogućem nevremenu sutradan od 18 sati; na dvije druge stranice koje je nakon toga posjetio nije stajalo ništa o tome.

Razmišljao je o žetvi pšenice – ali vrijeme je za to trebalo biti stabilno. Možda bi ionako trebao još pričekati. Nitko dosad nije započeo s vršidbom, iako su klasovi posvuda već bili povijeni, gotovo se naslanjajući na stabljiku kao da su s njom srasli i iako je gotovo crvena, okruglasta jezgra bila tvrda i nije više popuštala kad bi je se stisnulo zubima. Čičci koji su mjestimice preživjeli otrov cvjetali su poput najljepšega cvijeća; uskoro će, bijeli poput snijega ljeti, ocvali cvjetovi toga žilavog korova lebdjeti zrakom. A ako zaista dođe nevrijeme? Ma gluposti. Točno rečeno, taj se preostali komadićak ni ne može nazivati zemljištem. Jakob je zatvorio tražilicu i otvorio Tinder. Aplikaciji je trebalo neko vrijeme da se učita. Zatim su se postrojile kao da ih je dozvao zviždukom: Trixi, 18... Emily, 23... Mia, 20... Sve ih je već poznavao i vjerojatno su one poznavale njega. Opetovano bi dolazile, a on bi ih stalno svajpao ulijevo, jednu za drugom, posve polako nakon što bi ih dugo gledao... Nije čak znao ni zašto to čini. Traži li možda nešto? Ne. Žene koje su se tu okupljale nisu ga čak ni doista privlačile. Palile ga. Možda ispočetka. Tad je bilo nekog uzbuđenja. Malo. Nemir. Ali sada? Sve ih je već poznavao. Ako bi im se ponekad pridružila i neka nova, nije ga zanimala. Čak ni kad bi promijenio mjesto stanovanja, pa bi ga onda htjele djevojke iz Linza ili Beča – on nije htio njih. To je eto takva nakupina. Ponekad bi čak mislio kako su odbojne. Nekako mu se nisu činile puno drukčijima od djevojaka iz Rose. No svejedno je za aplikaciju plaćao više od trideset eura mjesečno i stalno iznova gledao profile onih koje su ga lajkale, sada ili prije. Ispocetka bi i on lajkao njih, ali od toga nikad ne bi bilo ništa. Napisao bi: “Bok, kako si? Ja sam Jakob!” A one bi odgovorile: “Bok, Jakobe! Šta ima kod tebe?” I tako bi se onda malo dopisivali pa bi odustali, možda ni sami ne znajući zašto ili kako se to dogodilo da su izgubili volju. Zbog toga više nije bilo ničega ni za reći ni za pitati. Ako bi došlo do slaganja, uvijek bi on bio taj koji piše prvi. Jednom je jednoj odgovorio lajkom, ali joj nije pisao. Ali nije

ni kučka njemu. To mu je tako smetalo i ljutilo ga da otad više nijednoj nije uzvraćao lajkom, no nije se mogao odviknuti od toga da svake večeri ili gotovo svake večeri pretražuje i svajpa. Bilo je još nešto što mu je smetalo i ljutilo ga. Nije na to rado mislio. Jednom ga je lajkala jedna ispod čijega je profila stajalo neka je zaprati na drugom portalu, jer ovdje ne vidi tko je lajka s obzirom na to da nema premium račun. Iz nekog razloga tu je napomenu shvatio kao upućenu sebi osobno. I nekako nije ni pomislio da mora samo kliknuti na nju i onda se mogu ovdje dopisivati. Jednostavno pogrešno razmišljanje, što mu sve do kraja nije palo na pamet. Otišao je na drugi portal, za koji nikada prije nije čuo. Bio je za ljude sa sela, ali njemački. Pa da vidi malo. Registrirao se i za to dobio neki bonus ili virtualni novac. Ovdje je postojala i tražilica. Možda je tako nađe? Upisao je njezino ime i zaista, eto je. Nije bila loša. Uopće ne. Fotografije su izgledale jako dobro. Imala je tamnu kosu i bila je privlačna. Nekoliko godina starija od njega. No to mu zapravo nije smetalo. Stara koka, dobra juha – nije li Markus uvijek tako govorio? Javio joj se: “Bok, Bianca – stisnula si mi lajk na Tinderu. Kako si? Ja sam Jakob.” Možda mu odmah odgovori. Ostao je na stranici i gledao njezine slike. Činilo se da se bavi nekim zanatom; dvije fotografije prikazivale su je u stolarskoj radionici gdje je bilo crkvenoga inventara, a na drugoj je gađala lukom i strijelom. Još dok je listao fotografije, otpisala mu je: “Bok, Jakob! Šta radiš?” “Bok, ništa. Baš sam došao iz štale.” “Imaš seosko gospodarstvo? To nam je zajedničko!” Pravopis joj je bio loš, to je primjećivao, ali nije mu smetalo, u poljoprivredi su druge stvari važnije. Seljanka? Onda je jamačno i štedljiva, a ovaj sustav ovdje gdje se sa svakom porukom smanjuje bonus ili virtualni novac vjerojatno joj se ne sviđa kao ni njemu. Upitao ju je ne bi li prešli na WhatsApp. Poslao joj je broj. No odgovorila mu je da joj je to prerano, da se prvo moraju malo upoznati.

“Razumiješ li to, Jakobe?”

Roditelji su joj proizvođači mlijeka, a ona im pomaže; kako izgleda njegovo imanje, upitala ga je. Odgovorio joj je, a ona mu je opet nešto napisala. Nekoliko dana su se dopisivali. Je li pronašao ženu koju traži? Pitao se u nevjerici može li se nešto tako odlučujuće dogoditi tako slučajno i naglo. Nedugo prije no što su virtualni novčići iscurili, pokušao je još jednom. Ovaj put je rekla da bi se neki drugi dan možda mogli prebaciti na WhatsApp, da razmišlja o tome. "Šteta je ako mi više ne želiš pisati, Yakobe." Dakako da joj je htio pisati. Neka nikako ne misli ništa drugo. Kupio je još virtualnog novca. Što je trideset eura kad čovjek misli na životna pitanja? I što je, dan poslije, kad joj se iznenada pokvario mobitel, pa se nisu mogli prebaciti na drugi kanal, još šezdeset? Bojazan da bi ga mogla smatrati škrtim i sve veća želja za tom zgodnom curom, na koju je mislio danonoćno, stajali su na putu njegovu prirodnome nepovjerenju. Tek nakon što je prebacio sto dvadeset eura, shvatio je ili sebi priznao da je nasjeo na prijevaru.

"Je li moguće da praviš budalu od mene?"

"Znaš da ti ne mogu dat broj."

"O jebote. Već danima radiš majmuna od mene!"

Da je jednostavno rekla "oprosti" ili samo šutjela, možda bi on tu epizodu i zaboravio, ali ga je počela napadati. Još se tjednima sramio zbog svoje gluposti i kad god bi se sjetio te priče, postalo bi mu vruće kao u sauni; nikada je nikome neće ispričati.

Takvo nešto čovjeka učini suzdržanim... Nakon pola sata isključio je mobitel, odložio ga pod krevet i uzeo još bocu piva. Popio ju je napola ležeći, zureći u zid. Nije mu smetalo što pivo nije ohlađeno, ionako ga je samo odsutno ulijevao u sebe, gotovo ne gutajući i napola nesvjesno. Bila je to razbibriga s ugodnim djelovanjem. Nije mislio ni na što, a kada bi na nešto i pomislio, ne bi to primijetio; nakon što je ispraznio bocu, uzeo je još jednu i stao s njom na prozor. Vani su stalno nailazili valovi buke noćnoga prometa. Prinio je bocu ustima i pustio da mu pivo teče u grlo. Zatim je

obrisao usta i sišao s bocom u ruci. Morao je upaliti svjetlo; svi su već spavali; Landa je ležala u predvorju, čak ni ne podižući glavu. Jakob je uzeo džepnu svjetiljku iz kuhinjske ladice i izašao u radionicu. Vrata kuće ostavio je otvorenima; kad se Landa probudi, možda će pobjeći, a zar mu to ne bi na kraju bilo tisuću puta draže od svega ostalog? Otvorio je vrata radionice i udahnuo miris koji je tako volio, miris drveta, metala, ulja i masti. Na polici, uz vijke što ih je prije uvijek slagao po lošem vremenu, stajala je bijela staklenka zatvorena poklopcem. Navukao je rukavice i skinuo poklopac, uzeo nešto iz posudice, zatvorio je i vratio se u kuću. Skinuo je jednu rukavicu, uzeo dvije ploške šunke iz hladnjaka, ponovno navukao rukavicu i izašao iz kuhinje. Nemarno je pustio da mu paketić iz ruke padne pored Lande koja je spavala na pokrivaču. Ako ujutro još bude tu, bacit ću ga u smeće, mislio je. A vjerojatno će tako i biti, jer cijeloga dana nije bila gladna, pa možda neće biti ni sutra. Vrag zna što je proždrla. Lane? Prilično su mali...

“Prokleta droljo”, rekao je, kleknuo pored nje i pomilovao je. “Jebena prokleta droljo.”

Odjednom se morao nasmiješiti; odmahnuo je glavom, ustao, otišao gore i bez ijedne daljnje pomisli na psa legao u postelju.

Ponovno je bilo jedva četiri kad se probudio, ovaj put ne sam od sebe. Probudili su ga očevi pozivi.

“Jakobe! Dođi! Ej, Jakobe!”

Nije to bio ružan san. Jakob je uzdahnuo, ustao i spustio se dolje.

“Što je?” upitao je.

“Što je! Pa gledaj ga! Šta je s njim?”

Jakob je slegnuo ramenima.

“Ne znam.”

“Pa šta mu je?”

“To je ona, tata.”

“Bože moj, pa je li to sad važno? Pogledaj ga!”

“Išla je u lov. Možda je muče komadići koščica.”

“Gluposti. Gledaj kako se previja. Nešto mu jest. Moraš pozvati veterinara.”

I majka se probudila; pod starom, istanjenom pidžamom pomicala su se i naslućivale grudi; Jakob je brzo skrenuo pogled.

“Što se događa? Što je sa psom?”

“Opet je išla u lov.”

“Negdje je pojeo mamac za štakore.”

Majka je prvo pogledala oca pa sina, kao da razmišlja kome bi vjerovala.

“Iznesi je van, Jakobe”, rekla je naposljetku kao da se ne može odlučiti i kao da to nije ni važno, barem ne za nju, nego je jedina važna stvar da se predvorje ne zaprlja još više.

“Dobro”, odgovorio je, kleknuo pored životinje, onako kako je to učinio prije nekoliko sati, uhvatio je i iznio van.

Otac je išao za njim. Jakob ga je osjećao za leđima i ne bi se čudio da mu je stao na petu.

“Kamo ćeš s njim?”

“U prostoriju za mužnju.”

“Pozovi veterinara, Jakobe.”

“Četiri je ujutro, tata. Pričekajmo malo. Ako ujutro ne bude bolje, nazvat ću ga.”

Jakob je odnio Landu unutra; na podu je bio velik komad kartona, a na njemu je stajalo nekoliko limenki boje koju je koristio za okvire prozora.

“Makni limenke, tata.”

Otac je uzeo limenke i stavio ih na prozorsku dasku iznad police s puškom, uredno ih složivši u niz. Jakob je spustio psa i izašao. Odmah zatim otac je došao za njim. Stajali su sučelice. Na slabome jutarnjem svjetlu otac je izgledao crno, crno poput neke crne ptice.

“Zar nisi zabrinut, Jakobe?”

“A zašto ti jesi? Inače te za nju nikada nije briga.”

To je bilo točno, otac kao da dosad Landu nije nikada ni pri-

mijetio, jednako kao i sve ostalo što nije bilo njegovo ili mu nije koristilo. Vjerojatno je Jakob na to i mislio: inače te nizašto nije briga.

Ušao je u kuću i popeo se u sobu; znao je da će otac ostati vani. Srce mu je tuklo, nije uspijevaao još jednom zaspati. Ležao je nepomično sat, sat i pol, gotovo dva. U šest je ustao i ponovno sišao. Izašao je van. Razdanilo se, ptice su pjevale, a nekoliko vrabaca skakutalo je po prašini ispred prostorije za mužnju da bi onda uzrujano odletjeli kad bi im se približio. Otac je bio zguren na staroj stoličici za mužnju pored ispružene Lande, s pjenom na očnjaku. Disala je plitko i ubrzano.

“Mislim da ću ga pozvati”, rekao je Jakob izvukavši mobitel iz džepa hlača.

“Ne moraš više.”

Jakob je čučnuo i ispružio ruku prema Landi, no nešto ga je spriječilo da je dodirne. Vladala je tišina. Iako nije prošlo ni pet minuta dok nije uginula, Jakobu se činilo kao da je to bio najmanje sat. Je li opetovano osjećao očev pogled na sebi? Landa se više nije pomaknula; jednostavno je u nekom trenutku prestala disati.

Otac je ustao i napustio prostoriju. Ne razumije on to, pomislio je Jakob i ispravio tu misao: ne bi razumio. Jesam li trebao dopustiti da je Manfred ustrijeli, što je naposljetku najavio nekoliko puta, ako ne prestane loviti divljač? Dopustiti da uleti pod auto i izazove nesreću pri kojoj će na kraju još netko stradati? Ne možemo pretpostaviti da će sve uvijek izaći na dobro. I on je ustao. Svejedno mora nazvati veterinara. Reći će mu da ju je tako našao. Možda će je veterinar uzeti sa sobom i pregledati, no možda će samo obavijestiti službu za uklanjanje životinjskih trupala i zamoliti ih da dođu po nju – Jakobu to nije bilo bitno. Otišao je u radionicu, zatim se opet vratio u prostoriju za mužnju, onda se presvukao u ložioni i htio vratiti u staju.

“Jakobe?”

Otac se odnekud pojavio.

“Da.”

“Što si radio u radionici?”

“Išao sam po nešto da je pokrijem. Stare tkanine za tiještenje.”

“U noći mislim.”

Je li se ukočio? Ne, samo je njime nešto prostrujilo, drhtaj koji nije bio neugodan, nego na neobičan način čak gotovo ugodan.

“U noći? Ništa.”

3.

JE LI SE NASMIJEŠIO I OTAC, kojega je Jakob doduše još uvijek oslovljavao s “tata”, a za sebe ga je zvao još samo “Bert”? Je li se i on nasmiješio, tek neprimjetno kao i sam Jakob, na djelić sekunde? Čak i ako nešto sluti, nije važno. Iako je već dugo tako da se Jakob brine o svemu ovdje, jer oca ionako gotovo nikada nema, na neki čudan način prije su uvijek bili povezani, momčad, ponajprije zato što je otac to tako vidio; sad već neko vrijeme to nisu, i opet je poticaj došao od oca.

Prije otprilike pet godina baka je nakon djedove smrti rekla da je imetak prenesen na nju, za koji nitko nije točno znao koliki je, jer je djed uvijek sve računao samo u kućama – seoskim kućama, kućama za najam, a pritom je bila riječ o svemu i svačemu – ostavila “pravoj stranci”, kako ju je namjerno dvoznačno nazvala; i onda je svejedno još dulje ostalo nejasnim je li to doista točno, sve dok se jednom sve nije počelo činiti jasnim, jer otac je promijenio ponašanje prema svojoj majci. U njezinoj nazočnosti više nije bio tih i povučen, nego se držao kao da je nema. Čak je i stara, koja jedva da je još išta shvaćala, to primijetila. Djelovala je zbunjeno i ponekad pogledavala Jakoba kao da pita: Što se događa? Što mu je? Jakob se dakako s tim pogledima susretao za kuhinjskim stolom u podne

ili navečer, ne trepnuvši. Bilo mu je kao da ga gleda mrtva žena ili neka ružna lutka. Ne, nije zaboravio kako je s njim postupila u ono doba kad mu je njezina pomoć bila tako potrebna; ne, ne, jer nikada ništa ne bi zaboravljao. Za njega ta žena već odavno nije postojala... I onda više nije bilo ni tih pogleda, jer otac je odjednom opet počeo primjećivati majku. Bilo je to kao da je prethodna faza bila doba preobražaja ili vrijeme shvaćanja. Zatim je počeo ponovno s njom razgovarati. Ali kako! Nije govorio samo bez ikakvog poniznog prizvuka, nego i bez ikakvog poštovanja: grubo, drsko, ponekad upravo brutalno, kad bi mu se učinilo da ona govori previše ili predugo – često se zapravo nije znalo što je razlog, možda ga i nije bilo, da opet jednom kaže:

“Daj začepi, može?”

Sad se nasmiješio, tek neprimjetno... No je li nešto rekao? U svakome slučaju, Jakob nije ništa čuo, jer je stavio zaštitu za uši na glavu, okrenuo kotačić s desne strane, pa je umjesto buke autoceste čuo – bilo je malo poslije pola osam i vijesti su prošle – neku veselu violinsku glazbu, jamačno Haydna, Beethovena, Mozarta ili Schuberta; nije da je išta o tome znao, ali nikada nisu puštali ništa drugo. Iako mu je postaja s vječitom klasičnom glazbom ponekad išla na živce, bila mu je još uvijek draža od ostalih koje bi ga povremeno gotovo tjerale na povraćanje sa svojim najavljiivačima i njihovim glasovima što odišu dobrim raspoloženjem. No i oni su na kraju bili bolji od buke autoceste koju je prije jedva primjećivao i u svakome slučaju nije mu smetala; bila je dio njegova života, no nakon povratka iz vojske upravo ga je mučila, a da nije znao zašto je više ne podnosi.

Otišao je u staju i pojačao radio. Dok je violina gudila sve žustrije i on je sam pobrzavao skupljanje mrtvih životinja koje je bacao u bačvu zato da je poslije odveze kao i svakoga dana ili svakog drugog, već prema tome koliki su gubici. Upisivao ih je sa svim pojedinostima u veliki kalendar na zidu, iako to zapravo nije bilo nužno – ništa se time nije mijenjalo. Provjerio je hoće li hrane

u spremniku biti dovoljno do sljedeće isporuke ili bi trebalo dodati nekoliko vreća, provjerio je pojila i izašao iz staje. Odjednom se sjetio krave, jedne dobre, koja je počela popuštati, jednostavno onako kao da joj se više ne da. Dugo nije htio ustupiti njezino mjesto, nije čak ni odvezao gnoj, kao da je već tada znao, ali nije želio znati, da je to odlučujući događaj, prekretnica, iako dakako nije ništa ni slutio i bio je zabavljen posve drugim stvarima. Godinama je činjenicu što je Bert prodao njihovo najbolje polje smatrao tom prekretnicom, ali sada je znao da je tada, s tom kravom, nešto ispalo iz ravnoteže. Rado bi bio spriječio razmišljanje da već neko vrijeme, zapravo već dugo, sve ide naopako i da je to njegova krivnja, odnosno barem ničija druga. Dakako, otac je proćerdao mnogo novca, prodao mnogo zemljišta – a ipak nije to bilo to. On, Jakob, naposljetku je uvijek, kako se to kaže, imao nos za cijeli pogon, biljke, a ponajprije životinje koje je zapravo volio više od ljudi, jer ih je bolje razumio, pa zašto onda već godinama ništa ne uspijeva? A počelo je tada. Odagnao je sjećanje na kravu koja je popuštala. Također i želju za ratom, san o njemu koji bi došao uvijek onda kada više ne bi gledao van. Ne, ovaj put će stvari biti bolje, čak i ako je prva godina s uzgojem pilića donijela gubitak, pomalo je sve to išlo nabolje. Da, nadao se, stvari uopće nisu beznadne, pa iako ono što je uglavnom radio nije pristajalo uz njegovu, mora to priznati, staromodnu predodžbu o poljoprivredniku – i samome sebi – to mu je još uvijek bilo beskrajno draže od četrdeset ili više sati provedenih negdje na radu, na što je prije bio prisiljen. Doduše, nada i vjera ponekad bi ga napustile. U takvim trenucima mislio je na oca i na to da bi se zaista moglo dogoditi, da to čak postaje sve vjerojatnijim, da on na kraju ipak nešto naslijedi. I da će onda Bert, otac, njemu možda pomoći. Istodobno je znao da se to neće dogoditi, ne, nikada, zato što on sam to uopće ne želi... Istodobno je primijetio kako gotovo sam od sebe mijenja odnos prema ocu i ne može to spriječiti.

Na radiju je u tijeku bila emisija o važnosti dokolice, a Jakob je

mislio na ribnjake što ih je načinio nakon što je završio s kravama; cijena mlijeka već godinama – nakon ukinuća kvote – neprekidno pada, tome se pridružuju stalni novi zahtjevi koji navodno za cilj imaju dobrobit životinja, no u stvarnosti ne vode ničemu drugome do uništenju posljednjih malih gospodarstava, možda ne zato što imaju nešto protiv njih, nego zato što je velikima potrebno sve više prostora koji im žele dati. Tko zna tko stoji iza takvoga sustava, možda sam vrag. Jakob je ribnjake postavio na pašnjaku koji je prije više desetljeća bio vlažna livada s drenažom. Tu je ideju imao već dulje, jer riba je tražena, nešto donosi kako se može redovito pročitati u tri ili četiri različita poljoprivredna časopisa koje su mu svakoga tjedna dostavljali. Premalo je ribe dolazilo iz domaćih voda, a već je neko vrijeme potražnja za svim domaćim opet veća – nakon izbijanja epidemije ta je potražnja još porasla. Nekoliko je puta odlazio u Poljoprivrednu komoru smještenu na velesajamskome prostoru u Welsu, glavnome gradu okruga, te u poduzeće za gradnju ribnjaka; na oba mjesta su ga savjetovali. Zatim je unajmio bager i iskopao ribnjake – naposljetku ih je bilo pet, svaki veličine sto i pedeset kvadratnih metara, na najdubljemu mjestu gotovo dva metra u dubinu – na vlastitu ruku, ne zatraživši dozvolu. Prije, kazao je sebi, ovdje je također uvijek bio ribnjak, barem je djed to tako često pripovijedao, a tko uopće dolazi ovamo? Osim toga, nije dovodio vodu iz potoka, što se činilo glavnim razlogom zašto bi bila potrebna dozvola. Ribnjaci su se punili iz podzemnih izvora koji su izbijali posvuda. Iskopao je odvođe i na rubu svakog ribnjaka – ondje gdje je iskop bio dublji – betonirao takozvanu škarpu koja je trebala služiti zadržavanju i ispuštanju vode. Oplatu za škarpu posudio je od seljaka iz susjednoga sela. I zaista se nitko od vlasti ili nekih drugih tijela nije protivio, čak ni s općine nisu pitali imaju li ribnjaci dozvolu, ni tada ni poslije, kad su došli ljudi iz grada, problem nije bio u tome. Nije bio ni u količini kisika u vodi, ni u brzini protoka, vodenim lećama, algama, gljivicama ili drugim ribljim bolestima, ne, mlađ se od prvoga dana, jedne

travanjske subote, razvijala izvanredno. Pustio je tisuću komada u vodu, po dvjesto po ribnjaku, imali su dovoljno mjesta, mogao je lako opteretiti ribnjake i dvostrukom količinom. Nekoliko puta na dan odlazio bi onamo, hranio ih malim količinama, jer je pročitao da je za njih tako bolje. I pritom je uvijek računao: koliko hrane baci unutra, koliko će ribe na kraju izvući van; ribe su savršeni prerađivači, hranu koriste u odnosu jedan prema jedan. Svakoga bi jutro skupljao alge i vodene leće te bi promatrao ribe. S vremena na vrijeme poslao bi uzgajivaču od kojega ih je uzeo neku fotografiju ili videosnimku, na što bi mu ovaj uvijek odgovarao emocijama: uzdignutim palcem ili smajlicem koji namiguje. Nakon što su prošla gotovo tri mjeseca, ribe se više nisu pokazivale; kad bi došao ili ubacio hranu, vidio ju je kako u kristalno čistoj vodi boje škrljeveca tone prema dnu, a nijedna joj se ne približava. Prvo se to dogodilo u jednom ribnjaku, no uskoro u svima. Jasno, padala je kiša. Vjerojatno je stvar u tome. Danima je padala kiša, pa su ribe hranu smatrale kišom. Doći će za nekoliko dana, bio je siguran u to. No onda su jednoga jutra između ribnjaka ležale ribe bez glave ili nekog dijela ispod škrga koji je izgledao kao ispiljen. Jakob je morao sjesti, bilo mu je slabo. Trajalo je dok je malo došao k sebi. Ustao je, snimio fotografiju i poslao je uzgajivaču. Minutu poslije zazvonio je telefon.

“Imao si posjet?”

“Kako?”

“Posjetila te vidra?”

“Ne znam. Posvuda leže ovakve ribe kao na slici.”

“Vidra je bila, pa znaš to. Kad je sita, jede još samo glavu ili srce. Najbolje komade. Ostatak ostavi, znaš.”

“I što se tu može učiniti?”

“Zaštićena je. I k meni dolazi, znaš. Načinio sam stupicu.”

“I?”

“Uhvatilo sam dvije patke. Vidra je lukava, prokletnica.”

“Da.”

“Znaš to.”

Mučnina nije popuštala, bio je kao oduzet. Nije mogao učiniti ništa osim utvrditi kako svakoga dana ima sve manje ribe. Netko mu je rekao da podigne ogradu. Je li to bilo možda čak u komori? Ali ograda oko svih ribnjaka? Dok s tim završi, više neće biti riba. Unatoč tome postavio ju je čim su mu popustili ukočenost i šok. Radio je na njoj tjedan dana, zabijao stupove i u svaki, počevši blizu tla, na razmaku od deset do dvanaest centimetara vijcima učvrstio po tri izolatora; onda je motornom kosilicom pokosio travu između stupova najkraće što je mogao – taj je posao morao redovito ponavljati – i nakon toga razvukao žicu od stupa do stupa, od razine do razine. Naposljetku je ograda bila gotova, provodeći struju od dvanaest volti – vrlo neugodnu na dodir, a posebno četveronošcu. Bio je kraj srpnja, pa je još jednom kupio petsto pastrva, no većih i skupljih od onih u travnju da bi se uklopile s ostalima i da ih naposljetku ne bi pojele one prethodne. Otad je još češće obilazio ribnjake, pa i noću, i ribe je promatrao pomnije. Bile su mirne kao i u početku i lagano plivale u tamnoj, bistroj vodi koja bi povremeno zadrhtala od nekih inače neprimjetnih pomaka tla – ili je to bilo zbog autoceste? – te bi uzimale hranu. Došao je kolovoz. Sve je bilo mirno. No jednoga jutra opet su iznenada postale uplašene, pa je Jakob smjesta provjerio struju, no ona je funkcionirala kao i prethodne večeri, besprijekorno: tik-tik-tik. Nije imao kod sebe ispiti-vač, pa je pružio ruku, streslo ga je, ograda je bila pod naponom. Zatim ju je obišao, pregledao ima li nekih oštećenja, pregledao je ima li rupa u tlu. Je li se ta prokletnica možda podvukla pod ogradu prokopavši prolaz? Lukava je, gadura! Ali Jakob nije pronašao ništa, sve je izgledalo kao prethodnih dana i tjedana. Svejedno je bilo jasno da je nešto moralo ovuda proći, ponašanje riba bilo je jednoznačno; jurile su naokolo u panici pri svakom njegovom pokretu, ali i onda dok se ne bi pomicao. Razmišljao je i razmišljao. Možda nije bila životinja, nego čovjek – ili više njih – krivolovci? I onda ju je jednoga jutra vidio kako sjedi na jednoj od škarpi. Mirna,

uzvišena, ružna i posve svjesna da joj Jakob ne može ozbiljno naduditi: siva čaplja. Tek nakon što je Jakob viknuo i bacio prema njoj komad zemlje – prvo što je našao, grumen od iskopa koji je pao s kamiona – velika je ptica raširila krila, poletjela i glave zabačene unatrag, što joj je davalo još odbojniji izgled, lijeno odletjela. Dakle to je bila čaplja. Ili ne samo jedna? Zašto je Jakob nikada prije nije primijetio, ni u zraku ni igdje drugdje, nego ovdje? I što radi na škarpi kad joj je potreban zalet prije no što se obruši na ribu? Možda je samo napravila stanku, odmara se? Je li se već nažderala? Između ribnjaka ima dovoljno mjesta. Jakob je otišao natrag do imanja i vratio se s puškom i vrećom punom korištenih vezica za bale sijena. Potpuno se svukao i počeo spajati vezice te ih uzduž i poprijeko napinjati nad ribnjake, probijajući se pritom kroz ledenu vodu i naborano tlo koje mu je usisavalo stopala, sve dok naposljetku nije nastala prava mreža koja će, iako su razmaci među vezicama djelomice bili veliki, vjerojatno uspjeti zaustaviti čaplju: više se neće moći zaletjeti između ribnjaka. Iako je bio vruć dan, navečer ga je boljelo grlo; vrlo ga je neugodno greblo, a ždrijelo ga je svrbjelo. Poslije je primijetio da počinje kašljati.

“Kad bi se barem sad držala podalje”, rekao je kasno navečer u kuhinji sebi u bradu.

Majka je ne podižući pogled s mobitela kazala:

“Ne tako puno, Jakobe!”

Pogledao ju je kratko i gotovo upitno i bilo je to ne samo kao da ona ne zna o čemu on govori, nego ni on ne zna što ona kaže. Osjetila je njegov pogled i rekla, opet ne dižući glavu:

“Treba mi za kuhanje.”

Jakob je zavrnuo čep na boci ruma, vratio je u hladnjak i otišao gore u sobu sa šalicom već malo ohlađena čaja.

Dan poslije u prsima mu je tako gorjelo da je uspio obaviti tek najnužniji posao u staji i nakon toga je ponovno legao u postelju. Tri se dana tako vukao, uvečer bi popio veliku šalicu čaja s mnogo ruma i samo bi tu i tamo pojeo zalogaj kruha. Ujutro četvrtoga

dana napokon se osjećao bolje, ustao je, presvukao se i otišao do ribnjaka s one strane nadvožnjaka autoceste, odakle je u neredovitim razmacima dolazio metalni huk. Još izdaleka je vidio čaplju kako izranja iz magličasta jutarnjeg zraka; ponovno je sjedila na škarp; prišavši bliže, vidio je kako pod jednim od čaporaka drži jamačno tristo grama tešku ribu koja se još malo koprcu. Riba je jedno skončala, a Jakob protiv toga nije mogao poduzeti ništa. Nekoliko je vezica bilo potrgano – zašto? Zastao je, neodlučan na trenutak. A onda je ondje dalje, na rubu najdaljega ribnjaka, vidio svjetlucavu riblju lešinu; bila je bez glave. I tu se Jakob okrenuo. Otad više nije hranio ribe. Zavezao je vreće s hranom i maknuo ih, a kad je u studenome ispraznio ribnjake, ni u jednome nije preostala ni jedna jedina riba. “Studen, najsladi mjesec”, rekli su nedavno na radiju. Pojma nemaju.

Istoga dana uklonio je ogradu i stavio oglas na Internet:

“Ribnjaci (5!) za najam (može i pojedinačno!) RIBOLOVCIMA HOBISTIMA! 700 € po ribnjaku i godini! Molim zvati iza sedam sati! Navečer!”

Ako se nitko ne javi, zatrpao ću ih, mislio je, kao i prokletu vodenu pumpu koja je stalno samo stajala i pravila mu nepotreban posao. No zanimanje je bilo veliko i prije kraja godine iznajmio je svih pet ribnjaka, isprva na jednu sezonu, pri čemu je bilo jasno da bi unajmljivači potpisali ugovor i na dulji rok. Otad bi ti ljudi dolazili nekoliko puta tjedno i ondje stajali ili sjedili; zapravo je svakoga dana netko bio tu; jedan je čak postavio mali šator, neki zaklon... Ispočetka su još pokušavali razgovarati s Jakobom, no ubrzo su od toga odustali. Nakon što im je prodao ostatak hrane, više nije išao preko. Bilo je to gotovo kao da je prodao “pašu”, kako je još uvijek zvao to mjesto. Najgore je bilo što se činilo da njima stvari funkcioniraju. Dakako, svaki od njih postavio je vlastitu ogradu oko ribnjaka, ne bolju od njegove i samo su dvojica razapela vezice u obliku mreže nad ribnjakom kao što je to učinio i on. Možda su stvari funkcionirale zato što je gotovo uvijek neki od

njih ondje posjedavao, ponekad već ujutro, dok je čaplja aktivna. Ti su ljudi jednostavno imali više vremena od njega. Sljedeće je godine tražio tisuću po ribnjaku, a oni su bez prosvjeda plaćali unaprijed i u gotovini na ruke, što ga je gotovo ljutilo – mislio je da će barem jedan reći da se to onda više ne isplati i odustati, ali ne. Pa zašto se onda ljuti? Bi li htio još jednom pokušati sam? Ne, ne smije biti tako negativan. Pet tisuća godišnje treba uopće prvo zaraditi. Iako je bilo planirano drukčije, zarađivao je taj novac bez većeg rada; iz cijele je situacije izvukao ono najbolje. Jedino ga je uvijek iznova ljutilo što oni stalno tako opušteno stoje i sjede, takoreći njemu pred nosom. Travu ispod ograde baš i nisu kosili. Važnost dokolice o kojoj su lupetali na radiju... Budale. Je li on ikada ne radio ništa? Od jutra do navečer gazio je po vani. Jedino kad bi ležao na postelji, malo pio i bavio se Tinderom ili gledao kakvu seriju, jer bi za svaku drugu aktivnost bio odveć iscrpljen, tada je to možda bila dokolica. No na radiju nisu govorili o tome, nego o nečemu s kreativnošću i takvim stvarima, kakve sebi ljudi poput njega, koji kruh zarađuju u znoju lica, a društvo im se od uvijek samo ruga i sad ih već neko vrijeme i kritizira, jer navodno uništavaju prirodu i klimu ili bilo što, ne mogu priuštiti. Osjetio je kako u njemu raste ljutnja, pa je promijenio postaju; to mu je pomoglo da misli na nešto drugo. Ribe su samo epizoda. Ne može sve uspjeti, s pilićima će biti bolje, a to što je često imao loš osjećaj bila je samo briga i ništa više; to je poznato svakome. Na radiju je u posljednje vrijeme često čuo riječ *mindset*, prema Googleu “način mišljenja” ili “mentalni pristup”, što se može promijeniti ako se na tome radi. Mislio je na to kako se malo o tome prije brinuo. Jednostavno je znao da sve što čini ima glavu i rep i to su uvijek znali i svi ostali: da se na Jakoba mogu osloniti. Nije se uzalud od malih nogu brinuo o imanju praktično sam, nije uzalud poslije, provodeći mučne mjesece s Ninom u zapravo ne malenom stanu koji ga je međutim užasno stiskao i gušio dok je ona očekivala tuđe dijete koje poslije više nikada nije vidio, kućevlasnici postao nekom vrs-

tom pazikuće, nadležnog za kuću. Nije uzalud takvu nadležnost već otprilike dvije godine imao i za mjesnu školu – to je tako ispalo, dolazili bi po njega kad je trebalo nešto dovesti u red i plaćali mu mjesečni paušal koji ni on sam, da se s tim i nije slagao, ne bi mogao odbiti, jer mu je bio jedini siguran prihod.

4.

ZA LJETNIH PRAZNIKA, DOK bi bila prazna, u školi bi bilo – osnovna škola i niži razredi srednje bili su u istoj zgradi koja je izgledala kao više sraštenih kuća – posebno mnogo posla. Valjalo je promijeniti pokvarene utičnice, podmazati šarke, poblanjati iskrivljena vrata, promijeniti žarulje, namazati podove i očistiti odvode. Ove su godine htjeli da Jakob svježe oboji učionice osnovne škole, no rekao im je da takav opseg posla ne može svladati osim ako mu ne stave na raspolaganje pomoćnika, na što onda nisu reagirali. Možda je to ionako bio nesporazum, jer su mu nekoliko dana poslije priopćili da valja obojiti nekadašnju kućicu školskoga podvornika – hoće li to moći? Hitno je. Kućica se sastojala od samo jedne prostorije s ugrađenom kuhinjom i odvojenom kupaonicom. Može to obaviti, izvedivo je, pa je pitajući se u koju je svrhu odavno prazna kućica potrebna, još istoga dana otpočeo s radom. Prenoseći malobrojni namještaj u školsku zgradu, mislio je kako bi se takva kućica i njemu dopala. Ne da je želio otići od kuće, ali živjeti tako posve odvojeno, to bi zapravo bilo najbolje. S druge strane ionako je živio gotovo odvojeno; drugi su doduše također bili tu, ali većinom su se samo mimoilazili, ne obraćajući pozornost jedni na druge. Nije to bila kuća duhova, no među pojedinim bićima nekako nije bilo pove-

zanosti ili je ona bila isključivo takva koju je trebalo stalno iznova uspostavljati i to uvijek preko nečega trećeg, najčešće stvari. Bilo je to malo kao da su slučajno okupljena družina, ili bolje rečeno skupina ljudi u planinskoj brvnari, a svaki je došao iz drugoga kraja, putnici koji na istoj, slabo natkrivenoj postaji čekaju autobus, a on se ne pojavljuje... Majka je kuhala oko podneva i onda bi svi zajedno jeli – baki su odnedavno nosili ručak u sobu gdje je sjedila u visokom naslonjaču – samo navika i ništa više, i da nije bilo tako, bilo bi drukčije, on bi kuhao sam, juhu iz limenke ili bi otapao duboko smrznutu pizzu, ili bi jeo samo kruh, nije mu to bilo važno. Jednom bi trebao obojiti i kuću. Trebao je samo pomisliti na crne rubove oko svih prekidača u kući. Barem bi svoju sobu trebao oličiti, jer su zidovi bili žućkasti još od Alexanderova vječita pušenja. Puši li on još uvijek? Usputna mu je pomisao odletjela k bratu, prije tako važnome u njegovu životu. Tako je htio biti poput njega, tako mu se divio, a već ga tako dugo nije vidio – što mu je samo po sebi bilo drago. Alexander je postao papučar, debela mješina, ovisan o ženi kao pas o gospodaru. “Hoću reći, Landa je bila neovisnija”, promrmeljao je sebi u bradu. Puši li Alexander još uvijek? Jamačno ne; jamačno ga je Lilo odviknula i od toga, iako i sama puši, one tanke bijele cigarete na kojima je čak i filter bijel. Nikoga inače nije vidio da ih puši, osim u filmovima... Jakob nije nikada pušio, ne ozbiljno, tek ponekad s Markusom, no otkad je prekopao djedove stvari što ih je otac nedavno natovarao na prikolicu i odveo u prikupljalište sekundarnih sirovina i uz nekoliko još posve uporabivih kaputića od debele vune i drugih stvari pronašao pjeskarenu lulu s crnom glavom te na benzinskoj postaji kupio paketić Landtabak Speziala, kao i pribor za punjenje i čišćenje lule, povremeno bi je napunio i uglavnom povukao tek nekoliko dimova prije no što bi mu bilo dosta; no sve mu se više sviđao taj miris, pa i okus. Bilo je nečega umirujućeg u otpuhivanju dimova u zrak, a umirujuće je bilo čak i povlačiti zrak iz hladne ili prazne lule. Tu i tamo – zapravo rijetko; u središtu mjesta postojali su još samo banka, brijać i pekar, sve

druge trgovine su nestale, a za kupovinu su čak i mještani morali sjesti u automobil ako bi ga imali – netko bi prošao i pozdravio, na što bi i on podignuo bradu i promrmljao pozdrav. Bilo mu je draže kad nitko ne bi ništa govorio, kad bi se pravili da ga ne vide; jer nije želio da ga vide. Što bi oni koji nemaju pojma mogli vidjeti drugo od ovoga: još jednoga koji propada, još jednog gubitnika, još jednog koji nije uspio, pa mora zarađivati za život izvan imanja. Pogledaju ga i misle: nije čudo što se toliki seljaci odaju piću ili se pak odmah objese. Jakob je tu pomisao ponekad mogao upravo vidjeti na licima drugih. Nije li nedavno rečeno da su u Francuskoj poljoprivrednici skupina u kojoj se godinu za godinom događa najviše samoubojstava? Ovdje to jamačno nije bilo nimalo drukčije, jedino što o tome ne izvještavaju, iz bilo kojeg razloga. Da, rado je bio sam i zato mu nije bilo pravo kad je navečer, nakon što se vratio kući, prvi susjed Max navratio i rekao da mu je netko otpao, pa može li mu Jakob možda pomoći, s obzirom na to da zasigurno zna da betoniraju novu septičku jamu?

“Da”, odgovorio je Jakob, kratko razmislivši. “Doći ću malo poslije osam.”

Rado bi bio u miru dovršio ličenje kućice. Ali dobro, s tim po svemu sudeći i nije takva žurba, iako su mu rekli da je hitno.

Cijeli ostatak tjedna proveo je na susjedovu gradilištu. Pritom je imao čudan osjećaj, kao i uvijek među ljudima, a posebno poljoprivrednicima, još takvima koji ga poznaju; a tu su bili okupljeni svi, jer su kod takvih gradnji oduvijek pomagali svi. Jakob je vrlo dobro vidio kako se dive njegovoj snazi i spretnosti, koje su većini bile poznate samo iz priča, možda su im se i čudili, iako mu se stalno, kao prisilno, činilo da mu se rugaju ili, što je još gore žale ga, po načelu: Tako spretan momak... a čemu, kad će propasti, odnosno već propada? Pozvali su ga samo zato što je netko otpao. Ili ih je svojim trudom uspijevao uvjeriti da netko poput njega mora uspjeti? Tako da poslije potajno misle: Ako on ne uspije, neće nitko. No te misli nisu bile dovoljno jake prema onim drugima. Rintao

je kao nitko, istodobno ništa drukčije nego kod kuće, radio kraće stanke od ostalih i govorio samo ono najnužnije. Kad ih je Max nakon dovršetka pozvao na malu proslavu, Jakob nije na nju otišao, rekao je da nema vremena, a odbio je i ponuđeni novac – uvrijeđeno.

“Šta je sad to?”

“U-uzmi J-j-jakobe.”

“Ne,” odgovorio je Jakob, “idući put ću ja trebati nešto od tebe.”

“I-ti n-nešto g-g-gradiš?”

Uzmi – bio je posramljen. Max jamačno nikome drugom nije dao novac. Zašto onda baš njemu? No odgovor mu je bio poznat. Jakob se tjedan dana bavio time da nadoknadi zaostatke i od ranoga jutra do kasnog poslijepodneva bio je izvan kuće. Krajem tjedna nazvala ga je Franziska, na općini zadužena za škole i vrtiće, i upitala je li kućica gotova. Nije, odgovorio joj je. Ali mora je završiti do ponedjeljka, u utorak dolazi umjetnica, rekla je Franziska, koja je voljela Jakoba.

“Koja umjetnica?”

“Naša stipendistica. Nisi ništa čuo o tome?”

“Nitko nije ništa rekao o tome da moram biti gotov u nekom određenom roku. Joe nije rekao ništa.”

“Mislim da sam ja rekla da je hitno.”

“Ne može li Joe to završiti? Ili mi barem pomoći? Do ponedjeljka je stvarno jako kratak rok.”

“Na bolovanju je.”

Jakob je uzdahnuo. Sve je češće imao dojam da dvojica radnika gradskog poduzeća – Joe i onaj drugi, čije ime nikako nije mogao upamtiti – prebacuju posao na njega, jer vide da ga obavlja dobro i da to nikome jako ne upada u oči, pa čak ni samome Jakobu. Pa dobro, pomislio je. Ako počne odmah, dat će se to nekako izvesti.

“Kakva stipendistica?”

“Dodjeljujemo stipendiju u spomen na našega lokalnog slikara. Arvida Langa. Poznavao si ga, zar ne?”

“Čuo sam za njega.”

“Bio je čak i u *Rundschauu*.”

“Da.”

Nakon što je radio dva dana gotovo bez stanke, u nedjelju navečer je završio. U ponedjeljak ujutro sjeo je u srebrnosivi A6 koji je djed kupio nedugo prije smrti – suprotno dugogodišnjoj navici kupio je Audi, a ne Jaguar – registriran na bakino ime, i još se jednom odvezao onamo da bi skinuo zaštitne papirnate trake s prozorskih okvira i vrata, utičnica i prekidača, da bi smotao i maknuo zaštitu za pod, a prozore i vrata objesio o šarke, sve pomeo i naposljetku vratio namještaj. Zatim je prošao pored općine da bi im vratio ključeve i obavijestio ih da je sve gotovo. Prije no što je otvorio staklena vrata, otrsao je odjeću; bijele krpice boje padale su s njega na sive pločice predvorja. Prišao je šalteru gdje se moglo predati poštu i ostavio ključ. Službenica je ustala i prišla mu.

“Samo sam htio vratiti ključ,” rekao je Jakob, “sve je gotovo.”

“Reći ću Franzi.”

Jakob je malo čekao, žena se nije vraćala. Iz jednoga od ureda dopirao je smijeh, pa je Jakob prešao nekoliko koraka i zavirio unutra. Vrata su bila otvorena; mogao je vidjeti šaćicu ljudi kako stoje ukrug i piju iz čaša za pjenušac.

“Evo,” rekao je Jakob, iako nije bilo nikoga tko bi ga čuo, “htio sam samo vratiti ključeve.”

Okrenuo se, izašao van, dolje do škole, i ušao u auto. Primijetio je da još nije usisao gumenu prostirku pred suvozačkim sjedalom – Landino mjesto puno dlaka. Učinio je to čim je došao kući.

Njezine druge pokrivače, zdjelice, ogrlicu i povodac, pa čak i loptice koje bi joj ponekad bacao, oprao je i dobro pospremio zajedno s ostatkom hrane. Razmišljao je o tome da možda idućega proljeća pribavi novoga psa, pa i o tome koje bi rase mogao biti. Opet veliki ptičar? Odsutnost – ili kako to obično zovu; nije to bila jednostavno praznina, bilo je to i više i manje od toga – koju bi povremeno osjećao, nije želio. Na imanju mora biti pas. Napo-

sljetku nije bilo vjerojatno da će ga još jedan pas razočarati kao Landa i Hasso, njegovi prethodnici. Ili ipak hoće?

Međutim jesen, a posebno zima, nije bilo doba da čovjek pribavi štene, iako tada ima više slobodna vremena no inače. U početku uglavnom ne bi znali gdje im je zahod, a on je živio gore i svaki put bi se morao sjuriti niza stubu da psića nauči da svoje potrebe obavljaju. Jedna bi mogućnost bila dakako da ga drži u kavezu što ga je izgradio Hassou nakon što je prvi put pobjegao, ali ga Jakob nikada nije upotrijebio. Ma ne, to nije htio, pa je tako morao čekati proljeće ako se doista odluči na to.

Saznao je da je umjetnica pristigla već u ponedjeljak. Je li primanje s pjenušcem bilo možda za nju? U svakome slučaju, već je našla vremena za prigovor. U kući je neugodan miris, čuo je Jakob u utorak ujutro.

“Čekaj, Franzi,” rekao je Jakob izašavši iz stajice ispunjene pijukanjem i kokodakanjem koje je bilo teško podnijeti bez zaštite za uši, “ne čujem te. Reci još jednom: loš miris?”

“Tako kaže. Nije mogla spavati.”

“Svježije je oličeno”, odgovorio je udišući od rose vlažan, ali već vrlo topao jutarnji zrak.

“Kaže da ima miris po znoju.”

“To je boja”, kazao je Jakob, potiskujući ljutnju.

“Bojim se da je to neće utješiti.”

“Neka prozrača. Neka ostavi prozorčice iznad vrata otvorenima. Montirao sam mrežu da ne ulaze kukci, ništa ne može unutra, a vani je toplo.”

“Osim toga nema struje u kupaonici, kaže.”

“Što znači da nema struje?”

“Nema utičnice.”

“Jasno da ima. I dva prekidača.”

“Možeš li joj ih pokazati?”

“Utičnicu ili prekidače?”

“Budi tako dobar, Jakobe.”

Odmahnuo je glavom, zagundao nešto u mobitel što je zvučalo kao “nema problema” i spustio slušalicu. Malo je prošlo devet. Vruć dan krajem kolovoza. Poželio je pustiti umjetnicu da čeka, nespo-sobnu i za najjednostavnije stvari, što je samo potvrđivalo sve što je ikada mislio o umjetnicima, no onda mu ta zadaća nije izlazila iz glave, a to ga je uzrujavalo, pa ju je krenuo obaviti. Oprao se i presvukao. Uzeo je pokrivač iz prtljažnika, prekrrio njime sjedalo i zavezao krajeve u čvor iza naslona za glavu. Sjeo je na njega, upalio motor od dvjesto sedamdeset konjskih snaga koji je preo poput mačke, uklonjene nakon što više nije bilo Lande i u Regauu pre-rađene u krvno i životinjsko brašno, a sada se ponovno ukazala, i odjurio.

Postavila je stol pred kućicu i pod jednu nogu podmetnula komadić drveta da se ne klimata. Sjedila je na suncu u bijelome topiću na bretele sa šalicom kave ili čaja, podbočena na lakat, s nok-tom palca među zubima, i stisnutih očiju gledala u prazno. Pred sobom je imala crtaći blok i svežanj olovaka različite duljine, no koliko je Jakob mogao vidjeti, list je bio prazan; no možda su crte bile samo pretanke da bi ih razaznao na jarkome svjetlu. Nadalje su na stolu ležale crne naočale s velikim staklima. Kad je mlada žena ugledala Jakoba, ustala je, a on je ostao stajati. Bila je visoka, gotovo kao i on, ili mu se barem tako činilo. Vidio joj je duge i vitke noge u gotovo prozirnoj suknji, i bosa stopala.

“Bok.”

“Bok.”

“Ti si podvornik?”

Izbjegao je njezin pogled.

“Slobodno?”

Već je bio unutra i prošao kroz veliku prostoriju u kupaonicu, skinuo zaštitnu traku s utičnice i prekidača, zgužvao je i gurnuo u džep; bio ju je previdio.

“Ah”, rekla je stojeći na vratima.

“Da”, odgovorio je i izašao. Ovdje je sve izgledalo vrlo slično

kao dan prije; u kutu je stajao kovčeg, ali nije bio otvoren i u kupionici nije bilo ničega osim četkice za zube; možda je ipak došla tek danas. Zaboravio je što je Franziska rekla.

“Ne čini li se i tebi ovaj miris ovdje groznim?”

Slegnuo je ramenima. Imala je pravo, zaista nije mirisalo ugodno. Je li to tako bilo i prije ličenja? Nije obraćao pozornost na to, nego samo na to da posao obavi dobro i tako je učinio. U svakome slučaju nije mogao ništa promijeniti, stvar je bila u boji, nije bilo plijesni ili tako nečega. U tome smislu je nešto i rekao.

“Zar se ne bi moglo još jednom prebojiti, nekom drugom bojom? Postoje i prirodne.”

“O tome morate razgovarati s općinom. S gospodom Pührendorfer.”

“Je li to ona plavuša?”

“Sve su plavuše.”

“Aha.”

Osjećao je kako ga odmjerava, neprikriveno; zato što joj govori vi? Zato što je pokušao govoriti književno? Postalo mu je vruće i nije znao kamo bi gledao. Odjednom je okrenula zaslon mobitela prema njemu.

“To si ti, ne?”

Ah, nije dakle stvar u oslovljavanju ili u tome kako govori. Pocrvenio je, a ona se nasmijala. Bila je to fotografija koju je snimio ispod nadvožnjaka autoceste; učinilo mu se da pozadina – granitni blokovi od kojih su sastavljeni stupovi nadvožnjaka – izgleda dobro; lice mu se zapravo jedva vidjelo, ali mišićavi torzo zato jest.

“Nisi me lajkao, a ja tebe jesam.”

“Da.”

“Ne zamjeram ti. Samo sam pomislila da bi mi dobro došlo društvo, mislim možda.”

“Da?”

“A ti nisi?”

“Moram ići.”

“Kako se zoveš? Ovdje piše samo ‘J’. Josef?”

“Jakob.” I još je nepotrebno dodao: “Jakob Fischer.”

Obavio je zadaću i odvezao se, a što se više udaljavao, bivao je opušteniji. Gotovo kao da je izbjegao neku opasnost. “Kakva stipendistica?” pitao je, a pritom mu uopće nije bilo važno što ovdje radi. Njegovo je pitanje ustvari značilo: Čemu to? Što će ona tu? I: Ne želim da bude ovdje.

Ne, nije mu to smjela uzeti za zlo, ili barem nije trebala shvatiti osobno. Ni jednoj nije uzvraćao lajkom. Samo ih je gledao, opet i opet, sve dok mu se nije činilo da ih poznaje u dušu, a onda bi sebi rekao: ne, ne, ni ti. Ti isto ne. Ni ti me nećeš baciti na leđa. Neće više nijedna, koliko god molila i svejedno zove li se Nina ili Katja.

Slijedila su tri lijepa dana, pa je Jakob pokosio livadu s raštrkanim voćkama i obronkom uz cestu, a i nekorišteni komad zemlje između dva prodana polja. Bilo je šteta voća koje je prerano otpadalo jer ga je napao jabučni savijač; ako bi povremeno kokošima dobacio nekoliko komadića, one bi samo izvadile crve, a ostalo ostavile.

Poslijepodne je nazvala Franzi i zamolila ga da još jednom oboji kućicu nekom drugom bojom; umjetnica je otputovala i vratit će se tek kad to bude obavljeno. Jakob je zastenjao.

“A što je s Joeom?”

“Još je uvijek na bolovanju.”

“Može li barem netko pribaviti tu boju? Nekakvu prirodnu?”

“To bi trebalo biti izvedivo. Poslije ionako još moram u grad. Onda možeš sutra početi.”

“Kosim, Franzi. Mogu tek za vikend.”

Čuo ju je kako je uzdahnula.

“Dobro, reći ću joj.”

Jakob je prekinuo vezu.

Sljedećih je dana bio zaokupljen sijenom; bio je to vrlo lijepi otkos, predivna mirisa, kojemu su bila potrebna tri sunčana dana da bi se osušio. Ručno ga je pograbljavao u redove i prešom, posude-

nom od Maxa, stiještio u bale spretne za rukovanje, koje je onda posložio na stari, oštećeni, ali još uvijek registrirani rasipač stajnjaka. Kad je bio pri kraju, došao je otac i pitao ga što radi. A što misliš, Bert? Bio bi mu najradije odgovorio, no rekao je samo da tiješti sijeno. To vidim, rekao je otac, ali zašto? Njima samima teško da će trebati. Neće, rekao je Jakob, pitajući se je li to aluzija na njegov neuspjeli projekt s ovcama. Rekao je da će ga prodati. Ali ove godine nigdje ne nedostaje hrane, kazao je otac. Prošle godine je trebao to napraviti, ali zašto ove? Pa znaš zašto, odgovorio je Jakob, hoće ga prodati u proljeće kad potražnja bude opet onako velika kao prošle godine i kakva je bila i ove do svibnja; naposljetku vjerojatno je da će i iduće godine biti suša, jer to je gotovo uvijek tako. Hoće li onda netko htjeti kupiti staro sijeno? Vrijedi pokušati, rekao je Jakob.

To da se otac miješa bila je novost i Jakobu nije bila po volji, odnosno nije znao s time izaći na kraj, jer nije bio naviknut – prije svega nije bio naviknut na to da otac kaže nešto razborito, u čemu mu na određen način mora dati za pravo. S druge strane, otac se za to vrijeme barem nije bavio ničim drugim što bi na kraju uvijek bilo samo skupo; je li makar samo jedna od svih “ideja” što ih je imao tijekom godina donijela ploda, je li samo jedna nešto donijela? Moglo bi se reći da je bila očeva krivnja što su im ostale samo jedna livada i jedna oranica, nevrijedne spomena u odnosu prema onome što su imali, ral, dobrih pola hektara. Tijekom mnogih godina vlasnik se sam od sebe i bez nužde razvlastio; što god se moglo prodati, a da ne ostanu bez krova nad glavom, prodao je. No u posljednje je vrijeme Bert bio još samo kod kuće, pa iako nije pomagao u poslu, sve je vrlo pomno promatrao i povremeno načinio neku primjedbu poput one prije. Jakob nije znao što bi o tome mislio, pa je odlučio malo motriti na njega.

Za vikend je još jednom prebojio domarevu kućicu i poslije utvrdio da ima bolji miris. Ona može opet doći ako želi i gledati u prazno, ili neka ostane gdje god joj drago. Njega se to nije ticalo.

Bio je dobro raspoložen, uzeo je olovku i papir i napisao rukopisom koji je ostao dječji: “Bok, Katja! Nadam se da je ovako bolje, odnosno u redu. U slučaju da još nešto trebaš, dolje je moj broj telefona. Jakob (Fischer) PS: Ja sam POLJOPRIVREDNIK (ne podvornik)!”

Ponajprije se htio otresti toga: da nije podvornik. Na profilu na Tinderu zapravo nije napisao ništa osobno, nije u tome imao prakse; djevojke su sve imale tolike hobije i interese i bile su – vidi tisuće fotografija – već posvuda na svijetu, a on nije stizao nikamo; nije ni želio nikamo ići; nekako je slutio da takvo priznanje ne bi naišlo na dobar prijem, pa nije napisao baš ništa. Ne djeluje li to nekako tajnovito?

5.

TA NOVA OČEVA CRTA preživjela je ljeto. Kao da je postao netko drugi. Bio je drukčiji od onoga kako ga je Jakob doživljavao otkad ga sjećanje služi. Pitao se jesu li ocu možda prepisali nešto što ga je spustilo, učinilo mirnijim – neku tvar o kakvoj je Jakob maštao već kao dijete da će je izumiti i ocu umiješati u kavu. Ona je doista i postojala, kako su tek nedavno rekli, bio je to prilog o djeci koja ne mogu biti mirna i koncentrirati se. Spominjali su i elektrošokove. Bert je sad često posjedavao naokolo, djelovao je zamišljeno, a od svega tog sjedenja ili samo od toga što više nije jurio naokolo, postao je gojaznim. Jamačno je to samo faza, epizoda, jer kod njega nikada ništa ne traje dugo. Nemoguće je da netko tko bi cijeloga života proćerdao sve što bi mu ikada itko dao ili što je imao na raspolaganju, sad to odjednom prestane činiti. A ipak: postao je štedljivim. Bilo je to poput šale. Otkud to, kad nikad nije bio takav? Je li možda, kasno ali ipak, s dobrih pedeset, krenuo stopama pret hodnika, po kojima je dotad samo pljuvao, kako je mislio Jakob?

Jednoga dana sredinom rujna došao je građevinar; on i otac hodali su po vani i nešto mjerili. Jakob je izbjegao poslije pitati oca zbog čega je čovjek s *pick-upom* marke Dodge Ram na kojemu su instrumenti za mjerenje, kao i pripadni stativ izgledali poput igra-

čaka, bio kod njih. Izbjegavao ga je. Postalo mu je jasno: S “idejama” nije gotovo. Otac ih cijeloga života samo pokušava ostvariti na različitim mjestima. Ali ne ovdje, pred očima roditelja. No djed je sad već godinama mrtav, a baka praktično više ništa ne vidi. Došlo je doba da svoje ideje pokuša provesti ovdje. Ili je to posljednja ideja – ona smrtonosna koja će imanje gurnuti u konačnu propast.

“Zgodno si to smislio”, rekao je otac nekoliko dana nakon posjeta građevinara, upravo dok su sjedili za ručkom. “Ono sa sijenom.”

Jakob je skupio obrve. To je zvučalo onako kao da je ovdje on taj s “idejama”, da je on taj koji od pamtivijeka radi samo budalaštine i praktično sa svim što poduzme još malo uništava cijeli pogon. Isprva na to nije odgovorio ništa i nastavio je jesti. Osjećao je na sebi očev pogled. Mogao ga je uzvratiti i izdržati ga, dakako, nije to bio razlog zašto je glavu držao pognutom; jedino što jednostavno nije bilo razloga da pogleda oca; to što je govorio bile su brbljarije. Podignuo je pogled tek onda kada je stari rekao:

“Moglo bi se iz toga više izvući, Jakobe.”

Znao je da su i to brbljarije, ali nije mogao, a da ne postavi pitanje. Znatiželja i to je sve, možda čak i potreba da se još jednom nasmije tome luđaku.

“Kako to misliš?”

Pomislio je na ral oranice i nešto livada.

“Htio bih izgraditi svinjac.”

Jakob je prestao žvakati. Oklijevao je. Prvi poriv bio mu je da se nasmije. Otac već predugo nije došao ni s kakvim planom. No nekako je osjećao da ima nešto u tome. Je li mu ipak sad dala novac?

“Cijene su na najnižoj razini,” rekao je, “ni kratkotrajni uzlet nije na tome ništa promijenio. Cijene su se popravile samo zbog svinjske kuge u Kini. A dođe li k nama, samo će i dalje padati.”

Jakob je to iznio oprezno, gotovo upitno. Nije spuštao pogled s oca.

“Imaš pravo, potpuno pravo, Jakobe. Barem što se tiče konvenci-

onalne poljoprivrede. No kod biološke poljoprivrede sve to izgleda drukčije. Slušaj: tu je sve drukčije, Jakobe.”

“Ali mi nismo biofarma.”

Sam nije znao: govori li kao dijete ili kao djetetu? A kako govori otac?

“I tu imaš pravo, Jakobe. Potpuno pravo. Nismo. Još nismo. Ali uskoro ćemo biti. Naime, promijenit ćemo smjer. Znaš, ne možemo ovo ovdje jednostavno pustiti da propadne.”

Možda je s ocem razgovarao kao s djetetom, ali je i ovaj s njim razgovarao kao s djetetom kojemu se moraju objasniti osnovne stvari. Bio je to Jakobu nepoznat ton, njemu koji je ovdje donosio svekolike odluke otkad mu je bilo trinaest godina i to sam, tako da se nitko nije miješao, kao da se sve to tiče jedino njega i nikoga drugog. Osjećao je bijes, otpor. Istodobno je osjetio neposredno oduševljenje pri pomisli na pravo gradilište – vlastito gradilište. Takvo nešto uvijek je postojalo samo oko njih, nikada kod njih; ovdje se uvijek samo nešto pregrađivalo, adaptiralo i prije svega popravljalo. Nije međutim imao previše iskustva sa svinjama, iako ih je godinama hranio; no nakon što su prodali svinje za uzgoj, počeo ih je toviti, kupovao je odojke i samo ih je još hranio dok ne bi postali dovoljno teški da netko može doći po njih. Rado bi ih bio isporučivao sam, jer je to donosilo više novca, ali tada još nije imao vozačku dozvolu... Imao je osjećaj za životinje, no stvarno znanje nedostajalo mu je gotovo u potpunosti, a naposljetku bilo je jasno i tko mora obaviti posao. Znao je da otac ima pravo: to je bila – možda uz povrće ili ribu – točno ona niša u kojoj se u ovoj zemlji još moglo nešto zaraditi. Jedino, kako je on to sebi zamišljao, ovako posve bez vlastitih površina?

Majka je ustala i raspremila stol. Odnijela je posuđe u sudoper i uzela krpu za pranje, namočila je pa iscijedila. Zatim se vratila za stol. Zastala je i pogledala jednog pa drugog.

“Ne misliš valjda ozbiljno?”

Otac se samo nacerio i namignuo Jakobu. U očima mu je bila

iskra, onakva kakvu je Jakob viđao i prečesto, dovoljno često da bi znao kako ta iskra znači ludost, kraj svakog razbora, kraj svake pristupačnosti i mogućnosti razgovora, a ipak je sve bilo drukčije no ikad i Jakob nije odvratio pogled. Odozgo se začula zvonjava – bilo je to zvonce kojim se zvonilo za Božić još dok je bio dijete, znak da je prošao Djed Mraz. Otac je ustao i zaputio se gore.

Da, Jakob nije bio pozoran. Samo je primijetio da je otac drukčiji prema baki nego prije, da psuje i više na nju, a onda opet s njom postupa kao da je zrak. Primijetio je doduše i to da ona već neko vrijeme ne silazi, no o tome nije mislio ništa više od: možda se primiće kraju... Nije bio pozoran i tek je tada shvatio: novac još uvijek postoji, nije ga oporučno ostavila “pravoj stranci” koja je odnedavno ionako u raspadu, koliko je Jakob to razumio, u poniraju barem prema anketama; novac je još postojao, a ona ga je ocu zaviještala za života, ili mu ga je barem prepustila ili je pristala jamčiti za njega, jer ono što je preostalo od imanja već odavno nije predstavljalo nikakvo jamstvo. Time je završilo cjeloživotno čekanje. Otac je pobijedio. Ili je ipak pobjednica bila baka, jer je sin napokon radio ono što je izbjegavao cijeloga života: prihvatio se imanja koje mu je predano u ruke, onako kako ga se ona svojedobno bila prihvatila? Jesu li naposljetku svi pobijedili? Već kad je vidio kako u dvorište ulazi Dodge, nešto je naslutio, no tu je slutnju odgurnuo od sebe. Vjeruje li sada? Bio je blizu toga. Zvonjava je zapravo tome posve odgovarala. Majka je prala posuđe, a Jakob ju je pritom gledao i mislio da je protiv toga, ne zato što nije o tome imala dobro mišljenje ili zato što nije vjerovala da će od toga nešto biti, nego zato što jednostavno nije imala volje da tu nastane gradilište koje će joj možda natovariti još posla. Već tako dugo nije radila ništa drugo osim što se brinula o kućanstvu da se ulijenila; ako bi je Jakob zamolio za pomoć, što je činio samo u slučaju najveće nužde, zastenjala bi i rekla: “I šta sve još, Jakobe?” No nije ga to zaokupljalo. Naprotiv, zaokupljala ga je pomisao: Ne znam ja to. A ne zna ni on. Ako je ikada i znao, sve je zaboravio. I kao da

je Bert prozreo što mu sin misli, i kao da problem vidi na jednak način, rekao je vrativši se na svoje mjesto:

“U cijelome okrugu praktično uopće nema takvih pogona. Zapravo ima samo jedan, u Schwanu. I kako to slučaj namjesti” – tu se nacerio kao da prešućuje nešto što nitko, ili barem Jakob, ne treba znati – “on je upravo morao na operaciju. Došlo je do toga preko noći. Više mjeseci neće moći raditi.”

“Pa trebaju nekoga.”

“Posve točno, Jakobe.”

“I ja bih to trebao ondje naučiti.”

“To će platiti *Maschinenring*. Sve je dogovoreno, Jakobe. Očekuju te što prije. Nije ni ona više u najboljem stanju.”

U kuhinji je vladala tišina. Majka još nije završila, pa je i dalje stajala uz sudoper, no nije se micala. Čulo se kako voda iz slavine kaplje u vodu za pranje. Jakob dugo nije rekao ništa. Sjedio je i okretao čašu s vodom. Okretao ju je i okretao. Zatim je prestao s okretanjem i upitao:

“Jesu li to oni na brežuljku?”

6.

NITKO SE NIKADA JAKOBOVOJ nazočnosti nije radovao tako kao on i ona od čije je djece dvoje došlo na svijet slijepo, dok je treće, najstarije, otišlo u Beč i u nekoj službi rješavalo zahtjeve za azil, ne zanimajući se za poljoprivredu ili roditeljsko imanje; dvoje slijepih živjelo je u blizini, a onaj iz Beča ne bi dolazio nikada.

Bili su mlađi od Jakobovih roditelja, ali izgledali su znatno starije, a on, Fritz, tek operiran, prvih je dana još teško pratio Jakoba, zbog čega je isprva najčešće s njim išla Rosi, supruga, i uvela Jakoba u sve. On uopće nije znao što bi s tolikom zahvalnošću, pa kad ga je otac prvoga dana pitao kako se slaže s Fritzom, Jakob je mrzovoljno odgovorio da su mu njih dvoje malo previše "neobični".

"Bolje nego da su neljubazni, je li tako?"

"Ne znam."

No naviknuo se na to i nakon tjedan ili dva sebi je priznao da rado ide onamo, čak da se navečer već raduje sljedećemu danu. S imanjem je išlo dobro, potražnja je bila tako velika da bi mogli imati triput više životinja; njih su dvoje bili zadovoljni i nisu se žalili, pa ni onda kad su se bolje upoznali. Jakob je bio siguran da bi na bilo kojem drugom imanju ovdje stvari bile drukčije, ne zato što im je, kako to kaže glupa šala, već kao djeci stavio kamenčiće

u cipele zato da rano nauče jadikovati i žaliti se, nego zato što je tržišna situacija na takozvanome tradicionalnom području već dugo bila nategnuta i postajala još nategnutijom. Fritz je, što je Jakob vidio, ubrzo naslutio da ga cijela stvar jako zanima. Postupno je Fritz Jakobu omogućio uvid u cijeli pogon, pokazao mu je čak i vrlo jednostavno organizirano knjigovodstvo. Jakob se čudio što ono uopće postoji; kao i većina gospodarstava i ovo je bilo paušalist, kako su to nazivali, i državi osim zdravstvenog i mirovinskog osiguranja te osnovnog poreza nisu morali plaćati ništa. Fritz je međutim rekao da je uvijek dobro imati pregled troškova. Pokazivao mu je i pripovijedao sve kao usput, no istodobno je to činio poput nastavnika. Jakob je sve to upijao, ništa mu nije izmicalo, a navečer je u svojoj sobi pravio bilješke. Poticalo ga je što nakon tako duge pasivnosti napokon ima osjećaj da nešto radi. Kašeta s pivom pod posteljom nije se praznila tako brzo kao donedavno. Da, pasivnost. Jer kokoši i pilići, prije njih ribe i još prije ovce ustvari nisu bili postupanje, nisu bili odluka, nego na neki način tek privremena rješenja. A sada? Mogao je odbiti, ali pristao je. Rekao je “da” misleći koliko je puta kao dijete i odrastajući poželio da otac barem jedan jedini put dođe s nečim zajedničkim ili barem takvom mogućnošću, zato što je to imalo smisla. Nije li upravo to odgovaralo njegovoj predodžbi nade? Ne raditi nešto zato što je čovjek siguran da će to dobro ispasti, nego zato što ima smisla? Nije mu se sviđalo to priznati ili makar samo misliti, no sadašnjost ga je ispunjavala divljom radošću.

Ono što ga je dodatno zaokupljalo bile su Katjine poruke. Napisala mu je da se vratila, da je sve mnogo bolje i da može spavati:

“Hvala ti, Jakobe!”

Nije joj odgovorio, jednostavno za takve stvari nije imao vremena, i zaboravio je na to. Nakon nekoliko dana pisala mu je opet, kao da je tek sad pročitala njegov PS:

“Dakle ti si poljoprivrednik? Zamišljam da je to uzbudljivo!”

Uzbudljivo? Nema nitko od njih pojma. No istodobno se osje-

ćao polaskanim. Ipak je znao da seljaci u društvu nisu baš cijenjeni, da nitko s njima ne želi imati posla, i da to sve priče na radiju u posljednje vrijeme, o sigurnoj opskrbi i važnosti tla i takvim stvarima nisu mogle bitno promijeniti. Ponovno nije odgovorio. Onda mu je opet pisala.

“Kad bih još jednom mogla početi ispočetka, išla bih u poljoprivrednu školu.”

Ta ga je poruka naljutila. Vidio ju je u mislima kako u najljepše ljetno jutro sjedi na suncu, pilji pred sebe s prstom u ustima i ne radi ništa.

“Pa možeš još uvijek. Ili si već prestara!”

“Imam dvadeset sedam godina. Nisam baš premlada. Teško je promijeniti vlastiti život, ne čini li ti se? Zaista od nečega odustati.”

Razmislio je o tome i odgovorio. I ona je njemu odgovorila. Uvijek bi pisala tako da je morao odgovarati, nije slala poruke a da nisu sadržavale neko pitanje koje bi ga zaokupilo. Navečer se dakle dopisivao s njom, često bi to trajalo po sat vremena prije no što bi ponekad jednostavno zaspao s mobitelom u ruci, a rano ujutro bi onda pročitao:

“Laku noć, dragi Jakobe.”

Ubrzo je predložila da se opet vide; napisala je da bi ga rado obišla na imanju. To mu je bilo nezgodno. Nije htio da ga vide s njom, nije htio da ga vide i s kim, a dovesti je ovamo, to mu se činilo posve isključenim; sve se to otežavalo time što joj nije mogao objasniti zašto to ne ide. Ni sam za to nije imao riječi.

Dani su samo letjeli. I kod Fritza i kod kuće sve je išlo zadovoljavajuće; i ovdje i ondje životinje su bile zdrave, a gubici ograničeni. Kod kuće nije uvijek bilo tako, pa se Jakob ponekad pitao ima li to veze s brižnom higijenom do koje je Fritz jako držao; svakoga jutra i svake večeri Jakob se morao oprati u posebnoj komori, presvući se i dezinficirati čizme posebnim sredstvom u spreju – to je kod Fritza oduvijek bilo uobičajeno, jednako kao što je bilo uobičajeno da strancima ne dopušta ulazak u staje, pa čak i na polja,

i to ne samo zbog afričke svinjske kuge koja se sve više približavala, pa su golema tržišta poput Kine ili Brazila zabranila uvoz svinjskoga mesa iz Njemačke koja se iznenada više nije smatrala nezaraženom. I ovdje su zbog toga cijene dalje padale, iako ne tako značajno kao kod susjeda. Što je dulje Jakob odlazio onamo, to mu je jasnijim postajalo da je higijena odlučujuće pitanje; i stambeni dio – gdje je Jakob bio tek jedan jedini put – kod Fritza je bio vrlo čist, mnogo čistiji od njegove kuće gdje slamke po podu, odbačena odjeća i neoprano posuđe nisu bili rijedak prizor.

Jakob se osim toga bavio i plodovima drveća jabuke i kruške. Ona koja su ostala pošteđena od savijača sazrela su prije no inače. Majka mu je pomagala u berbi i to dobrovoljno. Njoj, koju se inače moglo vidjeti vani jedino dok vješa rublje, to kao da je pričinjavalo stvarno zadovoljstvo. No kad je na red došlo tiještenje, ponovno je bio sam. Uz pomoć staroga mehaničkog tijeska pretvarao je voće u sok koji će u podrumu vreti u plastičnim bačvama. Skupio je gotovo deset akova: stara mjera, akov, koju su koristili, obuhvaćala je više od pedeset litara. Kominu je natovarao na hidraulički istovarivač i odvezao je Fritzu, i ondje njome postupno nahranio svinje koje su se pohlepno bacile na nju, proždirući je s pjenom na njušci. Fritz se dobro oporavio, tako da je Jakob kod njega provodio sve manje vremena. Naposljetku je Jakob Fritzu ispričao o nakani gradnje. Fritzova reakcija toliko je iznenadila Jakoba da nije znao kako bi se prema njoj postavio: stari se uzgajivač obradovao tako kao da mu je odmetnuti sin rekao da mu je dosta grada i sjedenja za pisaćim stolom, da mu je dosta cijeloga dosadašnjeg života, pa se vraća kući i nastavlja s radom ovdje. To je Jakobu bilo gotovo neugodno, pa se zbunjeno nasmiješio. Toga je dana Fritz Jakobu pokazao nacrt za gradnju vlastite staje i rekao mu da ga može uzeti ako želi i proučiti ga na miru; upozorio ga je na nekoliko stvari koje danas više ne bi izveo na jednak način, jer su nepraktične, nepotrebne ili preskupe. Jakob je ponio nacrt sa sobom i poslije ga precrtao. Očev građevinar načinio je poslije nacrt koji je preuzeo

dosta toga i Jakob je imao dojam da mu ta potpora ide na ruku, jer se trenutačno jedva spašavao od silnih upita i narudžbi. Jakob je razgovarao s ocem i primijetio da mu opet mora objašnjavati stvari. Pritom se osjećao dobro. Je li ikada imao takav osjećaj da je na sigurnome putu? Napokon je išao ukorak sa situacijom, kao onda kad mu je bilo trinaest ili četrnaest godina, i još malo u petnaestoj, zapravo ne, bilo je to nešto više: napokon je jednom bio korak ispred stvari i događaja. Njegovoj je sigurnosti doprinosilo još i to što mu je Fritz na Božić rekao da je za njega uvijek tu, da mu u svakome trenutku stoji na raspolaganju riječju i djelom, a Jakob je znao da se u to obećanje može pouzdati, onako kao da ga je dao sam. Fritz je Jakobu bio zahvalan koliko se uopće nekome može biti zahvalnim i s obzirom na to da je on to tako nedvosmisleno pokazivao, Jakobu je bilo jasno: svaka pomoć i svaki savjet Fritz su predstavljali samo vraćanje tog duga. Zbog toga je Jakob vrlo lako mogao prihvatiti ono u čemu ga je ponos inače sprečavao. I to od Fritza; od Rosi ne; ona kao da mu više nije bila onako zahvalna kao u početku, štoviše, ponekad bi ga gledala nepovjerljivo ili se barem Jakobu tako činilo. Je li nešto čula o njemu?

“Možeš se na mene osloniti!” rekao je Fritz.

No neposredno prije Nove godine stanje mu se pogoršalo, morao je u bolnicu, pa je Jakob opet cijele dana provodio kod njih brinući se o životinjama. Cijepio je odojke iza uha i u prepone te im pričvršćivao oznake s brojevima na uši. Pozivao bi veterinara kad bi se neka životinja razboljela ili kad je trebalo kastrirati muške prašćice, za što bi ih se omamljivalo. Rosi se gotovo nije pojavljivala; Jakobu je to bilo potpuno pravo; u njoj je bio neki očaj. Jakob nije znao što je Fritz, nije nikada pitao; nije ni htio znati; bez obzira na to, često je na njega mislio.

7.

KATJA SE DAKAKO NIJE zadovoljila s “ne znam” ili “ne znam baš”. Nije bila nametljiva i nije ništa zahtijevala, to ne, ali je Jakobu jasno pokazala da mu odgovori nisu nikakvi odgovori. Uopće nikada nije navaljivala i to mu se sviđalo. Bila je jednostavno draga, barem mu se takvom činila, i zato se s njom dopisivao, kao da su prijatelji preko pisama, to je sve. Na više od toga nije pomišljao, a nije mislio ni o tome da bi njoj na umu moglo biti nešto više. Ne bi li međutim takvoj prijateljici također bilo potrebno odgovoriti na pitanja? Ponajprije zato što mu je spremno i otvoreno pripovijedala o svojim brigama i strahovima i osjećaju besmisla koji ju je očito stalno pratio, tako da ponekad nije znao što reći, ponekad bi se čak na nju naljutio, jer nije razumio, nije shvaćao zašto se jednostavno ne prihvati nečega drugog kad svoj odabir zanimanja smatra tako promašenim? A zapravo nije ostavljala dojam nesigurnosti ili sitničavosti... Zato što je bila tako otvorena, postao je svjesnim da on to nije, pa joj je na kraju ipak ispričao, čak ne ni nevoljko, nego samo jako nespretno: da je s jedva petnaest godina imao “ha tako... kao neku curu” koja je onda dobila dijete, ali ne njegovo, što su očito znali svi, samo on nije. I da mu je to još uvijek “neugodno”, iako pretpostavlja da više nitko ne misli na tu staru priču, posebno

zato što se Nina s djetetom odselila prije više godina, a djetetov stvarni otac više nije živ. No ne bi li se svi koji su to odavno zaboravili svega sjetili da se pojavi s nekom ženom? A onda i priča s Markusom, koju bolje da ni ne započinje?

“I toga se bojiš? Zato te ne smijem posjetiti?”

“Ne bojim se.”

Ili mu je srce brže zakucalo od straha? Nije ga pomisao da bi tako moglo biti, nego pomisao da bi ona mogla u to povjerovati i smatrati ga kukavicom ili nekim tko lako odustaje, natjerala na promjenu ponašanja. Cijelu je večer mozgao nad time što da napiše i na kraju joj poslao tek kratku poruku:

“Ako te zbilja zanima, možeš navratiti.”

Bio je studeni i već vrlo hladno; ujutro je bio mraz, a Jakob nije nikada smio zaboraviti provjeriti kod Fritza je li naprava za uklanjanje gnojiva zamrznuta – u tom slučaju nije ju se smjelo staviti u pogon, jer bi se oštetila. Iako Jakob uopće nije bio zaboravan, iz nekog razloga mu je bilo teško to upamtiti, pa je nekoliko puta umalo zaboravio. Za svaki slučaj navečer bi uključio grijanje u betonu ispod mehanizma pokretne trake. Katja i on dogovorili su se za četrnaest sati u subotu; dotad će s većim dijelom posla biti gotov, jest će i imat će vremena do večernjega rada u staji ako se ne dogodi nešto nepredviđeno. Do maloprije je htio otkazati prošavši sve moguće izgovore, no onda se samo pomirio sa situacijom; grozno se osjećao, bio je blijed i nemiran, tako da ga je čak i majka pitala što mu je. Kad se Katja onda zaustavila pred njim, silazeći s bicikla – tek se tada Jakob sjetio da ona nema auto, jer u Salzburgu, rekla je, čovjeku nije potreban, a osim toga “za takvo nešto nema love” – umirio se. Sviđala mu se, to da, ali živjeli su u različitim svjetovima između kojih nije bila moguća nikakva veza.

“Bok”, rekla je.

“Bok”, odvratio je skidajući zaštitu za uši.

“Šta slušaš?”

Zašto to uopće drži na glavi? Da bi sebi odvratio pozornost,

smirio se? Toliko je pojačao radio da se glazbu moglo čuti s udaljenosti od nekoliko metara.

“Radio.”

Isključio ga je.

“Tu dakle živiš.”

“Da.”

“Jesu li i ribnjaci vaši?”

“Jesu.”

“Što imate u njima?”

“Dao sam ih u zakup.”

Čudio se što je rekla “vaši” i “vi”, kao da zna da su stvari s posjedom u seoskim obiteljima drukčije nego što je to uobičajeno. Na neki način stvari ne pripadaju samo jednome, nego svima u obitelji, svima koji žive na takvome imanju – a istodobno i onima koji su već u grobu, kao i onima još nerođenima. Je li to shvaćala intuitivno, iako sama ne dolazi iz seoske sredine? Istodobno je pomislio kako je to vjerojatno ponekad i sam tako napisao – “Kanim sagraditi staju”, “Jučer smo morali nešto popraviti na krovu, oluja je tako divljala”, “Radili smo jučer dokasna, samo sam zaspao” – a ona je to preuzela.

“Nemaš vremena za njih?”

“Nemam”, odgovorio je Jakob.

“Šteta.”

Bila je malo bez daha, otvorila je patentni zatvarač velike i izlizane vojničke jakne, mašući rukom da se rashladi; zatim je naslonila bicikl na zid kuće, gurnula ruke u džepove safari hlača koje joj nisu padale preko golih gležnjeva u tenisicama, malo nakrenula glavu i nasmiješila mu se. On je odvratio pogled.

“Šta bi htjela vidjeti?” upitao je

“Ono što mi budeš htio pokazati. Najradije sve.”

Sve? On se mogao sjetiti samo staje. Nekoliko desetaka metara od njih ljutito je zakriještala svraka i poletjela.

“Svraka”, rekla je Katja kao da joj se raduje.

“Vole ondje sjediti. Tu su tek nekoliko godina, prije ih nije bilo.”

“Što je ondje?”

“Vrt. Odnosno bio je.”

Katja je prošla onamo kroz mokru travu, Jakob ju je slijedio. Kupine, povijuše i visoka, požutjela trava gotovo su progutale hrđavu ogradu, a unutar ograđenoga kvadrata razrasle su se maline.

“Ne sadite nikakvo povrće?”

“Sadimo, krumpire.”

“I ništa drugo?”

“Sijemo pšenicu.”

“Ali nikakvo povrće?”

“Ne.”

“Šteta.”

Jakobovo se čelo naboralo. Može li ova reći nešto drugo? Poput vrane je.

“Ako hoćeš vidjeti staju, morala bi odjenuti nešto drugo – zbog higijene.”

“Jako bih je rado vidjela. Što misliš pod odjenuti nešto drugo?”

“Čekaj malo.”

Ušao je u kuću i vratio se s opranim kombinezonom, kapom i čistim parom gumenih čizama te joj pokazao ložionu, gdje se može preodjenuti.

“Možeš se i zaključati.”

Hodao je gore-dolje pred ložionom i kad je dvije minute poslije izašla, morao se nasmijati, tako je smiješno izgledala, kao na fašniku; i ona se pogledala spustivši pogled i također se nasmijala. Svejedno se razgledavanje nastavilo jednako ukočeno kako je i počelo; zahvaljujući tome što je Katja doduše ispitivala svašta, ali osim toga nije govorila ništa osim tu i tamo “šteta”, ozračje se nije popravilo. Što ona uopće hoće? Šteta, šteta, šteta! Da, jasno da je šteta što vrt propada i što od ovoga i onoga nije postalo ništa pametno, nego se prostire opustjelo, toga je bio više no svjestan i trebalo mu je dosta snage da te stvari svakoga dana isključi iz svijesti. Napokon,

ne može se razvući na sve strane. Zašto ga uopće ljuti to što misli ova koja krade bogu dane? Da, krade bogu dane. Jer ima pravo: Besmisleno je to što radi, iako je ova ili ona slika koju mu je fotografirala sasvim zgodna. Zašto ga to ljuti? Što hoće? Drukčije je to zamislio. I samo zbog te predodžbe naposljetku je pristao! Mislio je – nadao se, želio, pa i očekivao – da će je se dojmiti. Osjećao je kako se u njemu budi želja za ratom. Nije li to neobično, s obzirom na to da mu je vojni rok bio tako užasan, toliko drukčiji od onoga o čemu je sanjao? Je li to zaboravio? Kad je Katja napokon otišla, osjećao se loše kao što već dugo nije, iako ga je na rastanku posve neočekivano zagrlila tako da mu se zavrtjelo u glavi, iako mu je tako ljubazno zahvalila, iako mu se tako toplo nasmiješila, kad je već malo odmakla, blizu autoceste, pogledavši preko ramena. Jedino mu je bilo drago što toga dana roditeljima nije bilo ni traga – u očevu slučaju unatoč svemu ništa novo, ali gdje je majka?

Odvezao se k Fritzu i obavio posao, a kad se vratio kući, oprao se i otišao u sobu. Uzeo je bocu piva iz kašete, legao na postelju i ispraznio bocu naiskap. Zatim ju je odložio na pod pored sebe i zatvorio oči. Osjećao je kako u njega ulazi daljina. Bio je to zrak, svjetlo, olakšanje. Tek sada, kao da je upravo otišla, bio je ponovno sam, i to je bilo dobro. Kao da se i ona osjećala slično, kao da je i njoj taj susret bio neugodno uzbudljiv, otad su se manje dopisivali; prolazili su dani, a da od onoga drugog nije bilo nikakvih vijesti; nije joj pisao, a ni ona njemu. Unatoč tome, Jakob je mnogo razmišljao o njoj i već ga odavno nije ljutilo što se nije dosjetila ničega drugog osim onoga što je eto rekla. Imala je pravo. Mnogo toga je bilo šteta i bilo je šteta zbog mnogih stvari. Nije li zapravo vrijedno divljenja što je njoj, neupućenoj, to uopće upalo u oči? Istodobno je i on imao pravo kad je sebi govorio: A tko da to sve učini?

Znao je da joj krajem godine stipendija istječe i da će otputovati prije Božića, k roditeljima koji žive u pokrajini Salzburg, u Tamswegu, i kamo će za praznike doći i njezina sestra da bi to vrijeme provela s obitelji jer je očito i ona sama. Neposredno prije odlaska,

ipak se još jednom javila. Htjela bi se od njega oprostiti, napisala je, pa ga poziva da dođe k njoj na čaj.

“Možeš li danas?”

“Danas neću moći.”

Nije htio. Neka se jednostavno vrati u svoj svijet, a njega neka ostavi u njegovu. Imao je dovoljno briga, dovoljno stvari o kojima se trebao brinuti. To što su se susreli bio je veliki nespornost. Zar to ne vidi? Zašto je napisao tu glupu poruku na papirić i dao joj broj telefona? Zašto je nije ostavio u uvjerenju da je podvornik? Nije li posve svejedno što ona o njemu misli, vjeruje, smatra i kaže? Dopisivanje, što se njega tiče, zgodna je razbibriga nekih večeri, za razliku od slušanja radija, gledanja serija ili surfanja internetom. Ali više od toga? Piti čaj s njom? Pa čemu? Ne, nije htio.

“A sutra?”

Ne ni sutra. Sutra još manje nego danas. Uopće nije htio. Ali kako da joj to kaže?

“Može ipak danas. Kada da dođem?”

“Kad se smrači.”

“Mogu i poslijepodne.”

Nije želio da ga smatra kukavicom.

“U pet?”

“Može, vidimo se.”

Ako joj nije zamjerao što u njemu izaziva osjećaj gubitništva, jer je uvidio da taj osjećaj ima izvor u njemu samome, a ne u njoj, zašto je onda bio tako plah dok je sjedio u domarevoj kućici? Ili je gledao u pod, ili prema zidovima ili u strop, tako besprijeckorno obojen da bi svaki profesionalac tome skinuo kapu.

“Jesi li zadovoljna boravkom ovdje?”

Bilo je to jedino pitanje koje je pripremio.

“Nisam napravila gotovo ništa.”

“Nisi?”

Kako je to moguće? Ili bolje rečeno: kako se to radi? Potajice je opetovano razmišljao o tome da nije lajkala samo njega na Tin-

deru, pa je tako mislio i sada i najradije bi je izravno pitao je li se ovdje sastajala i s drugima. Ili zar nije njegovo "Nisi?" ionako sa-
državalo to pitanje?

"Ali ne žalim zbog toga."

"Tako je zvučalo. To što si napisala. Nezadovoljno."

"Ne mislim na to. Da nisam došla ovamo, ne bih te upoznala."

Jakobu je srce udaralo u grlu. Progutaو je knedlu.

"Teško da bi", odgovorio je, a to je zvučalo ogorčenije nego što je on to sam očekivao.

Katja je htjela još nešto reći, međutim kao da ju je njegov ton uplašio, pa je šutjela. Samo ga je pogledala, prodorno i kao da ga moli da i on nju pogleda. No on to nije učinio, nego je po zidovima tražio mrlje kojih nije bilo.

"Hoćeš još šalicu?"

"Mislim da bih trebao krenuti."

Na to je i ona skrenula pogled. Ustao je, pritom gotovo prevr-
nuvši stolicu.

"Ups", rekao je.

"Nema veze."

"Eto", rekao je.

"Da", odgovorila mu je.

Izlazeći iz kućice, primijetio je da je prethodno snažan vjetar oslabio. Još se jednom napola osvrnuo unatrag; još je stajala na vratima. Da joj kaže? Da je vjetar oslabio? I kako to da je rekao "ups" poput djeteta?

8.

PREKO BOŽICA I NOVE godine Fritz je htio da se Jakob malo odmori. Mogu oni to i sami, rekao je, osim toga u ovo doba se svinje rijetko oprase, pa ima manje posla no inače. Tako je Jakob dobio neočekivano mnogo slobodna vremena koje dakako radije ne bi imao; zapravo mu je bilo najdraže kad bi bio zaposlen, jer nikada nije naučio započeti ništa pametno sa slobodnim vremenom, tako da mu je bilo gotovo drago čuti da je Fritz u bolnici i da ga trebaju.

Siječanj je prošao, a i veljača, a s obzirom na to da je bila tako topla i suha, već u ožujku je došao bager i započeo s iskopom. Fritz se još uvijek nije vratio, premjestili su ga u drugu bolnicu – ili sanatorij? – a Jakob je morao ustajati sat ranije no inače da bi sve stigao. Jasno da se nije oslanjao na oca, no ipak ga je iznenadilo što je ovaj potpuno nestao. Je li to bio tek jedan jedini svijetli trenutak, možda jedini bistri i nesebični koji se njegovu duhu, zarobljenome nekom ludošću, ikada ukazao? Tako je to barem Jakobu izgledalo. Ponekad je dakako također mislio ono isto što je mislio i ispočetka: da to nije bio svijetao i nesebičan trenutak, nego neki posebno luđački. No nije to bilo važno, ovaj put nije, jer Jakob je bio sporazuman s onim što se događalo, pa i više od toga: bilo je to ono

što je oduvijek htio. Napokon će moći u svemu ravnopravno sudjelovati, jer se odjednom pojavio kapital za to koji je prije uvijek nedostajao. Jakobova pretpostavka bila je točna. Baka je još uvijek imala novac i kako god da se to dogodilo, pokazala je spremnost da plati gradnju staje. Dakako da je bilo groteskno da netko tko ima još samo malu oranicu gradi takvu staju kakvu su oni planirali, ali tko zna što će se još dogoditi. Ponekad je Jakob maštao o tome da opet posjeduje oranice.

Katja mu je pisala za Božić, za Novu godinu, a on je isprva odgovarao istoga dana, no s vremenom su nastale dulje stanke od tjedan ili deset dana između pojedinih poruka, pa je uvečer ponovno ponekad s mobitelom ležao u postelji pregledavajući profile djevojaka koje su ga svajpale udesno, prije no što bi on njih izbrisao. Došlo ih je nekoliko novih... Katja se vratila u Salzburg, bila je zaposlena pripremama za skupnu izložbu i pisanjem prijava za natječaje za potpore i rezidencije, poput one koju je – njezin izraz – odsjedila u domarevoj kućici i zato dobivala novac svaki mjesec. Istodobno bi se dosađivala, pa je rekla kako se uredi, lijepo odjene i našminka kao da je sve posve normalno, kao da može izaći i naći se s prijateljima kao prije. Zavidjela mu je što do njega ne dopire uopće ništa od te “ludnice”. On je pak pisao o radu na imanju, za koji je ona i dalje pokazivala živo i sve življe zanimanje i povremeno čak pisala da mu se divi zbog svega što zna i uspijeva napraviti. Izvještavao ju je o napretku na gradilištu i ponekad slao fotografije te bi pripovijedao kako se stvari odvijaju u staji, odnosno stajama. Odgovorila je da je na njezinu području sve postalo težim; nekoliko postojećih pomoćnika pomaže joj samo toliko da ne umru od gladi, ali s organizacijom priredbi se uporno muči. Ako je prije izrazila neke brige, sad je govorila o ozbiljnim problemima koji joj se najavljuju; nisu bili financijske naravi, barem ne isprva, jer odnekud je imala “rezervu”, nego su na određen način bili unutarnji: njezino zvanje, ako ono to uopće jest, kako je to posve točno i sama napisala, manje je traženo no ikada i sve u svemu baš nema budućnost.

“Dok vi investirate u granu koja cvate, ja svoje vrijeme tratim na nešto što ne treba nikome živom.”

Neka je ne razumije pogrešno, napisala je, crta s velikom ljubavlju i to je činila još kao dijete, no posve je druga stvar time zarađivati novac i dokazivati se na tržištu “nakrcanom facama”. Kad je onda u travnju izložba za koju se, kako je rekla, toliko naradila, ne samo odgođena nego i otkazana, bila je posve uništena, pa je promijenila ritam i otpisivala Jakabu iako je tek dobila poruku od njega. Ili možda ne iako, nego baš zato što jest? Ili iako i zato što jest? On joj je naime napisao da je Fritz nakon tri tjedna kod kuće ponovno u bolnici, a oca ne može pronaći, pa mu sve to polako postaje previše. Bila je to tužaljka, a ne poziv upomoć, bila je napisana suhoparnim, trijeznim tonom, lišenim emocija, kakvim su njegove poruke uvijek odisale, pa mu je ona otpisala jednako suhoparno, triježno i lišeno emocija:

“Mogu ti pomoći ako treba.”

“Kako to misliš?”

“Za promjenu bih rado jednom radila nešto smisljeno, Jakobe. Mogla bih ti pomoći, a time bi mogao i ti meni pomoći. Daj mi samo hranu i smještaj.”

Nije znao kako bi reagirao. Nije trebao pitati čime bi mu htjela pomoći, bilo je očito da ne zna ništa, kako da mu pomogne? To je bila jedna stvar. A druga: žena koja bi stanovala kod njega? To ga je učinilo nervoznim i nevoljkim, zapravo razdraženim. To je čak dalo ton njegovim rečenicama, što Katji nije promaknulo; pogodila je čak i uzrok.

“Reci da sam na praksi.”

Jakob je odložio mobitel. Razmišljao je. Maštao. Da je tu, mogla bi početi od pilića i kokoši, pošteno rečeno to nije tako teško. Pogledati stiže li hrana posvuda, funkcionira li opskrba vodom – i bacanje uginulih u spremnik; to se brzo nauči. Vani treba samo kontrolirati ogradu, odnosno obje ograde, jer Jakob je pred postojeću na razmaku od metra postavio još jednu; otad lisica nije do-

lazila, jer je naučila svladati jednu ogradu, ali dvije nije mogla; i u obje je bila provedena struja. Bilo bi dostatno da on svaka dva ili tri dana sve prekontrolira i naruči hranu kad bi je ponestalo. Koliko bi vremena uštedio! A ona bi mogla na novome nasipu uz staju, čiji su zidovi bili podignuti i nedostajao je još samo krov, možda rasporediti sadnice smreke i duglazije koje bi trebale stići idući tjedan. Nikada nije imao takve predodžbe, jer nikada nije doživio da se može raditi i zajednički; uvijek je radio sam za sebe, a i drugi ovdje također, svatko na svoj način. No ta mu se predodžba svidjela, čak mu se svidala sve više. Na pamet mu je padalo sve više i više posla koji bi se mogao prepustiti nekome tko "ne zna ništa". Ali gdje bi je smjestili? I kako da to kaže roditeljima? I ne osjeća li se osim toga u njezinoj nazočnosti nekako zakočeno, kao da se stidi? Iznenadila ga je, pa je osjetio nesigurnost. Kao da su se neka vrata odškrinula i sad ne zna bi li dopustio da se otvore.

"Pokušajmo tjedan dana", napisala je, tankoćutno, gotovo vido-vito, kakvom mu se otpočетка učinila, kao da zna što se u njemu događa. "Ako sve bude išlo dobro, onda dva. I onda ćeš me se riješiti, obećavam. Može?"

Do tog trenutka nije mislio ni na kakvo konkretno razdoblje, nego na neko neodređeno na koje je htjela doći k njemu, ali dva tjedna, pa to nije ništa? Osjetio je takvo olakšanje da čak nije ni pomislio da mu to baš i ne bi bila neka pomoć, pa je smjesta odgovorio:

"Može."

Ovaj put je došla autom, malim plavim Mercedesom s tablicama Tamswega. Od prtljage je sa sobom imala samo vojnu naprtnjaču na koju je bila pričvršćena ljubičasta spužvasta prostirka. Jakob ju je zaista predstavio kao pripravnicu, što je majku, koja je djelovala tako iznenađeno kao da će doživjeti srčani udar, smjesta vratilo mobitelu – bila je na vezi s Luisom, kao i uvijek, a ova je opet bila u nekoj problematičnoj vezi, ovaj put u Njemačkoj. Prije nekog vremena majka ju je čak i posjetila, u Dresdenu, Leipzigu ili gdje

već – iako: zar Luisa ne živi u Hamburgu? I ocu ju je tako predstavio, a ovaj mu je namignuo.

“Oдавno sam ti to htio predložiti. Hoćeš li je smjestiti u svoju nekadašnju sobu?”

“Ili u Luisinu. Pokazat ću joj obje, pa neka odabere.”

“Dobro. Jedino što se može dogoditi da se Luisa uskoro opet pojavi ovdje. Imam takav osjećaj.”

Ponovno je žmirnuo.

“Ah”, rekao je Jakob. “No dobro.”

Kad je otac otišao, Katja je upitala:

“Tvoja sestra?”

“Luisa, da. Uvijek ima nekih problema.”

“Kakvih?”

“Svakakvih. Najviše s muškarcima.”

“Čini se da se tvoj otac veseli što će doći.”

“Da”, odgovorio je – zvučalo je to kao pitanje, a pritom nije bilo ništa novo: oduvijek je Luisa bila Bertova ljubimica, razmazio ju je, i Jakob je često mislio da bi postala drukčijom da nije to učinio. Možda bi od nje postala čak i pristojna osoba... Krenuo je. Katja je podignula naprtnjaču koju je ostavila u predvorju i slijedila ga. Jakob je stajao u sobi iz koje se iselio kad je započeo zajednički život s Ninom – ponekad je, baš glupo, htjela da je zovu “Ninočka”, kao da je Ruskinja, sjetio se iznenada; nakon što se vratio, nije više htio u tu sobu. Jednako tako nije htio ni u Luisinu sobu, iako je bila najljepša i najmirnija od svih. Alexander je dolazio tako rijetko da je Jakob pretpostavio kako mu neće biti problem ako mu predloži da se zamijene za sobe, i zaista to bratu nije smetalo; unatoč tome, otad više gotovo nikada nije dolazio kući, a ako i jest, bilo je to na samo nekoliko sati i nikada preko noći.

“Nadam se da će ti biti u redu. Kupaonica je odmah preko puta.”

“Odlično.”

Sve je išlo toliko jednostavno, tako samorazumljivo, kao samo od sebe, da se Jakob mogao samo čuditi: ušli su u sobu, ona je

ostavila naprtnjaču pored postelje, ogledala se oko sebe – a njemu nije bilo nelagodno, iako je to bio upravo onaj trenutak kojega se zaista bojao, ne znajući zašto. No ona ni s čime ovdje nije imala veze, u tome je bila stvar, bila je oslobođena priča i ovdašnje povijesti, nije bila uvučena u sve ono u što je on bio upleten. Nije mu bilo teško preuzeti ulogu onoga – i ne je samo igrati, jer bila mu je nova – koji upućuje i govori što treba raditi; možda mu nije bilo teško zato što je to bilo sukladno njezinu očekivanju. Dosad je unatoč svim porukama o njoj imao tek površan dojam i samo je utvrdio da nije onakva kako je uvijek zamišljao umjetnike i kakve ih je često upoznavao preko radija: umišljene, najpametnije, a pritom udaljene od stvarnoga svijeta. Kad nešto ne bi razumjela, pitala bi onoliko puta koliko je bilo potrebno da shvati, pritom ga ne nervirajući ili sama djelujući iznervirano. Ponekad bi morala zaista opetovano ispitivati, jer Jakob nije imao iskustva s objašnjavanjem drugim ljudima, pa mu nije uspijevalo svoje kao urođeno, instinktivno znanje, koje kao da je oduvijek tu, pretvarati u jezik, prevesti ga. Ponešto uopće nije spominjao, jer nije uviđao da to novajliji mora biti nepoznato i nerazumljivo. Bilo mu je to vrlo naporno. A ipak: ona doista, doduše, nije znala ništa – čak ni slavinu nije odmah okrenula u ispravnome smjeru! – zato što većinu stvari vjerojatno još nikada nije učinila, ali Jakob je odmah vidio da je dobra, vrlo spretna, pametna i ambiciozna, da bi u kratko vrijeme mogla naučiti mnogo, čak i u kratko vrijeme kod njega, bio to tjedan dana ili dva. Često je naslućivao vrlo malo toga kod drugih ljudi, ali ovdje je osjećao vrlo jasno: ono što bi vidjela i čula upijala je poput spužve, gotovo pohlepno, gotovo kao i on sam. “Biti spreman, sve je u tome”, rekli su prije nekoliko dana na radiju, a on je nehotice pomislio da ta uzrečica, ili što već to jest, dobro pristaje njegovu biću. Ili je samo nekako dobro zvučala?

Odgovaraju li te riječi Katjinu biću? Sjetio se kako je to tada čak osjetio, ili nešto slično, neku jaku energiju kad ju je vidio prvi put, ali onda je ondje bio i bijeli list papira, pa se taj osjećaj raspršio.

Uvečer bi zajedno jeli i poslije najčešće još ostajali sjediti, do deset ili čak pola jedanaest, razgovarajući o prethodnome danu i o tome što predstoji sutradan; zapravo su planirali sutrašnje aktivnosti. Katja je to takoreći uvela prve večeri, pa su takvu praksu zadržali. I roditelji bi ponekad malo ostali u kuhinji. Ne bi sudjelovali u razgovoru ili bi to činili u najmanjoj mjeri; svejedno je majka rjeđe imala mobitel u ruci, a otac ne bi stalno išao ovamo-onamo kao što je to, nemiran poput svrake, inače uglavnom činio.

Podignuli su krovšte i pokrili ga, pri čemu su i susjedi pomagali. To je za Jakoba bilo posebno slavlje, ali nije dopustio da se išta primijeti. Nije dao naslutiti ni da mu nisu promaknuli muški pogledi prema Katji koja je sadila drveće po novome nasipu i za prije-podnevnne užine se predstavila kao pripravnica. No koliko god gledali, nitko nije ništa rekao, jedino je Max poslije pitao Jakoba gdje se može dobiti takvu pripravnicu. To je poslovna tajna, odgovorio je Jakob keseći se.

“M-m-a-n-n-nemoj me z-z-zajebavat,” odgovorio je Max, “b-baš mi je n-n-napeta!”

Napeta? Smiješne li riječi. No Jakob je znao što Max time misli, a znao je i da ima pravo.

Pilići su bili spremni i došli su po njih. Ovaj put sve je prošlo dobro, ovaj put će nešto i ostati, a ne kao prošli put, tad je platio priličnu školarinu. Dva su dana prošla uz čišćenje staje – prošli put je to riješio za pola dana, ali sada je zahvaljujući radu kod Fritza znao kako je važno da sve bude zaista čisto, pa je bio brižniji, povremeno baš pedantan. Katja i on izmjenjivali su se na *miniwashu*, a pritom su jedno drugome predavali i vodonepropusni kombinezon: Katja je bila tanka, ali ne mnogo niža od njega. Bilo je neobično zamisliti da je njezino tijelo maloprije bilo u kombinezonu; čudno; i još nešto uz to. U subotu, nakon što se upravo vratio od Fritza, rekla je:

“Šteta da smo sutra gotovi. Tek sam se zagrijala.”

Jakob je gledao u pod.

“Nisi li htjela ostati dva tjedna?”

“Rado bih ostala. Ako se slažeš.”

“U ponedjeljak četiri svinje idu u klaonicu. Možda mi možeš pomoći da ih utovarim.”

S Fritzovom ženom moglo se sve manje toga i Jakob je mnogo razmišljao o tome kako bi stvari ondje trebale ići dalje, jer mora im biti jasno da im uskoro više neće moći pomagati, kad krene proizvodnja kod njega. No nije imao dojam da oni oko toga razbijaju glavu, odnosno barem nije čuo ništa o tome; preko WhatsAppa bio je s Fritzom u svakodnevnome kontaktu, Fritz je bio zahvalan kao i u početku i kao možda uvijek, no o tome kada će doći kući, kada bi mogao zamijeniti Jakoba – ili možda da to uopće neće moći, nego da će morati u prijevremenu mirovinu i odustati od uzgoja – o tome nije govorio ništa. Postupno se Jakobu i plaća učinila prilično malenom; ipak je on u međuvremenu i taj pogon zapravo vodio sam; obavljao je čak i poslove u polju, iako se time zapravo godinama nije pravo bavio, a i čime bi, kad je otac sve makar napola ispravne strojeve prodao? Doduše, nitko mu nije izričito naložio obavljanje tih radova, to je istina, ali tko bi ih onda obavio umjesto njega? A morali su biti obavljeni. Samo za neke prijevoze, kad bi mu zaista nedostajalo vremena, uzeo bi nekoga i isprva bi ga plaćao iz vlastita džepa, no poslije bi te sate obračunao ako ne bi zaboravio – što se događalo i užasno ga je ljutilo; tada bi se osjećao iskorištenim i preveslanim, a svijest o tome da je sam kriv samo mu je pojačavala ljutnju.

Uvečer bi pili čaj. Katja nije htjela ništa osim zelenog čaja, pa iako Jakob, ako nije bio bolestan, nikada nije pio čaj, jer je tvrdio da od njega dobiva “žabe u trbuhu”, pridružio bi joj se. Na određen mu je način bilo neugodno pored nje piti pivo, kao da to nije pristojno; tek prije spavanja, gore u sobi, popio bi još bocu ili dvije. Dani su prolazili vrlo brzo, poput vjetra koji se provlači kroz ključanicu, i već je opet došla posljednja večer. Ponovno su sjedili u ku-

hinji i razgovarali o danu koji je nestajao te što bi trebalo učiniti sutra; govorila je pretežito Katja.

“Ili misliš da je to glupa ideja?” upitala je odjednom.

“Što?”

“Ono što sam upravo predložila.”

“Kad krećeš?”

“Mislim oko pet. Moram vratiti auto, daleko je do Tamswega, a ne bih htjela stići prekasno. Mama sutra mora raditi.”

“Da.”

“Je li ti se ovdje svidjelo?” upitala je majka.

“Skroz. Više nego što sam mislila.”

“Plaća li te dobro?” upitao je otac i nasmijao se – neobičnim, grlenim smijehom.

Jakob je ustao.

“Idem leći. Laku noć.”

Rekavši to, otišao je. No ne u postelju, nego je u sobi stao uz otvoreni prozor, napunio lulu, zapalio je, pušio i pio pivo, pri čemu je jedva primjećivao tako omraženu huku autoceste. Popio je bocu piva, pa još jednu. Dolje su se zatvarala vrata, šuštalalo je u vodovodnim cijevima, čuo se vodokotlić i uskoro se sve utišalo. On je ostao na istome mjestu i otvorio treću bocu, ispijajući je sporije no prethodne dvije. Lula mu se ohladila, ali nije ju odložio; prsti su mu se čvrsto omotali oko nje. Prethodna dva tjedna prohujala su pored njega, pa je nužno morao misliti na ono što ga čeka, budućnost ili samo sutrašnja večer, i sve mu se to odjednom učinilo “pustim i praznim” – te je riječi Alexander prije počesće izgovarao kad bi ga pitali kako je, iako bi se nakon toga uvijek nasmijao kao da je ispričao neku šalu. Jakobu nije bilo do smijeha. Pusto i prazno... Zbog toga je pri posljednjoj užini bio tako škrt na riječima, a na koncu čak i neljubazan, zbog toga je otišao. Nije mu se sviđalo što ona odlazi. Ali zašto zapravo ne? Još je nedavno po svaku cijenu pokušavao spriječiti da dođe... I što bi ona inače trebala učiniti?

Jasno da ide. Bi li možda trebala htjeti ostati? Htjela je samo jednom iskušati taj vid života. Jamačno će fotografije što ih je povremeno snimala mobitelom staviti na Facebook, Instagram ili takvu nekakvu beskorisnu platformu, zato da bi pokazala: i to sam radila... Možda čak i na Tinder... Vjerojatno ih je već odavno postavila. Ona nije ništa drugo do glupo, razmaženo dijete kojemu su stalno potrebni novi poticaji i vrijeme provedeno ovdje bilo je jedan takav, možda je čak i on, Jakob, bio igračka te vrste. Poljoprivrednik, snažan, ne baš ružan, mlađi od nje: i takvoga sam jednom imala... Ustvari je to posebna vrsta krivolova... Ali ako i jest krivolovila po njegovu životu, svejedno ga nije imala, nije ga bacila na leđa, ne, njega ne, nikako. Tu se jako prevarila ako je mislila da će to ići tako lako. Svejedno: dobro je bilo s njom, k vragu! "B-baš mi je n-n-napeta!" čuo je Maxa kako govori, a on inače ne govori mnogo, osim kad je pijan.

Bilo je kasno. Morao je leći. Ali zašto? Ionako neće moći ni oka sklopiti. Dolje su se začula vrata, netko je otvorio slavinu pa opet vrata – i tišina. Nedugo prije no što je ispraznio i četvrtu bocu, a još uvijek nije bio nimalo umoran, sebi je rekao da mora biti razborit i napokon leći, pa je popio ostatak i otišao u kupaonicu. Oprao je lice, vrat, nadlaktice i podlaktice, oprao zube i pomokrio se u umivaonik. Na putu natrag u sobu čuo je korake, pa se spustio dolje da bi provjerio tko je to, iako je znao tko je. Često bi Bert kasno noću tumarao naokolo s mobitelom u ruci, a Jakob bi učinio ono što i uvijek. Pogledao bi ga podignutih obrva, što bi trebalo značiti: Idi napokon leći, stari! No ovaj put nije bio Bert, nego Katja koja se šuljala kroz polumrak. Zastao je na posljednjoj stubi. Pogledala ga je.

"Ni ti ne možeš spavati?" upitala ga je.

"Da," rekao je, "ne."

"A zašto ne?"

"Ne znam."

“Često to kažeš, čak i kad uopće nije točno. Govoriš to kad se hoćeš izvući ili kad nemaš volje razgovarati.”

“Može biti.”

“Zašto si pitao kad krećem?”

“Onako.”

“Jesam li ti naporna?”

“Nisi.”

“Je li ti moja nazočnost neugodna?”

“Nije.”

“Smatraš li me nespretnom?”

“Ispočetka jesam. Nisi znala ni otvoriti slavinu u pravome smjeru.”

Katja se nasmiješila.

“Ništa ti ne promiče.”

“Ne.”

“Laku noć, Jakobe.”

“Laku noć – Katja.”

Bilo je to prvi put da joj izgovara ime u njezinoj nazočnosti, pa mu je bilo drago što je tako mračno. Okrenuo se i uspeo stubama. Otišao je u sobu, ponovno stao uz prozor i gledao van kao da se u crnilu nešto može vidjeti, raspoznati. Gledao je van onako kao što možda baka gleda na suprotnoj strani, ako još nije zaspala u svomemu vječitom visokom naslonjaču. Iznenada se uz njega pojavila Katja.

“Znaš li zašto ne mogu spavati?”

“Ne znam.”

“Zato što sutra idem. Ali ne želim ići. I pitam se jesi li danas bio tako čudan zato što ni ti to ne bi htio. Zato ne mogu spavati.”

“Da.”

“Reci nešto.”

Jakob se nakašljao.

“Dobro bi mi došla ovdje.”

Na to se ona nasmijala, a on ju je pogledao ne shvaćajući.

“Baš si bedast, Jakobe.”

No to nije bila pogrda, rekla je to tako nježno i nije odlazila, nego se priljubila uz njega. A on ju je zagrlio, prvo jednom rukom, a onda objema. Kako je to bilo neobično. Kako je topla. I kako lijepo miriše. Nakon dugo vremena u životu tako je držao ženu i nije za to ništa platio. Prije koliko godina je to bilo? Kako je bila u pravu. Znao je to. Znao je i da to nije tajna. Zašto inače ovdje nije nalazio nikoga? Bio je marljiv i spretan, ali u nekim pogledima bio je gotovo ograničen; neka ga samo izbjegavaju, bilo mu je drago što ga nijedna više ne iskorištava onako kako je to Nina tada učinila. Možda je Katja bila drukčija samo zato što nije znala ono što su drugi ovdje o njemu znali; osjećao je da ga nikada ne bi iskorištavala ili podcjenjivala. Bio joj je drag jer je bio takav kakav je bio i zato što je htjela pobjeći, a to je mogla samo s nekim poput njega. Na taj su način postali suučesnici i ta se pomisao Jakobu svidjela.

Poslije, kad je već gotovo zaspao, šapnula mu je na uho:

“Tako sam sretna, Jakobe. Nikada još nisam bila ovako sretna”, i na to se ponovno razbudio.

Pritisnuo ju je uz sebe i prebacio nogu preko njezine, malo boc-kave, i primijetio kako mu se niz obraz spušta suza i uz tup i kratak zvuk pada na zgužvanu plahtu, već dugo neopranu.

9.

POSTOJI LI ON DOISTA, KAKO je Jakob neko vrijeme tako bezuvjetno vjerovao – ili samo pokušao vjerovati – i u tome s velikim vremenskim odmakom oponašao ili slijedio Alexandera, kao da je moguće “živjeti tvoj život kao da je moj”, riječima neke pjesme pročitane u emisiji u nedjelju ujutro? O tome je mnogo razmišljao nadolazećih tjedana i mjeseci tijekom kojih mu se, kako mu se činilo, promijenio cijeli život.

Prije dugo vremena, potkraj djetinjstva, kad mu je bilo dvanaest ili trinaest godina, uhvatilo ga je nešto što ga otad više nije napuštalo, osjećaj da je protjeran iz postojanja, ali ne na onaj svijet ili u ništavilo, nego nekamo postrani, gdje zapravo ne bi smio dalje živjeti. Sjedio je i čekao na prozoru postojanja. Tako se odjednom osjećao, odbačeno... Nad njega se nadvila sjena za koju odavno, nakon gotovo deset godina, više nije pretpostavljao da će se ikada povući. Čak bi i taj nenadano raspoloživi bakin novac i njime omogućena gradnja stajale nešto doduše promijenili, ali ne i njegovo biće koje bi mu tako često zagorčavalo život ili ga tako otežavalo da je smrt, kako god ona nastupila, zamišljao kao najčišće rješenje, gotovo nagradu. Nije li i to bilo nešto najdublje religiozno ili barem katoličko? No dok još nema smrti, morao je nastaviti i to će uvijek

činiti, usamljen i tvrdoglav poput magarca koji, što je značajka vrste i evolucijska zaštita, ne pokazuje bol, kako su to nedavno rekli; uvijek će nastaviti, ne boreći se protiv sudbine, što znači ne pitajući se još jednom bi li negdje, na drugome mjestu, možda bilo drukčije, ne nužno bolje, ali barem manje loše.

A onda je odnekud došla ta žena. Bio je tako zaglavljen u svojim navikama i očekivanjima da ih poput nekoga tko se hvata za vlastitu bolest, jer je postala njegovim identitetom, drugom kožom, zaštitom, nije htio pustiti. Katja se tome često vraćala tvrdeći da Jakob uvijek kaže ne i bez obzira na to što ga pitaju, sve odbija, u osnovi se protivi svakoj promjeni i treba ga prisiljavati na vlastitu sreću. Sreća? Sretan? Bila je to velika riječ koju Jakob još nikada nije doveo u vezu sa sobom. A ipak se često osjećao tako kao da njegovu stanju ne odgovara ni jedna druga riječ ili mu barem ne pada na pamet ništa što bi odgovaralo bolje. Istodobno je navika bila žilava i nepovjerenje je ostalo: ovo neće potrajati, neće se održati; u nekome trenutku, prije ili poslije, bit će joj dosta, opet će otići, sjediti u nekoj domarevoj kućici, u svojem salzburškom stanu ili bilo gdje drugdje, jer mjesto je nevažno, pred praznim listom papira i svežnjem nejednako dugih crtaćih olovaka, grickati nokat palca i gledati u prazno zato što je to ono što najbolje poznaje, iako joj je dosadno i čini je neraspoloženom. No nepovjerenje je bivalo sve slabije i slabije i krajem godine bilo je tek rijetko primjetno. Katja je bila odveć pouzdana, odveć postojana da bi bilo mjesta sumnji u to da nije došla iz nekog hira, nego zato što je htjela živjeti s Jakobom i s njim dijeliti sve ono što se dijeliti može.

Proljeće je samo prohujalo, pa iako hladnije no inače bilo je suho kao mnogih prethodnih godina, kao što to sada često biva, pa je Jakob bale sijena uspijevao prodati po dobroj cijeni.

U lipnju, nedugo prije žetve ječma, Fritz se napokon vratio kući. Jakob još uvijek nije znao što mu je točno, nego jedino da više ne može ni pomisliti na fizički rad, što je Fritz Jakobu jednoznačno

priopćio. Ne smije se više ni popeti na traktor, liječnici su mu to strogo zabranili. Pritom nije loše izgledao. A kako je zapravo izgledao kada je, možda prvi put osobno formulirao, izrekao riječima, da mu je život poljoprivrednika završio? Sjetno, ravnodušno ili čak veselo? Jakob se nije mogao odlučiti, jer mu je općenito bilo teško tumačiti izraz lica drugih. Čekao je na to da Fritz kaže više o svemu, da kaže kako zamišlja budućnost imanja, što on međutim nije činio. Jakobu je to toliko smetalo da nije uspijevao navesti razgovor na tu temu. Je li Fritz pretpostavljao da stvari mogu ići kao dosad, iako je poznao Jakobovu situaciju i planove? Je li mislio da će Jakob i dalje prihvaćati tu nisku nadnicu pomoćnoga radnika? Bilo je krajnje vrijeme da se nešto promijeni, pa kad se vratio kući, rekao je da se onamo najradije više ne bi vraćao.

“Naviknuli su se da ja to obavljam”, rekao je. “Shvaćaju to kao nešto samorazumljivo. Za mene plaćaju samo pet eura, ostatak plaća zdravstveno osiguranje. No sav zarađeni novac, zato što im ga ja zarađujem, završava na njihovu računu. Pet eura! Pizde škrte.”

Katja mu je rekla neka se ne uzrujava. Ako hoće, predložila mu je, ona će jednom razgovarati sa starim, pa kako to Jakobu doduše nije bilo posve pravo, ali ni posve nemilo, u svakome slučaju nije joj rekao da to ne radi, ona je tako učinila. Odvezla se onamo i rekla da ju je Jakob poslao da se napokon predstavi partnerskome pogonu, ako se to tako može nazvati. Fritz joj se, pripovijedala je poslije, nasmiješio i upitao je želi li nešto popiti, možda rakiju? Uzvratila mu je smiješak i rekla: “Rado.”

Provela je kod njega više od tri sata. Kad se vratila, mirisala je po rakiji, a izraz lica bio joj je trijumfalan. Ono što je ispregovarala bilo je u osnovi jednako ugovoru o zakupu. Platit će godišnji zakup od dvadeset i pet tisuća eura, a za to će njegovo imanje moći voditi za vlastiti račun, odojke uzgajati kod Fritz, a kod kuće ih toviti te će hranu za njih moći posaditi na Fritzovim poljima; osim toga, mogu koristiti Fritzove strojeve.

“Što znači ‘mi’?”

“Možda bi me mogao podučiti raznim stvarima. I ja bih rado radila sa strojevima.”

“Ali staje – to uopće ne ide jedno s drugim? Ovdje smo gradili samo za nas.”

“Znam, ali sve će to izaći na dobro ako malo promijenimo način razmišljanja. Napisala sam kako bi to moglo funkcionirati.”

I onda mu je pokazala gdje bi koje životinje bile. Jakob je bio bez riječi.

“Je li ti povjerovao? Da sam te ja poslao?”

“Uvijek se smiješi tako da čovjek ne zna što ima na umu. Je li to nešto što ne bi moralo nužno biti. Znaš što mislim?”

“Dvadeset i pet tisuća je mnogo.”

“To će donijeti pilići i kokoši. O tome ću se ja brinuti. A dvije će stajati pri sadašnjoj tržišnoj situaciji donijeti osamdeset tisuća. U najgoremu slučaju ostat će od toga pedeset, u najboljem malo više od šezdeset.”

“Postoji li ugovor?”

“Rekla sam da ćeš uskoro navratiti. Ja sam samo tvoja... pa znaš.”

“Pedeset tisuća u svakom slučaju, kažeš?”

“Tu sam izračunala, pogledaj.”

Jakob je čudeći se pratio njezino izlaganje. Pomno je zapisala sve brojke koje je uspjela doznati. Jakob joj pritom nije bio od pomoći sa svojim često nejasnim podacima. I otkud bi doista znao koliko je godišnji račun za struju ili kakve su premije osiguranja za zgrade? Postoji li osiguranje od tuče? Sve je bilo na Berta koji to jamačno jednako tako nije znao. A posebno Jakob nije mogao znati koliko dizel goriva treba za obradu trideset hektara zemlje.

I roditelji su bili zapanjeni, a Jakob je mislio kako se vjerojatno ne čude tome što postoje takve mlade žene. Takvih poduzetnih, punih volje za poslom i životom istodobno, bilo je ovdje na bacanje; ustvari su sve žene ovdje bile takve; drukčije se sve većim pogonima nije moglo upravljati nego s ljudima takve vrste, neumornim lju-

dima koji ne odustaju; no čudili su se tome što je jedna takva zalutala baš ovamo, što je Jakob upecao baš tu vrstu.

A sam Jakob? On se od svih najviše čudio. Nije bio zaljubljen u Katju. Nikada nije bio. Možda se uopće nije ni mogao zaljubiti. No volio ju je. Volio ju je kao da je poznaje već odavno. Pa zar je ne poznaje oduvijek? Ona je bila žena za kojom je čeznuo, a nikada je nije bilo. Da, smrt bi bila nagrada za muke iz prošlosti, a kako mu je često ta nagrada bivala uskraćena: klik... Kako mu je često On uskraćivao tu nagradu. Jakob mu je odluku predao u ruke, a On je odlučio drukčije. Pustio ga je da pati, ne zato da bi ga nagradio smrću, nego da bi ga nagradio Katjom. I Jakob mu je za to bio zahvalan. Kako bi pogrešno bilo da mu nije omogućeno da to doživi.

Odmah nakon potpisivanja ugovora Jakob je poduzeo neke preinake na svojoj staji; nisu mu više bili potrebni toliki boksovi da bi se u njima krmače oprasile. Tek što je to obavio, prestao je voziti Fritzove odojke othranjivaču u Innviertel, s kojim je Fritz surađivao desetljećima; hranio ih je kod sebe dok ne bi postigli težinu za klanje, a sam ih je vozio i mesaru kad su nakon nekoliko mjeseci prvi od njih dosegнули tu točku. Još bi bilo bolje da ih kolju sami i da imaju trgovinu na imanju ili da meso rasprodaju putem *online* narudžbi, ali za to nisu imali prostora, a trebao bi im i zaposlenik, a to se ne bi isplatilo, što je Katja znala. Ali tko je mogao znati kako će se oni još razviti? Jakobu se ponekad gotovo sve činilo mogućim.

Do posljednjega trenutka nije bio siguran misli li Fritz ozbiljno i hoće li se doista složiti. Jakob je nekako mislio da će Fritz odustati, a nije znao zašto ima takav osjećaj. No Fritz je potpisao bez oklijevanja, a Jakob je čak imao osjećaj da je Fritz tim poslom vrlo zadovoljan, možda jednostavno zato što je to značilo da mu imanje i dalje funkcionira i da će mu se vlastita ulaganja isplatiti i u budućnosti. No dogovorenih dvadeset i pet tisuća htio je odmah. U ugovoru je oblik isplate ostavljen otvorenim. Jakob je predložio

plaćanje krajem godine, što je Fritz odbio. Ne, ne, rekao je, to treba riješiti odmah. Za staju i dva metra visoku ogradu naokolo protiv divljih svinja novca je bilo, no novootvoreni račun njihova pogona bio je blizu minusa. Jakob je potpisao u grču. Opet je počelo, mislio je. Ponovno stvari idu nizbrdo. No ne može se ništa promijeniti. Jednostavno treba krenuti dalje. Nikakvih prosvjeda. I ne bi li se tu svotu ipak moglo skupiti?

Pokušao je uvjeriti oca da još jednom razgovara s bakom, no otac ga nije htio ni saslušati; odgovorio je nešto tek toliko; a da sam ode k baki, to i dalje nije dolazilo u obzir. Nikada nije zaboravio kako je ona s njim postupila onda kad mu je bio potreban novac za jedno imanje u Schwanu. Rekla mu je da je gotovo još dijete. A također i da nije točno da mu je djed obećao novac. A svi su znali da je bilo točno onako kako on kaže! Nakon toga više je nikad nije ništa molio, gotovo nikada nije s njom progovorio ni riječ, pa bi sada radije sebi odsjekao prst nego još jednom stao pred nju da je nešto zamoli. Bilo je dakle jasno da moraju u banku, a također je bilo jasno i to da neće dobiti ništa, jer on nije ništa posjedovao, pa čak ni Audi, a banka traži osiguranje. Nije htio onamo ići. Neće ići onamo. Bio je sin svojega oca, to nije bila nikakva tajna. Možda marljiviji od njega, to da, no unatoč tome čuo ih je kako mu govore iza leđa: znači i on počinje s tim... Ali neće mu ništa dati... Ni Katja nije posjedovala ništa, i na njezinu računu situacija je bila slaba, još nikada nije platila porez na dohodak kako su joj prihodi bili mali. No bila je spretna i lukava – i bila je simpatična. Rekla je da će sama otići u banku ako on to baš nikako neće, no misli da bi bilo bolje ako se pojave kao par. Neka se ne boji, rekla mu je.

“Ne bojim se.”

Dogovorio je termin.

I onda je mogao samo sjediti pored nje i prstima bubnjati po hlačama dok je ona osobnome bankaru uz pomoć brojki ne samo pokazala, nego i dokazala kako je upravo smiješan zajam od trideset tisuća pri jednome ovakvom projektu. Imala je sa sobom Fritzove

dostavnice i obračune za protekla dvadeset i četiri mjeseca, kao i dostavnice i obračune za kokoši i piliće iz prethodnih dvanaest mjeseci. Naposljetku je otvorila laptop koji je donijela sa sobom i pokazala videosnimke obaju imanja. Kad je Jakob uočio kako se osobnog bankara dojmilo to što to dvoje mladih ljudi stvara, jer je počeo postavljati pitanja, pa se napokon i Jakob mogao uključiti u razgovor, znao je da im je novac siguran. Ne, pogrešno je mislio. Ništa nije išlo naopako. S Katjom ništa nije išlo naopako. Na putu natrag uzeo ju je za ruku i čvrsto je stisnuo.

“Nisam loša u tome da dobijem ono što hoću”, rekla je i nasmejala se.

10.

PROIZVODNJA JE U NOVOJ staji krenula bez poteškoća. Katja je pohađala tečajeve, jedan *online* i jedan na nekom dobru u Bavar-skoj, mnogo je čitala o životinjama, pa se u međuvremenu o koko-šima i pilićima mogla brinuti sama. Osim hrane, za ekološki uzgoj nisu trebali promijeniti previše toga: životinje su i prije imale puno mjesta i mogućnosti trčanja naokolo. Preostalo vrijeme pomagala bi Jakobu sa svinjama, a njemu je ta pomoć bila dobrodošla, pose-bice kod Fritza, jer je kod prašćića bilo mnogo toga što čovjek teško može napraviti sam, poput cijepjenja ili brušenja kutnjaka, što je grozan i užasno smrdljiv posao, ali je kod većih okota nužan da odojci u borbi za mlijeko ne bi izgrizli majku.

Došlo je ljeto, a s njim i radovi oko žetve. Dok su svi ostali oko njih slamu ječma, pšenoraži, zobi i ponajprije – uz kukuruz najče-šće sadene – pšenice kosali odmah pri vršidbi, Jakob i Katja su je tiještili u bale i spremali. Dio bi pohranili kod Fritza, dio kod sebe, pa iako je to bila velika količina, morali su tijekom godine kupovati još. Upravo je taj posao Jakobu bio naporan preko svake mjere; brojni sati provedeni na jarkome suncu uništavali su ga, izazivali mu užasne glavobolje kakve prije nije imao – nije pomagalo ni to što je u svakoj prigodi pio vodu poput deve i nalijevao je u šesir te

ga onda stavljao na glavu. Glavobolju se nije dalo zauzdati, a ona bi još pojačavala i utučenost koja bi ga spopala čim bi se premorio.

Nakon što su pospremili zobenu slamu, sjedili su kod kuće pod orahom i pili ledeno pivo iz boce orošene na velikoj vrućini koja nije popuštala čak ni navečer. Katja kojoj, kako se činilo, napor nije odveć teško padao, nekoliko je puta pokušala započeti razgovor, no nikako nije u tome uspijevala, pa je odustala. Puhao je lagani vjetrić, lišće oraha je šuštalalo, a svjetlo koje je prodiralo kroz krošnju bilo je svjetlozeleno. Katja se naslonila na Jakoba, a on ju je, kao i uvijek u takvim trenucima, obujmio rukom oko ramena. Jedna je svinja zaskvičala, vjerojatno zato što ju je druga gricnula ili ugrižla, pa je Jakobov pogled preletio na tu stranu prije no što se opet izgubio na livadi.

“Znam da ih ne voliš”, rekla je Katja.

“Zbog mirisa”, odgovorio je. “Muči me. Začudo, s pilićima i kokošima nemam problema. Ali te svinje – ponekad mi se ujutro skoro povraća.”

“Znam.”

“A ti ih voliš?”

“Ne postavljam si to pitanje.”

“Ne?”

“Ni ti ga sebi ne bi trebao postavljati.”

“Ne razumijem. Ne shvaćam što želiš reći.”

“Ništa. Samo to da kad mi se nešto ne sviđa, zamislim što mi taj posao – ili te životinje – omogućuju. Što nama omogućuju. A to je tako mnogo da ljutnja ili frustracija nemaju baš nikakvih izgleda.”

“Da.”

“Jednostavno zamislim što bi bila alternativa.”

“Da.”

“Važno je kako se postaviš, Jakobe.”

Bila je sredina kolovoza, čuli su se cvrčci, a odnekuda je do njih dopirao dim spaljena drveta. Možda netko kod ribnjaka peče ro-

štilj... Kako se postaviš. Nije mislila samo na to, mislila je i na baku, na to kako se postavlja prema njoj. Katja mu je već više puta rekla da bi smatrala "pristojnim" kad bi povremeno pogledao kako je starica, a prije svega: kad bi joj zahvalio. Nije li ona zaslužna za njihovu slobodu, ne duguju li njoj zahvalnost za sve? Zar bi Katja mogla doći ovamo, bi li oni mogli postati parom – takvim koji nije osuđen na propast – da nije dala novac za gradnju? Jakob je to priznao, a svejedno mu nije uspjelo htjeti nešto drugo osim da je i dalje izbjegava, što je značilo da ne ide gore i da i dalje smatra kako su odavno obavili razgovor jednom zauvijek.

"Upravo sada, Jakobe. Ne moraš pasti na koljena pred njom. Samo trebaš otići gore i pitati ju je li bolje. Shvatit će."

"Da."

Ali nije otišao. Nije otišao čak ni onda kad je Luisa došla kući sa suprugom i petogodišnjim sinom, Luisinim drugim djetetom; prvo, Marie, kojoj je sad moralo biti oko deset godina, živjelo je kod oca u Švedskoj; Jakob je nikada nije vidio, tek bi mu povremeno majka poslala fotografiju, a da je i jest vidio, ne bi mogli razgovarati, jer Marie nije znala njemački. Čini se da je ni Luisa nije viđala često. Kod Luise ništa nije bilo posve jasno i to je bilo tako dokle je Jakobovo sjećanje sezalo. Ona je doduše sve vrlo rječito objašnjavala, ali čim bi otišla, a čovjek bi o tome još jednom razmislio, više ne bi imalo smisla. Dovoljno je bilo samo to što se ponovno pojavljuje s tim Peterom, ne, Stefanom, od kojega se upravo htjela rastati – ili zašto inače cijelo to dopisivanje s majkom? Nisu djelovali baš posvađano, čak su zajedno išli na trčanje, a kad je Stefan poslije morao čekati cijelu vječnost da uđe u kupaonicu, nije djelovao razdraženo, nego se bavio djetetom koje se činilo vrlo vezanim za njega. Ne, Jakob nije otišao baki. Nije otišao ni kad su njezini krikovi danonoćno odjekivali cijelom kućom. Nije otišao ni kad je doktor počeo dolaziti svakoga dana da bi joj davao morfij u sve većim dozama. I ne bi išao ni dalje da se jednoga poslijepodneva Bert nije pojavio u staji podbuhla lica. Otkad su stvari s njom

bile tako loše, cijeli se dan šuljao naokolo, nije sudjelovao u obrocima, a kada bi i došao kući, onda bi to bilo samo zato da uzme pivo ili potegne gutljaj iz boce s rakijom ostavljene u smočnici i odmah nakon toga ponovno nestane. Jednom je Stefan rekao kako mora biti grozno gledati majku kako se toliko pati, ali samo se Katja s njim složila, a svi su drugi ostali nijemi.

“Hoće razgovarati s tobom”, rekao je otac, a Jakob mu je te riječi pročitao s usana.

Skinuo je slušalice.

“Što?”

“Dođi gore.”

Jakob je shvatio da joj nisu “odbrojeni samo dani, nego i sati”.

“Samo da se na brzinu operem.”

“Požuri se, Jakobe.”

Činilo mu se da gotovo nije prošlo ništa vremena otkad ju je svojedobno ondje ostavio. Kao onoga davno u prošlosti ostavljena dana sjedila je u velikome naslonjaču pred otvorenim prozorom, s pokrivačem preko nogu, jedino što je tada bilo hladno, a sada još uvijek pakleno vruće: usporavajuća sparina koja pritišće sve. Ni onda nije u prvome trenutku znao primjećuje li ga uopće. Je li došao prekasno? Prišao joj je i promatrao bradavicama prekriveno lice, više no ikada nalik na masku. Iznenada je zastenjala tako da je Jakoba prožela jeza.

“Idem po doktora”, rekao je.

Odmahnula je glavom.

“Rekla sam mu da ne mora više dolaziti.” Jedva što je to izgovorila, ponovno je vrisnula. Nakon što je vrisak zamro, kazala je:

“Ne želim više nikoga vidjeti.”

“Da odem?”

“Sjedni.”

Jakob je ostao stajati.

“Sjedni.”

Privukao je stolicu koja je na maloj udaljenosti stajala pored

zida i sjeo. Uvidio je da ona više nikoga ne pušta k sebi: otac je više puta odlazio gore i smjesta se vraćao; nije mu promaklo ni to da liječnik nije dolazio od jučer. Jedini automobil koji je pristigao ujutro i onda otišao nakon jedva deset minuta nije bio liječnikov i kad je Jakob u posljednjemu trenutku prepoznao vozača, upitao se je li moguće da ona k sebi ne pušta ni svećenika, što mu je na određen način izazvalo poštovanje. Ponovno je zastenjala, a iz toga stenjanja razvio se jauk koji se morao čuti nadaleko. Ta je predodžba Jakobu bila nelagodna. Tek što je i taj jauk zamro, umirila se i djelovala je posve spokojno, a Jakob je primijetio da se huk prometa ovdje gotovo i ne čuje.

Ogledao se oko sebe. Ništa se od onda nije promijenilo; sve je još uvijek bilo onako kao i uvijek, cijeloga njegovog života. Debeli sag... po zidovima slike rođaka, svetaca i gradnje nadvožnjaka na kojima začudo nema ljudi, radnika... Ubrzo će te prostorije biti prazne. No bilo je nešto drugo. Neugodan miris. I nije dolazio izvana. Je li to miris bolesti? Imaju li bolesnici takav miris? Umirući? Mora da je tako. Ona bi zatvarala prozor samo za jake kiše, a svejedno kao da se dugo nije zračilo.

Prošla je minuta, pa još jedna; prošlo je pet i deset minuta. I Jakob je zakunjao, ali tek na trenutak, no čim je ona otvorila oči, otvorio ih je i on.

“Ne želim vidjeti više nikoga.”

“Dobro”, odgovorio je Jakob.

“Da”, rekla je i ona.

“Da”, ponovio je Jakob.

“Već je dugo bio mrtav, a ja to još uvijek nisam htjela vjerovati.”

“Deda?”

“Promatrala sam te, proučavala i mislila: Griješi. Zabunio se. Nije kao on. On je kao Hermann, moj brat koji počiva u ruskoj zemlji, kako kažu. Tako izgubljen, ne pronalazi vlastitu volju. To sam mislila. A zapravo sam pogriješila. I u tome je imao pravo.”

“Da.”

Govorila je tako tiho da ju se jedva razumjelo.

“A i svake si mu godine sve sličniji. Samo što si viši.”

“Da.”

Iako je većinu riječi morao pogađati, znao je o čemu govori. On sam je to tako osjećao već kao dijete: ne u svemu, ali u najvažnijim stvarima i crtama nalikovao je na djeda i zbog toga je stalno tražio njegovu blizinu i savjet. I kad se djedov život bližio kraju, Jakob se nije došao od njega oprostiti zato što nije htio prihvatiti da će umrijeti, nije to mogao podnijeti. Nitko mu nikada nije bio bliži od toga suncem opaljena, malenog, žilavog muškarca, koji je u svakome trenutku izgledao kao da će pored nje nestati, a ipak je uvijek sve određivao i do smrti bio od svih priznati gospodar u kući, premda mu kuća kao takva, vjerojatno zato što nije bio ovdje rođen i nije ovdje odrastao ili zato što mu ni do jedne stvari nije bilo doista stalo osim do samoga novca, čak nije ništa ni značila.

“No tada si u mojim očima bio još dijete. On je pak rekao: ‘Nikada nije bio dijete. Još u prvim razredima osnovne škole bio je sposobniji i korisniji nego što je to njegov otac ikada bio ili će biti.’ Morala sam mu obećati da ću sve što je preostalo dati tebi, ali nisam htjela. Nisam mogla zamisliti da bi to bilo pametno. ‘Zar ti nije dovoljno što više nema polja?’ pitala sam ga. Posvađali smo se. Rekao je: ‘Jakob je drukčiji. Obećaj mi.’ No nisam mu dala to obećanje. Nisam mogla. Za mene si se bio tek rodio. Tako je to kad je čovjek star, Jakobe.”

“Da”, ponovio je. “Ali za njega to nije bilo tako.”

Zašto ponavlja ono što je ona upravo rekla? Osjećao je golemu zadovoljštinu. Nije vjerovao, nije smatrao mogućim da će taj ili neki sličan trenutak ikada doći, iako ga je ponekad zamišljao. Pritom nije mislio na novac, na njega – možda jedini u cijeloj obitelji – nije mislio nikada. Bilo je kao u ratu, sve do ovoga trenutka, kada kao da se vraćao mir... I dok je, ne izrekavši više ni riječ, gledao kako život pomalo napušta baku i dah joj postaje sve plićim, još je jednom proživio godine koje mu nisu bile ništa do poniženja –

nečasni otpust iz vojske ponizio bi ga tisuću puta manje od toga što je već s dvanaest, trinaest, četrnaest godina posve sam upravljao imanjem da bi mu se onda s petnaest reklo da je još dijete... Jesu li te godine bile ispit, sve to je bio samo ispit? Jesi li me iskušavao, Oče? Zar sve to nije bilo ništa do veliki, užasan ispit, gotovo kao iz Staroga zavjeta? I nehotice je stigao do Njega, kao već toliko puta u posljednje vrijeme.

“Učinila sam ti nepravdu.”

Ili je rekla “njemu”? Ili pak nije rekla ništa? Usnice joj se nisu pomaknule; usta su bila zatvorena. Nije bilo važno.

Jakob je još četvrt sata ostao sjediti, osjećajući mir u sebi koji kao da se i dalje širio, sve dok nije ustao i nekoliko sekundi zadržao kažiprst pod nosom umrle; zatim je sišao.

Dolje su sjedili oko kuhinjskoga stola, gledajući ga: otac, majka, Katja, Alexander i naposljetku Luisa, Stefan i njihov sin Eric. Jesu li znali? Jesu li to znali već dugo ili barem slutili? Sjedili su oko stola gledajući ga na način koji je odgovarao osjećaju nemogućemu za opisati. Sjećao se kako je – gdje i kad je to bilo? – ležao u badnju punome slane vode, kao dijete, u svrhu liječenja osipa koji se nikako nije povlačio, nego ga je svrbio i vlažio kožu... Gotovo da više nije osjećao vlastito tijelo; tako se laganim osjećao i u ovome trenutku.

“Nadvladala je samu sebe”, rekao je gledajući jednoga za drugim; primijetio je da ga promatraju drukčije no inače, pa čak i Katja, kao da je istodobno rekao još nešto – i kao da joj se sviđa kako je nastupio. Nije li malo kimnula?

11.

JESU LI ZNALI? JESU LI VEĆ dugo znali ili barem slutili, jer se stvari nisu mogle dogoditi drukčije nakon što “prava stranka” nije dobila ni centa, a ni inače nitko, nitko osim njega, kako se činilo? A ako nisu znali: zašto ga onda gledaju toliko drukčije, ne više s vječito malo sažalnim, malo prezrivim pogledom, rezerviranim za pehista, bijelu vranu, nego odjednom oprezno, gotovo malo uplašeno, kao da je ta ptica grabljivica, ali su prema njoj postupili neoprezno? Ne, nisu znali, jer bi inače s njim već prije postupili drukčije, gledali bi i mislili unaprijed, imajući u vidu vlastitu dobit, kakvi već jesu. No je li sve to bilo tako izvjesno? Oporuka još nije bila otvorena. Kao i svojedobno nakon djeda, i ovaj put se majka pobrinula o organizaciji sahrane, a Jakob je bio iznenađen vidjevši osmrtnicu: gotovo četrdeset imena bilo je na popisu ožalošćenih, a bila su mu najvećim dijelom potpuno nepoznata – bili su navedeni i najdalji rođaci. Kad je majku pitao o tome, odgovorila je da je to bila njihova želja, a da se otac, čija je zadaća bila to odbiti, nije ničim protivio. Jakob je odmahnuo glavom nad tim pretrpanim papirom koji će ih učiniti predmetom poruge. Osjećao se kao da se svi još jednom naguravaju oko umrle i u mrtvačnicu ili na onaj svijet uzvikujući za njom: Meni! Daj meni! Ne, nego meni! Dakle nitko ne zna... A zna li on?

Što ako je naposljetku sve ostavila ocu? Tada bi svekoliki novac, zlato, vrijednosnice, po pokrajini razasute kuće i imanja prije ili poslije nestali, o tome ne treba imati iluzija, osim ako i Bert ne bi uskoro pošao za njom, no stvari nisu tako izgledale, iako se ponašao još blesavije no inače, tako da čovjek izludi u njegovoj nazočnosti; najgore je bilo na dan ukopa.

“Je li uvijek takav?” upitao je Alexander; čak je dakle i on primijetio.

Alexander koji je u srednjim tridesetima već bio debeo poput vojnog zapovjednika ili generala s čijom je ženom prvo bio u vezi, a onda ju je nakon njegove smrti oženio, bio je odjeven poput ladanjskoga plemića ili grofa, a njegova jako našminkana Lilo naličovala je na filmsku divu na crvenome sagu. Jakob nije znao ne upadaju li njih dvoje u oči još više od oca, s obzirom na to da su ljudi od njega već bili navikli na svašta. Alexandera su naime u sjećanju imali drukčijeg, odrješitog, nametljivog i prije svega prilično mišićavog. Sad je hodao pored Lilo poput nekoga preodjevenog, poput glumca što nalikuje na podvezanu kobasicu. Liloin sin, možda petnaestogodišnjak, iz prvoga braka, nije bio nazočan.

“Nije”, rekao je Jakob gledajući Alexandera stisnutim očima.

I Alexander je na trenutak zaškiljio, ili je barem tako izgledalo, no onda se njegovo ružičasto i zbog debljine ionako odveć glatko lice izravnalo; slegnuo je ramenima i nasmiješio se Jakobu.

“Aha, dobro.”

Alexanderov je izgled ljutio Jakoba. Negdje iza te ljutnje osjećao je nešto poput stida zbog brata. Zar se prije nije bezgranično divio Alexanderu? Dakako da su mu njegove priče ponekad bile dosadne i smatrao je da se pravi važan. No sve je to još uvijek bilo mnogo bolje od ovoga sada! Beskrajno bolje! Srozao se do karikature. Jakob nije mogao, a da potajice ne baci pogled na Alexanderov rasporak i pomisli: Dakle, pucaš samo ćorcima. Pecaš bez mamca. Ili to nije tako? Zašto je onda nisi napumpao dok je za to još bilo vrijeme?

Ne, otac nije uvijek bio takav, no u međuvremenu je bilo teško reći kakav je bio. Jednom ovakav, drugi put onakav.

Bilo je međutim nesporno da ga Luisina nazočnost uznemirava. Prije je to bilo drukčije, uvijek joj je bio posebno odan, čak ju je često branio od majke. Sada je u njezinoj nazočnosti bio sputan, izbjegavao ju je, i Jakobu se činilo kao da od nje dolazi nešto što ocu smeta, ali ne onako kao što je njemu, Jakobu, na njoj smetalo mnogo štošta, nego nešto drugo s čim otac nije znao postupati. Luisa, pak, ili nije ništa od toga primjećivala ili joj je bilo svejedno.

No bilo je tu još i nešto drugo što je Jakoba činilo nesigurnim. U ono doba kad je umro djed, otac je bio kao muha bez glave – a onda tako vedar kad je saznao da je stari sve ostavio baki, vedar i veseo kao često u posljednje vrijeme, pri čemu je u toj vedrini bilo nečeg neobičnog, nestvarnog, gotovo malo glumljenog. Nije li ona svejedno bila jasan pokazatelj da je Bert naslijedio sve? I je li izbjegavao Luisu zato što je znao da ona najviše od svih čeka da joj dopadne nešto, ako ne i sve? Što je dulje Jakob o tome razmišljao, to je više nadolazio na to da je to tada bilo drukčije. Drukčije nego sada. Sada otac nije bio vedar. Kakvo ga je stanje dovelo do toga da nakon prilično raskošna sprovoda za ova vremena, sa zborom i glazbom, na putu prema karminama jednoga od nosača lijesa – onoga koji je kupio njihovo posljednje veliko polje – mune pod rebra i upita ga tako glasno da to nije moglo promaknuti nikome oko njih:

“I Flor? Je li bila teška?”

Ili je činjenica da ga uopće više nije brinulo što bi drugi mogli misliti o njemu ipak ukazivala na to da ga je nasljedstvo preskočilo? Ili je ipak ona bila pokazatelj suprotne situacije, da se kao milijunaš više ne mora brinuti što drugi o njemu misle? Razmišljajući o svim mogućnostima, malo smatrajući jedno, malo drugo vjerojatnim, provodio je dane, često se ljuteći na to što time trati vrijeme. Nikada mu još stvar nije bila u novcu, ali sad će se ipak nešto odlučiti.

Deset dana nakon ukopa saznao je da je otac prilično nedavno bio s bakom kod bilježnika i ukratko rečeno odustao od nasljedstva u Jakobovu korist. Baka je tako htjela i tako je učinjeno. Vijest da je odjednom postao ne imućan, nego zaista bogat, Jakoba je dovela skoro u stanje šoka. Njegova razmišljanja, osjećaji i pogledi na stvari poljuljali su se. Slika koju je imao o samome sebi više se nije podudarala s činjenicama. Nije bila pripravna za novu situaciju koju nije mogao predvidjeti i koju nije ispravno razumio. Što je sve zapravo potpisao? Što su dobili brat i sestra i zar inače zaista nitko nije dobio ništa? Je li otac doista od svega odustao? Ne, nije bio pripravan. Išao je u radnoj odjeći... Usto je – je li to objašnjavalo njegovo dobro raspoloženje? – Bert osjećao takvo olakšanje kao da je spriječio neku nesreću. Cijeloga života imetak ga je istodobno i privlačio i odbijao: privlačio ga je zato što ga je praktično u svakome trenutku silno trebao, a odbijao ga je zato što nije bio stvoren vlastitim radom nego od “židovskoga novca”. Židovski novac. Što to znači? Što to točno znači? I zar to Jakob ne zna? Osim rijetkih aluzija, nitko u obitelji to nije spominjao, no na radiju bi se često o tome nešto čulo, o progonu i istrjebljenju Židova, o izvlaštenju i arijevsom pročišćenju, kako su to nazivali, pa su Jakob ili bilo tko drugi trebali samo zbrojiti dva i dva.

“Što je, Jakobe?” upitala je Katja uvečer nakon čitanja oporuke.

“Uvijek se govorilo da je to židovski novac. Zato ga otac nije htio. Zato ga neće. I zato je u ovakvom raspoloženju.”

“Nisi li rekao da mu se cijeli život okretao oko toga novca?”

“Jesam. Uvijek mu je bio tako jako potreban – za što god, za njegove ideje ili kako on to već nazivao. No zapravo ga nikada nije želio. Ne zvuči to logično, znam. Ali takav je on, nije to moja krivnja.”

“A ti? Želiš li ga ti?”

Slegnuo je ramenima.

“Ja ga imam.”

“Ne muči te valjda savjest?”

Nije joj odgovarao.

“Svi znaju”, rekao je Jakob i ušutio.

“Što znaju?”

“Da to nije pošteno stečen imetak.”

“Jesu li zbog toga prezirali djeda?”

“Njega? Nisu.”

“A Berta?”

“Zašto Berta? On ga nikada nije ni imao.”

“Kako su njega gledali?”

“Kao fantasta, što on jest, pretpostavljam.”

“A da je on nasljednik?”

Jakobovi pomiješani osjećaji sprječavali su ga u jasnom razmišljanju, no unatoč tome shvatio je što mu želi reći: čak bi i otac odjednom postao netko. Ponašanje mu više ne bi smatrali luđačkim, nego u najgoremu slučaju neobičnim. Imala je pravo. Bilo bi to kao sa župnikom koji je došao na maskenbal u posebno za tu prigodu sašivenoj ružičastocrvenoj haljinici nalik na narodnu nošnju i onda je poslije dva tjedna nije skidao. Kad se pomislilo da se sabrao, jer se pojavio odjeven kao uvijek, odjednom je za vrijeme mise provirila ispod reverende. Ili je to ipak drukčija situacija?

“*Pecunia non olet*, Jakobe. Novac ne smrdi. Nitko ne pita otkud je. Trebao bi se brzo na to naviknuti.”

Poslušao je njezin savjet i uspjelo mu je naviknuti se na bogatstvo brže od očekivanoga. Katja i on ponekad bi išli na neke priredbe i prije bi on u najboljem slučaju sjedio negdje sa strane i odsutan u mislima bubnjao prstima po hlačama, no sad bi često bili u središtu pozornosti, svakako neka vrsta atrakcije, i više mu nije smetalo što na sebi osjeća brojne poglede, naprotiv, upravo je u tome uživao, iako potajice nije mogao vjerovati da je tu promjenu moglo donijeti samo nasljedstvo. Kupovao je oranice i polja jedne za drugima, pri čemu ni cijena ni položaj nisu igrali veliku ulogu, sve dok pogon nije dosegnuo nekadašnju veličinu. Kupio je traktor John Deere od 150 KS, plug za pet brazdi, drljaču, kultivator s dvo-

strukom kopačicom, kombiniranu sijačicu Amazone, prednju tanjuraču, spremnik za gnojivo, rasipač stajnjaka i veliki kiper, čime je spremište za strojeve ponovno bilo napunjeno, dok su prethodnih brojnih godina ondje stajali još samo automobili i živjeli jedan škanjac i par sokolova koji bi ulijetali i izlijetali kroz uvijek otvorena vrata. Ljudima iz grada priopćio je da neće produljivati ugovore o zakupu, kasno ujesen zatrpao je ribnjake i poravnao ih. Razmišljao je ne bi li posijao miješanu travu, no onda je od toga odustao. Novu je površinu dvostruko ogradio do visine od oko metar i osamdeset. Novonastali pašnjak jednostavnim je sustavom podijelio na nekoliko kvadrata i u torove postavio piramidalne drvene kolibe koje je sam istesao. Samo je jedna parcela sadržavala netaknut potez trave, pa je na tu površinu dotjerao već veće praščiće koje je onda valjalo utoviti preko zime: otpočetka je to bila Katjina ideja koja se pokazala vrlo probitačnom, ne samo gospodarski, a pritom još nisu imali nikakvu potvrdu, nego su se smatrali pogonom u procesu prelaska na biološki uzgoj. Sve ih je češće netko posjećivao i čudio se kako je životinjama kod njih dobro, a kad Jakobu ne bi bilo pravo da mu neznanci stalno stoje uz ogradu i pilje, Katja bi mu rekla da stvari promatra drukčije: oduvijek su primjećivali njegovo samotnjaštvo i možda ga nisu razumjeli, zato što se uz samotnjaka – utoliko više ako nije u vezi – uvijek veže neka sumnjivost. No sad je došao trenutak da mu se dive. Ti promatrači bili su kamen temeljac za sljedeći korak. Jakob nije znao što ona misli. Razmišljao je o njezinim riječima. Samotnjak. Je li time mislila i na sebe? Na to kako je sjedila pred domarevom kućicom?... I kako je ono rekla? Dive mu se?

Ponekad bi mu se obratio neki od susjeda i rekao:

“Nemojte se ljutiti – zbog polja.”

“Kad netko prodaje...” rekao bi Jakob i slegnuo ramenima.

“I sâm sam kupovao poljoprivredne površine.”

“Znam”, odgovorio bi mu onaj drugi, a jedan mu je, kao da mu ne vjeruje posve da ga to ne muči, da mu nije trn u oku, čak pred-

ložio zamjenu, tako da bi Jakob stari posjed dobio natrag, odnosno barem jedan njegov dio, ali ga to nije zanimalo.

Jakob se nije samo pravio da je tako, nego zaista nije nikome ništa zamjerao. Prije jest, ali sada više ne. Prije ih je mrzio. Izdajice, mislio je. Kako možeš susjedu otkupiti zemlju? Stidio bih se do kraja života. Ali sada? Razumio ih je. Svi samo pokušavaju preživjeti, što je postalo teško samo po sebi s vremenskim ekstremima, prije svega tako čestim sušnim razdobljima u proljeće kad biljke najviše trebaju vodu i svim bolestima što napadaju ljude i životinje poput pošasti. Budućnost je svima tako neizvjesna kako to precima nikada nije bila; nitko to nije priznavao, ali doba stalnoga uspona odavno je prošlo. Osjećao je kao da su mu se zahvaljujući novcu razmišljanje i pogledi proširili, kao da mu je on nekako čak i popravio karakter.

Tijekom provedbe ili izvršenja oporuke preuzeo je i nekretninu, kao da je riječ o nekoj sitnici, i otad je njezin jedini vlasnik. Drugoga prosinca, jednoga još uvijek ugodnog dana, dok su mušice mjestimice letjele u rojevima, a prema kuhinjskome kalendaru bio je istodobno i njegov i Alexanderov imendan, iako je Alexander rekao da je to besmislica, Katja i Jakob su se oženili, a u veljači – opet u veljači, kao i onda – rodio im se sin kojega su nazvali Marlon, Jakobovim omiljenim imenom. Već je svojedobno Ninino dijete htio tako nazvati, jedino što je ona bila protiv, srećom, kako mu se sada činilo.

Bert je donio buket ruža. Lice mu je bilo ozareno. Potapšao je Jakoba po ramenu.

“Čestitam!” rekao je. “Unuk!”

Jakob je vidio kako je Katja na te riječi podignula obrve, no samo je slegnula ramenima ne rekavši ono što je on trebao reći: Da. Naš sin.

Dijete, novorođenče – a to se nije promijenilo od vremena dok je živio s Ninom – moglo je čovjeka dovesti na rub ludila. No ovaj ovdje Marlon bio je nasljednik imanja, Jakobov sljednik, što je on

zaboravljao u najgoremu slučaju na nekoliko sekundi, ali nikada dulje od toga. Dijete je u njihov ritam unijelo određeni nemir, no nije ništa doista otežalo, ni između mladoga para, jer Jakob je imao osjećaj da je i Katja posve sporazumna s time da dijete noću leži između njih. I njoj mora da je bilo neugodno što mu je želja popustila. Jednostavno je postala slabija, dok je u početku bila tako jaka da bi se Katja ponekad nasmijala i šapnula mu na uho da navaljuje “poput mladoga bika”, što bi njega još potaknulo. Dakako da se čudio što mu je želja tako brzo splasnula i ponekad se pitao može li se žudnja potrošena s nekim – ukoliko se doista potrošila, ako krivnja nije bila prvo na velikome trbuhu, a poslije na dojenju od kojega je morao odvratiti pogled – ponovno razgorjeti.

Ono što im je otežalo život bila je Fritzova smrt koja doduše nije došla nenadano; nije se nikada više oporavio od tada nužno potrebne operacije. No na dan ukopa dobili su od udovice pismo u kojemu je stajalo da ona ne kani produljivati ugovor i da do kraja godine valja isprazniti staje.

“Je li ona normalna? To je nemoguće!” uzviknuo je Jakob.

Osim toga, takav zahtjev nije bio obuhvaćen ugovorom. Pokušali su s njom razgovarati, no nikakav pokušaj da je se navede na promjenu mišljenja nije urodio plodom. Starica je rekla da se ne osjeća vezana ugovorom i da je dovoljno dugo gledala kako ih iskorištavaju. Iskorištavaju? Oni? Jakob je mislio da dobro ne čuje. On, koji još nikada nije iskorištavao nikoga, koji im je pomagao dok su već bili posve očajni, koji im je vodio imanje za milostinju manju no što bi dobio nekvalificirani radnik? Katja je rekla da bi htjela jednom razgovarati sa sinom u Beču, čije je mišljenje naslućivala iza tih rečenica i pogleda na stvari.

“Možemo im ponuditi deset tisuća više.”

“Jesi li poludjela?”

“To bi još uvijek bilo jeftinije nego da sami gradimo.”

Jakob nije baš ni slušao što mu ona govori. Bio je tako ljut da nije mogao razmišljati.

Katja je razgovarala s Fritzovim sinom, onda još jednom s udovicom, no nisu htjeli ni deset, ni petnaest, ni dvadeset tisuća.

“Pusti”, rekao je Jakob. “Samo ih pusti. Tko neće, taj ima dovoljno.”

Uvečer toga dana išli su se malo prošetati s djetetom u kolicima. Došli su do pašnjaka s one strane nadvožnjaka, a zvali su ga “ribljim pašnjakom”. Ondje je stajalo nekoliko automobila, pristiglih izdaleka; ljudi s djecom koji su promatrali njihove životinje kao da su u zoološkome vrtu.

“Ne da mi se opet imati gradilište”, rekao je Jakob, iako to uopće nije bilo točno; jedino mu se nije dalo trošiti novac.

“To ni ne moraš”, rekla je Katja.

“Hoćeš li ih smjestiti u kući?”

“Ne”, rekla je Katja. “I njih ćemo držati na otvorenom.”

“S prašćicima? To ne ide. Oni to ne bi izdržali. Stara rasa možda bi.”

“Razgovarala sam s jednim u Gradišću koji to tako radi. Ide to, Jakobe. I uštedjet ćemo dvjesto, možda i tristo tisuća.”

“Nemamo tako velik pašnjak.”

“Zasadit ćemo travu. Ono polje na kojemu uvijek ima toliko čičaka, to bi bilo dobro. Moramo ga samo preorati da dobijemo potporu. I onda ćemo pomalo potpuno prijeći na staru rasu.”

“Ne shvaćam što misli pod iskorištavanje. Nasaditi. Navodno sam ja nju nasadio.”

“Zaboravi to, Jakobe. Poslije ljeta je više nikada nećeš vidjeti.”

“Ne bih je želio vidjeti nikad više. Prokleta vještica.”

“Nemoj biti tako smrknut, Jakobe”, kazala je Katja primjetivši kako gleda tuđe automobile. “Prestrašit će te se ljudi.”

Katja je razgovarala s mesarom koji je od njih kupovao svinje othranjene na otvorenom. Rekao je da bi ih mogao prodati mnogo više kad bi ih oni mogli više isporučiti. Navodno sve više ljudi cijeni intenzivniji, pikantniji okus mesa stare rase, iako je ona masnija od one uzgojene. Katja se nasmiješila djetetu u naručju kao da to

priča njemu, Marlonu. Preporučila je da na dražbi kupe još nekoliko turopoljskih svinja. One također i bolje probavljaju baliranu hranu i ne treba im toliko žita kao drugima. I tako dalje. A on je mislio ono što nije mislio često, ali s vremena na vrijeme jest: Ovu ženu ne smijem izgubiti nikada.

12.

DO ROĐENJA DJETETA uglavnom su spavali dolje, no čim je dijete došlo, preselili su se na kat, u stan gdje je umrla baka i koji je Jakob uz pomoć Rumunja Adriana, koji je već godinama radio kod ovog pa kod onog u susjedstvu, jer je zaista bio uporabiv za sve, pa im je pomogao i prigodom gradnje, obnovio i uredio novim namještajem što ga je odabrao zajedno s Katjom. Gotovo ništa od starih stvari nije ostalo u stanu, gotovo ništa osim velikoga naslonjača u kojemu je baka provela pola života. Mjesto uz prozor postalo je i Jakobovim najdražim mjestom u kući. Svake je večeri sjedio uz otvoren prozor, gledao van i slušao posve tihi zvuk autoceste, a pri uključenome radioaparatu nije zapravo čuo ništa. Bili su to mirni trenuci u kojima je uživao, a uglavnom bi pritom ljuljao bebu u naručju, koja također ne bi davala glasa od sebe osim tihoga hrkanja, nalik na zadovoljno mačje predenje, dok bi Katja nakon užine i dojenja još ostala dolje u kuhinji i sjedila s majkom i Luisom koja se odjednom pojavila nekoliko tjedana po porođaju, kao da se ponavlja davno prošli dan. Stigla je taksijem žućkastosmeđe boje i više nije odlazila. Kad bi Katja u nekome trenutku došla gore, a on još ne bi spavao, često bi mu htjela ispriповijedati o čemu su razgovarale, no Jakob bi je ubrzo zamolio da ga toga poštedi.

“Ne razumijem te, Jakobe”, rekla je Katja. “Zaista ne. Sestra ti je prošla tako teška vremena, ili možda još i nije, a tebe to ni najmanje ne zanima. Čak ju je i tukao.”

“Žao mi je zbog toga.”

“Trebao bi se vidjeti. Nije ti žao. Jednostavno ti je svejedno. Što je to, muška solidarnost?”

Muška solidarnost? Samo zato što mu je bilo dosta Luisinih od pamtivijeka uvijek istih priča? U koje već odavno nije vjerovao. Luisa da je dopustila da je netko tuče? Prije bi mogao zamisliti da ona nekoga tuče. Muška solidarnost. Što je Katja time mislila? Možda činjenicu da i otac izbjegava Luisu? No to je bila neka posve druga priča. Kad bi se on i Luisa našli na istome mjestu, ne bi znao kamo gledati, a ako ne bi dovoljno brzo nestao, pogled bi mu svaki put završio na njezinim grudima i stražnjici i nije se od njih mogao odvojiti. Od sisa i guzice vlastite kćeri! Je li zaista potpuno poludio? Pritom je od primopredaje zapravo bio mnogo podnošljiviji i uračunljiviji pa je, ako ne bi negdje vani meo, čak nekoliko puta posjetiteljima pokazivao uzgoj na otvorenome, u početku s Katjom, a onda sam, jer je Katja rekla da se Bert odlično razumije u stvari i pitala Jakoba je li to znao. No i o tome je teško mogao razgovarati s Katjom, nije mogao ni s kim, i samo je želio da Luisa što prije ode, da nestane ovo loše raspoloženje, pa da ponovno mogu voditi večernje razgovore, uobičajene otpočетка, i koji su njemu u međuvremenu postali tako važni, za koje je u posljednje vrijeme bio prikraćen, a njihov nedostatak se svakodnevno očitovao u nesporazumima.

Najčešće kad bi Katja došla odozdo i veselo rekla: “Eto me!”, a on još ne bi bio u postelji, tutnuo bi joj dijete u ruke, odložio ohlađenu lulu na stranu i rekao da ide napraviti još jedan obilazak. Zatim bi krenuo van prebacivši oko ramena plavi ogrtač za staju s metalnim kopčama, duljine do koljena, i s džepnom ili čeonom svjetiljkom prošao bi kroz staje, a zatim preko do ribljava pašnjaka. Ponekad bi sjeo na stari moped ili u automobil i odvezao se do

velikog pašnjaka, kako su ga zvali, da bi izbjegao neželjeni razgovor i uhvatio malo zraka.

Kad bi se vratio, ona bi već spavala. No ponekad bi se probudila i promrmljala: "Ajme, Jakobe, kako smrdiš!" i okrenula se na drugu stranu. Tada bi on bez riječi uzeo pokrivač i smjestio se na kauč.

Što je dulje Luisa bila kod njih, to se Jakobovo raspoloženje više kvarilo. S njom je sve išlo kao i prije dok je još stanovala s njima: sjedila je u kuhinji, govorila, govorila i govorila, cijeli bogovetni dan, uvjeravajući nekoga u nešto, tko bi joj se našao pri ruci, svejedno tko, kao da nikako ne može šutjeti, kao da ne može podnijeti tišinu, a samo kad ne bi bilo nikoga izašla bi van da nekoga potraži, dok inače nije radila gotovo ništa, jedino bi jednom dnevno otišla trčati i poslije bi nadugo nestala u kupaonici. Čini se da je posebno rado odlazila na trčanje neposredno prije ručka, tako da ju se moralo čekati, a jelo bi se ohladilo – i kad je jednom Jakob izgubivši strpljenje rekao da ne može vječito čekati tu ženu jer ima posla te je sebi napunio tanjur i jeo sam, majka je rekla da se ne zna ponašati. To ga je dovelo do bjesnila. Luisa je ta koja se ne drži ničega, vrug je odnio! Osim toga, nije sudjelovala ni u kakvome radu u domaćinstvu, nije radila baš ništa, čak ne bi maknula ni šalicu od kave – za svaku bi kavu uzimala novu šalicu iz ormara za posuđe i do navečer bi sve te šalice bile porazbacane po cijeloj kući. Istina je, i Jakob bi svoju šalicu od kave uvijek negdje ostavljao, ali je nitko nije trebao uklanjati, on bi to učinio sam. Ona je stalno pila kavu... A kad je više ne bi bilo, tako bi dugo ispitivala želi li još netko kavu dok se napokon netko ne bi javio – ali bi je taj onda morao i skuhati. Oduvijek je bila takva, dala se dvoriti, no to mu je prije, kao djetetu, bilo svejedno, primjećivao je njezino ponašanje tek usput, samo iz daljine, a njihovi se putevi, iako su živjeli pod istim krovom, gotovo i nisu križali. Dok je bio dijete. Kad je to zapravo bilo? Dakako da se toga sjećao; no kao da se sjećao nečijega tuđeg djetinjstva; to dijete u ono doba, to je bio on, dakako, ali istodobno i nije. Je li to svima tako? Svejedno. Fućka mu se. Prošlo je prošlo. Majka je

s njom imala najveće poteškoće i pobrinula se za to da se Luisa s petnaest ili šesnaest godina preseli prijateljici u mjestu, čiji su se roditelji upravo rastali. Ili zašto ju je majka takoreći iselila ako ne zbog Luisina nepodnošljivo bezobzirna i sebična pristupa? Uvijek je to tako bilo, uvijek upravo tako... Zar su svi to zaboravili? Alexander bi to još trebao znati. No možda su to ostali gledali poput Katje koja je uvijek samo govorila:

“Teško joj je. Nemoj biti tako strog prema sestri, Jakobe.”

“Bilo bi lakše ne biti strog kad bih znao da će jednom otputovati.”

“Pa ne bi je valjda izbacio?”

“Nije me čak ni pitala slažem li se s time da dođe.”

“Ne piše li u ugovoru o primopredaji da tvoji roditelji mogu primati posjete, pa im dati i sobu na raspolaganje?”

“Da, tako piše. Jedino što to polako više nije posjet, rekao bih.”

U travnju, šest tjedana nakon što se iznenada pojavila, otputovala je. Nije to prethodno najavila, nego je odjednom stajala pred njima s kovčezima i rekla:

“Daj, Jakobe, odvezi me u Wels. Vlak mi ide za sat vremena.”

Zar nije shvatila da upravo priprema sadnju krumpira? I zar nije shvatila da ga pritišće vrijeme, jer će navečer i idućih dana padati kiša? Je li joj promaknulo da mu se žuri? Pa za ručkom su razgovarali o tome, a on čak nije popio ni kavu nakon što je čuo prognozu. Otresao se na nju da sjedne u auto, a on će odmah doći. Ona se međutim još morala sa svima nadugačko oprostiti i svakoga zagrliti. Kad su sjeli u auto, rekla je gledajući kroz spuštenu prozor:

“A kovčezi? Baš si mi pravi džentlmen!”

I tako je on izašao iz automobila i ubacio kovčege u prtljažnik. Cijelim putem nisu progovorili ni riječ. Ona je i inače s Jakobom razgovarala vrlo malo i gledala ga malo visoka. Kamo ide? Natrag u Hamburg, ili u Beč gdje, kako je rekla, ima nekoliko prijatelja, iako Jakob nikada nije upoznao ni jednog njezinog prijatelja, nego uvijek samo muškarce, ili u Göteborg, gdje Marie u međuvremenu

živi? Jakob to nije doznao, a nije ga uopće ni zanimalo. Glavno da ode. Dovezao ju je na kolodvor, izvadio kovčeg, teške kao da je u njima kamenje i pružio joj ruku.

“Sretan put.”

“Hvala ti.”

Sjeo je u auto i odjurio. Načinila je opću zbrku, pa kad bi Katja rekla kako smatra da Luisa donosi malo života u obitelj, mogao je samo odgovoriti da se te vrste života, koja se sastoji ponajprije od brbljanja, rado odriče. Vozio je brzo, promet je bio rijedak, i čim je stigao kući, otišao je u kuhinju i iz hladnjaka uzeo pivo, otvorio ga naglim pokretom i ispio pola boce odjednom. Nakon toga je izjurio van i odvezao se na polje.

Samo je želio da se vrati uobičajeni tijek. To se sve u svemu i događalo. Katja i on ponovno su navečer sjedili gore kod sebe, zajedno, i razgovarali o tome kakav im je bio dan i što im predstoji.

“Ljutio si se na mene, zar ne?”

“Hm”, odgovorio je.

Dalje nije rekao ništa, a to je značilo i da priznaje da joj nema što za predbaciti zato što unatoč djetetu i Luisi posljednjih tjedana ništa nije ostavila neobavljenim i ništa joj nije promaknulo, iako je dolazilo do pokojeg nesporazuma i nezgode, što je Jakob stalno prebacivao na nedostatak razgovora, iako to nije nužno bio uzrok.

Dakako da je Katja zbog djeteta, iako je ono često bilo kod bake, Jakobove majke, ponekad čak i kod Berta, imala manje vremena, a Jakob, koji je mislio na drugo dijete, koliko god mu se sviđalo biti prihvaćen jednostavno tako, jer ga inače nitko nije volio na taj način, pa ni Katja, znao je da će prije ili poslije trebati nekoga tko će ispomagati barem nekoliko dana tjedno; u međuvremenu su zarađivali dovoljno dobro da je to bilo moguće i ako ostvari svoj san i za godinu ili dvije otvori malu trgovinu s proizvodima obiteljskoga gospodarstva, Katja bi je mogla voditi – to bi išlo i s dvoje djece. Bila je to njegova ideja i dok je o njoj razmišljao, na pamet su mu padale bezbrojne ideje što ih je otac iznio tijekom života

i kojima je upropastio svoj život. Ne, djed je pogriješio, Jakob nije bio sličan njemu; bio je sličan ocu. Bert i on bili su jedan drugome sličniji no što je to itko mogao slutiti i možda ga je Jakob zbog toga tako oštro odbijao. Nisu njegova nagnuća bila ta koja su ga navodila na toliku suzdržanost, oprez i promišljenost, nego zastrašujući primjer oca koji se prepuštao svakom osjećaju i porivu, cijelo vrijeme nazočan pred njegovim očima, tako da ga nipošto nije htio slijediti. Htio je biti poput djeda, uvijek je htio biti takav, pa su to djed – a na kraju i baka – pomiješali s Jakobovom stvarnom naravi. No ako se ponaša kao netko drugi, tko je onda on? Bilo je nesporno da kad bi imao ideju, dugo bi je nosio u glavi i to bi mu bilo lakše no ocu, možda već zato što tako dugo nije imao nikoga kome bi je mogao ispričati čak i kad bi to htio. S vremenom se većina ideja ionako rasplinula, a one malobrojne preostale proveo bi nakon zrela razmišljanja. Upravo Katji, iako je iskušenje da joj nešto ispričava bilo najveće, nije smio ispričati ništa; ona bi i dalje trebala imati dojam da Jakob ništa ne čini nepromišljeno, a tako je to naposljetku i bilo. Pričekao je povoljan trenutak da joj priopći ideju, svoj san. Nije mu odmah odgovorila. Bio je nervozan i sve nervozniji, bubnjao je prstima po hlačama. Je li ideja bila luda, hoće li ona odmah podignuti obrve i pogledati ga onako kako on uvijek gleda Berta? Jesu li mu oči sjajne, onako kao što su tako često sjajile ocu? Naposljetku je nešto rekla. Kazala je da ideju smatra dobrom. Čudi se doduše, rekla je, jer je mislila da Jakob ovdje ne želi strance.

“Ma ne,” odgovorio je s olakšanjem, gotovo isuviše oduševljeno, “to je tako bilo prije.”

“Zar si se toliko promijenio?”

“Čini ti se da ne znam s ljudima?”

“Znaš čak jako dobro kad hoćeš”, odgovorila mu je. “Vjerojatno si u pravu.”

“Dakle ti si za?”

Nasmijala se i odmahнула glavom zbog njegove gorljivosti koja joj je bila nova. Privukao ju je k sebi i poljubio.

“Pitat ću Adriana zna li nekoga.”

“Učini tako.”

“A onda ću ja razgovarati s građevinarom. Nazvat ću ga odmah sutra ujutro.”

Jakob se okrenuo s nakanom da pođe; već je bio skoro izašao.

“I ja bih s tobom htjela o nečemu porazgovarati.”

“Tvoji roditelji? Reci im neka samo dođu ako žele. Ne trebaju uvijek posebno pitati.”

Katjini roditelji ponekad bi im dolazili u goste; uglavnom bi to bilo u petak navečer ili u subotu oko podneva, pa bi onda u nedjelju poslijepodne odlazili – uvijek prekasno da izbjegnu povratničku gužvu, jer se Katjina majka nikada nije mogla odvojiti od Marlona u kojega su svi bili potpuno zaljubljeni.

“Da, i to. Htjeli bi doći za vikend. Ali imam na umu nešto drugo.”

“A što to?”

Jakob je ponovno zatvorio vrata i vratio se u prostoriju gdje je veliki naslonjač stajao uz otvoren prozor. Prišao mu je i položio ruku na naslon. Nije znao što bi to trebalo ili moglo biti. Nije običavala tako najavljivati stvari; ono što je imala za reći kazala bi obično usput... Mogao se dosjetiti samo jedne stvari, ali to je bilo nemoguće, otkud bi bila trudna.

“Dobila sam stipendiju. Jako dobru. Puno novca, Jakobe – hoću reći razmjerno puno, razumije se.”

U prvome trenutku nije znao o čemu ona govori.

“Jesi li se natjecala?”

“Nisam, predložili su me. Nisam se više natjecala ni za što otkad sam ovdje.”

“Odlično”, odgovorio je, misleći da je stvar time riješena.

“Jedino što je – povezano je s boravkom. Morala bih ići na tri mjeseca.”

“Kamo?”

“U Hamburg.”

“Hamburg?”

“To je jedna od najvažnijih stipendija na mojem području.”

“Na tvojemu području?”

Otkad je ovdje, nije više ništa naslikala, pa ni nacrtala, ili barem Jakob nije ništa od toga primijetio. Njemu je njezino slikanje bilo hir koji je ostavila za sobom, zbog čega joj samo može biti drago. Pa zar je to život? Vidio ju je pred sobom kako sjedi pred praznim papirom i gleda u zrak...

“Što misliš o tome?”

Bio je izvan sebe, ali pokušavao je to ne pokazati.

“Kada?”

“Od lipnja.”

“Lipnja!”

To je bilo za nekoliko tjedana kada započinje žetva, doba godine kad ima najviše posla. I zar nije često govorila kako je sretna što je te “idiotske stipendije” ostavila iza sebe, tu “milostinju”, to “traćenje vremena” po neakvim selima, zabitima, čak zaseocima, i kako je zahvalna što napokon ima mjesto gdje bi ostala. Je li i ona mislila na to u tome trenutku? Pitao se ima li to kakve veze s Luisom, je li Katju uvjerila kako je važno biti neovisna o muškarcu – što je bila jedna od njezinih glavnih tema, iako sama to nikada nije bila i možda nije ni htjela biti, jer bi tada morala raditi, što nije činila nikada prije, pa ne čini ni sada, a Jakob je mrzovoljno još vrlo nedavno vidio kako joj je majka sjedeći za kuhinjskim stolom doznala nekoliko tisuća eura, dok ju je Luisa pritom navodila.

“Moraš napisati svrhu doznake, mama. Napiši: ‘Mala potpora!’”

Mala potpora! Ta nema savjesti! Pijavica! Nije rekao ništa, jer se nadao da će onda napokon otputovati, a tako je i bilo. Neovisna... A od čega je Katja živjela prije no što je došla ovamo? Stanarinu za stan od trideset kvadrata u Salzburgu plaćali su roditelji.

“Već mjesec dana znam za to i prvo sam im htjela pisati da ne mogu prihvatiti stipendiju. Nisam ti to htjela ni reći. Znam što misliš o tome. No sad kad si ovo rekao – možda bi ipak išlo? Ako

nekoga nađemo i zaposlimo još prije lipnja. Možda bi to za mene bilo dobro. Trenutačno se ne osjećam baš posebno i nekako sam si beskorisna. Kao da sam još samo stroj za mlijeko za onoga tamo.”

Pokazala je na Marlona u kolijevci koji je udarao po zvečki, a Jakob je mislio na to kako se noću odmaknula kad joj se jednom ipak htio približiti. Zar se nije odmaknula zato što je bila uvrijeđena što je više ne želi svake noći, kako je to bilo ispočetka, nego se osjeća iskorištenom?

“Ali nije ti pravo. To je u redu. Otkazat ću. Dođi, debeli.”

Uzela je Marlona i odnijela ga do komode s podlogom od pjene gume koju su rabili za presvlačenje, a Jakobu se učinilo da ga hvata pregrubo.

“He”, rekao je, ali ona je već polegnula dijete, raskopčala mu pidžamicu i povukla je nagore. “Osim toga nije debeo.”

“Što?”

“Ništa.”

Gledao ju je kako previja dijete koje je vrištalo kao i uvijek kad bi ga se svuklo. Radila je to brzo i spretno, a Jakob nije znao što misli.

“To je došlo jako iznenada.”

Stao je na prozor i gledao van. Čulo se kokodakanje. Zrak je bio topao, pun proljetne svježine. Prošlo je nekoliko minuta.

“Jakobe?”

“Da?”

“Jesi li negdje vidio moj mobitel?”

“Dolje je”, rekao je, naglo se odmaknuo od prozora i krenuo prema vratima. “Na polici za ključeve. Staviti ću ga na stubište, dobro? Moram još jednom u vrt.”

Pritom nije ni pomislio da bi je pogledao onako kako je to u određenim prigodama uvijek činio, čekajući na to da se nasmiješi i ponekad dobije nešto poput prosvijetljena pogleda sjećajući se kako su se upoznali – i to čekanje nikada nije bilo uzaludno. Ne, bio je zamišljen. Zar nije imao osjećaj da ju je spasio i nije li još

uvijek imao taj osjećaj? I nije li ona sama bila ta koja mu je dala taj osjećaj? Nije mu dakako promaknulo kako bi njezina majka pri posjetu bacala kratke poglede prema autocesti kao da bi se u svakom trenutku na njih moglo sručiti neko vozilo, i to da Jakob nikada nije pripovijedao o kamionu šparoga iz neke istočne zemlje koji se prije mnogo godina doista survao, a i smrad trulih šparoga napokon je posve iščeznuo, odnosno barem se njemu tako činilo. Da, miris: nije mu promaknulo da bi ona uvijek malo frknula nosom zbog životinjskoga mirisa kod njih, slatkastoga smrada svinjskoga gnoja koji se proširio preko cijeloga područja i posve ga prožeo, a nije ga poznavala od kuće jer se u pokrajini Salzburg – topografija određuje poljoprivredu – drže isključivo goveda za mlijeko i meso. No što ona hoće? I ona mora vidjeti da joj kći nije loše prošla. Mora vidjeti da joj se kći iz dangube pretvorila u marljivu radnicu i u stranoj obitelji, stranoj okolini i nepoznatu selu u najkraćem roku stekla veliko poštovanje – i bila sretna ponajprije zato što radi nešto smisleno. I bi li ona, majka, tako brzo postala bakom da Katja i dalje putuje od ateljea do ateljea? Teško. Katjin otac, iako ni on nije znao ništa o poljoprivredi, kao da je to vidio jasnije.

“Da,” rekao je jednom dok su on i Jakob sjedili pred kućom, što bi ponekad činili s obzirom na to da su obojica pušili lulu, “treba im dati posla. Inače dođu na čudne ideje. Nije to ni kod nas drukčije, je li tako?”

I onda se nasmijao, a Jakob, iako mu te riječi nisu bile smiješne, iako zapravo nije razumio što se njima želi reći, također se nasmijao.

“Možeš mi još malo dati upaljač, Gregore?”

Razgovarali su gotovo isključivo o lulama, pri čemu je Gregor bio onaj koji govori, jer Jakob nije bio veliki poznavatelj i u pogledu duhana nije imao nikakav poseban ukus. Glavno je da se dimi i da ne peče previše na jeziku. Ali da, njezinu je ocu bilo sve jasno, to je ubrzo shvatio, bilo mu je drago što mu je kći kod njega i ne “pluta stalno po svjetskoj povijesti”, kako se izrazio.

Dan poslije Jakob je za ručkom rekao da je razgovarao s Adrianom.

“I?” upitala je Katja.

“Njegov bi bratić mogao pomoći. Trenutačno je u Grazu, no već idući tjedan može biti ovdje.”

Katja ga je pogledala, ali nije rekla ništa.

“Što znači pomoći?” upitala je majka.

“Katja je dobila stipendiju. Htio bih da je prihvati. A za vrijeme dok je nema, trebam nekoga.”

“Pa ja sam tu”, rekao je otac.

“Znaš,” rekao je Jakob, “povezana je s boravkom. Mora biti ondje tri mjeseca.”

“I to ćeš si učiniti?” upitala je majka.

“Učiniti? Pa to je uzbudljivo!” uzviknuo je otac.

“Da,” rekla je Katja i ponovno pogledala Jakoba, “veselim se.”

Jakob je primijetio koliko je dirnuta, jer nije s time računala.

“Ide u Hamburg”, kazao je Jakob.

“Ah,” dahnula je majka, “onda barem nećeš biti sama.”

“Tako je.”

“A Marlon?”

Da, što s njim? Na to Jakob još uopće nije mislio.

“Ide dakako sa mnom. Pa još ga dojam.”

“Zna li Luisa za to?”

“Ne. Bilo je još... Ne, ne zna ništa.”

“Smijem li joj reći?”

Tako je Jakob saznao da je Luisa opet u Hamburgu, ili je možda to netko već spomenuo, a on nije shvatio, prečuo je. U svakome slučaju gledao je na to jednako kao majka. Jer iako je sestru teško podnosio, dobro je ako je tamo, ako je u Hamburgu netko tko može pripaziti na Katju, pa makar to bila Luisa. Nikad se ne zna.

13.

NIJE BILO SIGURNO DA SU njih dvojica bratíci. Ono što je Katja rekla bilo je doduše točno: da to nije važno, ali Jakob je svejedno gundao da oni to nisu i da je to kod njih jednostavno naziv za prijatelja ili samo dobrog poznanika. Adrian i Konstantin razumjeli su se jako dobro, predobro po njegovu mišljenju; tek što bi se susreli negdje na imanju, izvukli bi cigarete, čučnuli i započeli brbljati, dakako svojim jezikom, tako da se Jakob osjetio prisiljenim dati im odvojene zadaće. No svoj su posao obavljali dobro, ništa nije ostajalo za njima, pa bi Jakob vjerojatno malo zažmirio da nije bilo još jedne stvari koja mu se nije svidjela, a to je kako slobodno taj Konstantin, otprilike tridesetogodišnjak, koji je s tamnim uvojcima do brade izgledao kao da samo zna pisati pjesme, svirati glasovir, harfu ili tako nešto, gleda Katju. Možda su ga upravo ti prokleti uvojci tako uzrujavali, a to usko pedersko lišće s nebeskoplavim očima tjeralo da iskoči iz kože. Jednom mu je bilo previše, i to upravo kad im je osnovna škola iz sela bila u posjetu, a Katja ih je vodila naokolo. Konstantin je opetovano izlazio iz staje i gledao prema njoj kao da ga je pozvala. Jakob se približio nakon što mu je Katja, što inače nije nikada činila, ili barem to Jakob dotad nije nikada primijetio, uzvratila na pogled – smiješkom.

“Sviđa li ti se to možda?”

Katja se još uvijek smiješila.

“Što to, dragi?”

“To što tako pilji u tebe!”

“Sviđa mi se što te to uzrujava”, odgovorila mu je i pred djecom od osam-devet godina poljubila ga u usta, što je kod njih izazvalo ciku i smijeh – a Jakob je zašutio.

Tek se navečer još jednom vratio na to.

“Polako mi postaje pravo što putuješ. Kad se vratiš, neće ga biti tu, to ti obećavam.”

“Ne zaboravi da pomaže tebi. Rekao si da je dobar radnik.”

“I to s tim rukama babice”, promrmljao je Jakob.

“Ne misliš valjda da bih se upustila u nešto s takvim siromaškom?” upitala ga je smijući se.

Ne, nije to mislio. Čak i kad bi joj se sviđao – a lako je moguće da tako i jest – ne bi učinila takvo nešto; ono što čini, čini promišljeno i nikada ne bi izgubila glavu. Možda njegova ljutnja nije imala nikakve veze baš s ovim čovjekom. Možda je u njemu vidio tek bezbrojne muškarce što će ih upoznati ili barem moći upoznati u Hamburgu: umjetnike, pjesnike, fakultetski obrazovane ljude. Sviđalo joj se biti poželjnom. Može li joj se to zamjeriti? Ponekad se žalila da joj on nikada ne daje komplimente – a ako to i čini, onda je to za neki rad, a nikada njezinu biću ili izgledu, novoj haljini ili frizuri; iako su ti prigovori uvijek bili u obliku šale, nije imao na njih što odvratiti. Često bi se onda pitao zašto je to tako. Zašto joj nikada ne bi rekao nešto ljubazno? Zašto mu ništa nikada ne bi palo na pamet? Otac je majci još uvijek poklanjao buket ruža za rođendan i godišnjicu – a i inače, samo tako, i kad bi majka onda rekla da je rastrošan, nasmejao bi se, možda zato što je bilo zaista smiješno što to kaže jedino u takvim prigodama, a inače, kad bi to bilo mnogo primjerenije, nikada. U serijama koje Jakob više nije gledao otkad je Katja tu, ljudi su bili tako spretni, a žene bi se topile kad bi im muškarac rekao nešto ljubazno. Jakobu su u ono doba

upravo kod takvih prizora često dolazile suze na oči. Ili je u pitanju bilo nešto drugo? Zar je možda ne voli? Je li naposljetku točno ono što je rekla tijekom njihove dosad jedine prave svađe: da on uopće ne zna što je ljubav? Od toga je zanijemio. Ako ima pravo: što je onda ono što osjeća za malenoga Marlona? Već je dulje razmišljao o tome nakon što je primijetio da je Katja, doduše često, iznervirana kad dijete stalno cmolji, ali nikada kad su joj u posjetu roditelji ili bilo tko drugi. Tu je onda dijete zalijepljeno za nju i teško ga daje iz ruku. Njemu je to nekako smetalo, izgledalo mu je neiskreno, malo glumljeno. No dobro, svatko ima te neke svoje strane i slijepe točke, vjerojatno i on sam. Da. Zna li on što je ljubav? I zna li ona? Možda samo Bog to zna. Da. On je ljubav i život, tako se uvijek govori. Osim na misi, kamo bi išli nedjeljom kad bi to bilo moguće, Jakob nije često mislio na Boga, no kad jest, bilo je to tako kao da se kasno navečer vraća kući s duga hodaanja, duge šetnje, kao da pada u postelju.

I to – ići na misu – bio je Katjin prijedlog. Za to vrijeme Marlona bi ostavili kod djeda i bake. Ponekad bi Jakob još poslije otišao u gostionicu i sjeo u stražnju prostoriju za stol za domaće, gdje se pušenje oduvijek trpjelo. Nedjeljom bi poneki od seljaka, koji su bili pretežiti gosti, pušio Marlboro, Memphis, Ernte 23 ili HB, koje su neki nazivali Hićinom bužom, iz kakvog god razloga, a i Jakob bi pripalio lulu. Većina je nosila tradicionalno odijelo kakvo su prije nosili samo starci, a onda su ona negdje oko dvijetisućite postala pravom modom, ne samo na selu, pa ga je nosio i Jakob. I dalje nije bio netko tko bi nastojao biti u središtu pozornosti ili popovati ostalima, no više mu nije bio problem ako ga netko gleda ili ako treba nešto reći, nije se više pitao što oni misle. Sve u svemu, potajice mu se prilično sviđalo što bi oni inače glasni malo spustili ton kad bi došao; i što se činilo da se očekuje da nešto kaže, kao da je postao netko drugi. No s obzirom na to da nije postao nitko drugi i neće postati nitko drugi, jer ga ne zanima ništa osim poljoprivrede i jer mu ništa ne promiče, naručio bi pivo i rekao, uvijek

se obraćajući nekom određenom, primjerice: "Kukuruz ti je izvrstan, Roberte. Što si posadio za oporavak nakon pšenice?" Ili: "Kod vas je bilo baš veselo u petak, Hannes!" A onaj kojemu se obratio, izdvojeni, pravio bi se skromnim i rekao: "Ma ne, niš!" i objasnio kako je tako uspješno uzgajao kukuruz ili ječam ili zašto su kod njega stajali toliki automobili. Njegova bi ih pitanja svaki put odvratila od tužaljki koje bi se čule dotad: o niskim cijenama, o vremenu, politici, kakve bi često završile u nekim neobičnim teorijama, dobro mu poznatima od oca i sada neslušljivima. Jakoba bi rijetko nešto pitali, a sam od sebe nije pripovijedao ništa. Ponekad bi bez mnogo okolišanja sve počastio voćnom rakijom. Nazdravljali bi mu: "Živio, Jakobe!", a on bi na to odgovarao kimanjem. Bilo je posebno zadovoljstvo tako rano u danu popiti rakiju i pritom misliti: To nisam radio nikad do sada. I djed bi ponekad pozvao rundu, ali to je bilo nešto drugo. Naime novac nije bio od poljoprivrede – on sam je počeo govorio, zapravo se hvalio, da je to "židovski novac". Sad su znali da Jakob taj imetak doduše posjeduje, ali ga ustvari ne dira. Njime je samo kupio natrag ono što je otac izgubio, profućkao, a novac kojim je plaćena ova rakija, pivo i duhan bio je zarađen, a ne opljačkan. Nije to bilo onako kao što misli Katja; nije svejedno odakle je novac; važno je biti ispravan. Vjerojatno su pili i rakiju kojom je častio djed, i njemu su nazdravljali i govorili "uzdravlje", no potajice to nisu činili dragovoljno, nego nekako utučeno. Tako je to barem doživio Jakob onih nekoliko puta kojima je nazočio.

Katji je bilo drago da ide u gostionicu, jer je znala da nije pijanica i da to nikada neće postati, za to je bio daleko premarljiv, nije ga korila kad bi došao kući s mirisom dima i rakije, nego bi ga u najboljem slučaju ponjušila i rekla:

"Iako to trenutačno baš i ne izgleda tako, dragi moj, ti ćeš još daleko stići."

A on bi pomislio: Moguće. Doduše, u to ne vjerujem. Jer mi to nije nakana. Naime oni koji daleko stižu oduvijek imaju tu nakanu.

Ako bih ja doista trebao još daleko stići, pri čemu uopće ne znam što točno time misliš, onda će to biti zato što ti hoćeš da daleko stignem, a ja nemam ništa protiv toga. No svidjelo mu se što ona to ponavlja: da vjeruje u njega, više no što je itko ikada u njega vjerovao, i više od njega samoga.

14.

VRIJEME BEZ NJE ZAMIŠLJAO je težim; usamljenost.

Nedugo prije njezina odlaska na ribljemu se pašnjaku ozlijedila jedna životinja; nisu uspjeli otkriti kako se to dogodilo, nego su tek kasno navečer otkrili da više ne može ustati i morali su po veterinara koji se dovezao u potpuni suton i utvrdio prijelom lopatice. Bio je to novi, mladi veterinar, imenom Peter, kojega je Jakob upoznao kod Fritza. Budući da je Jakob prije tek nekoliko dana toj istoj životinji zbog druge, zapravo bezopasne ozljede, dao neku injekciju, nije ju se smjelo odvesti u klaonicu preko reda, jer se lijek još nije bio razgradio. Svinju tešku znatno više od dvjesto kilograma, visoko noseću, trebalo je uspavati. Veterinar, Jakob i Katja čučali su pored uzdrhtale krmače. Katja je milovala životinju koja još nije dobila injekciju. U to se odnekud pojavio otac, svijetleći im u lice džepnom svjetiljkom. Što se događa? Aha, prijelom kosti? Mora li je se ustrijeliti? Aha, uspavati. Da, da. Onda ugodna večer! Počeo je zvižducati i ponovno nestao u tami odakle je i došao. Tad je Jakoba uhvatio očaj, neka vrsta izljeva bijesa – ili je to možda bio unutarnji slom? Nehotice se sjetio kako je prije cijele vječnosti, kako mu se činilo, gurnuo tešku opeku u otvor podruma, a ona je oca, koji je ondje dolje trebao prebrati natrule

krumpire, no to nije radio, umalo zatukla, i jedne druge prigode kad bi dijete, za koje je mislio da je njegovo, bio najradije bacio o zid, što je u mašti već i učinio, jer nije prestajalo urlati i umalo ga je izludilo. Sjetio se i drugih prigoda kad je umalo izgubio nadzor nad sobom, kad ga je obuzelo nešto bezimeno, tako veliko i moćno da se poslije, povremeno i ponosno, mogao samo čuditi da tako nešto nalazi prostora u njemu. Sad je to pokrenulo očevu bezazleno, ali posve neprikladno zviždukanje. Zahvatilo ga je poput prirodne nepogode, a pritom je dolazilo iz njega samoga, njegove nutrine. Odjednom mu se to sve više nije činilo savladivim. Bezizgljedno je. Kako da to sve izgura bez Katje? S tom dvojicom cigana koji opet samo postajkuju naokolo, s ludim ocem i majkom koja stalno visi na mobitelu? A što ako Katja ponovno dobije želju za svojim nekadašnjim životom, što joj se ne bi moglo zamjeriti? Možda postoji i nešto ljepše od briga od jutra do navečer.

Poslije, već u postelji, rekla je:

“Taj će mi čudak također nedostajati.”

Šali li se? Zafrkava li ga? Zar ne zna što se umalo dogodilo? Nije mogao ništa odgovoriti, nego se samo okrenuo na drugu stranu.

“I ti, Jakobe. Ne boj se. Pripadam tebi.”

“Da”, rekao je, a najradije bi bio plakao; trajalo je do jutra dok ponovno nije postao muškarcem.

Suprotno očekivanju, preživio je njezin boravak u Hamburgu prilično dobro i na to je bio ponosan; na određen način to je ojačalo i njegovo samopouzdanje u odnosu prema njoj jer je potajice znao da nije spasio samo on nju, nego možda ponajprije ona njega. Tko zna ne bi li bez nje baka donijela posve drukčiju odluku.

Dolazilo je doduše manje posjetitelja, jer Jakob u pravilu nije dizao slušalicu kad bi mu se na zaslonu pojavio nepoznat broj, ali nije mu to smetalo, jer poslije će se opet javiti, Katja će se pobrinuti za to. Ni žetva nije bila toliko loša koliko se pribojavao. Jakob je proveo brojne dane na Johnnyju, kako je nazivao traktor, dok su se Adrian i Konstantin brinuli o životinjama, no bili su mu pri

ruci i tijekom prikupljanja slame; a ako bi im uz to ostalo još vremena, nastavili bi zidati prodajni prostor koji se nastavljao na spremište strojeva. Oko Adriana su se natezali jer je trenutačno posvuda bio manjak radne snage, no Konstantin ili Kostja, kako ga je zvao Adrian, bio je uvijek tu; spavao je dolje, u nekadašnjoj Jakobovoj sobi iz doba prije no što se zamijenio s Alexanderom. Nedugo nakon Katjina odlaska Jakob se toga dosjetio i pokazalo se dobrim rješenjem. Kostja nije morao svakodnevno biciklom prelaziti dugi put od stana kod Adriana i mogao je zajedno s Jakobom početi s radom u ranu zoru. Doručkovali bi u pet, popili kavu i pojeli med na kruhu, a kasno navečer, u devet ili deset, ponekad i u jedanaest, još bi vani sjeli zajedno, Jakob na stolčić bez naslona, Kostja na prag, pušili bi i popili nekoliko piva, dok bi štene njemačkoga oštrodlakog ptičara, pas što ga je Bert nedavno odnekuda dovukao, trčkarao od jednog do drugog, skačući im uz noge.

Iako je prethodno već godinu ili dulje radio na imanju u blizini Graza, Kostja je znao tek tu i tamo poneku njemačku riječ, no otkad mu je Jakob dao svoju zaštitu za uši, gestama i znakovima mu objasnivši da se na kulturnom programu cijeli dan ili barem pola dana samo govori, napredovao je iznenađujućom brzinom, a večernji razgovor približio je Kostji Jakobov osnovni vokabular. S druge strane Jakob je naučio nekoliko rumunjskih riječi, fraza i izraza: *Eu sunt Jakob* – Ja sam Jakob; *Sunt țăran* – Ja sam seljak; *lucru* – rad; *Nu vorbesc românește* – Ne znam rumunjski; *Suntem prieteni* – Prijatelji smo... Kostja mu je pokazivao slike od kuće; u predgrađu Oradee, na granici s Mađarskom, imao je s obitelji kućicu sa zapuštenim – ili kako se to ovdje zvalo ruskim – vrtom, gdje su držali sve moguće životinje: svinje, kokoši i piliće, zečeve, više pasa u ograđenu prostor i mačke s tako velikim ušima kakve Jakob još nikada nije vidio. Kostja je imao dvije kćeri, stare šest i osam godina, koje je nazvao nekoliko puta – s Jakobova mobitela, jer on je imao bolju tarifu – i onda bi i Jakob domahnuo djevojčicama: *Salut!* Jednom se, potaknut takvim razgovorom, Jakob

zgurio kraj Kostje na prag da bi snimio *selfie*; približili su se jedan drugome, Kostja je Jakoba zagrlio oko ramena i Jakob je okinuo fotografiju. Zatim su je zajedno pogledali, nasmijali se i onda se razdvojili. Jakob ju je poslao Katji, a ona je smjesta odgovorila:

“Vrlo lijepo, hvala! Dakle sad se ipak dobro razumijete? Dobro mi izgledaš, dragi!” Sekundu nakon toga došla je poruka: “PS: Kad nam dolaziš? PUSA K”.

No umjesto odgovora napisao je: “Danas je ovdje bilo tako vruće da smo navečer bili kratko na rijeci! Je li kod tebe još uvijek tako gadno?!”

Suntem prieteni: Točno, bili su prijatelji. Do Markusa Jakob nije nikada imao prijatelja. Zbog neke pogreške prerano su ga dali u školu, pa se ondje nikada nije potpuno uklopio. Poslije, kad obojica više nisu bili đaci, stariji Markus razvio je naklonost prema njemu, opetovano ga posjećivao, iako ga Jakob nikada nije pozivao. Nešto mu je kod Markusa smetalo, ne samo razlika u godinama koja je Jakobu, tada četrnaest ili petnaest godina starome, predstavljala nepremostivu prepreku, nego nešto drugo, i to sve više. Sad je to bilo posve drukčije i on je svakim danom sve više uživao u ovome prijateljstvu, a navečer se već radovao sljedećemu jutru – obuzelo bi ga posve djetinjasto uzbuđenje kakvo, dakako, kao dijete nije poznavao. Trebao bi ići u Hamburg? Tako su se dogovorili, da, već zbog Marlona, ali nije mu se dalo. I nije otišao.

Opravdavao se radom koji je toga ljeta zbog nestabilna vremena bio vrlo složen i moglo ga se obaviti tek s krajnjim naporom; izgovarao se i time što je Adrian otpao, jer si je prigodom rezanja drva za ogrjev – usred ljeta! – kod drugoga seljaka kružnom pilom odsjekao prstenjak lijeve ruke; nije se moglo dobiti zamjenu, drugoga radnika. Katja ga je nekoliko puta pitala hoće li doći, a onda uvidjela da od toga neće biti ništa. Jednom je rekla da bi Marlona rado “povremeno” odvela u jaslce “tu iza ugla” da bi mogla više vremena provoditi u ateljeu te da bi možda za Marlona bilo dobro da rano dođe u kontakt s drugom djecom. Kako on to vidi, pitala

ga je. Jamačno ima pravo, odgovorio je Jakob. Onda će to iskušati, zaključila je. Morali bi samo potpisati pripadni formular, poslat će mu ga. Jakob je osjetio olakšanje što nije ljuta, da joj njegov dolazak uopće nije tako bitan kao što je on to pretpostavio ili sebi umislio; znala je da ne može otići; naposljetku su vjerojatno i njoj tri mjeseca prohujala u trenu.

Dan prije njezina povratka razgovarali su telefonski. Jakob ju je pitao kad dolazi i kad treba biti na kolodvoru “u stavu mirno”. Odgovorila je da to nije nužno, da ne mora dolaziti po nju, jer će biti s Luisom. On se doslovce uplašio. Luisa će htjeti sobu koja doduše nikada nije bila njezina; no s obzirom na to da joj je Jakob prije nekog vremena sobu pretvorio u spremište nepogodno za stanovanje, ona je ovu svejedno smatrala svojom, ali u njoj je spavao Kostja – o čemu Katji nikada ništa nije rekao, jer nekako nisu došli do toga. A kako da Kostji kaže da ne može više ostati? Kako da mu kaže nešto što mu uopće ne želi reći? Noć je proveo nemirno, loše je spavao, a idućega jutra još uvijek nikome nije rekao ništa. Stalno se budio i razmišljao, sjetio se Luisina napada bijesa u trenutku kad je utvrdila da njezine sobe više nema... Te je noći prošao kroz nekoliko različitih stanja; ujutro je stigao do prkosa: Ovo je moje imanje. Ona ima pravo posjeta. No ništa joj ovdje ne pripada; a gdje može spavati, to određujem ja.

Kad su njih dvije stigle, bilo je već kasno, a Kostja i Jakob upravo su sjedili za užinom. Tek što je ušla, Luisa je ispustila stvari na pod i uzviknula:

“O Bože, kako si slaaadak!”

Čučnula je i prizivala psa koji se doduše uspravio, ali je ostao kod Jakoba.

“Dodi tu, maleni! Je li to tvoj?”

“Tatin je.”

“A kako se zove?”

“Axel.”

I Katja je spustila torbu. Dijete na njezinim rukama naraslo je

i izgledalo drukčije. Gledalo je od Jakoba prema Kostji, od Kostje prema Jakobu.

“Još ste uvijek tu”, rekla je. To nije bilo pitanje, nego je samo utvrdila stanje stvari.

“*Salut*”, rekao je Kostja i nasmiješio se. Nije mu uzvratila ni smiješak ni pozdrav.

“*Salut*, draga”, rekao je Jakob i ustao.

“Samo sjedi”, odgovorila je. I dodala, kako je već jednom rekla: “Dobro mi izgledaš.”

Majka je došla iz dnevne sobe gdje je bila zaspala, protrljala oči i rekla:

“Tako ste kasno došle?”

“Bok, mama”, rekla je Luisa poljubivši je u obraz.

I Katja je svekrvi pružila obraz.

“Ima li kave?” upitala je Luisa. “Hoće li još netko kavu? Idem se prvo istuširati. Ne možete ni zamisliti kako sam krepana.”

Uzela je jednu od torbi, ostavila drugu i otišla. Ubrzo se vratila.

“Što je ovo, Jakobe?”

“Možeš spavati gore, u Alexanderovoj staroj sobi. Stavio sam ti čistu posteljину.”

“Jesi ti normalan?”

“Živi li on možda tu?”

Katja nije ispuštala Kostju iz vida.

“Bilo je puno posla”, rekao je Jakob. “Često bi se odužilo.”

“Ove noći ostat ćeš kod nas, dobro? Kauč je udoban. A sutra ćemo vidjeti što dalje”, rekla je Katja i obratila se Jakobu: “Evo, uzmi sina. Više te uopće ne poznaje.”

Zatim je posegnula za torbom i otišla. Luisa je išla za njom. I majka je otišla iz kuhinje. Nakon što su se žene udaljile, a i prije, Marlon je počeo plakati. Jakob nije znao što činiti; koliko god da je volio dijete, postalo mu je stranim, osjećao ga je kao potpuna stranca, bilo mu je kao da još nikada nije u rukama držao dijete. Na to je Kostja rekao: “Daj ga!” i preuzeo dječaka. Započeo je

pjesmicu koja je zvučala tužno. Marlon je prestao plakati i nakon nekoliko minuta počeo je brbljati, ispuštati nerazumljive glasove, onako kao što je to često činio na telefon.

Poslije ga je Jakob ponovno uzeo k sebi i taj put se nije rasplakao. Jakob je Kostji zaželio laku noć i zaputio se gore. Katja i Luisa sjedile su na kauču, grickale slane štapiće i pile vino; Jakob je osjećao da je raspoloženje dobro.

“Piješ vino?”

“Više ne dojim.”

Uzeo je stolicu i sjeo k njima.

“Kako je bilo u Hamburgu?”

Tijekom noći priljubio se uz nju, ali ona nije htjela. Okrenuo se na leđa i promatrao zrake svjetla potekle tko zna otkuda; ondje su se neprekidno pomicala amo-tamo, a on je kroz nagnuti prozor slušao neprekidnu huku noćnoga prometa i za promjenu je doživio kao nešto umirujuće i utješno u pozadini Katjina disanja kojim je oponašala spavanje.

Unatoč svemu: Hamburg je nije promijenio, u to se mogao uvjeriti već sljedećega jutra. Bila je vani još prije njega i već je proslazila kroz staje. Kad je izašao s Marlonom, rekla mu je:

“Prilično je površno pometeno. Ali inače sve izgleda dobro. Preprogramirala sam sat za infracrvene grijače; dovoljno je da su upaljeni noću. Kako je na ispaši?”

Jakob je predložio da odu do ribljega pašnjaka, a onda da se odvezu do velikoga pašnjaka. Na putu preko, ispod nadvožnjaka, rekla je da im Konstantin vjerojatno više neće biti potreban.

“Adrian si je odsjekao prst.”

To je znala odavno, ali je on to svejedno rekao, a i ona je svejedno odvratila:

“Jadnik.”

“Pojma nemam što radi. Više nije navraćao ovamo. Da, Mar-lone, sve je u redu. Što te muči?”

“Hoćeš li mu ti reći ili ću ja?”

Jakob se nakašljao. Čemu se nadao? Što je mislio, što će biti? Ništa. Nije razmišljao o budućnosti i živio je u sadašnjosti poput djeteta.

“Ja ću to riješiti”, odgovorio je.

“Ako želi ostati još danas, neka mete. Staje i dvorište. Posvuda ima slame.”

I sam je od početka primijetio da Kostja neke stvari ne shvaća baš odveć savjesno; Jakob mu nije nikada na to ukazao. Zašto je onda, ako je to što je Katja posve neutralno utvrdila, bez ljutnje ili bilo kakvog drugog osjećaja, točno, zašto je to doživljavao kao podlost, pa i poniženje?

“Mislio sam da bi mogao ostati još do kraja tjedna.”

“Nije nam više potreban, Jakobe.”

Kostja je vijest primio opušteno; jamačno je s tim računao. Uvečer ga je Jakob odvezao do oronule kuće uz benzinsku postaju gdje su živjeli Adrian i niz drugih rumunjskih radnika, nekoliko Sirijaca i Iračana, kao i azilanata Bog zna otkuda. Pred kućom je rublje visjelo na užetu razapetome između dva nakošena drveta jabuke. Za vrijeme vožnje nisu progovorili ni riječ. Kad je Jakob stao pred kućom, još uvijek nisu govorili ništa. Veža je bila otvorena; Kostja je otvorio vrata automobila.

“Čekaj”, rekao je Jakob. Uzeo je svežanj pripremljenih novčanica iz džepa i pružio ih Kostji. “*Pentru fetițe*”, rekao je, za djevojčice, tako mu je to preveo Google Translate.

Kostja je ruku koja je djelovala fino i nježno, a ipak je bila tako snažna, stavio na Jakobovu.

“Ne, Jakobe. Hvala ti.”

Zatim je maknuo ruku, energično izašao i zalupio vratima, izvadio mornarsku vreću i radničke cipele iz prtljažnika i nestao u kući ni ne okrenuvši se još jednom. Jakob je ubacio mjenjač u brzinu i polagano se odvezao; kući se vozio okolnim putom, a kad je pristigao, najradije bi se bio okrenuo i otišao: majka je praznila vjedro prljave vode na livadu; jamačno upravo čisti i uređuje sobu

koju naziva gostinjskom dok Luisa i Katja sjede na večernjemu svjetlu i piju kavu.

“Hoćeš i ti?” upitala je Luisa.

“Hoćeš li mi je donijeti?” upitao je Jakob glasom čiju oštrinu Luisa kao da nije čula.

“Mora da je u kuhinji ima još.”

“Samo si mi ti još falila”, rekao je Jakob.

“Što je tebi?” otrešla se na njega Luisa, a majci je rekla: “Mislim da ste kod maloga zaboravili na odgoj.”

“Bili su odveć zauzeti s tobom”, rekao je on.

Majka se nasmijala, kao da se oboje samo šale, i vratila se u kuću.

“Uvijek sam bila neproblematična, jelda mama?” povikala je Luisa za njom.

Majka je više nije čula. I Jakob se nasmijao, odmahnuo rukom i htio ući u kuću, no još je ostao stajati, kao da nešto čeka, a Katja je rekla kao da zna što čeka:

“Čini se da ste se dobro razumjeli.”

“Htio sam mu dati još nešto za kćeri.”

“Lijepo od tebe.”

“Jednostavno je odbio.”

“Kad nam netko bude potreban, možemo opet pokušati dobiti njega. Ako si s njim bio zadovoljan.”

Na svakoga drugog bio bi bijesan; imao bi osjećaj da se s njim postupa kao s djetetom kojemu je oduzeta igračka, pa ga se mora tješiti. Jer tako je govorila. Ili možda nije? Možda to uopće nije činila? Kad bi ga pogledala, nije li to bilo s potpunom dobrotom, puna ljubavi, i nije li ta ljubav spriječila da se on razljuti? U svakome slučaju, imao je osjećaj da mu je nešto izmaknulo i taj osjećaj nije podnosio.

“Vidjet ćemo”, rekao je nakašljavši se. “Jest malo dovršan.”

15.

KATJA JE BILA OTIŠLA sredinom lipnja, vratila se sredinom rujna, a krajem rujna najveći je dio radova u polju bio obavljen, samo je kukuruz još bio nepobran i to će tako biti još najmanje dva tjedna. Jakobu je bilo jasno da je malo neuvjerljivo kad kaže da nije vrijeme za planinarenje s noćenjem koje je Katja predložila još iz Hamburga i na što je on pristao. Dakako, tada se još nije spominjalo da bi i Luisa trebala ići s njima.

“Idite vas dvije same”, predložio je Jakob. “Mi muški ostat ćemo ovdje.”

“Obećao si mi.”

“Znam” – a znao je i to da često misli na to kako je nije posjetio u Hamburgu, što ju je povrijedilo, možda i više no što je slutio, iako o tome nikada nije govorila. “Pa dobro,” rekao je, “ali što ćemo sa psom?”

Majka joj je rekla da joj “prokletu štetočinu samo maknu s vrata”, jer joj je izgrizao najljepše čizme. Otac je opet bio izvan kuće i nedohvatan. Nitko nije znao kad će se vratiti.

“Izgleda da ćemo ga morati uzeti sa sobom.”

“Preteško mu je to, Katja. U prvoj godini ih se ne smije tjerati

na prevelike napore, ne smiju ići previše uzbrdo ili nizbrdo zbog kukova i zglobova. Ili bih ga ja možda trebao nositi?”

“A zašto zapravo ne? Pa nije težak. Izmjenjivat ćemo se”, rekla je Luisa.

“Ima pravo”, rekla je Katja. “Nije li to dobra ideja, Jakobe? A tu i tamo, po ravnijemu, može ići sam.”

Njemu se ideja uopće nije svidjela jer je slutio tko će naposljetku nositi psa, ali nije ništa rekao. Katja je bila tako sretna što se on složio da joj nije htio kvariti raspoloženje.

Krenuli su u subotu nakon rada u staji. Kokoši i pilići jeli su iz automata, a ako svinje jednom ne dobiju večernji obrok, preživjet će; zato im je dao dodatnu porciju sijena. U nedjelju ujutro majka će preuzeti hranjenje, Katja joj je ispisala točan plan, a ona se dala uvjeriti “da i vi jednom nekamo odete”, kao da Katja nije upravo bila tri mjeseca na odmoru i kao da Jakob želi ići na izlet.

Spakirali su naprtnjače s nešto malo odjeće za presvući, hranu za sebe, dijete i psa, napunili boce vodom i krenuli. Nakon jedva sat vremena vožnje stigli su i parkirali u sjenu, ondje gdje su stajala samo još tri ili četiri automobila. Sjedeći na rubu prtljažnika, jedno za drugim obuli su cipele, Katja i Luisa natovarile su naprtnjače na leđa, a Jakob nosiljku s Marlonom i krenuli su.

Prvi komad išli su po šljunčanom putu; lijevo i desno uzdizale su se naizgled beskrajne šume. Jakob je mislio na prašume rumunjskih Karpata, najstarije šume Europe o kojima mu je pripovijedao Kostja, jer je ondje radio. Sjedeći jedan uz drugoga na pragu, zajedno su pogledali nekoliko snimki koje oduzimaju dah. Na nekoliko minuta pustili su s uzice Axela koji se nije dao nositi, no iako je Jakob bio na oprezu, to je umalo završilo loše: pas je njuškao kao lud i odjednom se uhvatio nekog traga. Jakob ga je taman još uspio uhvatiti za ogrlicu, tako da je ona psa povukla natrag, daveći ga; hitro ga je ponovno stavio na povodac. Ubrzo je počeo uspon, uz isušeni potok kroz šumu, tako strm da uskoro nitko više nije govo-

rio ništa. Katja je htjela Jakoba osloboditi psa, no on ga je želio voditi sam i pritom ga privikavati na povodac – otac ga dosad nije naučio mnogo, uz iznimku nekoliko besmislenih trikova, pa je bilo krajnje vrijeme da se s time počne. Samo jednom im je netko došao ususret, starac u odijelu s prslukom i sa šeširom na glavi.

“Izgledao je kao da upravo dolazi iz crkve”, rekao je Jakob nakon nekog vremena.

“Kulturološki referencijalni okvir”, prodahkala je Luisa – što god to značilo.

Zapravo je put bio dosadan; stalno su išli samo strmo uzbrdo, usto je šumsko tlo tu i tamo bilo sklisko; no pogled koji im se otvorio nakon penjanja kroz šumu bio je jedinstven i privlačio Jakoba, ne često, ali uvijek iznova; još kao dječak povremeno je dolazio ovamo. Tko mu je pokazao put? Nitko. Jakob je skinuo nosiljku i izvadio Marlona, koji dosad gotovo da nije pustio nikakav zvuk; činilo se da mu se nježno i ritmičko ljuljanje sviđa, a i općenito je bio tih dječak.

“Vidi, Marlone,” rekao je Jakob, “nije li ovo prekrasno?”

Pili su iz boca vodu, a Jakob je, naviknut na to da prijepodne pojede polovicu sendviča, htio pojesti poneki zalogaj. I zar Marlonu također ne treba nešto? Gurnuo mu je komadić kruha u usta.

“Ne, Jakobe”, rekla je Katja. “Neka poslije pojede kašicu.”

Marlon je ionako ispljunuo kruh. Jakob ga je obrisao i pojeo.

“Razmazit ćeš ga”, rekla je Luisa.

“Zato što mu dajem nešto za jesti?”

“U tome ste si nalik.”

“Katja i ja?”

Nasmiješio se Katji. Zaista su rijetko bili nejedinstveni glede djeteta; i uzimali su u obzir mišljenje onoga drugoga, ali se nikada nisu obazirali na to što kaže primjerice njegova, ili, što je bilo mnogo gore, njezina majka – ili pak očevi koji bi se ponekad miješali iako nisu imali ni najmanjeg pojma. Zašto se uopće obazirao na Luisino brbljanje? To inače više gotovo uopće ne bi činio. Kad bi

ona nešto rekla, on bi uglavnom odgovorio samo s “Hm” ili bi rekao: “Ozbiljno?” ili “A tako, Luisa”. Ni sada joj nije pokušavao zaista odgovoriti. Već je zaboravio na nju. Gledao je dolinu, brežuljke, stošce koji su izgledali poput malih vulkana, i u pradávna su vremena to možda doista i bili. Osjećao se tako radosno gledajući taj prizor. Dobro je što su došli ovamo; grudi su mu se, takav je osjećaj imao, širile sa svakim udisajem.

“Alexander i ti. Taj je isti ovakav mlakonja.”

“Misliš?”

Bilo mu je posve svejedno što ga tako naziva. Mogla mu je govoriti što god hoće – pa je to i činila. Zapravo mu je sasvim dobro polazilo za rukom ignorirati je, u svakome slučaju bolje no pri posljednjemu boravku. Ona je bila pomalo kao loš zrak što zapahne čovjeka kad uđe u neku prostoriju: malo ustukne, ali se na njega navikne... Jedino što tako naziva Alexandera, to mu nije bilo svejedno. Nije mu se sviđalo. Iako je za najstarijega od njih mislio da je gadno zakazao, smatrao je da je ona zakazala još gadnije, pa je posljednja koja bi ga tako smjela nazivati.

“Da, mislim. Izmiče se od svakog sukoba. Obojica ste prevelike kukavice da biste se svađali.”

“Ali mi se uopće ne svađamo, Luisa. Tako se barem nadam.”

“Pusti to, molim te”, rekla je Katja i stala između njih.

“Kad bi znala”, kazala je Luisa, ali Katja se na to uopće nije obazirala.

“Jeste li kao djeca već bili ovdje?” upitala ih je.

“Često”, odgovorila je Luisa.

Jakob je šutio; ipak je starija, možda su zaista i bili ovdje, nije važno.

“Idemo dalje?” upitala je Katja. “Ja ću uzeti nosiljku.”

Još su pola sata išli duž šume četinarara, a onda su ostali još samo patuljasti borovi; stigli su do granice drveća, a put je i dalje bio strm. Zrak je bio svjež i aromatičan, sunce je pržilo na koži. Jakob je Marlonu stavio kapu koju dijete nije htjelo zadržati na glavi; baš

glupo što nema vezice da je se stegne. Naposljetku je Jakob razapeo suncobran ugrađen u nosiljku. Tek nakon toga mogao se ponovno usredotočiti na put. Prije no što su došli do prvih planinskih pašnjaka Axel se još jednom uzbudio; Jakob ga je morao silom zadržavati da ne pokušava stalno pojesti kravlju balegu.

Bilo je rano navečer kad su stigli do brvnare. Bili su iscrpljeni i gladni, a Marlon već jedan sat nije izdržavao nosiljku, tako da ga je Jakob nosio na ruci, dok je Katja sad ipak vukla psa. Ni ona nije pitala Luisu bi li ga mogla malo uzeti. Je li i ona za to bila preponosna, ili je ionako znala da će Luisa reći: Rado, ali možda tek poslije, trenutačno me tako bole leđa? Ili je na kraju čak mislila ono što bi često govorila: Luisi nije lako, ne smije se od nje očekivati previše.

Prenapregnuti su se. Bila je to nepromišljena ideja. Jakoba je boljela glava i nadao se da će Marlon uskoro zaspati, no istodobno je znao koliko je to malo vjerojatno jer je maleni gotovo cijeli dan prije toga drijemao. Htio je još samo nešto pojesti, popiti pivo i leći. Ili leći odmah, još prije jela; možda mu udaranje u glavi onda oslabi. Prokleta visinsko sunce ga je tako udesilo.

Nazvao je majku. Rekla je da je sve u redu i da upravo dolazi izvana. Osim toga tu je i otac, i on je sve obišao. Je li tu? upitao je Jakob. Jesu li se dobro uspeli? pitala je majka. I ostaju li kod toga da će se vratiti sutra poslijepodne? Tek navečer, rekao je Jakob, put je dalji nego što su mislili. Da, s djetetom, odgovorila je majka. I s Luisom, rekao je Jakob. Majka je rekla neka joj je malo dade na mobitel. Jakob je odgovorio da je taj čas eto nema, pozdravio majku i prekinuo vezu.

“Koga nema?”

“Nikoga, Luisa.”

U brvnari nije bilo mnogo planinara i malu su spavaonicu imali za sebe. Jakob se bacio na ležaj. Spuštanje će biti još dulje, osim ako ne budu istim putom išli natrag. Katja je s Marlonom legla k njemu, i ona je bila iscrpljena. Luisa i pas, koji nije smio unutra, još su

uvijek bili vani, Luisa je fotografirala, a pas je lajao. Ili ona više uopće nije vani?

Kad je ušla u spavaonicu, kosa joj je bila umotana u ručnik. Prekrasno je tuširati se na ovoj visini. A sad je gladna kao vuk, rekla je.

“Hoćeš i ti pod tuš?” upitao je Jakob Katju.

“Hajdemo prvo nešto jesti”, rekla je Luisa.

Pa su otišli u toplu gostionicu; mala je peć pucketala pored šanka. Još su dva stola bila zauzeta. Pozdravili su, sjeli i naručili jelo i piće. Dugo je potrajalo dok je hrana stigla, tako dugo da su se i Katja i Jakob još mirno mogli istuširati; no umjesto toga Jakob je popio dva piva i Marlonu dao kašicu što su je ponijeli sa sobom. Dijete je puzalo po stolu poput neke bube, od jednog do drugog. Napokon je stigla hrana, pa su jeli; u međuvremenu Jakobu gotovo da više nije bilo do jela, ali svejedno nije bilo loše staviti nešto toplo u usta, iako je bilo malo odveć masno. Poslije su skupili tanjure, došao je gostioničar i počistio stol. Njihov je stol bio posljednji; ostali su im zaželjeli laku noć i otišli. Dani su ovdje završavali rano. I oni će ubrzo otići. Evo odmah. Došao je gostioničar i sjeo k njima. Odakle su došli, kamo idu? Ta je pitanja jamačno postavljao svakome, a oni su na njih umorno odgovarali.

“Hoćete još po jednu rakiju prije spavanja? Liker za dame? Voćnu rakiju za gazdu?”

Pa zašto ne? Pili su, i tek što su ispraznili čašice, gostioničar je donio sljedeću rundu i doista, kao da je to lijek, postupno se u njih vratio život. Pas koji je također dobio hranu i nakon toga neko vrijeme bio tiho, ponovno je zalajao.

“Zna ići van na zahod?”

“Zna.”

“Onda ga pusti unutra. Iznimno.”

Jakobu je bilo drago. Odmah je ustao i uveo ga unutra.

“Dodji, Axel. Ali budi dobar.”

Jakob tek što je sjeo, pas mu je legao pod noge.

“Lijep pas”, rekao je gostioničar.

Ušli su u razgovor. Katja je bila ljubazna kao i uvijek, ali na neki neobičan način nesigurna. Jakob je razmišljao o tome kako su se upoznali. Kako je sjedila pred domarevom kućicom s listom papira i svežnjem nejednakih olovaka pred sobom, grickajući nokat na palcu i gledajući u zrak... Na imanju je izgledala kao da je u svojemu elementu, kao da nikada nije bila nigdje drugdje i kao da nikada nikamo nije ni htjela. Da, mislio je on, pronašla je svoje mjesto i zadaću. A možda, mislio je, i muškarca kojega je tražila i koji joj je trebao, što ga je ispunilo radošću i posve posebnom vrstom ponosa.

Iako zapravo još nije mogao biti umoran, Marlon je nakon jela zaspao, a rakija i ugodan razgovor naveli su i Jakoba i Katju da zaborave kako je malo vjerojatno da se neće opet probuditi; odgur-nuli su od sebe uvid da bi bilo mudro kad bi se barem jedno od njih malo naspavalo. Bilo je odveć ugodno razvlačiti vrijeme sjedenjem i pićem nakon napornoga pješačenja.

Otprilike oko pola deset Axel se iznenada uspravio i naćulio uši; nedugo nakon toga vrata su se naglo otvorila, a biće kao iz zavičajnog filma teškoga je koraka prekoračilo prag. Velik, bradat muškarac bio je odjeven u debeli, smeđi vuneni ogrtač, nosio je i jednako smeđ šešir s čuperkom kao ukrasom, a među zubima je držao lulu.

“Pozdrav svima!” uzviknuo je i prišao stolu skidajući šešir. “Gostioničaru, ajde mi natoči jedno!”

“Jasno, Charly!” odgovorio je gostioničar. “Herta, daj pola litre za Charlyja!”

Gostioničar je pokušavao uvući pridošlicu u razgovor tako što je gostima rekao da “onaj tamo” čuva stoku otprilike sat hoda odavde.

“Je l’ tako, Charly?”

Pastir je doduše kimnuo, ali nije čak ni podignuo pogled te ni inače nije pokazivao nikakvo zanimanje za njih, pijući pivo bez

želje za sudjelovanjem u razgovoru. Prizor muškarca koji odbija dimove pobudio je kod Jakoba potrebu za pušenjem, pa je požalio što nije ponio lulu; no nije mu samo to opetovano privlačilo pogled k pastiru; na određeni se način osjećao kao da vidi sam sebe; zar nije i njemu zapravo bilo određeno da živi sam i radi, odvojen od svijeta, okružen jedino stokom, da navečer negdje sjedi, pije i puši, umorno piljeći pred sebe, a kad bi mu netko uputio koju riječ, da ne odgovori ništa više od: Da, da... ili: Mmm, ne...

Sad su se postupno ipak umorili, a Katja je rekla da bi trebali ići spavati. Pastir je ustao i odnio praznu čašu u kuhinju kao da je dobro upoznat s ovdašnjim običajima.

“Može još jedno, Herta?” čuli su ga kako kaže i kad se vratio nakon nekoliko minuta, nosio je harmoniku. Sjeo je na svoje mjesto, pričvrstio remene i počeo svirati ne vodeći računa o tome hoće li to ikome smetati ili će probuditi dijete. Nije svirao ni glasno ni brzo i pritom je oči držao zatvorenima ili napola zaklopljenima; ta nježna, čeznutljiva glazba kao da nije odgovarala njegovu prethodnom nastupu i svi su ga promatrali, svatko očaran na svoj način, a gostioničar pomalo ponosan kao da je Charly njegovo vlasništvo ili izum. Odsvirao je tri ili četiri pjesme, sve stare i svima poznate. Zatim je prestao, a Katja je rekla posve tiho:

“Bravo.”

“Da”, potvrdio je Jakob kimnuvši.

“Još jednom onu zadnju,” rekla je Luisa, “Kad ja prođem’... Molim vas.”

Charly je još jednom pogledao preko, kimnuo pritom gledajući Jakoba i otpio gutljaj. Jakob nije mogao vjerovati da je poslušao Luisu; nije mu izgledao kao netko tko bi nešto napravio na poziv; radio je što je htio; no nakon kratkog oklijevanja ponovno je uprtio glazbalo i doista započeo pjesmu iznova. A Luisa? Isprva je tek neprimjetno pjevušila, kao i cijelo vrijeme dotad, no nakon prvih taktova počela je pjevati, a to je bilo tako prekrasno da se Katja, koja još nikada nije čula Luisu kako pjeva, ugrizla za šaku, a čak je

i Jakob bio dirnut. Oduvijek je volio njezin glas, iako mu je teško padalo to priznati, prije, dok su još Božić slavili zajedno.

Kad je pjesma završila, zavladała je tišina, sve dok gazdarica s krpom za posuđe preko ramena nije rekla da nešto tako lijepo ovdje gore još nisu nikada čuli. Muškarac kojega su zvali Charly skinuo je harmoniku i stavio je pred sebe na stol. Ostatak piva ispio je u jednom potezu. Rekao je da mora ići.

“Ili ćete ipak popiti sa mnom još jednu? Ima li još borovice?”

“Sjedni, Charly. Herta!”

Charly je sjeo k njima, gostioničarka je donijela bocu rakije od borovice i razgovor je krenuo ispočetka:

“Odakle ste vi? Kamo idete?”

Nazdravili su, i kao prije Jakob je morao pripovijedati o imanju; činilo se da su ovi ovdje željni priča na kakve čovjek ponekad nailazi u gotovo prevelikoj mjeri. Jakob je u međuvremenu rado pripovijedao o svojem pogonu, imao je razloga biti na njega ponosan, dok ga se tolike godine stidio, tako da bi ponekad čuo kako se vrane što nadlijeću imanje ne glasaju “kra-kra”, nego “šet-šet!”, onom riječju koju je i Katja pri prvome posjetu uporabila toliko puta. A što radi Charly kad prođe sezona ispaše? Ima li imanje u podnožju brda, pitali su ga. Nažalost ne, odgovorio je, a volio bi ga imati. Ostatak godine vozi kamione za Liječnike bez granica, ako im je ta organizacija poznata, a ni to nije loše.

“Malo ovdje, malo ondje. Prošle sam godine bio na Haitiju.”

“Kako uzbudljivo”, rekla je Luisa koja praktično nije sudjelovala u razgovoru, ali ga je, suzdržana kao nikada dotad, pažljivo pratila. I kad bi je Charly, zato što bi uljudnost to nalogala, povremeno pogledao, kao da bi svaki put pocrvenjela. Samo joj se jednom obratio neposredno.

“I vi živite na imanju?”

“Misliš na mene?” upitala je Luisa; ponovno je pocrvenjela.

“Da.”

“Trenutačno da.”

“Ako ostajete još i sutra, navratite na rakijicu”, rekao je Charly dok su se opraštali. “Pri silasku vam je to tek mali obilazak. Ali sa psom bi mi morali jako pripaziti, je li, da mi ne poplaši krave.”

“Ja ću ga nositi i stavit ću mu brnjicu,” rekla je Luisa, “onda ga neće ni primijetiti.”

“Vidjet ćemo”, rekao je Jakob, “hoćemo li stići. U svakome slučaju, hvala na pozivu.”

“Samo navratite. Laku noć.”

“Čuvaj se, Charly!”

Katja i Luisa još su izašle van do cisterne da bi oprale zube, Jakob se još malo prošetao sa psom koji u međuvremenu kao da se naviknuo na miris kravljе balege i sam se pomokrio na livadu. Zatim se vratio u brvnaru, u malu spavaonicu. Svukao se posljednji i legao spavati. Gotovo da nisu razgovarali; svatko od njih bio je u vlastitim mislima. Iznenada su čuli podcikivanje – posljednji pozdrav od Charlyja. Ubrzo su pozaspali i začudo se čak i Marlon probudio tek u zoru, tako da su se dovoljno naspavali.

16.

JOŠ PRIJE NO ŠTO SU SE OSTALI pokrenuli, Jakob je ustao i izašao s Axelom. Razmišljao je o protekloj večeri. Je li možda doista nepravedan, kako bi to Katja ponekad govorila? Možda Luisa uopće nije onakva kako je on vidi ili nije samo takva? Njezino pjevanje i slušanje ostavilo je na njega dojam. Svejedno je htio – već zato što mu je od pomisli na rakiju bilo zlo – radije izbjeći posjet pastiru. Ovdje je lijepo, ali htio je kući. Po okolnim vrhuncima već je bio snijeg, a sa sjeverozapada je puhao ledeni vjetar. Jakob je osjetio kako mu prsti trnu, pa je brzo navukao rukavice. Ti ukočeni prsti bili su mu nešto do neke mjere novo što ga je, kad se pojavilo prvi put, gotovo dovelo u stanje panike: jesu li kod njega možda počinjale živčane tegobe kao kod onoga uz kojega bi ponekad sjedio u crkvi i koji se u međuvremenu još jedva micao? Naime, nisu mu samo malo trnuli, ne bi mu se samo malo ukočili, nego je prste mogao pomicati još samo sporo, bili su kao oduzeti čim bi bili dulje izloženi hladnoći. No ubrzo je shvatio da to prođe čim dođe na toplo te da dobro predstavljene rukavice mogu barem odgoditi ukočenost. Tu je pojavu opazio i na stopalima, tu bolest, kako je mislio, pa bi hodao kao da su mu na nogama privezane cjepanice, no to je već dulje tako i činilo mu se manje strašnim.

Katja i Luisa sjedile su za doručkom kad se vratio s Axelom; nije izgledalo da razgovaraju; Marlon je sjedio Katji u krilu, žvakao koru kruha i radosno brbljao sebi u bradu.

“Kako je?”

“Bilo je i bolje”, rekla je Katja. “Dobro jutro.”

“Dobro jutro. Daj mi ga.”

“Pusti, ide to. Hoćeš i ti kavu? Prilično je jaka.”

Gurnula je zagasitosrebrni vrč prema njemu.

“Utoliko bolje.”

“Zaista je jaka.”

“Mogu dodati još vode.”

“I ja bih to trebala učiniti.”

Jakob je odvrnuo poklopac vrča, utočio kavu u šalicu i otpio. Bila je zaista vrlo jaka, pa ju je produžio hladnom vodom iz krčaga pred sobom. Zatim je namazao kruh medom. Gostioničar je nekoliko puta dolazio za stol; jednom je donio meko kuhana jaja koja su naručile Katja i Luisa te je pitao želi li i “šef”.

“Ne, hvala”, rekao je Jakob.

U jednom navratu gostioničar je dodao nekoliko kriški sira, no inače se držao po strani. Tek nakon što su jeli, a on je počistio stol, rekao je da mu se javio Charly i raspitivao se hoće li navratiti k njemu.

“Evo nam ga za petama”, promrmljao je Jakob, na što ga je Katja gurnula nogom.

Pogledala ga je na način koji je značio: Daj! Ne budi takav!

“Ako zaista nije prevelik obilazak”, rekao je Jakob.

“Ma kakvi!” uzviknuo je gostioničar. “Gotovo da prolazite pored njega.”

Nisu li još jučer govorili da je to obilazak od sata? Možda gostioničar nije bio tako sitničav kad mu je riječ o prijatelju. Ili sat vremena više ovdje ne znači mnogo.

“Charly je sjajan”, rekao je gostioničar. “Hrapav izvana, mek iznutra. Vidio si i sam.”

Da, tako se učinilo i Jakobu. Pristojan momak. I je li onda pošteno tome čovjeku dovesti Luisu, zar ga dapače ne bi trebalo – kao i svakoga koga čovjek ne mrzi – zaštititi od nje? S druge strane, na taj bi je se način možda riješio... I tko zna neće li baš u tome čovjeku naći nekoga tko će s njom znati. Ipak Charly nije izgledao kao netko tko bi dopustio da se njime manipulira. Možda bi onda ona s njim boravila ovdje na visoravni, a on bi zapovijedao njoj: Daj, Luisa, skuhaj mi još jednu... To mu se učinilo vrlo smiješnim, pa se skoro nasmijao.

“Što je tako smiješno?”

Ah, Luisi, koja dosad nije rekla ni riječ, nešto je zasmetalo! No uglavnom bi ujutro bila takva. Zato se Jakobu njegova predodžba učinila još smješnijom. Pokupili su stvari i platili, pri čemu su gostioničara gotovo morali prisiliti da primi nešto i za rakiju; rekao je da je crtež dovoljna nagrada! Koji crtež? Koji je Katja načinila uvečer dok su svi sjedili zajedno.

“Nisam ga primijetio.”

“Kad se govori o poljoprivredi, ne vidi i ne čuje ništa drugo”, rekla je Katja. “Gledaj, čak su ga i objesili na zid.”

I zaista, na zidu pored stola gdje je sjedio Charly visio je njezin crtež: harmonikaš pognute glave i zatvorenih očiju, a pod nogama mu sklupčan čupavi mladi pas – mnogo čupaviji od Axela.

“Da”, rekao je Jakob.

Onda su se pozdravili i krenuli.

Još je uvijek bilo onako hladno kao u zoru, i ledeni je vjetar i dalje snažno puhao.

“Samo da se ne prehladi” rekao je Jakob.

“Otporan je on,” odgovorila je Katja, “zapravo nikada još nije bio zbilja bolestan. Ne brini se, Jakobe.”

“Pazi, molim te, da ne skine kapu.”

“Razumije se. Da ti barem uzmem povodac?”

“Možda poslije.”

Jakob je išao naprijed, i dok su mu stopala bila u redu, prsti su

mu se ponovno ukočili, unatoč debelim rukavicama. Odjednom je pomicao prste, spajao i razmicao ruke, koliko god je mogao da ih održi toplima. Svejedno mu je taj hladni zrak i godio, kao da mu je odnosio mamurluk od rakije i već nakon petnaest minuta Jakob se osjećao gotovo jednako svjež kao i bilo kojega drugog jutra. Tek je sad mogao Katju još jednom pitati kako je; i ona je rekla da joj hladni zrak dobro čini.

“Jelda?”

Luisa je išla zadnja; držala je velik razmak kakav jučer nije držala. Nije joj se to vidjelo, jer izgledala je kao uvijek, no Jakob je pretpostavljao da je mamurnija od Katje ili njega i nije joj se obraćao.

Put ih je vodio po visoravni; tu i tamo odvajale su se staze. Nisu susretali nikoga. Samo se jednom Jakobu učinilo da nekoga vidi – na trenutak je u daljini bila neka crvena mrlja, kao od velike naprtnjače ili planinarske jakne, onakve kakve su nosile Katja i Luisa, no odmah zatim nije ju se više dalo razaznati. Sjene su se podignule i sve im je više svjetla padalo na put. Axel je poslušno ostao na povodcu.

Vidjeli su ga izdaleka, iako je nosio istu odjeću kao i prethodne večeri, takvu koja se organski uklapa u okoliš; no prepoznali su ga po obrisu. Sjedio je za uskim stolom gurnutim do zida, pred kolibicom iz čijega je dimnjaka kuljao dim, pio iz termosice čaj koji je isparavao od vreline, pušio i čitao debelu knjigu koju je zaklopio kad su stali pred njega. Krava nije bilo na vidiku.

“Jeste me našli.”

“Dobro jutro”, rekao je Jakob.

“Dobro jutro”, kazao je Charly, a Katja i Luisa odvratile su pozdrav.

Katja je izvadila Marlona iz nosiljke i njušila ga.

“Znala sam”, rekla je. “Mogu li malenoga negdje previti?”

“Bolje unutra, zar ne? Ovdje previše puše.”

“Da, ako je to u redu?” rekla je Katja.

Charly je ustao.

“Sjednite”, kazao im je i ušao u brvnaru. “Ideš?”

“Da”, odgovorila je Katja i sljedila ga.

Brvnara se sastojala od samo dvije prostorije, a Katja je na trenutak oklijevala zakoračiti preko praga, jer prostor nije djelovao kao da uz ovoga velikog muškarca još jedna osoba stane unutra; no bilo je više mjesta od očekivanoga. Charly je oslobodio kuhinjsku klupu jednostavno gurnuvši na gomilu sve što je ondje bilo i upitao je li to u redu.

“Hvala”, rekla je Katja i položila Marlona koji za promjenu nije urlao dok ga je svlačila, nego je očarano gledao stropne grede pocrnjele od čađe.

“Da, ništa ovdje nije novo”, kazao je Charly koji ih je kratko gledao. “Reci ako ti treba još nešto.”

“Snaći ću se”, odgovorila je Katja.

“Dobro.”

Charly je uzeo četiri čaše iz kredenca pored peći i bocu rakije sa stola.

Jakob je povodac omotao oko noge stola i sjeo. Luisa je ostala stajati malo po strani, izgledala je neodlučno i nemirno.

“Daj sjedni, molim te”, rekao je Jakob, “ili moraš na zahod?”

Nije se obazirala na njega, ostala je stajati i dalje gledati u smjeru gdje se nalazio poljski zahod s izrezanim srcem na vratima pored kojega su prije prošli.

Charly je došao iz brvnare, odložio čaše, odčepio bocu i nalio im. Katja je izašla, nekoliko puta vrlo živahno zaljuljavši Marlona amo-tamo, pri čemu je on skvičao od sreće.

“Pelena je još unutra. Uzet ću je sa sobom, dakako”, rekla je. “Podsjeti me, Jakobe.”

“Kako hoćete. Mogu je odnijeti do gostionice ako hoćete, imaju žičaru za stvari.”

“Hoćeš reći da bi izveli posebni prijevoz za pelenu?” nasmijala se Katja.

“I ja svoje smeće nosim onamo.”

“Samo se šalim. Ne, hvala ti, odnijet ćemo svoj drek sa sobom.”

I ona je sjela, a kako nije bilo nikakvih drugih sjedaljki, barem ne vani, Charly i Luisa morali su stajati. Katja je privukla knjigu na stolu i promatrala je. Autor je bio Adalbert Stifter, vrlo staro izdanje, autorovo ime i naslov bili su izvedeni kaligrafski. Otvorila ju je i pokušala pročitati nekoliko rečenica; nije joj baš išlo.

“Uspijevaš li to odgonetnuti?” upitala je Jakoba, a on, kome je bilo posve svejedno može li to pročitati ili ne, odgovorio je:

“Što je to?”

“Stifter. Živio je tu u okolici, zar ne?”

“Daj da vidim.”

I onda su knjigu gurali između sebe, prigušenim se glasom savjetujući što bi ova ili ona riječ mogla značiti, samo da bi dvoma stojećima dali vremena da zapodjenu razgovor, što se nije dogodilo; stajali su jedno pored drugoga kao dva potpuna stranca, kao dvoje koje se još nikada nije vidjelo.

“Sviđa li vam se ovdje?” čuli su kako Charly pita.

“Misliš meni? Sviđa li mi se ovdje?” Luisa je slegnula ramenima.
“Je li to važno?”

“Važno valjda nije, ali...”

“Ali što?”

Tad se učinilo da se Charly prisjetio rakije; prišao je stolu i gurnuo Jakobu i Katji po čašicu te uzeo preostale dvije. Jednu je pružio Luisi. No ona je nije uzela; prekrižila je ruke na prsima.

“Ne pijem već u devet ujutro!”

“A možda nešto drugo?”

Na Charlyju se vidjelo da ne zna kako bi se držao. Tko zna što je mislio. Možda je ispočetka, poput Jakoba, još mislio: Ah, marmurna je, umorna, čini se da nije jutarnji tip... Možda poznaje žene bolje od Jakoba, pa misli: Ah, glumi nepristupačnu jer joj je neugodno zbog jučer... No što je više s njim postupala kao s nečim opterećujućim, to se jasnije vidjela njegova ozlojeđenost, a nakon nekoliko pokušaja da s njom stupi u razgovor, odustao je. Pogledao

je Jakoba gotovo ljutito, a ovaj je samo podignuo ruke i spustio kutove usana nadolje kao da kaže: A što da radim? Jednostavno je neodgojeno derište. Bert je kriv, on ju je tako razmazio. Ali da sam ti to jučer rekao, ne bi mi vjerovao. Jakob je podignuo čašicu:

“Uzdavljaj, Charly.”

I Katja je podignula čašicu, pa su pili; Katja je svoju ispila samo do pola. Charly je prvo ispraznio svoju čašu, a onda i drugu, namijenjenu Luisi.

“Ah”, rekao je Jakob i odložio čašu. “Baš mi dobro čini.”

Charly je skupio čašice i odnio ih. Jakob i Katja izmijenili su poglede, a kad se Charly vratio, Jakob je rekao:

“Mislim da ćemo te sad ostaviti na miru.” Ustao je. “Hvala na gostoprimstvu.”

Charly je stajao na vratima, ispunivši ih gotovo potpuno. Nije odvrćao ništa. Katja je glumeći dizalicu stavila dijete u nosiljku. Jakob je čučnuo, zakopčao nosiljku oko vrata, odvezao psa i ustao.

“Čuvajte se, planinari”, rekao je Charly.

“Hvala ti,” rekao je Jakob, “živ bio.”

“Bok”, rekla je Katja i nakon posljednjega pozdrava podizanjem dlana, krenuli su.

Luisa je već otišla naprijed ne rekavši ni riječi. Jakob je podigao pogled. Brijeg, nebo i vjetar. Vjetar i nebo i brijeg. Onda se još jednom okrenuo. Charly je još uvijek stajao na vratima i gotovo da je djelovao kao da brvnaru nosi na leđima. Možda već sluti, možda će tek za nekoliko tjedana ili mjeseci shvatiti kakva ga je nevolja mimoišla, pomislio je Jakob.

Nije se žurio stići sestru. Nakon što su prešli komadić puta, Katja ga je upitala zna li što je Luisi; na to se on nasmijao.

“Što je?”

“Tvoje je pitanje tako smiješno. Jednostavno je hirovita gadura, to je sve. Jučer ga je još htjela napaliti, a danas eto više ne.”

“Kako se to izražavaš.”

“Ako je pitaš, reći će da to nije istina, da je samo malo pjevala, a to valjda nije zabranjeno.”

Katja nije odgovorila ništa, a Jakob je mislio: Zato što se nema što odgovoriti. Zato što su stvari upravo takve kao što kažem. I zato što zna da je to tako, iako prvi put stvari vidi u tome svjetlu. Šutke su išli dalje. Trajalo je pola sata ili dulje dok se nisu priključili Luisi.

“Što je taj pećinski čovjek htio od mene, može li mi netko to molim vas reći? Zašto smo još bezuvjetno morali k njemu?”

Jakob se nacerio prema Katji kao da kaže: Vidiš? Takva je ona. Točno onakva kako sam rekao. Katja je izbjegla njegov pogled.

“Rekla bih da smo mislili da ti se sviđa”, kazala je.

“On?” uzviknula je Luisa. “Jesi normalna! Taj jedva da zna govoriti!”

“U svakome slučaju, jučer si ga prilično uporno gledala, rekla bih.”

“Mislim da si nešto pomiješala, draga moja. Samo zato što su tebi takvi privlačni, nipošto se ne moraju sviđati i meni.”

Jakob još nikada nije doživio da Luisa s Katjom razgovara tako; u sebi je likovao što se napokon dogodilo da je Katja vidi onakvu kakva jest: odvratna, zlobna i nepredvidiva. Istodobno mu je Katje bilo žao, jer je slutio da je ta istina mora boljeti. Luisa se rasplakala.

“Osjećam se uprljanom. Uvijek naletim na takve odvratne tipove.”

Katjino je lice bilo kao skamenjeno.

“I njegov je otac bio isto takav”, šmrkala je Luisa i bradom pokazivala prema Jakobu. “Stalno je trčao za suknjama. Odvratno.”

“Gluposti”, rekao je Jakob. “Zbilja ti nisu svi doma.”

“Gluposti? Mali, bedasti Jakob”, prošaptala je. “Jesi li doista tako ograničen? A zašto misliš da ga stalno nije bilo?”

“Zbog njegovih blesavih ideja”, odgovorio je Jakob, odjednom ne posve siguran u to.

“Ponekad. Ali uglavnom zbog suknji. Svi su to znali.” Glas joj je sada bio potpuno čvrst.

“Ne vjerujem u to.”

“Svejedno je to tako. Otpočetka je bilo tako. Na svadbi je jebao konobaricu dok je mama dojila Alexandera... ne znaš to? I onda se mama jednom osvetila i to sam onda bila ja. Nikad to nikome nije rekla. Ali onda mu je morala reći zbog nasljedstva. I nakon kratke zaleđenosti zbog šoka, pokušava i kod mene. Nisi nikad primijetio kako pilji u mene? Još sam uvijek tatina ljubimica, samo malo drukčije nego prije. Odvratan je, i taj je Charly jednako odvratan, jer svi su oni takvi, Katja.”

Jakobu se vrtjelo u glavi. Luisa, koja je maloprije skoro vikala, pogledala ga je i nasmijala se.

“Ako ikada napišem knjigu, onda će to biti o ovome ovdje” – pokazala je na Jakoba – “to bi bilo urnebesno!”

No bila je jedina koja se smijala; Katjino lice još je uvijek bilo skamenjeno. Kao da je primijetila da je ovaj put pretjerala, Luisa je rekla:

“Da, da, evo, šutim.”

“Kad bi to samo zauvijek tako ostalo”, rekao je Jakob.

Katja nije rekla ništa i tako je to ostalo do kraja pješačenja i do kraja dana.

17.

NAPOKON JE ZNAO DA JE PO tom pitanju Katja na njegovoj strani. Bome je trajalo! Iako je navečer često sjedila s Luisom i majkom, znao je da sad s njim dijeli određene ograde koje je naposljetku morao imati svatko tko imalo poznaje Luisu. Spuštajući se niz brijeg, neposredno prije nego što su stigli do ruba šume, odjednom ga je obuzelo, uzeo je kamen veći od šake, a Katja ga je samo pogledala. U njezinu pogledu bilo je nečega što je nedvojbeno govorilo: Hajde. Učini to napokon. Nema svjedoka. Nije je šteta. Kimnula je ne pomičući glavu. Prošli su ga žmarci od toga pogleda i u njemu sadržanih misli za kakve Katju nije smatrao sposobnom, a istodobno se osjetio slobodnim od onoga što ga je spopalo, kao da je to prešlo na nju, kao da ga je oslobodila tereta. Nikada prije nitko nije s njim dijelio takav trenutak, osjećao se kao da mu je zavirila u dušu. A ona nije samo ustuknula nego se možda u tome i prepoznala. Je li to bilo zato što su jedno drugome u dnu duše bili toliko slični ili zato što su, poput ostalih bračnih parova, postajali sve sličniji jedno drugome?

Tek nekoliko dana po njihovu povratku s planinarenja, iznenađujuće je tu bio Alexander. Došao je u Liloinu crvenome Alfa Ro-

meu. Dok se Jakob izvlačio ispod traktora, vidio je kako Alexander s mukom izlazi iz automobila. Izgledao je još deblji nego na sprovodu. Lilo nije bila s njim, ali bio je njezin sin koji je uvijek izgledao kao da upravo dolazi sa snimanja za neki snobovski časopis: odijelo, kravata, ulaštene mokasine, kosa sa strogim razdjeljkom i lice tako glatko i bezizražajno kao u lutke. U odnosu prema njemu Alexander je bio odjeven gotovo ležerno; nosio je doduše kravatu, ali su mu gornji gumbi košulje bili otvoreni; jednako kao i momkov izgled – već se brijao, bilo mu je petnaest ili šesnaest godina i već je bio jednako visok kao i Alexander – njegova je pojavnost bila proizvod Liloinih predodžbi, odnosno barem je Jakob tako pretpostavljao; naime, prije no što je naletio na nju, Alexander je u slobodno vrijeme u pravilu nosio obične traperice, prsluk ili pullover, a na nogama izlizane martensice i bio je beskonačno udaljen od ovako zalizana izgleda kojemu se i sam podrugivao.

Jakob je zviznuo. Čim je Alexander vidio Jakoba, vojnički ga je pozdravio; Jakob je umotao spravu za podmazivanje u stari, poderani ručnik, odložio ga na blatobran traktora i skinuo zaštitu za uši.

“Mir-no!” uzviknuo je Alexander dok su se on i mladić približavali, no kad je vidio da to na Jakoba ne ostavlja nikakav dojam, rekao je: “Ma nema veze, voljno!”

“Ja sam civil”, odgovorio je Jakob.

Palo mu je na pamet kako već dugo nije sanjao rat. I nije ga više želio. Skinuo je rukavice i bratu pružio ruku. Mladića je – kako se uopće zove?, zaboravljao je to s vremena na vrijeme – snažno udario po ramenu; zabavljalo ga je ovome gradskom djetetu priuštiti da osjeti njegovu šapu. Kako se on ono zove? Kad muškarac muškarca udari po ramenu, mora se dignuti prašina. No dječak je bio mrtav-hladan.

“Dan,” rekao je, “ima li još nekoga doma?”

“Svi. *Full house*”, odgovorio mu je Jakob. “Samo ući.”

“Može”, rekao je mladić, gurnuo mobitel u stražnji džep safari hlača i ušao u kuću.

“Došao je sa mnom samo zbog kolača”, rekao je Alexander. “Uvijek ga time pridobijem. Lilo ne dopušta ništa slatko u kući. Osim toga, mislim i da voli baku.”

“Znam”, odgovorio je Jakob, pitajući se ono što se uvijek pitao: Gdje je Alexander nažderao tolike kilograme, ako ne u vlastita četiri zida. No nije izgovorio ništa od toga. “Baš je narastao”, rekao je umjesto svega toga pokazujući prema mjestu gdje je mladić malo prije stajao.

“Jelda?”

Alexander je bio ponosan kao da je dijete njegovo i upravo je primilo pohvalu.

“Jeste li na proputovanju?”

“Ne, nismo.” Alexander se namrštio. “Tata ti nije ništa rekao?”

“Nije, a što to?”

“Želi se osloboditi ovoga.” Pokazao je prema Axelu koji je cijelo vrijeme stajao uz Jakoba ne ispuštajući posjetitelje iz vida. “Ja već dugo želim takvoga, ali je Lilo uvijek bila protiv.”

“Što znači ‘želi ga se osloboditi’? Axela? On je ionako cijelo vrijeme s nama.”

Nije bilo pretjerano to reći; a kad bi Bert pozvao psa, nipošto nije bilo sigurno da će ovaj uopće okrenuti glavu – poslušao bi uglavnom tek onda kad bi mu Jakob dao znak. Jakoba je oneraspoložilo što se otac tek tako htio riješiti psa ne pitajući njega i Katju je li im to pravo. Istodobno je mislio i da bi mu kod Alexandera bilo dobro. Brat mu je bio najdobroćudniji zamislivi čovjek.

“Vidim da ti to nije pravo.”

“Vezan sam uz njega. Svi smo.”

“Nisam to znao. Razgovarajmo sa starim. Je li u kući?”

Jakob je razmišljao.

“Kad bi Axel došao k tebi, to bi bilo u redu.”

“Shvatit ću to kao kompliment.”

“Tako je i mišljeno, debeli.”

Alexander se nasmijao poput Djeda Božićnjaka u holivudskom filmu. “Ho-ho-ho!” Mješina koja mu je napinjala košulju do puca-nja skakutala je gore-dolje. Zapravo, neshvatljivo da ga čak ni to nije pogađalo, njega koji je prije u gostionici uvijek podizao rukave što je više mogao da bi mu se vidjele zaista dobro istrenirane ruke, čak i onda kad osim Jakoba i gostioničara u lokalu ne bi bilo ni žive duše, pa ni poštara koji bi ručao otraga, za najudaljenijim stolom. A to zapravo i nije bilo tako davno?

“Što se događa u Beču?”

“Ne previše toga. Imaš malo vremena? Da nešto popijemo?”

“Uopće nemam vremena.”

“Pogledat ću u hladnjak što ondje ima.”

Jakob je uzeo spravu za podmazivanje i podvukao se pod traktor da bi potražio ostale mazalice. Nakon nekoliko minuta vidio je pored sebe Alexanderove hlače i odmah zatim bocu piva kojom je Alexander, sagnuvši se, mahao amo-tamo.

“Vidi, posjetio nas je uskršnji zeko.”

“Čekaj,” rekao je Jakob, “odmah sam gotov.”

Boca mu je nestala iz vidokruga. Čuo je odlaganje više boca na prednji uteg traktora, čuo je kako se jedna otvara i iz nje povlači poštteni gutljaj.

“Otkad ga imaš?”

“Već neko vrijeme.”

“Koliko konja ima?”

Jakob je ispuzao ispod traktora.

“Možeš mi malo pomoći? Ne mogu sam do ove. Ondje otraga, vidiš? Samo ovo čvrsto pritisni.”

“Na mazalicu? Dobro se sakrila, ali da, vidim je.”

“Uzmi rukavice.”

“Ne, mogu ovako. Samo pumpaj.”

“Čvršće, Alexander.”

“Ovako?”

“Ajmo drukčije. Ja ću pritisnuti, a ti pumpaj. Ali moraš odložiti bocu. I pazi da se ne zamastiš, jer se nikako ne da oprati.”

Alexander je odložio bocu i zamijenili su mjesta.

“Evo, pritisnuo sam. Pumpaš?”

“Da. Ide li?”

“Ide. Daj još malo. Čekaj, dobro je. Gotovo.”

“I s druge strane?”

“Da.”

“Golem je.”

“Sto i pedeset.”

“Konja? Nije loše”, rekao je Alexander.

Podmazali su kardansku osovinu i na drugoj strani.

“Donijet ću ti nešto da se obrišeš.”

“Ma pusti to. Možeš mi možda dati onu krpu.”

Alexander je obrisao ruke o prljavu krpu i pomirisao ih. Činilo se da hoće nešto reći, no onda je samo posegnuo za bocom – još ih je četiri stajalo ondje poredano.

“Uzmi i ti jednu, Jakobe.”

Jakob je uzeo bocu i otvorio je.

“Živio.”

“Uzdavljaj! Nije loše kako ti ovo tu sve handlaš.”

Jakob je potegnuo dug gutljaj. Alexanderova je boca bila prazna, pa je otvorio novu.

“Handlam?”

“Tako se kaže.”

“Oduvijek sam handlao.”

“Znam, mali. Samo hoću reći da sam ponosan na tebe.”

“Lijepo od tebe.”

“Bez tebe ovo ne bi više bilo mjesto kamo čovjek želi navratiti.”

“Hvala.”

Jakobu je pomalo bilo dosta. Nije volio takve važne razgovore.
"Prije sam se prilično brinuo zbog tebe."

"Budi dobar i nemoj više."

Jakob je na Alexanderu vidio da hoće još nešto reći; i mogao je zamisliti što bi to moglo biti, a to nije želio čuti. Alexander se nasmiješio.

"Znaš, ponekad sanjarim o poljoprivredi. Već nekoliko godina igram se sa simulatorom za poljoprivredu na laptopu. Ali u konačnici je čovjek ipak rob navika."

"A snovi tvoje supruge jamačno su drukčiji."

"Stara pjesma", odgovorio je Alexander smijući se, kao da ga je iznenadilo što je Jakob to primijetio.

Stara pjesma – kako dugo Jakob nije čuo tu frazu kojom se više nitko ne služi.

"Ismijava me."

Ponovno se nasmijao, kao da je nešto smiješno. Jakob je mislio kako ne želi izgubiti Axela koji ga je slijedio u stopu, no nešto mu je govorilo da bi to možda čak bilo bolje.

"Axelu bi kod tebe bilo dobro", rekao je.

"U svakome slučaju natjerao bi me na kretanje. A to bi mi zbilja trebalo."

I drugo je pivo iskapio u nekoliko gutljaja i nakon što je bacio kratak pogled na Jakobovu još ni dopola popijenu bocu, uzeo je zadnje pivo.

"O čemu vi to? Bok, Alexander."

"Bok, Katja."

Katja je izašla iz kuće; pružila je djeveru ruku, no gotovo da nije ni gledala njega, nego Jakoba. "Ne možeš ga samo tako dati!"

"To je tatin pas, Katja."

Htjela je još nešto reći, ali onda je odustala i samo neuljudno odmahнула glavom.

"I tako se nalijevate u po bijela dana?"

"Ne može se to tako reći", kazao je Alexander smijuljeći se; bilo

je kao da to već odgovara automatski; tko zna kako mu izgleda život.

Katja je zvučala bijesno i tako je izgledala. Uzela je dvije prazne boce i otišla. Jakob je znao da ljutnju nisu izazvale boce piva, nego Bert. Nije li se već odavno pomirila s time da odluke staroga uglavnom nisu ni razborite ni predvidive? Otkad su se vratili s planinarenja, imao je dojam da izbjegava Berta, što mu je bilo žao; naime, njih se dvoje uvijek dobro razumjelo i voljelo, a razgovori što su ih vodili nikada nisu bili besmisleni poput većine onih između oca i sina. A što se zapravo promijenilo? Donedavno bi otišla ravno Bertu i rekla mu da je to besmisleno i da želi zadržati Axela. Da, bio je čak posve siguran: još nedavno se nikako ne bi moglo dogoditi da ga se želi riješiti. Gotovo kao da im Bert želi učiniti nažao, povrijediti ih, posebno zato što je bilo očito u kojoj je mjeri životinja postala dijelom njihova života. Pa zašto onda to čini? Zato što zna da oni znaju ono što im je ispriopovijedala Luisa? Je li ih želio kazniti zbog toga saznanja za koje nisu bili nimalo krivi i kojega bi se oboje rado odrekli, a čak nisu ni znali je li točno? Istodobno je Katja vjerojatno očekivala da Jakob s njim razgovara, ne shvaćajući da on to ne može, zato što ne može nitko, i da je neobična slučajnost, gotovo hir sudbine, što je Katja to jedno vrijeme mogla.

Jakob se na trenutak pitao što bi bilo da je Alexander upoznao ženu poput Katje umjesto Lilo, kojoj su samo lijepe stvari važne i koja teži jedino lijepim stvarima; što bi postalo od Alexandra? A što bi bilo s njim, Jakobom, da se zaljubio u ženu u kakvu se zaljubio njegov brat? Koliko je Jakob znao, Alexander je imao nekolicinu kolega s kojima bi povremeno išao na piće ili bi pogledao nogometnu utakmicu; inače se služba u ministarstvu nije baš činila uzbudljivom; možda su ga opet unaprijedili, možda i nisu – ni to mu se nije činilo važnim. Pritom u Alexanderovu životu osim službe i obiteljskoga života nije bilo ničega za što bi Jakob znao. Brat mu je vrijeme provodio kod kuće, u Liloinoj vili, i što je ondje vječito činio? Čitao, onako kao prije? Dječak kao da nije osobito

pričljiv, dakako, u tim godinama, no ni Lilo nije razgovorljiva, to je Alexander već u jednoj prigodi priznao. I što je to poljoprivredni simulator?

“Eto”, rekao je Alexander i nastavio piti.

“Da”, odgovorio mu je Jakob.

A kako je to zapravo kod njega? Ima li on nešto osim rada, iako njegov rad, dakako, daleko više određuje život od bratova? Nikada nije učinio pogrešku da sebi umišlja kako su ljudi s kojima je povezan putem raznih skupina u koje su se u međuvremenu uključili njegovi prijatelji, no znao je da se na njih može osloniti; bilo je to poput mreže, bili su to kontakti koji su mu olakšavali život. Ako bi nešto trebao, nekoga bi nazvao; a ako bi netko nešto trebao, znao je da može računati na Jakoba; prije to nije bilo moguće, jer im nije pripadao, a i što bi itko od njega mogao trebati? Pokvareni stroj za gnojidbu? Kola za sijeno bez kotača? To što su ga sada nazivali, što im je pripadao, nije bilo samo zbog novca; bilo je to ponajprije zbog Katje.

Da, što bi bilo da se nije zaljubio u nju, nego u blesaču poput Lilo... Pri čemu valja reći: nije se on zaljubio. Među njima je to bilo drukčije, to se – iako je njihovo upoznavanje već pripadalo dalekoj prošlosti i otad se dogodilo mnogo toga što ih je čvrsto povezalo – sve jasnije vidjelo i Jakob je imao dojam da to Katji sve više postaje problemom. Kad bi joj onda u nekoj prigodi donio cvijeće, jer bi sebi rekao da to treba činiti, bilo je to gotovo kao da još pogoršava stvari. Svaki bi se put nasmijala, a kad bi je pitao zar joj se ne sviđa, odmahнула bi glavom i rekla: “Ne, zbilja je lijepo. Hvala ti, Jakobe”, i poljubila ga u obraz. Ili joj je nedostajalo nešto drugo, smetalo joj? On ne zna što je ljubav, govorila bi... Već mu je češće predbacivala: Ne voliš me! I kako bi ga to pogodilo, iako nije bilo točno; pogodilo bi ga kao da je rekla: Ne volim te.

Bert je izašao iz kuće s povodcem oko vrata, s opranom zdjelicom za hranu u jednoj i blistavom zdjelicom za vodu u drugoj ruci.

Prišao je Alfa Romeu, otvorio prtljažnik i stavio te stvari unutra. Zatim se vratio u kuću; nakon nekoliko trenutaka vratio se s vrećom hrane koju je također ubacio u prtljažnik.

“Idemo unutra?” upitao je Alexander. “Htio bih da o tome porazgovaramo kako treba. Čini se da je Katja ljuta.”

“To je samo pas”, ponovio je Jakob.

Jakob je pokupio preostale, sada također ispražnjene boce piva, pa su ušli u kuću, skinuli cipele i stupili u kuhinju. Ondje su sjedili majka, Luisa i Lilo sin, jeli kolače i pili čaj, Katja je s Marlonom stajala naslonjena na sudoper, a otac u kutu.

“Pozdrav svima”, rekao je Alexander. “Kamo ću s ovima?”

“Daj ovamo”, odgovorila je Katja, odgurnula se o sudoper i malo mu nespreno uzela boce iz ruke.

“Hoćeš li i ti komad kolača, Alexander? I voćni čaj?”

“Zar nema nikakvog drukčijeg, mama? Možda crnog?”

“Čekaj”, odgovorila je majka, ustala i tražila po ormaru za posuđe. “Earl Grey?”

“Izvršno. S gutljajem ruma, ako imaš.”

“Jakobe?”

“Hvala ne bih.”

“A kolač?”

“Ne.”

“Pa daj sjedni!”

Alexander je sjeo pored posinka koji se smjesta malo odmaknuo od njega, što je Alexanderu izmamilo osmijeh kao da to odmicanje želi zataškati ili ublažiti. Jakob je stao pored Katje.

“Čini se da Katji nije pravo da pas ode”, rekao je Alexander. “Zašto se niste prije o tome dogovorili kako treba?”

“Pa ovdje se nikada ni o čemu ne dogovara kako treba, jesi li to zaboravio?” upitala je Luisa. “Nije ni mene nitko ništa pitao.”

“Jakob sigurno nema ništa protiv”, kazao je otac i namignuo Jakobu iz svojega kuta kao da se našalio. “Ili možda imaš, Jakobe?”

“To je samo pas”, rekao je Jakob; nije skidao pogled s oca.

“No mi bismo ga uzeli”, rekla je Katja. “Naviknut je na nas. A i sad je već cijelo vrijeme s njim.”

“Pa da,” odgovorio je Bert, “tako je.”

“Što ‘pa da’?”

To je upitala Katja. Jakob nije rekao ništa; samo je gledao oca; ovaj je stajao u kutu poput boksača koji ne treba ni podići šake koliko je siguran u pobjedu. No odjednom se Bert nasmijao i obratio Alexanderu.

“Pa da. Eto, nadam se da ćemo te na taj način vidati češće. Sve vas”, rekao je izašavši iz kuta. Stao je usred kuhinje, prekrizio ruke na prsima i načinio samozadovoljan izraz lica poput stare glave obitelji, što dakako nikada nije bio. I onda je započeo objašnjavati Alexanderu na što treba obratiti pozornost, koliko često Axel dobiva hranu i koliko točno, kada je naviknut ići van i još mnogo toga. Već nakon prvih rečenica Katja je s Marlonom izašla iz prostorije, razljučena, gnjevna, pogođena; tu je Bert zastao u monologu, okrenuo se i gledao za njom, čudnovato se smiješeći, kao da ga to raduje.

“No ne želim da netko ima nešto protiv toga”, rekao je Alexander. “Ja to nipošto ne želim.”

“Odluka je moja”, rekao je otac. “Ni Katja ni itko drugi tu nema pravo glasa. I ako ga ne uzmeš, stavit ću ga u oglas.”

Rekao je to gotovo agresivno i tako začudno da nitko na to nije odgovorio ništa. Alexander je upitno pogledao Jakoba koji je međutim samo slegnuo ramenima. Tko zna nije li to zaista prkosna reakcija na to što je Katja u posljednje vrijeme prema njemu tako odbojna; jamačno je to, jer zašto bi ga se rješavao upravo sada? Je li se možda između njih dogodilo još nešto o čemu Jakob nije imao pojma? Istodobno je Jakob dakako znao što oca zapravo pokreće, čega se ustvari boji i to već odavno. A kako da to i ne zna? “Što si radio u radionici?” još ga je uvijek čuo kako pita; nikada nije uspio zaboraviti te riječi, a nije ni vlastiti odgovor: “Ništa.” Onda je još

jednom pogledao Alexandera, čiji ga je izraz lica također zbunio. Na trenutak mu se učinilo kao da mu je brat naposljetku ipak postao svećenikom, što je svojedobno i želio, prije no što su mu se u tome ispriječile tjelesne želje i izbacile ga s tih tračnica. Ono što je Jakob dotad uvijek gledao tek kao naivnost: nije li to bilo nešto posve drugo? Nisu li to bile dobrota i velikodušnost kakve se očekuju od kršćanina, nije li to ljubav prema bližnjemu, neovisno o tome tko je taj drugi? I ne odgovara li tome da je Alexander, koji je jamačno imao na izbor više od te jedne, s jedva napunjenih trideset godina tražio ženu koja stari, s kojom možda već tada neće moći imati dijete, a tražio ju je jedino zato što svećenici ne bi trebali imati djece? Ušao je u neku vrstu svjetovnoga samostanskog života jer mu je za onaj pravi bilo prekasno, a dječak mu u ono doba nije bio posinak, nego nešto poput gojenca ili učenika? Obuzele su ga baš neobične misli...

U svakome slučaju na tome je ostalo, Axel je otišao u Beč, a malo poslije napustila ih je i Luisa, pa je Jakob ponovno pomislio: bez obzira je li ono što nam je ondje gore ispriopovijedala točno ili nije, nitko od nas, a svi imamo svojih sličnosti s njim, htjeli to ili ne, na Berta ne nalikuje toliko kao ona; i ona je u osnovi vječito nemirna poput svrake, pri čemu se kod nje taj nemir uglavnom iskazuje isprekidanim i skokovitim govorom; ni kod nje čovjek ne zna što je sljedeće naumila i kakvo će joj u idućemu trenutku biti raspoloženje. I ona je ravnodušna prema svima. Ili gdje su joj onda djeca koja kao da nikada ne prave ni najmanje poteškoće? Očito ima savršenu djecu, a i s Marlonom je neprekidno oduševljena: Tako je "lukav". Jakob gotovo da je žalio to dvoje, Marie i Erica, jedva ih poznajući. Što će biti ako jednom ipak budu pravili poteškoće? Hoće li Luisa i tada biti uz njih? On ne zna što je ljubav. Da, možda i ne zna, iako je siguran da voli Marlona i Katju. Možda zaista ne zna; možda je to nekako u obitelji.

18.

PRISTIGLA JESEN BILA JE najmirnije doba u dugo vremena. Poljoprivreda je išla dobro, prinos kukuruza i soje bio je – nakon ekstremnih vremenskih uvjeta tijekom godine, pri čemu su ih tuča i pljuskovi najvećim dijelom zaobišli, potok je nabujao tek jednom – vrlo solidan, kod životinja nije bilo spomena vrijednih poteškoća, veterinar je dolazio tek rijetko. Navečer su Katja i on sjedili zajedno i listali časopise, pri čemu je više listao Jakob; Katja je još često pisala mejlove, preslušavala vijesti sa slušalicom u uhu ili se brinula o dva profila na Instagramu koji su iz tjedna u tjedan imali sve više *followersa*: jedan je pripadao pogonu, a drugi je bio njezin osobni. Na njemu je objavljivala neke od svojih slika i crteža, ponekad tek skice, predloške ili radne materijale; između tih računa nije bilo nikakve povezanosti, kako je to utvrdio Jakob. Ništa nije ukazivalo na to da umjetnica zarađuje novac za život poljoprivredom, da je udana i ima dijete; također ništa nije ukazivalo ni na to da poljoprivrednica postaje sve traženijom umjetnicom koju zastupa poznati njemački galerist. Ta dva profila čak nisu ni pratila jedan drugi. Jednom ju je Jakob htio upitati zbog čega jednostavno ne poveže profile, no nije to učinio, jer ipak je to njezina stvar. No događalo se i da Katja kaže kako želi još nešto naslikati, pa bi tada

Jakob šutke uzeo lulu, izašao van ili prešao u drugi dio kuće koji su nazivali autocestovnim ili ribljepašnjačkim. Ondje gdje se nalazilo rijetko korišteno stražnje stubište prema Alexanderovoj nekadašnjoj sobi načinio je neku vrstu natkrivena trijema, poput onih iz američkih filmova i serija. Volio je ondje sjediti, pušiti, ponekad popiti bocu vina ili čašicu rakije i razmišljati. Bilo je mnogo toga o čemu je imao za razmišljati i to ga je razmišljanje veselilo. Prije su mu se misli samo vrtjele u krug, neprekidno bi lutale mladenačkom potištenošću i tamom gdje se ne bi naslućivao nikakav izlaz. Sada mu je uspijevalo nadovezati misli jednu na drugu, promišljati stvari logički i uzročno-posljedično, tako da više ništa nije bilo bezizlazno. Odrastao je, mislio je, naučio je da rješenja postoje, samo ih treba pronaći, iako ta potraga može potrajati. Razmišljao je i o stvarima kojima nije potrebno rješenje, odnosno takvima kod kojih rješenje ne ovisi o njemu. Razmišljao je primjerice o bratu. Nakon posljednjega posjeta nešto se među njima promijenilo. Prijezir što ga je Jakob dugo osjećao prema Alexanderu više mu nije bio jasan, čak se zbog toga i stidio. Prijezir – ili je to bilo samo razočaranje? No tko je on da sudi o tome stranom, njemu tek naizgled bliskom životu? Sad su se češće čuli telefonski jer je Alexander imao pitanja oko psa. Čini se da se ta situacija nije odvijala posve bez poteškoća, jer iako se Lilo složila s držanjem psa bilo je jasno da se o njemu ne brine; iako ona, prema onome što je Jakob znao, nije radila ništa, Alexander bi psa čak vodio sa sobom u ured. Gdje bi se neki problem učinio riješenim, pojavio bi se sljedeći, ne nužno manji: bezbrojni dojmovi grada, na koje Axel nije bio naviknut, masa vozila i nebrojeni drugi psi. Jakob je bratu objasnio da mora psa dovesti do toga da obraća pozornost samo na njega i otkrio mu pregršt trikova kako to može postići. Alexander ga je strpljivo slušao i zahvaljivao s uljudnošću kakva bi se Jakobu još donedavno činila smiješnom ili čudnovatom. U posljednje bi vrijeme sebe ponekad uhvatio kako Alexandera u mislima naziva “bratom Alexanderom” kao da je ovaj doista redovnik.

Da, nakon boravka na sjeveru Katja bi povremeno slikala i tada bi on sjedio na trijemu. No sjedio je ondje i kad je Katja otputovala na dvije noći; bila je otišla u Hamburg i već je planirala sljedeće putovanje. Zašto baš u Hamburg, kad je upravo ondje bila dugo? Zar bezuvjetno želi vidjeti Luisu? Ondje je upoznala ljude kod kojih može prenoćiti, rekla je, to ne može nigdje tako dobro kao ondje, a osim toga sviđa joj se grad.

“Pa putuj u Beč,” rekao joj je Jakob, “ili u München, ako baš mora biti Njemačka. Možeš u hotel.”

Rekla je da ne voli hotele, jer se ondje osjeća usamljenom. Hamburg joj i dobro čini, napomenula je, pa se Jakob nije dalje protivio, iako i dalje nije razumio zbog čega poduzima tako dugo putovanje, usto još s Marlonom, kojega je htjela povesti sa sobom.

“Ostavi ga tu sa mnom”, predložio je.

“Ne mogu se na to natjerati”, odgovorila mu je.

To je Jakobu zazvučalo neobično. Zatim je sebi rekao da ona vjerojatno ne može bez djeteta. Jer što bi inače mogla time misliti? Nije moglo biti ništa drugo. Naposljetku, on je otac pun ljubavi i kad bi se negdje pojavili utroje, uvijek bi dijete nosio on, pa bi povremeno netko od starih rekao da je to nešto posve novo, jer se prije nije moglo vidjeti muškarca koji u javnosti tako iskazuje ljubav prema djetetu kao što to čini on. Pritom bi prečuo prizvuk rezervi: volio je sina i u tome ne može biti ništa pogrešno. U ljubavi nikada ništa ne može biti pogrešno. I konačno: ljubavi nikada ne može biti previše. Bez obzira na to što su svekoliki preci to gledali i činili drukčije. Katja je i predobro znala da se on ipak povremeno izdere na dijete, no njegov je bijes, kad im Marlon noću ne bi dao mira ili što već, što se u posljednje vrijeme događalo češće, bio tek kratki proplamsaj i nikada ne bi trajao dugo. Većinom bi mu uspijevalo sabrati se i zadržati se na zlovoljnome pogledu i stiskanju šaka koje ona možda čak ne bi ni primijetila. Ne, nije mogla bez Marlona, to je sve. Takve su žene. Sebi je govorio da je na taj način barem isključeno da ondje ima nekoga. Tko hoće ženu s djetetom?

Nakon što je sredinom listopada ponovno otputovala u Hamburg, ovaj put s postajom u Salzburgu, palo mu je na pamet da napiše poruku Konstantinu o kojemu već dugo nije čuo ništa. Od Adriana, koji je dolazio pomagati kao i prije i nije se primjećivalo da mu nedostaje prst, doznao je da je Kostja opet u Štajerskoj, kod seljaka u blizini Graza, odakle je svojedobno došao k njima. Jakob mu je poslao nedavno snimljenu fotografiju: požnjeveno polje kukuruza, gdje strnište još nije pokošeno. "Pozdrav iz doline!" napisao je ispod slike.

"Da ja to obavim?" otpisao je Kostja.

"Tu si? (Već je pokošeno. Ne damo priliku kukuruznome moljcu! Jedino što nemam aktualnu fotografiju!)"

"Jasno!"

"Kako si?"

"Odlično! Savršeno!"

"Jesi za pivo?"

"Pivo uvijek može!"

"Hoćeš navratiti?"

"Evo me za pola sata!"

Jakob je otišao do ribljega pašnjaka i natrag, a onda je lutao među stajama. Još prije isteka pola sata stigao je Kostja na ras-klimanom trkaćem biciklu bez svjetla i naslonio ga na zid kuće. Zagrlili su se poput dvojice starih prijatelja koji se dugo nisu vidjeli. Kostja se nasmijao, a Jakob je primijetio da mu je prijatelj malo pripit. Otišli su do trijema.

"Pivo? Ili radije vino?"

"Vino!"

"Sjedni!"

"Lijepo si ovo napravio, Jakobe!"

"Mislio sam da si u Štajerskoj?"

Jakob je izvukao bocu nekog *cuvéa* koji je otac, hvaleći se kako je povoljan bio, pred više godina dovukao na sanduke, i dvije čaše. Otvorio je bocu, natočio im, pa su se kucnuli. Nakon prvotne

radosti zbog ponovnoga susreta Jakob je na trenutak požalio za mirom koji je još do maloprije vladao. Ili je taj čudni ubod u grudima bio nešto poput grižnje savjesti? Znao je da bi se Katja protivila. No taj je osjećaj u trenutku nestao i započela je tako vesela i živahna večer kakvu Jakob nije doživio od ljeta, a i vrijeme je još uvijek bilo tako toplo kao da odonda nije prošao ni dan. Kostja je u međuvremenu jednom posjetio obitelj, pa je ponosno pokazivao koliko su djevojčice narasle, nove fotografije, a Jakob je njemu pokazao nekoliko Marlonovih slika koje mu je poslala Katja. Razgovarali su o svemu i svačemu, zapravo su se samo šalili, glupirali se. Kostja je njemački govorio mnogo bolje nego ljetos. Rekao je da je kupio zaštitu za uši s ugrađenim radijem i sluša ga cijeli dan. Tako usput uči. Boca vina se praznila, pa je Kostja pitao ima li još voćne rakije; Jakob je odgovorio potvrdno i donio bocu s dvije čašice. Sebi je natočio tek malo, jednako kao što ni vina nije popio mnogo. Osjećao je opijenost i bez pića. Sati su samo proljetali; Kostja je predložio da se odvezu do Rose, bordela u susjednu selu koji je Jakob prije tu i tamo posjećivao, a sad je na to pristao jedino zato što je bilo jasno da Kostja bezuvjetno želi onamo i da bi otišao i sam, dok Jakob nije htio da večer završi tako rano. Uopće mu nije palo na pamet kako je neprikladan, pa i nepriličan njegov posjet toj kući. Nije mislio ni na to da bi ga netko mogao vidjeti; ipak je mnogim ljudima nešto predstavljao, za razliku od prije kad su se ljudi tek nekoliko kuća dalje morali naprezati da bi se sjetili kamo on pripada – a i nije ih zanimalo – toliko je malo u ono doba dolazio u doticaj s bilo kim. Ne, nije razmišljao ni o čemu; samo je osjećao i bio negdje posve drugdje. Dakako, uživao je u toj večeri i druženju s Kostjom, no na određen način uopće nije bio u sadašnjosti, nego u mladosti koju nije mogao proživjeti i koje nije bilo. Ili je ipak shvaćao da oženjen čovjek i mladi otac nema što tražiti u bordelu? Ipak je na treptaj oka u njemu zabljesnula jednostavna pomisao; negdje se moram toga riješiti... Inače doista nije razmišljao ni o čemu; tek nakon što je, više sati poslije, ležao sam u postelji,

a strani mu parfem nije odlazio iz nosa, pa je ozlojeđeno pomislio da neće morati oprati samo odjeću nego i posteljinu, upitao se je li to možda izraz nelagode, pa i grižnje savjesti. No već dok je sljedećega dana vješao rublje, zapravo više nije na to mislio i da ga je netko upitao kako je ta djevojka izgledala, ne bi mu znao odgovoriti ništa osim toga da je imala jako velike i čvrste grudi koje su se vrlo malo pomicala, iako on nije bio odveć pažljiv. Ne, nije više mislio o tome i možda se toga više ne bi nikada ni sjetio da Katja nije saznala.

Kako je uopće bilo moguće da to dođe do nje? Jakob se nehotice prisjetio svoje bake kojoj, iako više nije išla nikamo, nikada nije promicalo ništa, ni u kući ni u okolici. Uvijek je znala sve... To je sjećanje u njemu izazvalo prkos. Naime i baka je u nekoliko navrata o njemu doznala nešto što bi bio rado sakrio ili barem ne bi spominjao, a jednom joj je u takvoj prigodi rekao: "Što te se to tiče?" – i upravo je to, gotovo refleksno, sada rekao Katji.

"Znam, nažalost, koliko te malo brine što to mene tako pogađa."

Rekla je to ne optužujući, kao činjenicu, no svejedno su joj pritom niz obraze tekle suze. Te su ga suze dirnule; htio ih je obrišati, poništiti ono što se dogodilo; htio je da ih više ne mora gledati, ali nije mogao odvratiti pogled od njih.

"Nemoj plakati, Katja, molim te."

Odmahnula je glavom, kratko i žestoko; nije to bio ne, nego neshvaćanje, nevjerica.

"Žao mi je."

Nije mu odgovorila ništa, nego se okrenula od njega.

"Čuješ me? Ispričavam se. Žao mi je."

"Čujem te. Ne želim više o tome razgovarati."

Zapravo nije bio svjestan nikakve krivnje, ili možda jest, ali je nije osjećao, no svejedno je patio zato što je povrijedio Katju; jer iako poslije ne samo da nije iskazivala povrijeđenost nego ju je upravo skrivala, Jakob je znao da se ona nije smanjila. Nešto je

postalo drukčijim, a on je često razmišljao o tome kako bi mogao ispraviti svoju pogrešku. Dovršio je trgovinu koju su htjeli otvoriti u proljeće i satima pretraživao ponudu rabljenih stvari na internetu, tražeći pogodnu rashladnu vitrinu. Bi li ih razgovor o tome mogao ponovno spojiti? Često bi je pitao za mišljenje o nekoj vitrini ili nekom drugom komadu namještaja, a ona bi mu uvijek spremno odgovarala, no udaljenost koju je osjećao nije se smanjivala. Što da još učini? Povremeno bi kupovao cvijeće, no ni to nije donijelo ništa, činilo se da ga ni ne primjećuje, a vodu u vazi morao je mijenjati sam. Bilo je to bacanje novca, to cvijeće nije bilo potrebno. Strpljenje je vjerojatno bilo ono što je potrebno.

Uvečer, dok bi Marlon spavao, jer se noću više ne bi budio otkad ga je prestala dojit, htjela je slikati, pa je Jakob zbog toga na svojem trijemu, gdje svježi, jak miris borovine iz drvene konstrukcije još nije ishlapio, provodio više sati no dosad. Neobično je da mu buka s autoceste uopće više nije smetala, nego naprotiv: kada bi – s vremena na vrijeme to se znalo dogoditi – na trenutke prestala, nedostajala bi mu kao nekome drugom pljuskanje rijeke, huk mora, šum krošanja ili bilo kakav ugodan zvuk na koji se čovjek naviknuo. Taj je zvuk sad ponovno postao dijelom njegova života. Kao onda u vojsci kad je tako loše spavao, opetovano se pitajući je li to zato što mu drugovi hrču ili zato što mu taj posebni zvuk nedostaje.

Dakako, misli su mu se opetovano vraćale onoj sretno-nesretnoj večeri što ju je ovdje proveo s Kostjom i onda je došao trenutak kad se razbjesnio na prokletoga Rumunja. Kakvog li idiota! Pa znao je da je Jakob oženjen i da ga poznaju! Znao je i to da Katja nije jedna od onih koje će dopustiti da takvo nešto prođe nekažnjeno! I zar nema i sam obitelj, bez obzira na to što je daleko? Sve ga je češće za sebe nazivao još samo tako: “prokleti Rumunj”. Osim toga, Kostja se nakon toga više nije ni javio. Jakob sam nikada ne bi otišao kurvama! I to ne iz straha da bi ga mogli vidjeti, ne, nego jednostavno zato što ne bi došao na takvu ideju. Ipak su on i Katja još

dotad povremeno vodili ljubav, a ako se to nekad tjednima ne bi dogodilo, znao si je pomoći. Potpuno se pomirio s time da je ta tema riješena, ili bolje rečeno: prihvatio je to. Nije pripadao onima koji bi se ljutili što nikada više neće moći spavati s nekom drugom ženom osim s vlastitom, uz iznimku ako ona umre, pa se još jednom ožene; čak nije pripadao ni onima koji bi sebi zamišljali da spavaju s drugom ženom. Tko zna nisu li on i Alexander jedan drugome bili sličniji no što je mislio, no što su možda obojica mislila, barem u ovome trenutku, na ovoj životnoj razini. Napokon, Alexander je prije bio posve drukčiji, bio je ženskar. Te misli i osjećaj bliskosti nastao iz toga doveli su do potrebe da razgovara s bratom, više, dulje i opširnije no što su to činili pri telefonskim razgovorima oko psa. Bi li mu Alexander mogao reći, objasniti, zbog čega Katja ne prihvaća njegovo pokajanje, zašto je tako hladna ne samo prema njemu nego prema svima u kući, onako kako to nikada nije bila, zašto ne popusti tu ledenu napetost koja se odnedavno nadvila nad imanje i koju je svatko morao osjetiti? No nije ga pitao, jer bi prvo morao ispričati što se dogodilo, a na to se nije uspijevao natjerati, pa su onda samo dalje i dalje razgovarali o Axelu – i o Lilo koja odnedavno ima problema s plućima, vjerojatno zbog pušenja, po Alexanderovu mišljenju, dok je Lilo sve prebacivala na psa: rekla je da puši već trideset godina, deset cigareta dnevno, otpočeka istu vrstu, i nikad nije imala problema. Alexander je ispričao da ona kani napraviti test na alergije.

“I ako ispadne pozitivan...”

“Što onda?”

“Ponekad tako kašlje da skoro ne može do zraka.”

“Jebote.”

“Bi li ga uzeo natrag?”

“Koga? Axela?”

“Zaista bih ga rado zadržao, ali može se dogoditi da to neće biti moguće.”

“Da! Naravno!” Jakob se sav uzbudio. “Katja bi se strašno radovala.”

“Lijepo je od tebe što prvo misliš na nju.”

“Kad je test?”

“Još sam u uredu. Pitat ću Lilo čim dođem kući. Poslat ću ti poruku.”

19.

PARKIRAO JE NEPOSREDNO pred kuću i isključio motor. Izvadio je ključ, izašao i pritisnuo dugme za zaključavanje. Nevjerojatno kako je ovdje mirno, mirnije nego kod kuće. U krošnjama platana uz cestu šumjelo je od uskomešanih ptica, vrabaca, kosova, čavki ili već i vrana. Između drveća, po ulici i pločniku bilo je posuto lišće, ali krošnje još nisu bile ni približno gole. Prilazeći drvenim vratima vrta, čija su krila bila zavezana starom, smeđe izoliranom žicom, čuo je zvuk sklapanja automobilskih zrcala. Odmrsio je žicu i odgurnuo vrata tako da su šarke tiho zaškripale, a onda je ponovno ovio žicu oko oba krila. Je li ta žica poruka provalnicima? Želi li reći: Zar ne vidite da se ne trudimo ni pošteno zatvoriti? Tu nema ničega za ukrasti... A tko da u to povjeruje? Jakob je načinio tek nekoliko koraka prema kući po uskome puteljku od prirodnoga kamena kad se Axel sjurio prema njemu i počeo skakati uz njega. Imao je novu ogrlicu skupa izgleda, crnu sa srebrnom kopčom.

“Bedak jedan”, rekao je Jakob češkajući ga po glavi. “Dobro je. Silazi sad.”

No Axel je nastavljao skakati uz njega, pokušavajući ga liznuti po licu, tako da ga je Jakob uhvatio za prednje šape i nastavio ho-

dati, što se Axelu nikako nije svidjelo. Prestao je skakati i zadovoljio se time da Jakobu liže ruku.

Vrata kuće bila su otvorena i Jakob je ušao. Neobičan osjećaj, biti ovdje. Osluškivao je. Ni glasa. Prošao je predvorjem i ušao u hodnik. Promatrao je slike na zidovima. Jesu li nakošene, odnosno barem ova jedna, lovačka mrtva priroda s dva fazana obješena za noge? Tako mu se činilo, pa ju je izravnao slijedeći neodoljiv poriv.

“Ah, već si tu. Jesi li zvonio? Zadrijemao sam.”

Alexander je nosio zgužvane pamučne hlače i košulju kratkih rukava boje ljubičice; bio je neobrijan i bosonog; prolazio je rukom kroz prorijeđenu, na razdjeljak počesljanu kosu.

“Zar uopće nisi uplašen?”

“Nisam plašljiv. Osim toga očekivao sam te.”

“Netko drugi bi se možda prilično uplašio.”

Zašto je to rekao? I zašto ga je pritom uhvatio tako neobičan, nesavladiv smijeh? Alexander je skupio obrve; pogled mu je na trenutak skrenuo prema slici koju je Jakob poravnao.

“Moguće, da. Uđi.”

Jakob je ušao za Alexanderom u veliki dnevni boravak odakle se kroz vrata terase izlazilo u vrt.

“Kako se veseli”, rekao je Alexander. “Smiri se, Axel!”

“Da”, odgovorio je Jakob i sjeo na crni kožnati trosjed koji je zaškripao pod njim, a Axel mu je legao pod noge.

“Što ćeš piti?”

“Što imaš.”

“Pivo?”

“Može.”

Alexander je izašao iz prostorije. Jakob je čuo kako se otvaraju vrata hladnjaka, boce lagano udaraju jedna o drugu, a vrata se zatim zatvaraju. Ogledao se po prostoriji, njemu toliko stranoj da bi najradije bio otišao. Sjećanje ga nije mučilo, pa ni izazivalo nelagodu; njega je gotovo zaboravio; ne samo ta prostorija nego i cijela kuća činili su mu se kao iz filma, poput kulise, bilo je to posve nestvarno

okruženje, barem njemu. Već samo kristalna pepeljara na stoliću pred njim, koju je odvagao u ruci, a bila je jamačno kilogram teška, doimala se posve nestvarnom. Iako je bio svjestan da ono što posjeduje vrijedi znatno više od ove vile s vrtom na najboljemu položaju, svejedno se osjećao tako kao da je njegov posjed beznačajan i sebi se činio poput sirotinje čije je jedino vlasništvo skupi automobil pred vratima koji je osim toga još donedavno bio registriran na baku.

“Gdje ti je supruga?” upitao je uzimajući bocu koju mu je pružio Alexander.

Nazdravili su.

“Kod roditelja je. Gotovo svaki vikend idu onamo.”

“Aha. A ti nikad ne ideš s njima?”

Alexander se nasmiješio.

“A tvoja supruga? Nadao sam se da ćeš je dovesti sa sobom.”

A zašto, htio je zapitati Jakob, ali je od toga odustao.

“Ne”, rekao je.

“Mislio sam da će možda htjeti doći s tobom – zbog psa dakako, ne zbog mene.”

“Mislim da si joj drag.”

“Ako je tako, drago mi je to čuti.”

Jakob se čudio što Alexander ne govori ništa ljubazno o Katji. Možda je međutim pretpostavljao kako je očito da su svi radosni zbog toga što je došla na imanje.

“Još joj nisam rekao”, odgovorio mu je Jakob.

“A što to? Da se vraća k vama? Mislio sam – ali zašto nisi?”

“Neka to bude iznenađenje.”

“Aha.”

“Da.” Budući da je s jedne strane izgledalo da Alexander to ne razumije, a s druge mu je već češće htio reći i u mislima mu zaista i često o tome govorio, dodao je: “Napravio sam sranje.”

“Sranje? Čekaj malo, Jakobe, to mi moraš ispričati. Evo me odmah k tebi. Hoćeš još jednu?”

Alexanderova je boca zaista već bila prazna, dok je Jakob otpio tek gutljaj.

“Imam još”, odgovorio mu je Jakob.

Alexander je otišao i brzo se vratio. Sjeo je i otvorio bocu.

“Kakvo sranje?”

Odjednom Jakob nije znao što je htio ispričati bratu. Napravio je “toliko sranja”, iako nitko o tome nije ništa znao. Je li došlo vrijeme da sve to ispriča, trenutak istine? Potaknut dojmom koji je strano, a istodobno na nelagodan način blisko mjesto na njega ostavljalo – sumrakom što je ovdje vladao unatoč vratima terase i tamnim drvom polica za knjige koje su podsjećale na isповjedaonicu – stvorio mu se osjećaj, pa i izvjesnost da mu Alexander uopće nije brat, nego pravi duhovnik kojemu će se upravo ispovjediti. Nakašljao se. Axel se uspravio i načulio uši: nedugo zatim začulo se škripanje ulaznih vrata u vrt i onda koraci.

“Vratili su se kući”, rekao je Alexander.

“Da”, odgovorio je Jakob.”

Lilo je zračila nekakvom hladnoćom, činilo se Jakobu, tako da bi mu uvijek bilo neugodno kad bi je susretao, pa je tako bilo i u ovoj situaciji. Njezin pogled i onda kratko, jedva primjetno kimanje koje je trebalo zamijeniti pozdrav govorili su mu da ga se ovdje tek podnosi zato što je Alexanderov brat, pa su njih dvoje, htjeli ne htjeli, na određen način djever i zaova. I mladić je iznenada pokazao neku strogoću, autoritativnost, te Jakobu nikada ne bi palo na pamet da ga potapša po ramenu kao što je učinio kad su došli u posjet, a Jakob je bio u svom elementu; uobičajene misli nisu mu ni padale na pamet: kako je samostalan bio čak i u tim godinama, kako neovisan. Umjesto toga vidio je jasno kao nikada da je sin slika i prilika majke.

“Malo se častite?”

“Ne može se to tako reći...”

Lilo je Alexanderu podmetnula obraz i on ju je poljubio.

“Smrdiš.”

“To je samo pivo, Lilo.”

Jakob je uvijek imao dojam da je Alexander papučar; pa tek ta njegova glupa odjeća – kako čovjek može odjenuti ovakvu košulju ili je uopće držati u ormaru? Liloine riječi naizgled nisu utjecale na Alexandera, kao da nisu dopirale do njega. Jakob je razmišljao o tome kako su često prije sjedili u gostionici, i o tome kako ga je Alexander, kojemu se tako divio, u ono doba vodio sa sobom samo zato što je trebao svjedoka za svoje junačke priče, jer se volio praviti važan. A sada? Je li doista takav mekušac kakvim ga je Jakob tako dugo smatrao ili je naprotiv tako pomiren sam sa sobom kao rijetko tko? Ili se samo odnos između Lilo i Alexandera promijenio, tako da ga više nije jako brinulo što ona govori, onako kako se to naposljetku u nekome trenutku dogodi u većini veza? No odmah je osjetio da kod njih upravo o tome nije riječ. Ne, brat mu je zaista postao netko drugi, a taj je drugi bio nedohvatan i njemu. Kako je samo razgovarao s njom: ne distancirano ni ravnodušno, nego umirujuće, kao da istodobno kaže: ne boj se.

Mladić se stubama uspeo na kat, gdje ga se još kratko čulo. Lilo je ostala; sjela je na stolicu na drugome kraju dnevne sobe. Prekrižila je noge i izvukla cigaretu iz kutije koju je držala u ruci; zapalila ju je. Sjedila je uspravna poput svijeće. Alexander se nasmiješio Jakobu kao da želi reći: loše odabran trenutak... No Jakob više nije znao kako je mogao tako omekšati.

“Nije važno,” rekao je, “veselit će se.”

“To je dobro.”

Jakob je mislio da je Lilo vjerojatno sjela tako daleko zbog psa. Da, možda je bilo tako, možda i nije; ni to nije važno. U svakome slučaju, osjećao je njezin pogled, jer ga nije skidala s njega. Nakon što je popušila cigaretu, ustala je i otvorila vrata terase da bi ih nekoliko sekundi poslije zatvorila; zatim je otišla, jednako uspravna kao i dok sjedi; no zastala je na hodniku. Krajičkom oka Jakob je vidio kako promatra sliku s fazanima i zatim opet gleda njega. I Alexander je to primijetio.

“Što je?” upitao je.

“Ništa”, odgovorila je Lilo, pomaknula sliku i otišla.

“Njezin je prvi suprug na tome mjestu doživio infarkt”, rekao je Alexander tiho. “Htio se za nešto uhvatiti. Otad je slika nakošena. Ona želi da tako ostane.”

“Da”, rekao je Jakob gledajući van.

Alexander je pripovijedao da je prijedodne šarafio po motociklu. Rekao je da ne zna previše o tome, ali nekoliko jednostavnijih stvari zna popraviti i sam.

“Jesi li ga uopće ikada vidio?”

“A kada sam ga trebao vidjeti?”

“Hoćeš sada?”

“Naravno.”

“Ponesi pivicu. Idemo se maknuti.”

Jakob je uzeo bocu, ustao i slijedio brata. Nisu ni prošli kroz vrata terase kad je Lilo pozvala Alexandera.

“Što to radite? Kamo ideš?”

To je zvučalo uzrujano i preplašeno.

“Da mu pokažem pilu.”

“Što da mu pokažeš?”

“Motocikl.”

“Zatvorit ću ova vrata.”

“Može, Lilo.”

Opet taj ton koji je govorio: nemaj straha, i Jakob je razumio da je na mjestu, jer se Lilo zaista bojala. Zar pritom ne začuđuje da ulaz u vrt nisu osigurali drukčije?

Izašli su u vrt. Bilo je vjetrovito, iako su bili usred grada. Kod kuće, pod nadvožnjakom, gotovo nikada nije bilo vjetrovito. Na trenutak je zatvorio oči osjetivši kako mu vjetar prelazi preko tijela poput vala, poput velike, dobroćudne ruke koja mu je ugodna. Obišli su kuću da bi došli do garaže. Alexander je podignuo vrata i ušli su unutra. Stara Yamaha bez tablica stajala je usred garaže, okružena svakovrsnim alatom.

“Fora”, rekao je Jakob.

“Treba još popraviti nekoliko stvari,” rekao je Alexander, “pri-
mjerice kočnice i auspuh.”

“I gume.”

“One bi još išle? Profil im je dobar.”

“Guma je stara i mrvl se.”

Alexander se naslonio na nakrcani radni stol i otpio gutljaj.

“Htio si prije nešto reći, Jakobe. Prije nego što su oni došli kući.”

Jakob je čučnuo i prešao prstom preko guma. Dobacio je Alexanderu kratak pogled, zatim je pogledao prema Axelu koji je ležao na suncu pred garažom. Ne, brat mu nije svećenik, a kad mu nešto pripovijeda, to nije ispovijed. Samo bi mu nešto natovarilo, a to nije htio i nije smio. Neovisno o tome izgleda li to tako ili ne: Alexanderov je teret već dovoljno velik.

“Vidiš li ove pukotine? Gume su stare. Opasno je tako se voziti. Obavezno moraš staviti nove.”

“Dobro.” Alexander se nasmiješio. “Hvala ti na savjetu, Jakobe.”

“Molim.”

20.

ALI KATJA SE NIJE VESELILA. Uopće se nije veselila. Čemu to, upitala je vidjevši Jakoba kako stoji pred njom sa psom koji je mahao repom, sa starom ogrlicom žućkastosmeđe boje oko vrata. Jakob je od razočaranja umalo počeo mucati, toliko je siguran bio da će se ona veseliti. Vidio je tu sliku, zamišljao je kako mu pada oko vrata – njemu, Jakobu. No ništa. Baš ništa. Umjesto toga samo je stajala podbočena i čekala objašnjenje. Jakob joj je ispričivijedao kako ga je Alexander nazvao i o Liloinoj alergiji, o poteškoćama s disanjem i osipom; čak je i njezin sin nedavno počeo kašljati, možda je i on alergičan, što se često događa. Zašto joj Jakob to nije rekao, zašto ju nije pitao? Odgovorio je da ju je htio iznenaditi, obradovati je, jer je svjestan da se još uvijek ljuti na njega. Mislio je da bi to moglo donijeti nešto dobro, pa i Marlonu, rekao je... I ne razumije, dodao je, zašto je iznenađenje tako neuspjelo i ona se ne veseli. Uopće nije u tome stvar, odgovorila mu je, nije riječ o njoj. Pa o čemu je onda riječ, upitao ju je. Smeta joj, čak je izluđuje, kako on postupa, a to je tako čudnovato da joj je ponekad upravo nelagodno. Je li mu zapravo stalo do ičega? Ona sve više misli da mu to uopće nije moguće, rekla je, nešto je kod njega “krivo spojeno”.

“A pritom vidim kako ti je drag. I svejedno si ga jednostavno dao od sebe!”

Jakobu se činilo da ona ne pronalazi prave riječi, odgovarajuće riječi za ono što je uzrujava i uznemirava. Istodobno se osjećao pogrešno shvaćenim, zapravo neshvaćenim. Zar je on dao psa? Pa nije ni bio njegov! Shvatio je da nema smisla dalje raspravljati o tome.

“Jednostavno sam mislio da ćeš se radovati”, rekao je kao da želi zaključiti razgovor.

“Pa radujem se. Nije stvar u tome”, rekla je Katja gotovo pomirljivo i s ljubavlju. I ona je ponavljala ono što je već rekla, i u njezinu je tonu bilo nečega zaključnog, bili su dakle – u dobroj namjeri – jedinstveni u tome da je bolje taj razgovor okončati, jer nije bilo razloga da ga se nastavi.

“Jesi li već bila u staji?”

“Nisam!”

Zašto joj je ton ponovno tako tvrd, nakon što je već bio tako nježan? Čega je bilo u njegovu pitanju što ju je moglo učiniti gnjevnom?

“Ja ću to danas sam, ne moraš doći za mnom. Malo slikaj, možda ti bude dobro činilo?”

Mislio je to ljubazno i susretljivo, no u njezinu je pogledu vidio da ništa od toga nije došlo do nje. Pogledala ga je kao da više ne razumije što govori i istodobno kao da joj nije jasno da je to tako.

“Dodi, Axel”, rekao je Jakob, što je bilo nepotrebno, jer se pas nije micao od njega.

Dakle, ipak ne. Nije se veselila. Ili jest, ali premalo da bi se time nešto popravilo. Popravilo?

Njemu bi već bilo drago da bilo što postane samo mrvicu boljim, no čak je imao dojam da su se stvari među njima samo još pogoršale. I to upravo u doba kada je situacija, barem glede posla, napokon postala mirnijom. Kako bi im dobro moglo biti! Pa što da učini?

Kako pronaći izlaz? Nije se mogao više ničega domisliti, pa je često dugo, nerijetko i do iza ponoći, sjedio na trijemu, češkao Axela koji bi mu položio glavu na koljeno i osluškivao noćni promet. Bilo mu je žao psa, jer nije Katja bila jedina koja se nije veselila: činilo se da se nitko posebno ne raduje Axelovu povratku, a s obzirom na to da je to tako, Jakob se često pitao je li bila dobra ideja dovesti ga natrag. Nekako to nije tako izgledalo.

Bio je naizmjenice tužan – ili prazan – i ogorčen; zapravo mu je bilo posve svejedno što od toga, a osjećaj je ionako bio gotovo jednak. Dao si je truda. Napregnuo se koliko je samo mogao da raskol – nastao njegovom krivnjom, ni sekunde to nije zaboravljao – nekako zakrpa. No koliko god toga je u životu već uspio popraviti, ovaj put mu to nije uspijevalo. I znao je iz iskustva da ono što počne, ne završava dok ne prođe; to je poput sanjki ili kamena koji se kotrlja nizbrdo: rascjep će se širiti i širiti. Mogu samo gledati dok se potpuno ne razdvojimo, mislio je, makar trajalo cijeli život dok stvari ne dosegnu tu točku. Pokušao sam. Bog mi je svjedok da sam pokušao. Cvijeće koje sam joj više puta poklanjao, a ona zapravo ne bi rekla ništa, samo je prošli put o bijelim ljiljanima napomenula da joj izazivaju glavobolju. Kupon za masažu koji još uvijek naglavačke visi na ploči s podsjetnicima i do danas ga nije iskoristila, pa će ubrzo isteći. I naposljetku pas. Pokušao sam. Ako nitko drugi to ne zna, barem Bog zna da sam pokušao. Nisam mogao učiniti više od toga. I ne mogu učiniti više. Mogu samo stisnuti zube i praviti se da je sve u redu. Da, to mogu, Axel. Toliko muškarac uvijek može učiniti. Jedino me zanima kako će završiti. Baš me zanima.

Vjerojatno zato što je malo spavao, loše i nemirno, rad mu se činio napornijim no inače, a tome se pridružila i magla, pristigla s početkom studenoga. Razvukla se po cijelome području i isključila svjetlost do mjere da se bez sata ili radija moglo još samo reći kada je dan, a kada noć, tako da čovjek ni u sebi više gotovo da nije vidio svjetlo. Budući da je bio tako iscrpljen, Jakob je odlučio pitati

Adriana može li doći na dodatnih pola dana. Adrian je kratko razmislio i pristao. To se dogodilo u dogovoru s Katjom, jer živjeli su i dalje kao dotad i izvana se raskol jamačno nije vidio. Novo je bilo jedino to što se dalje pojavljivala još samo za vrijeme obroka; no tko je želio mogao je to sebi objasniti slikanjem. I budući da je tijekom hamburške stipendije pronašla galerista koji joj je slike dobro prodavao, iako je uzimao polovicu prodajne cijene, što se Jakobu činilo nečuvenim, nitko nije mogao tome ništa prigovoriti. Posjetitelji su i dalje dolazili, iako zbog doba godine rjeđe, a Jakob je i dalje bio tražen sugovornik i savjetodavac. Često bi netko navratio, još bi češće zazvonio telefon, a on se u međuvremenu počeo javljati i kad mu broj ne bi bio poznat.

Adrian je rado dolazio k njima, u to je Jakob bio siguran, no mnogo više od toga o svojem radniku nije znao. Adrian nikada nije govorio o svojim osobnim prilikama, a nije ni postavljao takva pitanja Jakobu. Prema neznancima je bio gotovo pretjerano suzdržan, čak i onda kad odavno više ne bi bili neznanci, a Jakobu se učinilo da se to još pojačalo otkad je izgubio prst. Ili je i on nešto doznao o Jakobovu i Kostjinu izletu? U svakome slučaju, to je bilo moguće, iako Jakob zapravo nije vjerovao u to. Čak i ako je Adrian za to znao, ne bi dopustio da se to primijeti; njemu je bilo jedino važno je li poslodavac prema njemu korektan, što je značilo da nije zao i da je točan pri obračunu, sve drugo kao da ga nije zanimalo. U nekim pogledima bio je suprotnost rođaku, ako su uopće bili u rodu; koliko god mnogo da je Jakob znao o Kostji, toliko je malo znao o Adrianu. Znao je da nije oženjen, no vraća se u domovinu što češće može; zašto i čemu – izgleda da to ni Kostja nije znao. Je li međutim Jakob trebao znati više o tome radniku? Nije. Jedino važno bilo je to da se na Adriana može osloniti. Kad je Jakob saznao za nevolju, odsječeni prst, pomislio je na kvar stroja, pogrešku ili čak nasilni čin druge osobe, ali ne na to da bi Adrian mogao biti sam kriv – to mu se kod njega činilo isključenim.

Zbog toga nije vjerovao, ni u tome trenutku, a ni poslije, iako

mu je Adrian sam jednoga jutra sredinom studenog, “kad se već osjećalo kako zimska hladnoća polako steže”, priznao da je zabioravio zatvoriti vrata kokošinjac – prethodnoga su tjedna piliće vozili u klaonicu i nakon generalnoga čišćenja dopremili pet tisuća novih pilića koji su se tek izlegli i uz zaglušno pijukanje nagurali se pod infracrvene grijače – tako da je Axel, vraćajući se s jutarnjega obilaska na koji bi uvijek išao sam da bi se olakšao, ušao u kokošinjac i nasmrt izujedao cijeli niz malih pilića, otprilike njih pedeset, sve dok Jakob nije došao i potpuno obeznanjenog psa zgrabio za ogrlicu i izvukao ga van. Adrian je bio neutješan i rekao da će nadoknaditi štetu. Jakob nije rekao ništa osim da to nije potrebno.

“Nije to tvoja krivnja”, dodao je.

“Ma jest!” uzviknuo je Adrian udarajući se o grudi. “Samo moja, šefe!”

“Nije, Adriane”, ponovio je Jakob i nije o tome imao ništa više za reći.

Sve se to dogodilo rano ujutro, tako da Katja nije primijetila ništa, a Jakob joj poslije nije ništa rekao. Kad je upitala što je sa psom, zašto tako drhturi, odvratio je protupitanjem:

“Drhturi?”

Dakako, nije mu promaklo; bio je opijen krvlju. Znao je i da će Katja zbrojiti dva i dva; jamačno joj je sve bilo jasno kad je vidjela da Jakob cijeloga dana psa drži na oku, a kad to ne bi mogao, negdje bi ga vezao.

Nakon što su obavili dnevni posao, a Adrian je otišao, još jednom naglasivši da je neutješan, Jakob je otišao u radionicu i upalio svjetlo. Mora da je mreža za ribnjak sa slomljenim okvirom negdje ovdje. Aha, evo tog smeća: hvataljka je naslonjena na zid u kutu. Jakob je uzeo mrežu i odvio teleskopsku dršku; slomljeni okvir bacio je pod radni stol, na druge ondje pohranjene čelične cijevi i profile. Zatim je uzeo uzicu za baliranje i tenisku lopticu koju je znao bacati Landi i u nekoliko navrata Axelu. Uključio je bušilicu i probušio lopticu borerom od osam milimetara, zatim ga zamijenio

šesticom i probušio teleskopsku motku. Presjekao je uzicu za baliranje, provukao ga kroz rupicu u loptici i čvrsto ga zavezao. Drugi kraj je privezao za motku. U tome trenutku začuo je kućna vrata i nedugo nakon toga Katja je provirila u radionicu.

“Nećeš doći užinati?”

“Poslije ću nešto pojesti.”

“Što radiš?”

“Moram još nešto završiti.”

To što joj nije dao nikakav suvisao odgovor, što nije rekao što radi, nije bilo usmjereno protiv nje; jednostavno nije htio razgovarati; barem ne o tome. Htio je riješiti problem dok je još rješiv, nije htio gubiti vrijeme i nije želio o tome govoriti. Katja nije ustrajala.

“Dodji, Axel”, rekao je Jakob, uzeo veliku crnu ručnu svjetiljku i ugasio svjetlo na stropu. Tek nekoliko sekundi poslije Katje izašli su iz radionice i Jakob je zatvorio vrata. Vidio je kako Katja ulazi u kuću.

“Dodji, Axel.”

Uključio je džepnu svjetiljku i krenuli su prema ribljemu pašnjaku; zastali su pod nadvožnjakom. Vidljivost je bila slaba; Jakob je stavio svjetiljku na tlo tako da je osvijetljavala potporni stup nadvožnjaka; to je bilo dostatno.

“Sjedni, Axel.”

Pas je sjeo; kao i cijelo vrijeme dotad, piljio je u lopticu koju mu je Jakob držao pred njuškom, pustivši je da se ljulja poput mamca. Axel je ostao sjediti, ali je pogledom slijedio lopticu; tijelo mu je bilo napeto, što se vidjelo čak i na slabome svjetlu.

“Ne,” rekao je Jakob, “ne, Axel.”

Pustio je lopticu da se dalje ljulja, amo-tamo; nad njima se opetovano čulo potmulo brujanje. Nakon otprilike minutu, kada se činilo da pas gubi usredotočenost i zanimanje, rekao je:

“Može!”

Pas je pogledao Jakoba, a Jakob je ponovio uz pokret kojim ga poziva:

“Može!”

Na to je Axel poskočio i uhvatio lopticu. Jakob ga je na trenutak pustio da je gricka, a onda je uzviknuo “Dosta!”, i Axel je smjesta pustio lopticu iz usta.

“Dobro je, Axel, odlično!”

To je sjajno funkcioniralo, Jakob ga je potapšao po vratu i prešao mu preko leđa. Zatim mu je iznova zapovjedio da sjedne. Ponovio je igricu još dvaput i oba puta je uspjela. Očito mu to nije bilo lako, ali pas je ovladao nagonom. Samo moram paziti, rekao je sebi Jakob, i sve će biti u redu. Nekoliko tjedana vraški paziti i svakodnevno provoditi ovaj trening, tako ću mu to izbiti iz glave. Nije to Adriana krivnja, njemu je to bilo neupitno; nitko nije kriv; sigurno je jedino da je vrijeme provedeno u Beču dalo svoj obol – prije se Axel nikada ne bi sam uputio u neku ekspediciju, zanemario bi otvorena vrata ili bi čekao Jakoba dok ne dođe i pogledom ga upitao: Smijem li? Jakob je uzeo džepnu svjetiljku i onda su se vratili. Pazio je da Axel nikada ne trči pred njim, prvi je ušao i u kuću. Pas kao da je razumio što se traži od njega, što mu je skinulo velik teret koji je osjećao od jutra.

Drugi su još sjedili užinajući. Tek što je Jakob otvorio vrata, iako je Axel ostao u predvorju, Katja je brzo ustala i podignula Marlona koji je vadio lonce iz ladice u kuhinjskome ormaru. Jakob je bio siguran da zna što se dogodilo. Uzdahnuo je i sjeo. Neupotrijebljenu je dasku privukao k sebi, uzeo kruh, sir, salamu i namaz i počeo jesti.

“Što je ovo?” upitao je pokazavši vrhom noža prema namazu. “Riba?”

“Humus. Namaz od slanutka.”

“Ima okus po ribi.”

Obično je jeo prilično polagano; bilo je to jedino što je radio zaista polako; no sad je žurio; nije mu se sviđalo raspoloženje u prostoriji. Jesu li još maloprije razgovarali? Ili se čak više ne razgovara ni za stolom ako se on za to ne pobrine? Gurnuo je posljednji zalogaj

kruha u usta. Uzeo je čašu vode pred sobom i ispio je naiskap, ponovno je napunio i opet pio. Tada je primijetio očev pogled. Promatra li ga on već dulje?

“Što je?”

“Nećeš mu to moći izbiti iz glave”, rekao je stari.

Zašto se pritom smiješio? Ili kakav mu je to trzaj na licu lijevo i desno od usta? Jakob je stisnuo usnice; nije htio ništa reći; nije se imalo što reći; proći će; odviknut će ga od toga, makar trajalo godinu dana.

“Uvježbat ću ga da to ne radi”, rekao je kao protiv vlastite volje.

Ponovno taj trzaj na očevu licu i bljesak u očima.

“Ja bih to riješio metkom.”

Jakob je stisnuo šaku pod stolom.

“O čemu vi to?” upitala je majka. “Čujte radije što piše Luisa. I pogledajte ovu slatku slikicu!” Pročitala je neku Luisinu brbljavu poruku; upravo je bila u Švedskoj kod Marie; uzela je Erica sa sobom.

U postelji je Katja upitala što se događa s Axelom.

“Je li nešto upriličio?”

“Rasha se tjera”, rekao je Jakob.

“Tko je to?”

“Ferdinandova kuja.”

“Od Goldbergera?”

“Da.”

Jakob se sjetio kako su se ispočetka često vozili automobilom jer je Katja htjela upoznati okolinu, pa je pred svakom seoskom kućom kuda bi prošli pitala: “Tko je ovo?” i “Što on radi?”, a on bi, opet i opet, pripovijedao tko tu živi, kakve su mu obiteljske i gospodarske prilike, ako bi ih znao, pa su joj s vremenom okolina i stanovnici postali bolje poznatima od bilo čega što je poznavala dotad.

“Ah, da. I on nakon moždanog udara još uvijek ne može reći ništa osim ‘Prokleta drolja?’”

“Ništa, samo to.”

“I on je taj kojemu je jasen pao preko kralježnice, ali je preživio.”

“Tri tjedna je ležao.”

“A ona zimi mete s ceste šljunak koji posipa općina, jer hoće da sve bude čisto?”

“Da, gura ga susjedu.”

Postupno je spojila lica s imenima i kućama, ili barem dobar dio njih, a kad bi nekoga susrela, uvijek bi ljude pozdravljala imenom, što ih je radovalo i čudilo. Poznavala je i Ferdinanda Goldbergera, odnosno barem je znala koja je njegova kuća; Jakob nije vjerovao da ga je vidjela, jer se Ferdinand rijetko pojavljivao, pa ga ni on već dugo nije vidio. Odjednom je Jakob pomislio na odbačeni plavi dječji bicikl s pomoćnim kotačićima, pričvršćen lancem za staru postaju za preuzimanje mlijeka – bicikl Ferdinandova sina kojega više nema ovdje, a da nitko ne zna zašto.

“Ali on živi tri kilometra odavde”, rekla je Katja.

“Zračne linije je manje.”

“Ako zato ne skidaš pogled s njega, ne razumijem ono što je rekao Bert.”

“Jesi li vidjela kako su mu oči bljesnule? Jamačno će uskoro doći s nekom od svojih ideja. Najbolje je uopće ne slušati što govori.”

Katja je uzela Marlona i stavila ga s vanjske strane; zatim se približila Jakobu onako kao što to dugo nije učinila. Jakob je podignuo ruku da mu može staviti glavu na grudi. “Prije mi je bio tako drag.”

“Da”, rekao je Jakob, misleći na bljesak u očevim očima.

Bili su sličniji jedan drugome no što je to itko slutio. Je li moguće da je i Bertu to bilo poznato – ti preskoci, prebaci, je li i kod njega bilo tako da bi ga s vremena na vrijeme “nešto spopalo”? Nikada prije Jakob nije pomislio takvo nešto, ne samo zato što prije nije primijetio ništa od toga nego i zato što nije mogao zamisliti – a nije ni htio zamisliti – da još netko može upasti u takva stanja. Je li Bert otvorio vrata staje, je li namamio Axela k pilićima?

Ne, to nije moguće. Bert je imao svojih posebnosti, ali u osnovi je dobar čovjek, kao i Jakob. Htio se riješiti Axela samo zato da se opet nešto ne dogodi, zato da bi Jakoba zaštitio od njega samoga. Svejedno je postao svjesnim da je to s Landom – da je iznenada pobjegla, što nikada prije nije činila, što je iznenada pronašla užitak u krivolovu – počelo nakon što je bacio opeku u podrumski otvor.

“Zašto tako uzdišeš?”

“Samo sam umoran.”

“Spavaj, Jakobe.”

Zatim je pomislio da Katja možda nije saznala što se dogodilo, da je Marlona tek slučajno podignula u trenutku kad je ušao s Axelom, a ne od straha da bi pas mogao napasti dijete, ili da je to možda činila uvijek kad bi ušao, samo što mu to dotad nije primijetio. Zatvorio je oči, duboko udišući i izdišući; bilo je tako lijepo osjećati Katjinu toplu glavu; je li oduvijek tako topla? Bilo mu je drago što ga nije navela na laž: bilo je točno da se Rascha tjera, a bilo je točno i to da je Axel – a i drugi psi u okolici – otad nemiran. Osim toga, ne bi joj lagao. Nikad to nije učinio i ne bi to nikad napravio.

“Koliko se dugo kuja tjera?”

“Otprilike tri tjedna.”

“Onda će se stvari ubrzo popraviti, zar ne?”

“Posve sigurno hoće.”

Katja je posegnula pored sebe i ugasila svjetlo.

“Nećeš više čitati?”

“Ne,” odgovorila je, “hoću biti pored tebe.”

21.

NIJE LI TO BILO PRIZNANJE da inače – ili vrlo često – nije uz njega? Ili je to bila molba, nada, koju je te noći uspjela izraziti? Koliko je puta rekla, ne uvijek bijesno, često i s osmijehom, da je on katastrofalno šutljiv, da sve treba iz njega izvlačiti kliještima, da je to katastrofalno ne samo za njihovu vezu nego i opterećuje gospodarstvo? No kao prvo, znatno se popravio što se tiče razgovora o pogonu i o radu, a kao drugo, je li ona, pogleda li se bolje, toliko razgovorljivija od njega kada je riječ o pravim poteškoćama? Uspijeva li lako izraziti ono što se događa među njima? Putovala je u Salzburg, u Hamburg. Je li to toliko bolje nego, kao što je on činio, slegnuti ramenima i reći: Tako je to između dvoje ljudi...? Iako je on sebi često predbacivao i proklinjao vlastitu narav, nije više bio tako siguran je li njegov pristup poteškoćama zaista toliko lošiji od njezina.

Ustao je rano sljedećega jutra, tražeći donje rublje, odbačeno na pod negdje pored njezina. Bilo mu je hladno. Odjenuo se i otišao dolje. Axel je ustao čim je Jakob stao na prvu stubu, protegnuo se i stresao, a ogrlica je zazvečala. Jakob ga je pomilovao po glavi, uzeo pernatu jaknu s vješalice i otišao van sa psom; još je uvijek bilo mračno kao u rogu i ponovno oblačno. Odjenuo je jaknu i uzeo

varalicu – motku s lopticom – i džepnu svjetiljku iz radionice, pa su se uputili prema mjestu za vježbu pod nadvožnjakom. Magla je bila tako gusta da su mu sitne kapljice močile kožu i odjeću; Axelova je dlaka od bezbrojnih vodenih kuglica koje su se ondje oblikovale bila sjajna već nakon nekoliko koraka. Jakob je postavio džepnu svjetiljku kao i prethodne večeri.

“Sjedni, Axel.”

Ovaj je put pustio psa da hvata lopticu, a sjena je letjela i lovila s njim; na Jakobovu zapovijed pas je morao stati, na što bi Jakob uhvativši uzicu zaustavio lopticu. Pas bi se zapiljio u plijen, a na sljedeću zapovijed smio bi ga uhvatiti, što je činio dojmljivom energijom, istodobno i zastrašujućom. Kao i prethodnoga dana, triput su ponovili vježbu i ona je i ovaj put uspjela besprijekorno; ni jedan jedini put Axel nije posegnuo za plijenom bez dopuštenja. Jakob se vratio u kuću zadovoljan, gotovo oduševljen. Axel je ispraznio zdjelicu s vodom i smjesta ponovno legao; igra lova potpuno ga je iscrpila. Jakob se uspeo uza stube i izlio u sebe kavu.

“Gdje si bio?”

“Vani. Sa psom.”

“Tako rano? Pa tek je šest.”

“Zar danas ne dolazi vrtić?”

“E, da! Potpuno sam to zaboravila.”

“Ova tama skroz dokrajči čovjeka.”

“Da je samo to.”

Ponekad bi ponešto zaboravljala, zapravo već od Marlonova rođenja, a Jakob je čuo da je to normalno i u pravilu se događa. Činilo se da Katju to zabrinjava. Prije nije nikada zaboravljala ništa, naglašavala bi često, i bila je u pravu. Ponekad bi se bijesno i očajno udarala po glavi. Što se tu unutra događa? To već predugo traje! Da se tu nije nešto pokvarilo? Prvih tjedana nakon poroda imala je takve grozne glavobolje, govorila je.

Grupa je došla u pola devet; djeca su bila raspoređena u dva mala autobusa s bijelo-narančastim prugama. Jedan od tih auto-

busa, stari s hrđavim rubovima blatobrana, dolazio je po Jakoba dok je bio dijete i vozio ga u školu; svakoga ga je dana čekao nadajući se da mu se dogodila neka nezgoda, pokvario motor, pukla guma, bilo što čime bi se spriječilo da stigne u školu – a pritom nije onamo išao nerado; no radije je boravio kod kuće. Djeca međutim, koja su dobro utopljena takoreći frcala iz tih autobusa, djelovala su radosno i nije bilo ni jednoga djeteta koje bi se izdvajalo ili im na neki drugi način ne bi pripadalo. Prazni su se autobusi odvezli.

Nakon što su on i Katja pozdravili skupinu i ukratko im ocrtili kako će provesti sljedeća dva sata, prošli su po imanju pokazujući im ono što se imalo za vidjeti, pri čemu je Katja govorila, ali bi s vremena na vrijeme rekla:

“Je li tako Jakobe, kako je s tim? Ti to znaš bolje.”

I onda bi on govorio i objašnjavao. No ubrzo bi Katja ponovno preuzela. Začudo, u nazočnosti djece odjednom bi postao onakav kakav je bio prije: škrt na riječima, gotovo ukočen; od određene dobi izazivali bi mu nervozu i pred njihovim pogledima osjećao bi se nelagodno.

Pokazivali su im staje i čak bi ih u parovima puštali da načine nekoliko koraka unutra; pokazali su im spremište za strojeve i tko je htio, smio se popeti na traktor – potrajalo je dok su svi koji su to htjeli došli na red. Na kraju im je Katja pokazala vrt koji je prije bio tako zapušten da se stupove od ograde moglo razaznati samo ako bi na njima sjedila svraka, a ona ga je pretvorila u preobilje povrća i bobica gdje je čak i u ovo doba godine nešto raslo: poriluk i zimska salata.

“Eto”, rekla je Katja stojeći u vrtu. “Idemo do pašnjaka. Hoćete li?”

“Da!” povikala su djeca u zboru.

Dvije žene kakve su prije nazivali tetama, što se Jakobu činilo mnogo simpatičnijim, danas su se zvale pedagoginjama. Poredale su djecu u parove, a mlađa od njih ih je brojila uvlačeći zrak, kao da se u međuvremenu neko dijete moglo izgubiti, odnosno nepri-

mijećeno nestati. Još nije bila gotova s brojenjem kad su se odjednom, tako blizu jedan drugome da su se gotovo sudarili, zaustavila dva automobila: smeđi SUV i mali crveni Fiat. Bili su to gradonačelnik i fotograf.

Jakob je pogledao Katju.

“Jesi li znala za ovo?”

“Nisam”, odgovorila je skupljenih obrva. “Upamtila bih to.”

“I ja također”, rekao je Jakob.

Svejedno su gradonačelnika pozdravili kao da su ga očekivali. Jakob je s čuđenjem i zadovoljstvom utvrdio da i gradonačelnik ima poteškoća s djecom, iako su različite od njegove; nije uspijevaao pogoditi odgovarajući ton, ali ga je tražio, umjesto da govori onako kao što govori odraslima. Nekolicina djece se čak kikotala, a Jakob je primijetio kako jedno od njih pokazuje prema gradonačelniku i raširivši prste stavlja ruku pred usta i nešto govori djetetu do sebe. Taj govor nije trajao dugo; s očitim olakšanjem što je taj dio obavljen, gradonačelnik se ogledao oko sebe i obratio Jakobu i Katji.

“Lijepo vam je ovdje!” A onda fotografu: “Odmah ovdje, spon-tano, takoreći? Tako da se vidi i autocesta? To nam je znamenitost, zar ne? Da tako kažemo.”

Katja je prekrížila ruke na prsima; ona koja je sama često fotografirala za svoje društvene mreže, nije podnosila da je fotografiraju, no činilo se da to neće moći izbjeći. Međutim pokušala je: rekla je da mora nakratko u kuću da vidi kako je maleni, a oni će se jamačno snaći i bez nje?

“Ah, dobra ideja. Neka i beba bude na slici! Pričekaj još malo!”

Gradonačelnik je nijećno mahnuo prstom prema fotografu kao da ovaj kani učiniti nešto neispravno i kao da ga je on, gradonačelnik, u posljednjem trenutku u tome spriječio. Jakob je vidio kako je Katja razljućena – između ostaloga i na sebe: da je barem držala jezik za zubima! Upravo se kupa, to će potrajati, rekla je vrativši se iz kuće s rupcem na glavi i širokim radnim ogrtačem na sebi. Prije no što su se namjestili, upitala je fotografa što će biti sa slikama.

Odgovorio joj je da su za *Službeni list*, općinske novine. Božićno izdanje. E da, točno, pomislio je Jakob, uskoro je Božić. I ubrzo će Marlonu biti godina dana. Uskoro će načiniti prve korake. Hoće li fotografije biti objavljene i na internetu, upitala je Katja. Fotograf je rekao da ne zna. No čini se da se upravo toga bojala. Jakob se čudio jer, naposljetku, ona je sama sve stavljala na internet. No onda je shvatio. Ne podnosi kad joj nešto izmakne nadzoru. Zbog toga je tako organizirana, zbog toga ništa ne prepušta slučaju i zato joj je tako teško kad hoće nešto isplanirati, a on joj opet kaže samo: "Dobro. Vidjet ćemo."

Dok ju je gledao kako se nasilu smiješi, što se poslije u *Službenome listu* moglo vidjeti kao posve neprirodan, groteskni cerek, sjetio se njihove vožnje koja je trajala satima. "Tko je to? Što radi? Što imaju ovi?" Je li to ista stvar? Je li i ovo tek pokušaj stjecanja nadzora?

Da, što god to bilo, jednostavno joj priroda ništa nije prepuštala slučaju, kao što je njegova stvari gledala više kao sudbinske. Znala je zasukati rukave kad je za to postojao razlog, kad je bilo nečega za prihvatiti se. I on je posljednjih godina, kako mu se činilo, svašta osmislio i nikako nije uvijek samo čekao Katjin poziv. Je li od nje naučio uzeti stvari u svoje ruke ili to prije nije znao tako dobro jer mu ništa nije pripadalo? Nemoguće je to utvrditi, pa nije ni pokušavao. Bilo je sigurno da uzima stvari u svoje ruke kad se to mora; no nije mu to bilo lako, ne kao Katji, i zato je ona uvijek bila korak ispred njega, i zato je on to vjerojatno i dopuštao: jer je svoje snage radije trošio na druge stvari. Ona mu dakako nije pokazivala da vuče konce, da već dugo zna sljedeće korake, dok je on zabavljen isključivo sadašnjošću, sa svime sada i ovdje, i ne razmišlja čak ni o tome da podigne pogled. Pa da, zašto ne bi jednostavno priznao: ona jednostavno misli bolje od njega, brže, može više toga uključiti u promišljanje odjednom i kad je gradonačelnik opraštajući se rekao da će se uskoro vidjeti, Jakob je posve samorazumljivo mislio

da govori o sličnome posjetu u novoj godini, dogovorenome s Katjom, o kojemu on dotad nije znao ništa.

“Da”, odgovorio je.

“Prolazi vrijeme, zar ne?”

Gradonačelnik je odmahnuo glavom kao da ne može vjerovati da zaista prolazi, no možda je to također bila samo fraza koju bi izgovarao prečesto; napokon, Jakob ga je jedva poznavao. No zar možda nije u pravu? Vrijeme prolazi onako kao što vjetar prolazi kroz ključanicu.

“Da”, odgovorio je Jakob, misleći na to kako ga sve rjeđe zovu s općine, kao da je nadržastao tu ulogu, iako su mu pritom i dalje doznawali honorar. Njegovu ponosu nije odgovaralo što dobiva novac bez protuvrijednosti, no Katja je smatrala da su mu ionako godinama plaćali premalo, pa taj mjesečni prihod treba gledati kao nadoknadu. Iako to nije mogao tako vidjeti, nije se bunio protiv doznaka.

“Sretan Božić!”

“I tebi sretan Božić, gradonačelniče.”

Axel je cijeloga dana bio miran i uravnotežen, čak ga ni brojna djeca koja su ga htjela pomilovati i onda su – jedno za drugim – to i činila, nisu izbacila iz ravnoteže; strpljivo je podnio da malo ova-ko, malo onako ručicama prelaze preko njega; pritom je opetovano gledao Jakoba, lagano ga optužujući, kao da zna tko je to dopustio. Oko podneva su došli po djecu. Da, vrijeme prolazi... Jakob je pojeo tek mali dio ručka i ponovno izjurio van. Jednostavno je bilo uobičajeno da im dolaze takvi posjeti, a Katja je znala koliko mu je mrsko govoriti uvijek isto. Govor nije bio njegovo područje, no u ovakvim prigodama moralo se govoriti, poput predavača koji u džepu ima jedno jedino predavanje i s njime putuje od sela do sela, a kad bi se požalio, ona bi o tome uvijek samo rekla da će mu jednom zbog toga biti drago, jer tako se povezuje ljude i stvara stalne mušterije. To je moguće, pomislio je, ali posao svejedno trpi.

I sad je morao požuriti da stigne sve što je još toga dana valjalo napraviti.

Bilo je skoro deset navečer kad je napokon završio i s Axelom još jednom mogao otići do nadvožnjaka. Kad su se vratili, nije samo Axel bio umoran nego i Jakob. Zašto su mi noge tako teške? pitao se. Kao da su olovne. Je li radio bilo što naporno, ili u čemu je stvar? Preodjenuo se, i iako je maloprije još kanio gurnuti *pizzu* u pećnicu, pojeo je samo komad kruha i popio šalicu mlačnoga i bezukusnog čaja ostavljenog na komodi, zatim se popeo u gornji stan, oprao se i otišao u postelju. Bilo je jedanaest sati, Katja je već spavala i nije se probudila čak ni onda kad je ugasio svjetlo, kako se to inače često događalo. I on sam je smjesta zaspao ne sanjajući ništa.

22.

SLJEDEĆEGA JUTRA NIJE USPIO ustati. Jako se znojio, a u glavi mu je bubnjalo, tako da je zastenjao. Nije samo u nogama nego i u rukama imao osjećaj kao da su ispunjene tekućim betonom. Nije mogao ni pomisliti na to da ustane. Kada se posljednji put osjećao ovako uništeno? Čuo je Katju kako nešto radi po kuhinji; vrata su bila samo pritvorena.

“Katja.”

“Da.”

“Mislim da sam nešto pokupio.”

“I meni se čini.”

Katja se pojavila na vratima, odškrinula ih, ali nije ušla u sobu, a Jakob je vidio zašto joj glas zvuči tako prigušeno: nosila je masku.

“Kakvo sranje.”

“Na kraju je ipak epidemija.”

“Glupost.”

“Htjela bih da se liječiš dolje. Možeš li sići? Pored postelje ti je termosica s čajem. Trebaš ga popiti. Važno je dosta piti kad si u vrućici.”

Zatim je otišla, a Jakobu nije preostalo ništa, nego učiniti što je rekla i spustiti se u gostinjsku sobu. Dakako, nije htio zaraziti ni

nju ni Marlona, ako već nije, iako je moguće da je Katja spavala na trosjedu; dok se šuljao onuda – nije se to moglo nazvati hodanjem – vidio je pokrivač kojega inače ondje nije bilo.

Vrućica, rekla je. Je li imao vrućicu? Odakle joj to? Istina, jako se znojio i smrzavao se, imao je drhtavicu, zubi su mu cvokotali, no kad je to provjerio, nijedan prozor nije bio otvoren, čak ni odškrinut, a jedan je radijator bio otvoren na najjače. Legao je u svježe presvučenu postelju i navukao pokrivač preko glave. Epidemija. Kako mu je to išlo na živce. Te beskrajne rasprave jer se nije htio cijepiti. Nije bio teoretičar zavjera i nikako nije simpatizirao te majmune koji su tada izašli na ulice, ali uvijek se protivio apsurdnoj prisili da se nose maske i zatvaraju gostionice. Ne, ti su mu ljudi bili jednostavno smiješni, jer prosvjeduju protiv nečega što se ne može promijeniti, ali kao i mnogim drugima bilo mu je jasno da iza svega toga stoji nešto drugo, a ne briga za narodno zdravlje. Sjetio se vremena kad je epidemija izbila kod njih i kad je jedne večeri Bert stajao u kuhinji kao pijan i iz neznanog se razloga trudio da na nekoj vrsti književnoga jezika više puta uzastopce upita:

“Zašto je to izbilo upravo sada? Pitam te Jakobe: zašto upravo sada?”

“Pa ne znam”, rekao je tada Jakob, želeći jedino da otac zašuti i ponovno postane normalan, ako to uopće može, i govori o nečemu o čemu nešto zna, ako to uopće postoji. No onda ga je ipak povuklo: “Pa zašto?”

“Samo pitam”, odgovorio je otac. “Ne znam ni ja. Samo postavljam pitanja. Kritički. Neugodna pitanja.”

Da, zašto je epidemija izbila upravo u tome trenutku? Zašto se uopće nešto događa, a nešto drugo ne? Očevo mu se pitanje u onome trenutku učinilo prilično neobičnim, kao da je potpuno poludio. No Jakob ga nikada nije zaboravio i složenim putevima bez riječi dovelo je do toga da se nešto u njemu usprotivilo cijepljenju, a da toga uopće nije bio svjestan, i kad je Katja rekla da bi se prijavila za cijepljenje, odgovorio joj je da se on sigurno neće cijepiti. Neće?

Začudila se. Zar ne čekaju svi već dugo na to? On ništa ne čeka, odvratio joj je. Možda i nije najpametniji, ali tako glup da se stavi na raspolaganje kao pokusni kunić ipak nije, rekao je. Ima li ona možda odgovor na to: zašto baš sada? Rado bi ga jednom čuo. Istodobno nije imao ništa protiv toga što je u nekome trenutku, možda za nekoliko godina, htjela cijepiti i Marlona, čak je i bio za to, i kad je Katja u tome trenutku rekla da se prema stvarima odnosi proturječno, odgovorio joj je da ima svoj pogled od kojega ga ni ona ne može odgovoriti.

Gotovo da mu se činilo da je njegova bolest raduje i da se čak nada da ga je oborila upravo ta prokleta epidemija, a tko zna nije li zaista tako i bilo. Istodobno nije mnogo razmišljao o tome; uopće nije mislio gotovo ni na što; samo je ležao, drijemao ili piljio pred sebe; više od toga nije mogao. Katja nije ulazila u sobu, samo bi nekoliko puta pokucala – uvijek u Axelovoj pratnji – i rekla da je hranu i upravo pripremljeni čaj stavila pred vrata. Pitala ga je kako je i treba li mu još nešto. Neka malo pripazi na Axela, bilo je jedino što bi joj odgovorio i neka ga ujutro i navečer ne pušta samoga van. Treba li mu nešto... A što bi mu moglo trebati? Nije mu bila potrebna čak ni hrana; ponekad bi uzeo jelo i malo pojeo; uglavnom bi ga ostavljao i uzimao samo čaj.

Provodio je dane kao u sumraku, sanjao košmarno i ponekad bi čuo glasove pred vratima za koje ne bi znao reći čiji su. Povremeno bi primijetio da je on taj koji govori. Nakon četiri ili pet dana osjećao se dovoljno jakim da može ustati.

Bilo je nedugo prije šest, još je bio mrak. Pozvao je Axela i čuo ga kako preko ustaje i stresa se uz zveket ogrlice; Jakob je sišao niza stube, tiho otvorio vrata i izašao s njim van. Tek ga je vani pozdravio i pomilovao. Isuse, kako je lijepo biti na otvorenom! Tu mu je mjesto. Najradije bi se i sam protegnuo i stresao poput psa i s time odbacio svaki ostatak slabosti. No i hodaње kao da je djelovalo: sa svakim je korakom osjećao kako mu se snaga vraća; noge su mu se zagrijale, a pokretale su se tako lako da je bila milina. Preodjenuo

se u ložioni. Katjin je kombinezon ondje visio, dakle nije još bila vani. Stavio je masku za prašinu, otišao u staju i prihvatio se posla. Doduše, već nakon kratkog vremena počeo se prilično znojiti, ali inače mu je išlo dobro, osim napora što ga je osjećao u rukama dok je meo, kao da još nikada ili barem vrlo dugo to nije činio. Oko sedam je Katja izašla iz kuće.

“Je li ti bolje?”

“Dobro jutro”, odgovorio je. “Puno bolje, da.”

“Zadržimo razmak još neko vrijeme. Nisi posve ozdravio.”

Učinio je korak unatrag nakon što je krenuo prema njoj osjećajući kako je pocrvenio. Pa je li cijepljena ili nije?

“Ne vrijedaj se, Jakobe. Misli na posao što ga treba obaviti. Ne smijem još i ja pasti u postelju.”

Imala je pravo. Iako je često zvučala hladno, bila je isključivo razborita, u svim stvarima. I nije li to razlog zbog kojega je svojedobno rekao “da”, zbog čega ju je volio ili je barem tako jako trebao kao nikoga drugog?

“Vi ste zdravi? I Marlon isto?”

“Na sreću jest.”

Bila je distancirana, ali se istodobno kod nje osjećalo i olakšanje; čak je još nekoliko puta upitala može li on zaista već raditi; samo neka ne pretjeruje. Zbog toga se pomirio s držanjem razmaka; pazit će, rekao je.

“Je li Axel bio dobar?”

“Bio je stalno uz mene.”

“Dok hodam, noge mi gotovo lete”, rekao je.

“Aha,” odgovorila je, “nemoj pretjerati.”

Ponešto nije uspio obaviti, a u podne je bio iscrpljen. Rekao je da želi malo prileći. Katja ga je zabrinuto pogledala i rekla mu da izgleda blijedo. Legao je i odspavao dva sata. Nakon toga se ponovno osjećao dobro. Jeo je ono što mu je Katja stavila pred vrata, onda je opet izašao i radio do navečer. Katja je označila nekoliko životinja bojom u spreju jer je te htjela odmah “ukloniti”; Jakob ih

je pak želio prvo izdvojiti i promatrati da vidi čupkaju li doista perje sebi i drugima, pa ih je pokušao pohvatati. Bilo je to teško, morao je brzo koračati, gotovo trčati; podignula se prašina. Osjetio je vrućinu. Znojio se. Teže je disao. Iznenada, u sekundi, više nije mogao do zraka, činilo mu se da će se ugušiti pod maskom. Pustio je pile iz ruku, izjurio iz staje i strgnuo masku. Uvukao je zrak kroz nos, što je dublje mogao. Boljelo ga je. Katja je došla za njim i stala, držeći razmak.

“Što je? Možeš li?”

“Mogu”, odgovorio je zadihano.

“Pusti to, Jakobe. Ja ću.”

Nije se protivio. Bez riječi je otišao u ložionu da bi se preodjenuo.

Što je to bilo? Jedva je dolazio do zraka. Uspijevao je tek malo udahnuti, toliko da se ne uguši. Ležeći to nije primjećivao, ali čim bi načinio makar i jedan korak, a kamoli nakanio prijeći veću razdaljinu, osjećao se kao da su mu pluća napunjena pijeskom ili su se stisnula ili zgrčila; nije više mogao duboko udahnuti. Vukao se naokolo i zapravo nije mogao učiniti ništa više od toga. Katja je djelovala zabrinuto.

“Što je s tobom? Ne izgledaš dobro. Usnice su ti posve plave, je li ti hladno?”

“Ne znam. Ne mogu pravo udahnuti zrak.”

“Ali jučer je još sve bilo u redu?”

“Jest.”

“Pogoršava li se?”

“Ne znam.”

Nije znao reći, iako je pazio na to. Takvo nešto nikada prije nije doživio. Ona je doista imala pravo: još je maloprije mogao normalno disati i raditi. Posve se utišao, ali ne bojažljivo i nikako panično. Samo je sebe promatrao kao izvana i mislio: Čudno, zbilja čudno da takvo nešto postoji. Pogorša li mi se, nešto će mi trebati. Morat će u mene gurnuti cijev.

No nije se pogoršalo, nakon nekoliko dana bilo mu je bolje, lakše je disao, a nakon tjedan dana mogao je donekle dublje udahnuti. Katja je unatoč svemu htjela da još ostane u gostinjskoj sobi. Čovjek ostaje zaraznim do tri tjedna ili dulje, rekla je. Dakle us-trajala je na tome da je bolest baš ta. Barem je tako zvučalo; pa neka, ako baš želi; on je to smatrao besmislicom i samo se nadao da nikome nije o tome ništa govorila, jer on će sve poreći; a nije bilo ni dokaza. Ne, nitko ne bi trebao misliti da je to u pitanju; bilo bi odveć sramotno razboljeti se od nečega od čega već dulje nije obolio nitko.

“Je li Axel bio dobar?” ponovno je upitao.

“Jasno da jest.”

I ovaj put je zvučalo kao da ona zapravo ne zna zašto je to pita, ili kao da joj je svejedno. Također bi mu i rekla da se nešto dogodilo. Zato Jakob nije nalazio razloga da ga i dalje drži pod nadzorom, iako je i dalje jednom dnevno s njim odlazio pod nadvožnjak, nastavljajući s vježbom.

23.

KAD BI SE IZVEZAO IZ NJIHOVE malene doline, otvorio bi mu se pogled na planinski lanac koji je na jugu označavao obzor. Do ondje je bilo nekih trideset kilometara, možda malo manje, možda malo više, u svakome slučaju dovoljno da nastane pravi prostor, da cijelo područje dobije protežnost kakvu inače za njegov pojam nije imalo. Brojne oranice i rijetke livade slobodno su se širile, tek je tu i tamo bilo poneko seosko imanje ili samo kuća. Kvirgavo, staro drveće, obraslo imelom, postajalo je rjeđim u onoj mjeri u kojoj su se strojevi i polja umnožavali, no još ih je uvijek bilo, pa su i ona određivala izgled krajolika. Jakobu se činilo da bi taj krajolik mogao biti i negdje posve drugdje, zapravo ne nužno u Europi. Na YouTubeu je vidio emisiju o području u Americi, udaljenome dvjesto kilometara od New York Cityja, koje je izgledalo posve slično. Bio je to zimski krajolik, polja ili livade bili su pod tankim slojem snijega, zatim se moglo vidjeti nešto šume, a u pozadini, možda nešto dalje no ovdje, nalazio se planinski lanac. Na tu je snimku naišao slučajno; nekoliko je ljudi na njoj nešto govorilo, dakako engleski, a Jakob je razumio tek ponešto od onoga što su rekli, no to gotovo da nije ni primijetio: bio je previše zaokupljen gledanjem, toliko toga bilo je slično, čak su i ljudi izgledali kao ovdje, zapanjujuće. Otad je, kad

bi se izvezao iz doline i kad bi mu se otvorio pogled, često mislio: Izgleda baš kao Amerika... Ondje bi se ta dolina zvala Rose Valley, a ne Rosental... Rose Valley... A ja bih bio Jack. Jack Fisher. Kako to zvuči. Ponekad bi se jednostavno tako izvezao van, zaustavio se uz neko polje i gledao u daljinu; vozio se Toyotom Hilux koju je kupio prije ljeta, jer je Katja rekla da je A6 u konačnici beskoristan, a nespretno je svaki put se voziti traktorom kad treba prevesti nešto veće. U čemu je dakako imala pravo. Koliko god bio lijep, Audi je bio nepogodan već i za nabavke živežnih namirnica, bilo je teško smjestiti kašete s pivom. Da je barem karavan, Avant, no limuzina zaista za njih nije prikladna. Zato su se složili da će ga prodati, no Jakob to dotad još nije bio učinio. No nakanio je to provesti uskoro. I u Americi su farmeri pretežito vozili automobile poput Hiluxa. Uživao je u pogledu, posebno kad bi puhao vjetrić, obožavao je vjetar, uživao je u tome da se osjeća strancem, ili ne strancem, nego oslobođenim, izdvojenim, okruženim osjećajem koji mu je dotjecao od toga prizora, a inače ga je zapravo poznao samo iz crkve gdje bi on nastao tijekom dugih, jednoličnih molitvi. Ipak, on nije bio jednak u svako doba godine: u proljeće i ljeto bio je slabiji; no kad bi godina pomalo krenula kraju, kad bi se promijenilo svjetlo i boje, a sve bljeđa i suša trava počela nalikovati na prerijsku, bio bi najjači. No znao bi i brzo nestati; samo je trebao proći automobil s ovdašnjim registarskim pločicama, tada u trenu od toga osjećaja ne bi ostalo ništa. Izgubio bi se i onda kad bi vozio dalje i uočio putokaze. No kad bi se usmjerio prema mjestu, kad bi se smračilo, a zasvijetlila bi jarka, djelomice i šarena svjetla tvrtki koje su se iz godine u godinu širile dalje izvan grada sa svojim golemim parkiralištima, ili bi žmirkala svjetla benzinskih postaja i restorana s brzom hranom pored ulaska na autocestu, tada bi mu se osjećaj vratio, a s njim i pomisao: Kao u Americi...

Božićni su praznici nastupili u pravome trenutku; Jakob ih je iskoristio da bi uz pomoć bogate hrane – pečenicama s kiselim zeljem kao i uvijek uvečer 24., guskom s crvenim zeljem i krumpi-

rima 25., svinjskim pečenjem s okruglicama 26. i između toga velikom količinom kolačića – vratio izgublenu težinu i oporavio se; spavao je više no inače. Kad bi legao nakon ručka, što je na deset ili petnaest minuta ponekad činio i inače, u posebno intenzivnim radnim razdobljima, ne bi namjestio budilicu. Kad su Katjini roditelji 25. došli u posjet, gotovo da nije sudjelovao u razgovoru, nije ga zapravo čak ni pratio, nego je samo sjedio s njima. Iako mu se ta pomisao nije sviđala, pretpostavljao je da znaju za njegovu bolest, a to je u najmanju ruku imalo prednost da mu ne mogu zamjeriti pasivnost, jednako kao što je bio siguran i u to da mu je Katja ne uzima za zlo, mada je znao da je Božić za nju najvažniji blagdan unutar crkvene godine. Naposljetku te su dane koristili tako po njezinu savjetu. Njezino olakšanje što je svladao bolest nije se moglo previdjeti. Što bi bilo da je zaista ispao iz sustava na dulje vrijeme kao svojedobno Fritz? Bi li onda i Katju svi izbjegavali, onako kao što je on, Jakob, izbjegavao Rosi, zato što se očajnike izbjegava?

Jednoga ledenog siječanjskog dana nakon praznikā raspale su mu se gumene čizme; odjednom je preko prstiju bila poderotina. Nakon rada u staji odvezao se u zadrugu nabaviti nove. Vozio je županijskom cestom. Axel je sjedio na suvozačkome sjedalu isturivši glavu kroz spuštenu prozor; činilo se da mu ledeni zrak ne smeta. I Jakobu je on bio ugodan. Kako je dobro biti u snazi! To bi sada češće pomišljao, pa bi povremeno podignuo Katju uvis da bi joj pokazao da se vratio i da bi vidio koliko joj se to sviđa. Ozima pšenica i nepreorani nasadi na poljima uz cestu bili su prekriveni injem. Jakob se sjećao drvoreza, kako oni to zovu, što ga je Katja načinila početkom njihova zajedničkog života: ono što je sad gledao učinilo mu se takvim, kao da je nešto nepromjenjivo urezano u kožu svijeta.

“Dodji, Axel.”

Nekoliko seljaka u radnoj odjeći sjedilo je u malenoj prostoriji odmah do ulaza i pilo pivo iz boca. Da, tako izgleda mirno doba...

Tko ima šumu, ruši drveće kad vrijeme to dopusti. A inače? Čeka se proljeće... Jakob im je kimnuo, pozdravio namještenike i otišao otraga do radne odjeće. Razmišljao je bi li iznimno jednom uzeo zelene ili čak žute čizme, no onda je kao i uvijek uzeo crne, Dunlopove, i već htio poći k blagajni kad mu je pogled pao na paketić posebnih uložaka od pusta koji su izgledali posebno toplo. Za trenutak je oklijevao zbog njihove visoke cijene, no onda mu se obećanje topline s obzirom na ponovno često ukočena stopala učinilo vrijednim dvadeset eura.

Na povratku je odabrao kraći put lokalnim uskim cestama koje je inače izbjegavao zbog traktora koji bi mu često dolazili ususret. Osim toga, u ljeto su ovdje povučeni optički kablovi. Bageri i namotani kablovi još su dodatno suzili cestu. No sad ovuda nije vozio gotovo nitko; strojevi su oprani i podmazani stajali u spremištima i pod nadstrešnicama i privremeno su se mogli odmoriti. Dok je bio u zadruzi, izašlo je sunce, pa su se sada, oko deset, inje i led počeli topiti; bilo je to kao da se polja, livade i grmlje dime. Polagano su se odvezli kući.

Budući da se poslije još jednom morao nekamo odvesti, ostavio je automobil pred kućom, a ne u garaži; izašao je van, pustio Axela, uzeo čizme i uloške sa stražnjega sjedala i otišao u ložionu. Ulošci su mu odgovarali i stvarali dobar osjećaj; u čizmama mu je bilo mekano i toplo.

“Dodi, Axel”, rekao je.

Otišli su u smjeru ribljega pašnjaka. Dok su prolazili ispod nadvožnjaka autoceste, dva su kamiona, na koja Jakob nije više obraćao pozornost, bučno prošla pored njih; tek kad je začuo glasno šištanje zraka iz kočionih vodova, okrenuo se. Zašto su zastali, zašto mu jedan od njih ulazi u dvorište? Nije naručio ništa. Nisu naručili ništa. Mora da su pogrešno skrenuli; no i drugi je ušao u dvorište. Jakob je uzdahnuo, zviznuo Axelu koji je otrčao nekoliko koraka naprijed, i vratio se. Kad je stigao, oba su vozača bila izašla iz kabina.

“Dobro jutro”, rekao je Jakob. “Jeste li zalutali?”

“Dobro jutro”, odgovorili su mu ne gledajući ga; upravo su nakanili podići cerade.

Jakob je vidio cijevi neke konstrukcije u teretnim prostorima i grijače za terasu.

“Primatelj je Fischer, to je tu, ili možda nije?”

“Ali te stvari? Čemu to služi?”

“Nema ti roditelja?”

Muškarcima nije padalo na pamet da prekinu posao, istovar svih tih cijevi i grijača, a Jakob je bio tako zbunjen da nije uspijevaao ništa reći. Nije više bio naviknut na to da netko ne zna tko je on. Stisnutih zuba ušao je u kuću.

“Katja,” povikao je s najdonje stube nagore, “Katja!”

Ona se pojavila; preko ramena je prebacila krpu za posuđe; ili je to bila slikarska krpa?

“Što se događa?”

Odjednom mu je nadošla jedna pomisao. Pa jasno. Dakako. Ah, taj stari kreten. Trebao je odmah posumnjati. Toga se čovjeka jednostavno ne može dovesti u red.

“Ništa”, rekao je, okrenuo se na peti i izašao iz kuće.

“Oče!” povikao je tako da je odjeknulo cijelom dolinom. “Gdje si?”

Od nadvožnjaka se začula jeka. Radnici su pogledali prema njemu i zatim izmijenili poglede; jedan se kratko nasmijao. Što je tako smiješno? Jakob bi mu bio mogao zalijepiti jednu za uho.

“Oče!”

Bert je došao iz garaže. Što opet ondje radi? Jakob je gnjevno i odlučno krenuo prema njemu.

“Jakobe!”

Katja. Okrenuo se.

“Što!”

“On nema veze s tim.”

“Pa tko onda? Što je ovo? Dolazi nam cirkus ili nešto takvo?”

Katja se nasmiješila.

“Vidjet ćeš.”

“I što sada? Znaš li što se ovdje događa?”

Da, znala je. I ne samo ona, kao da su svi znali, majka, otac, i nitko nije ništa rekao. Svaki prokleti radnik koji bi tijekom dana ovuda prošao kao da je sve znao. Samo on nije. Samo gazda nije. Vjerojatno su i susjedi znali... U najmanju su ruku znali da se nešto događa; mora da su vidjeli kamione i druga vozila te tvrtke kako dolaze i odlaze; nadao se da samo nitko neće doći i nešto ga pitati. Što da mu odgovori? Kako bi pritom izgledao? Stalno je gledao u svim smjerovima... Izluđivalo ga je što ništa ne zna, a istodobno je skrivao to neznanje – nije baš mogao pitati o čemu je riječ. A i koga? Nekoga od ove dvojice neznanaca? Ili da ipak pita oca? Njemu kao da ono što se ovdje događalo također nije bilo pravo, nimalo. Ne, ni njega; neće pitati nikoga. Jebite se svi skupa. Možete mi popušit. Dovoljno je što su mu se dvojica beskorisnih kamiondžija tako narugala. Njima je na odlasku dao po deset eura svakome i zahvalio im, kao dječaćićima koji su bili dobri. Tu se više nisu blesavo smijali ili govorili o njegovim roditeljima. Bili su mali dječaci koji su mu pristojno zahvalili. Uz malo dodatne nastave njihovi su ptičji mozgovi naposljetku ipak shvatili da je on ovdje šef i nitko drugi. Prokletstvo! Kako je bio ljut!

Obavljao je svoj dnevni posao i prolazio između radnika i dostavljača, naglašeno opušteno, tu i tamo nekome kimnuvši.

Dakako da mu je bilo jasno, od samoga početka, da će se ovdje organizirati proslava, ali kakva? Nitko nema rođendan, koliko mu je poznato... Još je jednom upitao Katju, ali ona mu je opet samo rekla da će vidjeti. I ona će vidjeti, odgovorio je ljutito. Zabavlja li je to možda? Zar ne vidi da ga to gotovo razdire? Lijepo je to iznenađenje kad ga drugi uopće ne želi! Cijeli je dan prošao tako; nije pitao još jednom i postupno mu je postalo svejedno što će se vani događati. Samo da nema nikakve veze s njezinim slikanjem, pomislio je. Ti mi pederi ovdje ne trebaju. Navečer nije jeo, nego je

samo popio nekoliko piva. Tijekom noći – između ostaloga i zbog alkohola na koji više nije bio naviknut – spavao je loše; nemirno; stalno se budio; jednom je išao van; dočekali su ga mraz i magla, a šatori i grijači stajali su pred njim poput neprijateljskih konja u bitki. Tek je pred jutro zaspao i sanjao neku ženu, autoricu knjige o paru koji se oženio nakon samo šest sati poznanstva; žena se neprekidno smijala govoreći o knjizi čiji sadržaj Jakob nije razumio. Unatoč tome očito ju je kupio, jer mu je žena odjednom uzvraćala novac, no to je činila toliko nespreno da ga je zbunila tako da naposljetku više nije znao je li od njeга izvukla sav novac. I taj san, a da mu nije bilo jasno zašto, pridonio je njegovu lošem raspoloženju cijeloga prijedpodneva. Obično nije sanjao; ako i jest, bili bi to snovi o njegovu životu; u pravilu su to bile noćne more o tome da s imanjem nešto ide pogrešnim smjerom.

U jedanaest je došao Alexander s Lilo, nekoliko minuta poslije Katjini roditelji. Bili su svečano odjeveni i oduševljeno ga pozdravili. On se u radnome kombinezonu pokušao nasmiješiti; nije mu uspjelo. Osjećao se potpuno izgubljenim. Katja ga je spasila.

“Idi se presvući, Jakobe. Pripremila sam ti odijelo.”

“O jebote”, odgovorio je i otišao gore.

Bio je uzrujan i navukao je zavjese. Nije li i on takav, a ne samo ona, da mrzi kad nema nadzora nad stvarima i ne zna sve što treba? Stojeći pod tušem, mislio je na to kako se znao uzrujati kad bi u Beču promašio put, kako bi ga to postidjelo i kako bi sebi utvarao da to svatko vidi i da svatko zna da on, provincijska budala, seljačić, ne zna gdje je, a smije mu se cijeli grad. Što se to dolje događa, usred najveće zime? Možda je to proslava za Katjine roditelje; tako će to vjerojatno biti, slave srebrni pir ili pedeseti ili šezdeseti rođendan, tako nešto. Zašto bi se inače odjenuli tako svečano? Uopće im to ne pristaje. Slutio je da je u krivu, da se događa nešto drugo, jer zašto baš njemu nisu rekli ništa, zašto ga je stari – Katjin otac – tako žestoko tapšao po ramenu kao što je to Jakob činio s Liloinim sinom kad bi bio ovdje? Unatoč svemu, držao se svoje pomisli jer

ga je umirivala; umirivao ga je glas s radija koji je glasno navinuo, umirivala ga je i topla voda; ovdje nije čuo glasove odozdo, škripanje šljunka pod svim tim potplatima i stalno pristizanje vozila. Njegove ukočene ruke i noge – ulošci od pusta nisu donijeli nikakav boljitak – ponovno su bile pokretljive. Stajao je pod tušem beskrajno dugo, tako dugo kao nikada dosad, tako dugo kako to valjda nije činila ni Luisa; napokon je zatvorio vodu i obrisao se. Zatim je stao uz umivaonik i još se jednom obrijao, iako to nije bilo nužno. Uvijek kad bi išao među ljude, pazio bi na to da bude izbrijan, jer nije volio da vide kako mu brada još uvijek slabo raste, a to je bilo najmanje uočljivo kad bi bio svježije obrijan. Završivši, namazao je lice i odjenuo se.

“Jakobe!” pozvala ga je Katja odozdo; već ga je bila nekoliko puta zvala.

“Da”, odgovorio je.

Svezao je kravatu i još jednom se pogledao u zrcalu. Bio je blijed i tanak i na trenutak se osjećao kao da je još uvijek dijete, što već tako dugo više nije bio, iako su jučer s njim upravo tako postupili. Zašto se osjeća tako utučeno, kao da ide na stratište? Zašto je tako blijed, što inače nikada nije, kao da se iz njega povukao svekoliki život? Nije imao objašnjenja za taj osjećaj da je sve gotovo, da dolaze po njega – kao da se njegova davna i redovita noćna mora pretvara u stvarnost. I taj je san bio povezan s propašću imanja. Sjetio se revolvera i požalio što ga nema kod sebe. Nalazio se gdje i uvijek, već cijelu vječnost, u ladici noćnoga ormarića pored postelje u koju već tako dugo nije legao i za kojom je u tome trenutku čeznuo. Otkad zapravo više ne odlazi preko? Jer nije to jednostavno prestalo s Katjinim dolaskom. Nije bilo pomoći, morao je van. Naposljetku ne skriva se on, nije kukavica. Znao je samo stisnuti zube i praviti se da je sve u redu. Muškarac to uvijek može. Udaljio se od zrcala i pošao u smjeru stuba; još se jednom vratio: lula. Zatim je krenuo dolje.

24.

OTVORIVŠI VRATA, VIDIO JE više ljudi no što ih je ikada ondje bilo. Shvaćao je zašto je otac jučer bio takav; razumio je zašto Berta nema.

“Pogon godine”, pisalo je na golemu plakatu, a ispod toga bila je godina, Jakobu još posve strana. Pogledom je tražio Katju. Ah, eno je. Uz nju je gradonačelnik, predsjednik Seljačkoga saveza, predstavnik Pokrajinskoga poljoprivrednog vijeća i još jedan, Jakobu poznat iz novina, no njegovu je funkciju zaboravio. U ruci su držali pivske čaše i tek su ga sada primijetili. Katja se nasmiješila i mahnula mu da pride. I ona je u ruci držala pivo. Axel je bio s njom. A Marlon? Jakob joj je kimnuo. Evo me. Stižem. Krenuo je. Prišao im je poput mjesečara, a limena glazba počela je svirati. Bilo mu je posve nejasno kako je Katji uspjelo sve mu to zatajiti. Mora da je već mjesecima zauzeta planiranjem i organizacijom. Napokon je sve imalo smisla. Među njima se ništa nije promijenilo, ona je samo čuvala tajnu. I kad je rekla da želi još slikati, a on je sjedio otraga na trijemu, pušio lulu i gledao u potporne lukove nadvožnjaka odakle je u neravnomjernim razmacima dolazila buka, a on se uvijek osjećao pomalo odbačenim, ona je telefonirala i pisala mejlove pripremajući ovo ovdje. Da, sad mu je sve bilo jasno.

Zbog toga je gradonačelnik tada rekao da će se uskoro opet vidjeti – i kako vrijeme brzo prolazi. Jakoba su preplavili osjećaji, to se nije moglo drukčije reći. Tko je od nazočnih koji su ga poznavali, neki i dulje u prošlost no što mu sjećanje seže, ovakvu velebnu proslavu i takvo priznanje koje je prvi put u tridesetogodišnjoj povijesti stiglo u Rosental još do nedavno smatrao mogućim? Tako nevjerojatno, tako nestvarno... Sljedeći su sati doista prolazili kao u snu, kao iza okna od mliječnoga stakla, a velika je količina piva koje je neprestance teklo učinila svoje. Sve je to bila Katjina zasluga. Bez nje bi se samo stalno dalje događalo ono što mu je crpilo najviše snage, a nije donosilo mnogo: sudbina bi ga nosila, teturao bi kroz život, posrćući tu i tamo i opet hvatajući smjer, no vrlo rijetko kadar zastati, podignuti glavu i djelovati iz nekog drugog razloga osim da se drukčije ne može. Novinari su bili tu, fotografirali su, a ovaj put se čak i Katja dala snimati; djelovala je zadovoljno na način na koji kod nje nije bio naviknut; bila je tiha, snažna i ponosna.

Neprovidna jutarnja magla se podigla, a inje se zadržalo samo pod mostom, ondje dokud sunčeve zrake nisu dosezale. Održano je nekoliko govora, u osnovi vrlo sličnih. Zatim je Jakobu predana lijepo uokvirena diploma, a Katja je dobila raskošan buket cvijeća. Odjednom je Jakob također trebao nešto reći u bežični mikrofoni, što je i učinio, dakako poslije se ne sjećajući što je rekao, a kad je završio, više od stotine ljudi mu je pljeskalo. Zatim su ponovno počeli razgovarati. Dok se Katja brinula o važnim gostima, Jakob je obilazio ljude, zastao bi malo ovdje, malo ondje, primajući čestitke; poneko bi rekao da mu je govor bilo lijep. Došao je i Ferdinand Goldberger, kojega Jakob dugo nije vidio, i čestitao mu, ali Jakob nije znao čini li to službeno, još uvijek kao djelatnik Ministarstva poljoprivrede, ili je došao samo tako; jedino je mogao utvrditi da je Goldberger ostario; oduvijek je bio mršav, a sad se gotovo osušio; kosu više nije češljao na razdjeljak, nego mu je bila kratko podšišana. Mjestimice bi mu u gustoj crnoj kosi, pa čak i na glatko izbrijanu licu, zabljescuo srebrni čuperak. Jakobu se činilo

da mu razgovor pada tako teško kao što je prije teško padao njemu samome; susret nije trajao dugo; čim se približio netko drugi, Goldberger se odmaknuo ustranu. Došao je Max.

“P-p-p-pojma n-n-nisam imao da z-znaš onako g-g-govoriti”, rekao je.

“Da”, odgovorio je Jakob.

“N-n-n-nije loše.”

“Reci Max, kako si gusto posijao pšenicu? I ti si je ove godine posijao tako kasno.”

“P-p-p-pir”, rekao je Max. “D-d-d”

“Pir?”

Max je kimnuo.

“D-d-d”

“Dvjesto kila?”

“D-dvjesto d-d-dvadeset.”

Nije ga pitao zašto pir, a ne pšenica. Valjda ima svoje razloge. U njemu se zadržalo još nešto sputanosti, ali nakon govora – i prvoga piva – vratilo mu se nešto poput mira. Da, uspio je. No što to znači: uspjeti? To što je prvi na tome području nagrađen? Ne. Njemu je uspjeh bio ovo što je postigao na imanju. Nije bio poput djeda, nego bolji od njega, a nije bio ni poput oca, nego bolji. Njih dvojica nikada nisu dobili neko priznanje. Dakako, nisu se nikada ni pravili da jesu, ni jedan ni drugi, no Jakob je uvijek imao osjećaj da su prema njemu u nekoj prednosti – čak i otac koji je nedvojbeno beskoristan. I nije li uz tu proslavu, uz plakate, diplomu i članak u novinama koji će izaći – možda ih bude i više, navodno su bila nazočna dvojica ili trojica novinara iz različitih novina, čak je vidio i onoga iz *Rundschaue* s lijepim starim Mustangom, koji je još nedavno bio u Berlinu – nije li uza sve to i očeva odsutnost daljnji dokaz da je uspio? Teško da je itko u međuvremenu više mislio na to da Bert nikada nije zaista upravljao imanjem; da je bio nazočan danas i ovdje, nitko vidjevši ga ne bi pomislio ni na što drugo nego da, eto, nije uspio. Naime, Bertu je imanje predano kao ne mnogo

starijemu od Jakoba, nedugo nakon vjenčanja, dok se možda još vjerovalo da će nešto napraviti od njega, no kad se Bertova narav pokazala, od staroga više nije dobio ni centa, preskočili su ga kao engleskoga princa Charlesa, jedino što ovaj nije lud, koliko je Jakoba poznato. Nije čudo što se maknuo!

Također nije bilo iznenađenje ni to što Luisa nije došla, iako je jamačno bila pozvana. Ovo ovdje nije bila njezina proslava, nije ona u središtu pozornosti, rijetki bi je uopće odmah prepoznali, u svakome slučaju prerijetki, osim toga i pogrešni: samo seljaci s kojima nije htjela razgovarati i koji nisu htjeli razgovarati s njom, koji su u njoj, ne poznajući je dobro, vidjeli samo ono što je Jakob, koji ju je pak predobro poznao, također u njoj vidio: napucanog komada koji je stalno samo blebetao i nikada ništa napravio – na određen način neobično iskrivljeni odraz oca koji joj to uopće nije bio, što je u međuvremenu bila činjenica i za Jakoba. Katji ionako nije bio potreban nikakav dodatni dokaz, a čak bi i majci povremeno upadalo u oči kakva je ona u osnovi glumica i kakav joj je život cirkus – što mora da je Luisa slutila i što nije nikako mogla željeti. Možda je mogla razgovarati s Lilo, koja jednako tako kao i ona nije pripadala ovom mjestu i ovim ljudima, da su njih dvije ikada izmijenile ijednu riječ više od pozdrava, ako i to; Jakob se prisjetio da to doista nije primijetio još nikada.

Iznenadilo ga je što se Alexander, kao i uvijek “smirujući” jedno pivo za drugim, kako je on to nazivao, tako dobro zabavljao i da je Lilo, cijelo vrijeme uz njega, čak i sudjelovala u razgovoru. Jakob se nije mogao sjetiti da je Crnu damu ili Crnu udovicu, kako ju je prije za sebe nazivao jer je kao u vječitoj koroti praktično uvijek nosila crninu, ikada vidio da se smije; toga dana vidio ju je gotovo isključivo nasmijanu! Pogled na njih dvoje činio ga je sretnim i zadovoljnim i možda ga je upravo to najviše veselilo; rado im se vraćao, stao bi s njima i izmijenio nekoliko riječi, nastavljajući se na posljednji razgovor koji je prekinulo nešto ili netko.

I nakon više sati još su mnogi bili tu; gospoda predsjednici ili

kako su se već zvali nisu dakako ostali dugo, a i glazbenici su otišli. Jakob je, kao i mnogi drugi, bio malo pripit. Netko koga nije čak ni poznavao obratio mu se i htio se oprostiti.

“Trebamo više takvih kao što si ti!” rekao je.

“Da”, rekao je Jakob i rukovao se s njim.

Razgovarao je s tolikim ljudima i postupno mu je bilo dosta. Mislio je na sutrašnji dan i odlučio ga provesti na pašnjacima; samo će životinje biti oko njega, a možda dođe i Katja. Ljudi bi mu u pravilu brzo počeli ići na živce, uvijek je to bilo tako; jednostavno je najradije bio sam. Katja je bila jedini čovjek u njegovu životu čija mu nazočnost nikada nije smetala i nikada ne bi smetala. Uvijek bi mu činila dobro. Eno je, uz Alexandra i Lilo kod grijacha. Ondje je bio i Max. Jakob je prešao onamo i pridružio im se; uhvatio je Katju oko bokova, a ona mu je prihvatila ruku i stisnula je. Zнала je koliko su mu ovi sati bili složeni. Max kao da ga nije primjećivao; u međuvremenu je bio poprilično pod gasom. Onako kao što drugi odbacuju plahost – ili pristojno ponašanje – tako je Max pijujući odbacio mucanje i nije govorio samo bolje nego i posve tečno; Jakob to nije često doživljavao, bilo je kao da vidi drugog čovjeka, dvojnika šutljivog susjeda, mnogo samopouzdanijeg od izvornika. Alexander je pak, bez obzira na to koliko bi pio, uvijek ostajao isti; stajao je ondje poput Bude: debeo, smješkajući se, a kad bi se nasmijao, mješina bi mu se ljuljala poput puna kravljeg vimena. Da se nije znalo da mu je Lilo supruga, svatko bi izgubio okladu na pitanju jesu li zajedno. Da, taj je čovjek bio zagonetka. Nije li to tako nekako i s njim? Što znamo o drugima? A što o sebi?

Ako bi netko pogledao u nebo, vidio bi da je još svijetlo, no unatoč tome je ovdje, u malenoj dolini, već bilo tako mračno da je Katja upitala Jakoba ne bi li upalio reflektore. Nasmiješio se i pomilovao je po obrazu; potapšao ju je; na to se malo trgnula i rekla neka se bolje ostavi toga. Nasmijao se. Uvijek pita tako: “Ne bi li prodao Audija?”, “Ne bi li još malo sjedio na trijemu?”, “Ne bi li se još malo prošetao s Marlonom?”, “Ne bi li nazvao bilježnika?” Da,

bilježnik, to je posebna tema. Što bi bilo kad bi se rastali, kad bi je ostavio zbog druge, tada više ne bi imala ništa, jer nije uvedena u zemljišne knjige kao suvlasnica? Ta ih je tema pratila kroz jesen; otkad zna za izlet u Rose, obuzeli su je egzistencijalni strahovi kako je rekla, zapravo već onda, nakon njihova planinarskog izleta. Zar se ne sjeća kako je posegnuo za kamenom? Nije odgovorio ništa. Jasno je da se sjeća. Tada su jedno drugome zavirili u dušu. U očima joj je pročitao: Hajde. Daj. U tome su trenutku bili jedna duša. Ili ipak nisu? Zar se više ne sjeća? Kamen kojim je htio zatući Luisu. Tu su počeli ti strahovi i zbog njih je čak išla terapeutkinji. I tako dalje. Što govori protiv toga da je se upiše kao suvlasticu? Ništa, baš ništa. Pripadali su jedno drugom. Srcem i dušom. Ono što mu je nedostajalo, ona bi nadoknadila, a i on je imao poneku osobinu dobru za nju. Nije poznavao nijedan par koji se tako dobro nadopunjavao; većina je ljudi onome drugome tako nalik da udvostručene prednosti ne uspijevaju poništiti udvostručene mane. Da, bili su tim i nije smio dopustiti da oslabe, to bi bilo i na njegovu štetu. Kako je apsurdna pomisao koja ga je jednom okrnula, da je možda ona Kostji povjerila da ga povede u Rose ne bi li dospjela u zemljišne knjige. Odbacio je tu pomisao. Ne smije biti tako nepovjerljiv. Pa su onda tako i učinili. Sad joj je pripadala polovica. Pa zašto da ne? Bez nje bi ovdje odavno sve zaraslo... Bez nje bi djedov revolver već odavno jednom opalio... I zar čovjek i ovako ne može umrijeti bilo kada, zbog bolesti ili u nekoj nesreći? Ti bezbrojni jasenovi ovdje... Treba biti osigurana što je moguće bolje. Mislio je na to kako je posve na početku, gotovo u šali, rekla da uvijek dobije ono što želi. Kakvu je istinu tada izrekla koja je istodobno bila i tajna, to u ono doba još nije mogao ni naslutiti. Da, uvijek bi dobila što hoće. To što ju je sada, dok su stajali svi zajedno, upitao kako je to sve uspjela organizirati, bilo je više pitanje zbog drugih, jer on je odgovor odavno znao: zato što je to htjela. "Još ćeš ti daleko dogurati..." Nije li to ponekad govorila? Jamačno joj je to već odavno cilj i oboje

su radili zato da bi ga dosegнули, a on o tome nije ništa znao. Ona uvijek ima plan, to je u međuvremenu shvatio. I tko zna nije li naposljetku bila tako ljuta kad je doznala za slučaj iz Rose samo zato što joj je jedna takva epizoda mogla ugroziti plan? Možda mu to u međuvremenu uopće više ne zamjera? Zaboravila je, onako kako on to sve više zaboravlja? Ne zna ni sama, odgovorila je, bila je “potpuno i apsolutno” iznenađena, no tu je Jakob više nije slušao. S tek nešto više od dvadeset godina osjećao se poput starca koji gleda život unatrag; promjena je tako golema da je zapravo ne može shvatiti, pa odjednom razumije mucanje sportaša nakon pobjede, primjerice skijaša kad ih nakon savršene vožnje intervjuiraju na cilju, a oni kažu baš ovo: da još uopće ne mogu pojmiti ono što se upravo dogodilo. Je li to uvijek tako kad nastupi nešto za što se čovjek svakodnevno borio, možda već odavno, možda oduvijek, u što čovjek vjeruje, a istodobno i ne vjeruje? Jakob se sjetio kako je do svega toga došlo, kako je vrijeme prohujalo poput vjetrova što puše kroz ključanicu. Pritom mu je uvijek u uhu bio Katjin glas. Kad je zanijemio, ostavio se sjećanja.

“U svakome slučaju, prilično iznenađenje”, rekao je. “Nisam apsolutno ništa slutio.”

“Šteta što Luisa nije mogla doći”, rekao je Alexander.

Jakob je naćulio uši.

“Zar je htjela doći?”

“Da, ali pokvario joj se automobil.”

“Imamo gomilu fotografija. Neka ih pregleda.” Rekao je to Max koji ih je gledao pijano i sretno kao da je upravo iznašao rješenje za vrlo stari problem.

“Pa tu je ona”, rekla je Katja.

“Ne razumijem.”

“Stigla je tek prije sat vremena. Kad je glavni dio već završio.”

“Da”, rekao je Jakob.

Je li dobro razumio? Luisa je tu? To ga je zbunilo. Nehotice se

sjetio da je prigodom posljednjega posjeta nekom zastupniku za životinjsku hranu dala posjetnicu – s dvije adrese, hamburškom i nekom u Kopenhagenu, koja međutim uopće nije postojala – što je ovoga zbunilo. Što da s njom radi? Nisu još ni razgovarali? Možda pomalo stari, pomislio je Jakob. Možda se prilike prorjeđuju. Možda je više nitko ne poziva. Ili ne tako često kao prije. Da, to će biti. Ta mu je pomisao bila velika zadovoljština. Napokon je okrenula novi list. Napokon je dobila račun za cjeloživotno sebično postupanje. A sada? Vjerojatno uvrijeđeno sjedi u kući, ljuta na sudbinu koja ju je nekom nezgodom zaustavila u velikom nastupu. Ili je ljuta na sve, jer je nisu čekali, nego su jednostavno obavili proslavu bez nje. Uvrijeđena je poput neprepoznate princeze. Gotovo da ju je žalio. Može li ona iz vlastite kože? Zar je samu sebe oblikovala?

“A gdje je Axel?”, upitala je Lilo.

“Sad je bio ovdje”, odgovorila je Katja.

Axel. Dragi Axel. Vjerni prijatelj od jutra do mraka. Nema ga? Ne može biti daleko.

“Možda je ušao u kuću.”

Zašto ga Katja tako gleda? Izenada ga je obuzeo strah koji kao da se uzdigao iz dubina vremena.

“Idem provjeriti još jednom”, rekao je.

No nije otišao u kuću, nego u radionicu, uzeo čeonu svjetiljku i sakrio je u džepu sakoa. Tek je onda ušao u kuću. Axelovo je mjesto bilo prazno. Jakob ga je pozivao. Ništa. Vratio se ostalima.

“Nema ga?”

Svi su ga pogledali začuđeno, možda malo zabrinuto, no Katja ga je pogledala drukčije; toliko drukčije; ali kako zapravo? Izbjegao je taj pogled.

“Možda je otišao do pašnjaka”, rekao je. “Idem na brzinu pogledati. Ne biste li ušli?”

Sad je i sam pitao onako kako je to Katja činila uvijek kad bi nešto htjela: htio je da uđu.

“Da”, rekla je Katja. “To je dobra ideja. Idemo unutra. Mama je pripremila užinu. Doći ćeš za nama, je li tako?”

“Hoću.”

“Odjeni jaknu, Jakobe.”

Znala je sve. Razumjela je i podupirala ga. Svejedno nije mogao pogledati svoju partnericu i suučesnicu i dok se udaljavao žustrim korakom, pitao se zašto to ne može. Netko od malobrojnih, nazočnih izvan njihove male skupine, nešto mu je doviknuo, no on nije stao nego je samo – da bi nešto rekao? izrazio? – na trenutak podigao ruku. Malo prije nadvožnjaka stavio je čeonu svjetiljku na glavu i uključio je. Jasno da Axela nije bilo na livadi, što bi ondje i radio? No nije li možda pod nadvožnjakom, na mjestu gdje su njih dvojica provodili toliko vremena? No nije ga bilo ni ondje; Jakob je zastao i hodajući ukrug prešao uskom zrakom svjetlosti preko čistine; ništa, samo kamenje, nešto psećega izmeta, jedna svježa hrpica, ali ne posve svježa. Jakob je zastao i oslušnuo. Autocesta je bružala; u nejednakim razmacima odozgo bi dopiralo duboko, metalno bružanje. Donju je usnicu rastegnulo preko zuba i zviznuo; čulo se tako kao da se zvižduk prekida još prije no što ga je Jakob završio, kao da ga gutaju golemi, preko trideset metara visoki kameni lukovi, granitni blokovi što su ih naslagali zatočenici na prisilnome radu. Jakob je ponovno zviznuo; zvižduk se opet prekinuo. Čekao je, okrenuo se u ovom, pa u onom smjeru; promatrao je; no Axel se nije pojavljivao.

Otišao je dalje i napravio krug po pašnjaku. Katja je imala pravo, trebao je odjenuti jaknu; bilo je hladno, njemu je bilo hladno. Tu i tamo bi se u snopu svjetiljke pojavio poneki par očiju i onda bi ponovno uronio u tamu kao da ne postoji, kao da je samo utvara, san, iluzija. Zatim je krenuo prema potoku. Još se uvijek vidjelo gdje je bio kanal, ispust iz ribnjaka. Posljednji komad još je čak bio nezatrpan. Ondje, uz potok, Jakob je zastao gledajući u vodu koja je brzo protjecala, crna i strana; svjetlo koje je na nju padalo odražavalo se tako da je bilo nemoguće vidjeti dno, ali Jakob je znao da

je ovdje duboko jer potok opisuje zavoj koji se još malo proširi nakon svakog razdoblja jakih kiša. Pozvao je psa i uputio se nekoliko koraka uz potok. Ponovno je zastao i pozvao ga.

“Aaaax-el! Do-đi, i-de-mo!”

Zašto ga je zvao? Da bi nešto radio. Moralo se nešto poduzeti. To je naučio još i prije Katjina dolaska. Život je postupanje. Život je djelovanje. Čak i kad je to djelovanje samoubojstvo. Zbog toga je i ušao u potok i počeo hodati uzvodno: da bi nešto poduzeo. Bilo je to besmisleno, protivno zdravome razumu, ali još uvijek bolje od toga da se ne poduzme ništa. Isprva ga nije boljelo. Samo je osjetio kako su mu se niske cipele napunile vodom i hlače odijela natopile preko koljena, otežavajući pokrete. Onda ga je počelo boljeti. Stisnuo je zube i gazio dalje. Povremeno bi pozvao psa, a ti su ga uzvici – ili zapravo samo otvaranje usta – boljeli; bilo je to kao da mu netko nasilno otvara čeljust. Hod mu je bio sve isprekidaniji, ne samo stopala i noge, cijelo mu je tijelo bilo mokro i ukočeno, ali ovaj mu put nije došla pomisao da su stvari stigle do kraja i da će takvima ostati, da se više nikada neće moći normalno kretati. Gazio je kroz vodu sve dalje i dalje, a kako od ukočenosti više nije mogao pomicati glavu, pretraživao je obale potoka samo krajičkom oka. Tko zna kako bi još daleko otišao da ga nije odjednom ugledao. Axel je čučao blizu obale, a zube je zario u puno prerano okočeno lane. Čim je svjetlo palo na njega, podigao je pogled, spreman na skok, ali ne pomičući se i ne ispuštajući svjetlo-crveno, sjajno i vlažno meso. Jakob je zastao. Više nije osjećao ledenu vodu. Nije ništa ni učinio ni rekao. Jednostavno je gledao. I nakon nekoliko sekundi tijekom kojih se nije čulo ništa drugo do žuborenja, šuma i klokotanja potoka, pas je nastavio jesti. Jakob je ostao nepomičan još nekoliko sekundi. A onda, gotovo izgubivši ravnotežu, okrenuo se i počeo se vraćati probijajući se kroz vodu; gazio je crnu vodu potoka kao da nema drugoga puta, kao da ne može jednostavno izaći iz njega i krenuti cestom.

Je li bio bijesan, uzrujan, gnjevan, tužan? Nije. Nije osjećao

ništa. Onakvim kao i tijelo postala mu je i nutrina; nije osjećao da mu niz lice teku suze, pa je možda to bio razlog zbog kojega je ostao u potoku, u vodi: da ih ne osjeti. Jedva je izašao iz potoka. Pa putem uz riblji pašnjak. Ispod nadvožnjaka. Trajalo je čitavu vječnost dok se nije vratio. Srećom vani više nije bilo nikoga; nitko više nije postajkivao naokolo; svi su se odvezli; nitko ga nije vidio. Jedna je grijalica još tinjala; visoki stolovi bili su načičkani čašama sa zalijepljenim ostacima pjene. Plakat na zidu kuće izgubio je napetost; malo je omlohavio. Jakob se odvikao u ložionu i zatvorio vrata za sobom. Naslonio se na zid obložen pločicama i htio je kliznuti na pod, ali jednostavno je pao; tijelo ga više nije slušalo i samo mu je uz najveći napor uspjelo postupno se riješiti hlača i cipela. Najteže je bilo skinuti čarape. Kao uklete; kao da mu žele vječito ostati na nogama. Zašto se ne daju skinuti, jebene čarape, proklete bile?

25.

“PA KAKO TO IZGLEDAŠ?”

Luisa je nosila tijesnu, duboko izrezanu haljinu, tako crvenu da je čovjek gotovo morao odvratiti pogled, crvenu poput usana na jako našminkanu licu. Još uvečer bi vidjevši tu haljinu vrtio glavom, misleći da joj može biti samo drago što je zakasnila, jer inače bi se učinila smiješnom. Sad je samo pomislio da je haljina pretijesna. Podigao je bradu na pozdrav umjesto da reagira na njezino pitanje. Pogled mu je kao sam od sebe kliznuo preko okupljenoga društva.

“Je li sve u redu?” upitao je Alexander ne mičući ruku s boce piva pred sobom.

“Jest”, rekao je Jakob. “Ima li još nečega za pojesti?”

Kad bi postavio takvo pitanje, obično bi ustala majka, no ostala je sjediti; bilo je to kao da ne zna što činiti; i ona je gledala Jakobove crvene, otečene ruke.

“U hladnjaku, Jakobe”, rekla je Katja.

Otišao je do hladnjaka i otvorio ga; nije to bilo lako s takvim rukama. Na pladnju su bili sendviči; oprezno je uzeo jedan i zatvorio hladnjak. Stolicu su mu ostavili slobodnom, ali nije htio sjesti. Naslonio se na ormar za posuđe i pojeo dva zalogaja sendviča,

zatim ga je odložio; nije mu prijaio; trebao je ostati u ložioni i nastaviti piljiti pred sebe, možda malo kunjati u ugodnoj toplini naloženog kotla. Uzeo je pivo i otpio gutljaj; ni ono mu nije prijalo.

“Za mene uopće nije bilo druge mogućnosti”, rekla je Luisa, pritom se obraćajući Maxu koji je još sjedio s njima. “Jednostavno ne pripadam onim ženama koje cijeli dan mogu razgovarati samo o kobasicama.”

“Daj, daj”, rekao je Max prekrizivši ruke na širokim prsima i nasmiješivši joj se poput filmskoga junaka svojoj ljubavi koju ipak mora malo prekoriti. “Ipak tu ima i ponešto drugih stvari.”

Jakob je gledao prema njima; čuo je riječi, vidio lica, primjerice Liloino na kojemu su se iskrivile usnice, ali nije ništa mislio; još uvijek ništa nije dopiralo do njega, nije imalo nikakve veze s njim. Da, bilo je to doista kao da gleda film. Dok je ulazio, nakratko je osjetio samo jednu stvar: nenaklonost Luisi, no i ona je bila samo sjećanje na nešto. Sve je u njemu bilo umrtvljeno poput ruku, stopala i nogu. Kao izdaleka došla mu je pomisao o sestri: ona nikamo ne pripada. Ni ovamo, ni onamo. Zapravo kao da je nema. A to zna i ona. I osjeća. A budući da to ne želi ni znati ni osjećati, stalno govori o sebi, o tome kako je izvanredna i kako su joj izvanredna djeca, čime skriva od same sebe da zapravo ne postoji.

“A Axel?” upitala je Katja.

“Što?”

“Pas.”

“Ne znam”, odgovorio je Jakob.

“Je li ti pobjegao?” upitao je Max. “Prokleti psi. Uvijek isto s njima, zar ne?”

Ponovno je zračio poput filmskoga junaka. Da, Max? Je li zaista uvijek isto sa psima? Je li to tako? Oduvijek imaš svojega Hassoa, sluša te onako kako samo pas može slušati čovjeka, ni nakon mnogo sati ne miče se s mjesta gdje si ga ostavio. Gdje je uopće danas? I što znači: uvijek isto s njima? Razgovarajmo neki drugi put dalje

o tome, sutra što se mene tiče budeš li htio, no nećeš li opet stisnuti usnice u crtu kao da si zauvijek zanijemio, govoreći samo onda kad je to bezuvjetno nužno?

“Danas mu je sve to vjerojatno bilo malo previše”, odgovorio je Jakob.

“Što? Opet ti je pobjegao pas? Također u krivolov?”

Jakob ju je pogledao. Ne, zapravo nije bila ovdje; kad bi bila ovdje, to nije bilo stvarno, jer bi uskoro otišla; a ondje, gdje god to ondje točno bilo, jamačno su stvari bile slične; zapravo je nije bilo; bila je tek nešto poput lošega zraka.

“Ne znam, Luisa.”

Nasmijala se. Tada je Jakob znao da je shvatila i da bi joj otvorena svađa bila mnogo draža od ravnodušnosti s kakvom ju je u međuvremenu gotovo uvijek dočekivao. Čak ni sažaljenje, obzir, nego samo ravnodušnost i povremeno neka usputna, nevažna pomisao. I inače ništa, jer vidio je nešto što nitko ne smije znati: da je ona nitko.

“Kakav si ti nesposobnjaković!”

Nitko nije rekao ni riječ. Zašto se Max ne smije? I nitko drugi? Pa ni on, Jakob? Nije li upravo na ovaj dan na određen način službeno utvrđeno da on upravo to nije? Ne sjede li ovdje zajedno baš zbog toga: jer nije nesposobnjaković? U prostoriji je vladala napetost koju je doduše osjećao, ali ga nije doticala. Naslonio je bocu piva na kopču remena od hlača i nakašljao se; zatim se nakašljao još jednom: učinilo mu se da mu je grlo posve obamrlo.

“Luisa, hoćeš li,” rekao je i opet se nakašljao gledajući je u oči, “hoćeš li još nešto popiti?”

Nešto se u tome trenutku dogodilo; Jakob nije mogao reći što, a možda ni ona to nije mogla; no nije se moglo previdjeti da je zanijemjela.

“Jakobe”, rekao je Alexander; zvučalo je obazrivo, ne kao da ga želi umiriti, nego kao da ga želi utješiti. Odakle je znao da je Jakob

zapravo tužan zbog toga što mu je polusestra takva kakva jest? Tužan što nije drukčija? Zato što je i on sam zbog toga tužan?

“Da.”

“Dodaš mi još jedno?”

“Naravno. Hoće još netko?” Kliznuo je pogledom preko stola.
“Lilo? Mama? Max?”

“Jesi normalan!” uzvikknula je majka. “Zaista sam već dovoljno popila! A zapravo i ti, Alexander. Daj već jednom znaj stati.”

“Da, mama”, rekao je Alexander kimajući zahvalno Jakobu i uzimajući hladnu bocu. Ponovno je to zvučalo kao da želi izreći utjehu i Jakobu se ne bi učinilo čudnim da je kazao: Da, dijete moje.

Razgovor se postupno ponovno pokrenuo; razgovarali su o proslavi i o tome tko je na njoj bio te što je ovaj ili onaj rekao. Jakoba ruke i stopala više nisu boljeli, ali bili su crveni i svrbjeli su ga; to što se stalno češao nije zaustavljalo svrbež. Luisa više nije sudjelovala u razgovoru, više nije rekla ništa. Nakon četvrt sata promrmljala je da je iscrpljena i mora se “nažalost povući”. Jakob se nije mogao sjetiti da se to ikada dogodilo, obično je on bio taj koji bi otišao jer bi mu bilo draže ne imati je u blizini. Kakav li je ovo dan? Ono što je već jednom pomislio, vratilo mu se: Pobijedio sam. Slobodna je stolica bila djedovo mjesto. Nikada nije sjeo na nju, a da se toga nije sjetio. I samome mu se ponekad učinilo čudnim da je samorazumljivije bilo to što je preuzeo glavno mjesto za stolom u gostionici nego kod kuće. No kad je onamo sjeo i zavalio se u stolicu, učinio je to drukčije nego prije. Ta mu stolica više nije bila ništa strano. Da, pripadala je djedu; sad pripada njemu. Odsad je to njegovo mjesto, samo njegovo, i možda su i svi ostali osjećali tu preobrazbu.

“Daj mi ga, Katja.”

Katja je podignula Marlona i pružila mu ga, a Jakob ga je posjeo u krilo i pustio ga da mu jaše na nozi, što se djetetu svidjelo.

“Tatin sin”, rekao je Max; no bio je manje razgaljen nego malo-prije; nakon što je ispio pivo, pozdravio se sa svima. Kad je krenuo, njegovo se pognuto držanje više nije razlikovalo od onoga kako ga se viđalo tijekom cijele godine; i usnice je već stisnuo kao uvijek, kao da želi spriječiti ono što ne može spriječiti: da ubrzo ponovno počne mucati.

I Lilo je rekla da bi trebali krenuti jer ih još čeka dalek put, a sin im je sam kod kuće. Pritom je pogledala Alexandra s tako otvorenom nježnošću da se Jakob još jednom upitao nije li se svih tih godina varao ne samo u vezi s Alexanderom, nego i u vezi s njom.

“Svakako”, odgovorio je Alexander, pritom se smiješeći Jakobu kao da kaže: Imali smo sreće sa suprugama, jelda?, a Jakob je kimnuo kao da je to doista rekao.

Izašli su van i oprostili se.

Jakobovi su dani više ili manje uvijek bili jednaki; kad bi netko došao, njegov odlazak ne bi ostavio prazninu, najčešće čak ni dojam; i poslije, gore u stanu, ne bi osjećao prazninu i bio bi veseo što je dan došao kraju, a ipak je tu bilo još nešto. Kao da su svi ti ljudi još tu. Kao da je buka brojnih glasova još tu, mirisi, pokreti. Gledao je i osluškivao za svim tim što više nije bio, a ipak je bio. Hodao je po stanu, uzimao ponešto u ruke i opet to stavljao na stranu; napravio bi si čaj, ostavio bi ga, zaboravio. Prozor je bio odškrinut i osjećao se miris drva koji je volio kao malo toga i za koji mu se činilo da sadrži sve što je ikada sačinjavalo njegov život. Stao je uz prozor, otvorio ga širom i gledao van u tamu; čuo je kako se otvaraju vrata spavaće sobe, a onda korake Katjinih bosih nogu; spustila je Marlona u postelju.

“Je li zaista pobjegao?”

“Tko?”

Pogledao je preko ramena prema njoj. U prvome trenutku doista nije znao na koga misli i o čemu govori; jednostavno je zaboravio na Axela, jer je vidjevši stolicu razmišljao samo još o tome da je

s ovim danom jedan život došao do kraja. Onaj Jakob od prije definitivno više ne postoji.

“Axel.”

“Ah”, odgovorio je ponovno pogledavši van.

Axel, jasno.

“Da”, rekao je. “Ali vratit će se.”

“Što je mislila s tim krivolovom?”

“Sretan sam što je zakasnila”, rekao je Jakob; do toga trenutka već je bio zaboravio na Luisu. “Tako se nakinđuriti. Sve gore, rekao bih. U usporedbi s tim Lilo je bezazlena. Uopće mi se danas učinila vrlo ljubaznom.”

“Ali što je time mislila, Jakobe? Ili to uopće nije točno? Zaista mi je svejedno što odijeva, ali znaš kako mi je u međuvremenu teško još joj išta vjerovati.”

Da, znao je to i radovalo ga je. Iskustvo s planinarenja naposljetku nije bilo jedino. Mora da se i u Hamburgu dogodilo nešto o čemu je Katja govorila vrlo nevoljko, samo u naznakama.

“Imao sam svojedobno jednoga koji je išao u krivolov.”

“Što se s njim dogodilo?”

“Pregazio ga je automobil.”

“Gdje?”

“Na 138-ici. Šest kilometara odavde.”

“Je li se nekome nešto dogodilo?”

“Srećom nije. Vozač... znaju ga ovdje, prije je radio u osiguranju i pronevjerio je novac mnogih. Ima dovoljno poteškoća u životu i može biti sretan što ga nisam prijavio.”

“Da”, odgovorila je – u međuvremenu bi to izgovarala gotovo jednako često kao i Jakob, a zatim, kao da je on rekao nešto drugo: “Ne treba nam nikakva prijava.”

Jakob je osjećao njezin pogled i to da čeka. Nije rekao ništa.

“Što ćeš poduzeti?”

Bio je to poziv, kao da kaže: Zar nećeš ništa poduzeti protiv

toga? No nije to zvučalo nježno i slatkasto kao inače kad bi nešto pitala, nego hladno i strogo.

“Domislit ću se nečega”, odgovorio je naposljetku.

“Dobro”, odgovorila je, a glas joj je zvučao kao uvijek.

Skinula je pogled s njega, prišla mu i zagrlila ga odostraga. Zabacio je glavu unatrag, tako da joj je osjećao glavu.

“Bio si sjajan”, rekla je, a njezin glas prožeo mu je tijelo poput glazbe kad bi posve pojačao glasnoću u slušalicama; zatvorio je oči.

“Ljudi su impresionirani tobom.”

Pustila ga je i stala pred njega; zagrlio ju je i zajedno su gledali van. Osjećao je hladan zrak izvana na njezinoj kosi i svoj topli dah. Počeo ju je milovati; osjećao je njezine ukrućene bradavice ispod bluze na hladnome zraku. Otkopčavao je dugmad jedno za drugim i slušao njezin sve glasniji dah i pokoji uzdah koji se pretvarao u stenjanje. Otvorio je oči i gledao van u tamni zrak kojim je lebdio dim izgorjena drva. Nije li i njoj ovaj dan bio jedan od ključnih? Jer kakav bi razlog inače imala da se bez prigovora fotografira ne samo s njim nego i sa svim mogućim ljudima? Osjećao je Katjinu ruku kako poseže unatrag i bori se s kopčom njegova remena, pa se morao nasmijati. Je li ga ikada zaista pokušala otkopčati? Uvijek bi ga samo vukla, sve jače, dok joj ne bi pomogao, nježno joj odmaknuvši ruku.

26.

SLJEDEĆEGA DANA SVE JE prekrrio snijeg. Još prije nego što je Jakob otvorio oči, znao je da je sniježilo, tako je svijetlo sve bilo. U nekoliko noćnih sati stvorio se snježni pokrivač debeo tri ili četiri centimetra. Axel se vratio. Netko ga je pustio u kuću. Kad je Jakob sišao, jedva da je podignuo glavu; zdjelica s hranom bila je puna, taknuo je samo vodu.

“Dodi, Axel”, rekao je Jakob, ali pas se nije micao. “Dodi!”

Jakob ga je uhvatio za ogrlicu i kroz snijeg ga odvuкао preko u radionicu. Nije ga htio gledati, a nije htio ni da ga inače netko vidi. Raširio mu je pokrivač, donio mu zdjelice i sanduk s pijeskom za mačke koji je Axel koristio za nuždu i stavio zasun na vrata.

“Vratit ću se poslije”, promrmljao je, bacio još jedan pogled na psa i otišao.

Tijekom dana snijeg se otopio i svjetlo je poigravalo u vodi nastaloj topljenjem. Kasno poslijepodne stigli su kamioni; šatori, stolovi i grijачi rastavljeni su. Gostioničar je došao po uređaj za točeno pivo, prazne bačve i čaše u smeđim košarama koje im je očito posudio.

“Čestitam, Jakobe! Nije loše!” rekao je ugledavši Jakoba.

“Hvala.”

Jakob se prisjetio kako je prije sjedio ondje, u gostionici, s prvim paperjem nad gornjom usnom koje je uvijek izgledalo samo kao prljavština. Sjećao se doba kad je ondje sjedio s Alexanderom koji je u to doba još bio vojnik u inozemnoj misiji, a došao je kući nakon nezgode na jahanju. Kako je često imao dojam da ga gostioničar – koji je tada još bio ćelav, a sada je imao gustu kosu, gotovo nalik na krtičje krzno – gleda nekako zabrinuto dok mu servira pivo; pogledi mnogih bili su zabrinuti kad bi pali na Jakoba: jer su ga prerano poslali u školu i pitali se hoće li on to moći; jer ga je Nina nasadila s djetetom koje nije bilo njegovo, što su svi znali, samo on dugo nije; jer je kod kuće sve išlo nizbrdo, iako su imali mnogo novca.

Sati pogleda unatrag i podvlačenja crte to su postali sami od sebe tim nenadanim priznanjem, tim neočekivanim događajem, cezurom u inače uvijek ravnodušnom i gotovo neprimjetnom prolasku vremena. Postali su i satima opraštanja od onoga prije. Ti su sati prolazili polako i još su polaganiji postali time što je posla bilo manje no inače. Nije trebao ići u drva, kako je zapravo nakanio, nije to mogao s obzirom na to da tlo nije bilo dostatno smrznuto.

Drugoga dana nakon proslave Jakob je otišao po veterinara. Rekao mu je da sa psom nešto nije u redu, da samo leži naokolo i više neće jesti. Išao ga je u više navrata obići i noću, rekao je Jakob, no on samo leži. Veterinar je pregledao Axela, ali nije uspio pronaći ništa neobično.

“Koliko mu je godina?”

Jakob mu je rekao.

“Lijep je.”

Jakob je ispričao da je Axel prije nekoliko dana pobjegao. “Ali samo na sat vremena ili tako nekako.”

“Misliš da je negdje nešto pokupio? Onako kao ona kuja svojedobno, kako se ono zvala?”

Jakob se pitao otkud Peter to zna; u to doba još uopće nije

dolazio k njima. Morao mu je to ispričati netko drugi, a tko je za to dolazio u obzir?

“Je li to moguće?”

Jakob je to pitao kao usput. Veterinar se namrštio.

“Negdje se prežderao, to je sve. Negdje se pošteno natrpao. Jesi li siguran da ne ide u krivolov?”

“Može li čovjek s tim ikada biti posve siguran?”

Veterinar je pomilovao psa po boku.

“Ljudi uvijek zaboravljaju da ste vi grabežljivci.”

Peter je ustao iz čučnja, Jakob se također uspravio, pa su jedan uz drugoga izašli van prema veterinarovu automobilu; otvorio je prtljažnik.

“Ostavit ću ti nešto protiv grčeva u trbuhu ako ih dobije. Možeš mu to umotati u malo nareška i gurnuti mu u gubicu. Ako mu se stanje ikako pogorša, nazovi me. Ali mislim da neće.”

“Dobro”, odgovorio je Jakob. “Još nešto, Peter. Nije problem ako ga ostavim vezanog?”

“A zašto bi to bio problem? Jedino što nije nužno.”

“Zna sam otvoriti vrata. Ne bih želio da opet pobjegne.”

“Razumljivo.”

“Ako stvarno ide u krivolov, mislim.”

Veterinar je pospremio kutiju iz koje je izvadio lijek i zatvorio prtljažnik.

“Ima ih dovoljno koji žele ovako lijepoga psa. Naprimjer ja. No žena mi kaže da ću ga dobiti tek onda kad budem više kod kuće.”

Katja je došla iz donje staje i vidjela ih kako stoje i razgovaraju; podigla je ruku na pozdrav koji je Peter uzvratio; no nije im se pridružila kako bi to ponekad činila, jer je i ona bila naklona veterinaru, iako možda iz drugih razloga nego Jakob. Sviđalo joj se kad je netko obrazovan, dok Jakobu to nije bila nikakva vrijednost sama po sebi; dakako, divio se onima koji bi tako dugo izdržali učenje, ali za njega time ne bi postali boljim ili više pozicioniranim ljudima. U početku su oko toga upadali u raspravu, pa su otad tu

temu preskakali; tako su to činili u svemu; čovjek ne mora u svemu imati jednako mišljenje; i ne mora o svemu razgovarati.

“Vidimo se, Jakobe.”

“Da, vidimo se, Peter. Hvala ti.”

Katja ga nije pitala zašto je dolazio veterinar. Je li uopće vidjela da su bili u radionici? Vjerojatno nije. A čak i da jest, možda je mislila da je Peter samo donio neke lijekove ili došao po potpis zaboravljen prošli put, što se ponekad događalo. Nisu o tome razgovarali, on nije rekao ništa; nije rekao da Peter misli kako Axel ide u krivolov. Unatoč tome pogledala bi ga s vremena na vrijeme tako kao da sve to zna. To ga je stavljalo pod pritisak. Rekao si da ćeš se već nečega dosjetiti, čuo ju je kako govori. Rekao si da ćeš riješiti problem. Pa to i činim, odgovorio joj je u mislima. Trebam samo malo vremena.

Kao što je veterinar i predvidio, Axel je ubrzo bio budan i gladan kao uvijek i to bez pilule zelene poput graška koju je Jakob smjestio u hladnjak za lijekove. Dopustio je da ga pas prati, no vezao bi ga čim ga više ne bi mogao držati na oku. Navečer bi se s njim još prošetao, ispod nadvožnjaka do pašnjaka i uz potok, gdje bi Axel ponekad navlačio povodac, što prije nije činio; kad bi prije nešto naslutio, ponašao bi se drukčije. Čak ni ogrlica koja bi ga pridavila, kakvu je Jakob koristio kod svih pasa, iako je odavno zabranjena, nije mogla zauzdati Axela; kao da je ne osjeća. Više nije slušao ni zapovijedi; time je Jakob došao do čvrstoga uvjerenja da se više ništa ne može.

Nakon što bi obišli krug, vratio bi ga u radionicu i ondje zavezao. Axelu se to nije sviđalo, cvilio je kad bi Jakob otišao i stavio zasun na vrata, no nikada zadugo. Nitko nije pitao zašto to čini; odavno više nitko ne bi dovodio u pitanje ništa što je činio: on je ovdje bio gazda, to su napokon svi prihvatili, čak se činilo da je i Luisa to u međuvremenu shvatila, Luisa čiji bi komentari na sve moguće što bi uočila u svojoj zlobi, ošttrini i gluposti bili nenadmašni

i Jakoba bi redovito natjerali da zakipi od bijesa, jer o poljoprivredi nije imala ni najmanjeg pojma.

Da, Luisa. Još je uvijek bila tu; no ovaj je put to bilo drukčije no inače kad bi brbljajući od jutra do navečer, kako se činilo, jednostavno zaboravila otputovati. Ne, htjela je otići, ali mehaničar još nije dovršio popravak.

“Ovi ovdje ništa ne stižu!” rekla je. “To je neshvatljivo! Tako nečega nema u cijeloj Njemačkoj. Ni u posljednjoj zabiti. Ovo ovdje je jednostavno zemlja Trećega svijeta.”

Jakob je razmišljao da joj ponudi Audi koji još uvijek nije prodao, pa čak ni odjavio, da se može odvesti, ali je od toga onda odustao. Katja bi bila protiv, iako bi se Luise možda riješila još radije nego on. U međuvremenu je prema zaovi bila gotovo odbojna, kao da se među njima dvjema nešto dogodilo, što Jakob nije smatrao vjerojatnim, posebno zato što je Luisa ispočetka prema Katji još bila kao uvijek, prije no što je primijetila njezino odbojno držanje, a onda se i ona prema njoj zatvorila. No što znači brbljanje? Zapravo više nije govorila mnogo, jer se činilo da je i majci nje dosta. Je li to jednostavno pitanje vremena? Je li vrijeme napravilo svoje? Jesu li napokon svi shvatili ono što je Jakob oduvijek vidio? Luisa je provodila dan u sobi; čulo ju se kako stalno telefonira ili snima glasovne poruke; izlazila bi praktično još samo jesti, trčati ili u kupaonicu – ili kad bi po tko zna koji put nazvala radionicu i saznala da automobil još nije gotov. Tada ne bi mogla protiv sebe i morala bi smjesta dati oduška ljutnji zbog te “nesposobnosti”.

“Gdje je tata?” upitao je Jakob majku.

Nakon proslave više se nije pojavio; Jakob je pitao više iz navike i zato što bi mu to upravo palo na pamet; nije očekivao nikakav odgovor ili nije očekivao drukčiji odgovor od onoga kakav bi u takvim prigodama najčešće dobio: da to ne zna ni dragi Bog, jer mu čak ni On ne može ući u trag; ili da to ne zna čak ni vjetar. No ovaj put bilo je drukčije.

“Pa pitaj nju”, rekla je majka tako tiho da ju je jedva čuo, možda je ostala bez glasa.

“Katju? Ili Luisu?”

No na to nije bilo odgovora; majka se okrenula, nije joj mogao vidjeti lice. I za nesreću je potrebno dvoje, pomislio je Jakob. Također i to što je stara u posljednje vrijeme postala čudnom.

Svake noći najmanje bi jednom otišao do Axela. On bi samo nakratko podigao glavu – ne priljubivši uši, skoro kao da to čini iz uljudnosti, jer naposljetku znao je da mu dolazi gospodar dugo prije no što bi na njega pao snop svjetla džepne svjetiljke – i onda bi nastavio spavati, a Jakob bi uzdahnuo i vratio se u postelju. Katji ti obilasci nisu promakli. Jednom se probudila, okrenula se, približila mu se i rekla:

“Znam da ti ovo teško pada.”

“Da”, odgovorio je.

27.

NOĆI SU JOŠ UVIJEK BILE duge. Ono što je djelovalo kao produkt dobivale su od praznih dana, kao iscijeđenih, koji gotovo da nisu donosili svjetlo, nego tek nekoliko sati sumraka. Noću bi se sve smrzavalo, danju otapalo; zemlja, prljavština, beživotna trava, trulo lišće, manji i veći kamenčići koji bi se lijepili za čizme. Ujutro bi često nad lokvama nepomično lebdjeli pramenovi magle koji bi se stvorili na ugaženome pašnjaku; nikad ništa povezano, samo ovakvi komadićci. Na ponekom drvetu još bi, crvenkastocrne i smežurane, visjele jabuke. Ondje gdje ujesen nije čak bilo ni pokošeno, sad je poglela bljedožuta trava, kao pala preko same sebe, na tamnome i mokrom tlu.

Noć. Nema mjeseca. Nema zvijezda. Moralo je biti negdje pola dva. Sat bivola. Tako se u Japanu zove to doba noći. Kažu. Da, sve je povezano. Mlada krava koja je iznenada počela slabjeti stajala je uz vola. Da. I njegov je dah na sve slabijemu svjetlu čeone svjetiljke bio gust i težak poput isparenja s vlažne volovske gubice. Ili poput dima iz djedove lule. Autocesta je grmjela glasno kao nikad, a čulo se čak i zujanje struje u dalekovodu. Jakob je mislio na to kako te zvukove nikada nije opazio svjesno prije vojske i kako su ga po povratku izluđivali.

Često je mislio da će poludjeti jer nikada ne bi nastupila tišina. Nakon svakog kamiona slijedio bi još jedan; najavljivao bi se hukom na nepodnošljivoj frekvenciji, gotovo vrištanjem, dugo prije grmljavine nadvožnjaka. Zatim je bilo faza kada mu je buka smetala manje. No u posljednje je vrijeme ponovno češće nosio zaštitu za uši. Dok bi radio bio uključen, bio bi doduše manje usredotočen na rad, no kod nekih poslova to nije bilo važno, ništa nije ovisilo o tome, pa mu se sviđalo slušati te ugodne glasove, razumijevati ih i istodobno ih ne razumijevati; miješale su mu se misli, osjećaji i ti glasovi te su postajali nekom vrstom glazbe ili nekom vrstom jezika na kojemu se sve moglo reći, pa se čak i govorilo jednome svijetu koji nije postojao nigdje drugdje i u koji je samo on imao pristup i koji mu je s godinama sve više postajao utočištem. Bilo je sličnosti sa snom, jer se ni o tome zapravo nije moglo pripovijedati; ako bi čovjek to učinio, san bi nestao ili bi nestalo ono što ga čini: osjećaj što ga čovjek pritom ima. Određene sličnosti, nekako, a ipak posve drukčije. Nekoliko je puta pokušao o tome pripovijedati Katji, no ona nikada ne bi rekla ništa na to, nego bi ga malo čudno pogledala; tada je shvatio da ne može prenijeti svoje osjećaje – i da to ni ne smije činiti, želi li ih zadržati.

Jakobova su čula bila iznimno izoštrena, još više no inače, a s druge strane osjećao se kao omamljen. Pogledao je preko ramena. U kući se nije vidjelo nikakvo svjetlo. U pola dva spavala je čak i Luisa. A Marlon bi ionako noć prospavao u komadu. Sjajan dječak. Jakobov ponos i dika koji mu je značio sve i za koji bi dao život bez razmišljanja. Istodobno ne bi često mislio na njega; često bi ga zaboravljao; povremeno ga ne bi ni primjećivao dok bi bio pored njega. Oprezno, da ne bi izazvao neki štropot, otvorio je vrata radionice.

“Ja sam”, rekao je nepotrebno; izgovorio je to prigušenim glasom.

Kao i uvijek, Axel je samo nakratko podigao glavu. Jakob mu je prišao, čučnuo i pomilovao ga. Htio mu je nekako nešto reći, ali

nije uspijevao; nekoliko puta ga je potapšao. Kako mu je krzno postalo debelo.

“Da,” rekao je, “da, Axel.”

Zatim se uspravio i otišao otraga. Na kuki s lancima za šumu i s još nekoliko tanjih lanaca, preostalih iz vremena staje s kravama, visjelo je i nebeskoplavo čelično uže za vuču s pocinčanim karabinerom. Skinuo ga je, prebacio ga sebi preko ramena, uzeo dvokrake ljestve i s tim otišao na sredinu radionice. Rasklopio je ljestve, ispravio ih. Bile su to dobre ljestve. Stabile. I visoke. Odnekud se iznenada začuo zvuk mopeda. Tko je to, tako kasno? Tko bi to mogao biti? Neke je prepoznavao po zvuku, ali ovo nije bio nijedan od tih koje je poznavao. Popeo se na ljestve, prebacio čelično uže preko koloturnika obješena sa stropa i provjerio pomiče li se kotač bez otpora. Da, okretao se. Nije cvilio. Sišao je i sklopio ljestve. Zazvečale su limeno. Odnio ih je natrag na mjesto. Naslonio ih je uza zid. Zatim je skinuo jaknu i odložio je na radni stol. Zasukao je rukave, prišao Axelu, odvezao ga i vratio se pod koloturnik.

“Dodj, Axel”, rekao je tiho.

Pas je podigao glavu, brzo ustao, stresao se, protegnuo i prišao mu. Povodac se vukao po podu poput zmije.

“Dodj ovamo.”

Jakob je čučnuo i pomilovao ga, zagrlio ga je; pas je mirno stajao.

“Axel”, rekao je. “Axel.”

Ne prestajući s milovanjem, uzeo je kraj povodca, polako ustao, posegnuo za karabinerom koji se ljuljao nad njim i zakvačio povodac; zatim je posegnuo za drugim krajem čeličnoga užeta i povukao ga stavljajući ruke jednu pred drugu, što ga je podsjetilo na doba dok je krave još muzao ručno. Radio je to polagano da ne bi uplašio psa, no u trenutku kad je napeo povodac i počeo ga vući, Axel se počeo braniti i opirati. Iako je to sad išlo teže, Jakob je nepopustljivo vukao dalje. Axel je trzao glavom amo-tamo pokušavajući se osloboditi iz omče u koju se pretvorila ogrlica. Kao da shvaća što se ovdje događa, da ga netko tko izgleda, miriše i zvuči kao njegov

gospodar, ali to ne može biti on, pokušava zadaviti, u jednome se skoku našao uz Jakoba i pokušao ga ugristi za ruku, no nije ga uspio dosegnuti; Jakob je na vrijeme povukao ruku. No nekako ga je pas ipak dohvatio; ostali su tragovi ugriza, ogrebotine koje su odmah počele krvariti. Unatoč tome, Jakob nije osjećao ništa osim kratkoga pečenja u napetim mišićima podlaktice; brzo je povukao psa gore, koji se koprcao tako da se Jakob uplašio da bi čelično uže moglo iskočiti s kolotura. Prestao je vući i zavezao čelično uže za škripac. Pas, koji je dotad bio praktično nijem, sad je zacvilio. Ne razmišljajući, Jakob ga je uhvatio za stražnje šape i povukao, obješivši se o njih cijelom težinom. Cviljenje je prestalo gotovo trenutačno. Jakob je ruke držao pred licem, zatvorenih očiju, koljena tek malo nad podom, gotovo poput nekoga tko preklinjući moli. Drhtanje životinjskoga tijela potresalo ga je, a u grlu ga je gušilo kao da se i njemu omča steže oko vrata. Ponovno mu se učinilo da čuje moped i ponovno ga se odmah zatim više nije čulo. Kao i onda. Točno jednaki zvuk kao i onda. Odakle? Iz njegove glave? I bilo je isto vrijeme kao i onda. Ovo sada nema veze s onda, rekao je sebi. To je nešto drugo. Nema veze s onda. Tko se dima ne nadimi, taj se vatre ne nagrije. Nisu li upravo to rekli danas na radiju, nisu li upravo to bile riječi koje je tražio, a nije ih nalazio, riječi koje su mu pomagale i vodile ga te ga na određen način, kako mu se činilo, davale odrješenje? Tko se dima ne nadimi... ne, ne ide bez toga. Valjalo je završiti nekadašnji život, a ovo ovdje bilo je posljednje što je još trebalo učiniti. Napokon su se trzaji smanjili; i naposljetku posve prestali. Jakob je pustio mlitave stražnje šape. Spustio se na koljena. Duboko udahnuo. Zatim je ustao i otišao do Axelova mjesta, uzeo pokrivač na kojemu je pas ležao, podvukao ga pod truplo i raširio. Još su se uvijek na njemu vidjele crvenkastosmeđe točkice od uši s kojima se Landa svojedobno borila. Otpustio je čelično uže iz škripca i spustio pseće tijelo. Odvojio je čelično uže od povodca i jednim pokretom olabavio ogrlicu, kao da ne želi da se pas i dalje davi. U tome trenutku iz trupla je izašao posljednji

jezivi zvuk: zrak koji se u njemu zadržao; nakon toga sve je bilo tiho kao i prije. Jakob se trgnuo. Skinuo je ogrlicu. Neobično je što se ne vide nikakvi tragovi gušenja, dlaka nije počupana. Uzeo je ogrlicu, odložio je na radni stol i vratio čelično uže na kuku otraga u radionici. Zatim je bacio krajeve pokrivača preko psa i podignuo ga. Kako je težak. Dvadeset i osam kilograma, koliko je Axel posljednji put imao na vagi, djelovalo je dvostruko. Odložio je teret na pod i odvukao ga do vrata koja je oprezno otvorio; prigušio je čeonu svjetiljku i pogledao prema kući: nije bilo svjetla. Je li upravo čuo neki zvuk? Zastao je; nije čuo ništa. Još je jednom bacio pogled prema kući. Zatim je izvukao svežanj iz radionice i zatvorio vrata. Sagnuo se, duboko udahnuo i podignuo pod pokrivačem još toplo tijelo; učinilo mu se lakšim no maloprije. Odnio ga je na livadu gdje je bio parkiran Hilux; često bi ga posljednjih dana ondje ostavljao da nitko ne bi došao na ideju da ga pita zašto nije na uobičajenu mjestu; ništa nije trebalo djelovati neobično; spustio je stranicu teretnog prostora još navečer, tako da je bilo lako odložiti truplo onamo. Raširio je plastičnu zaštitu i otežao je sivim kame-njem za kaldrmu od kojega je, nakon što ga je u nekome trenutku ostalo, još prije Katjina vremena, preostala cijela paleta koju nije vratio. Zatim je podignuo stranicu i zatvorio je zasunom. Opresno. Ne, težina nije bila prevelika, osim toga vrata je od automobila dijelilo tek nekoliko koraka, a ipak je Jakob bio mokar od znoja. Gackav zvuk mokroga tla pod nogama. Nema mraza. Samo se vlažan zrak koji izaziva pomisao na rojeve komaraca miješao sa znojem na licu i nije imao okus ni po čemu. Otišao je u ložionu, oprao ruke i ranjenu podlakticu, obrisao se i uzeo sredstvo za dezinfekciju iz ormarića nad umivaonikom te njime poprskao ranu. Zatim je uzeo gazu, otvorio pakovanje i omotao zavoj oko podlaktice što je bolje mogao. Nije to loše napravio; dobro je izgledalo. Bude li pazio i nosio duge rukave, nitko neće primijetiti. Isključio je svjetiljku, izašao iz ložione i prešao preko dvorišta natrag u kuću. Ni Katja ni Marlon nisu se probudili kad je legao uz njih i navukao

pokrivač. Do jutra je ležao budan jer mu srce koje je udaralo brže no inače i nije se htjelo umiriti, nije dopuštalo da zaspi. Kad je ustao i skuhao si kavu, čuo je zvukove iz spavaće sobe. No još prije nego što se Katja pojavila, izašao je sa šalicom John Deere u ruci; prije toga uzeo je još jednu praznu šalicu iz ormara, ubacio novo punjenje u automat za kavu i pripremio je i Katji; ona ju je voljela piti manje vruću.

Nakon rada u staji nazvao je veterinara i upitao ga je li negdje u blizini, jer bi se volio s njim sastati. Peter mu je rekao gdje se upravo nalazi i dodao da mu ondje treba još sat vremena. Jakob je rekao da bi nakratko navratio. Peter se složio i kao da se nije čudio tom Jakobovom neobičnom ponašanju. No tko zna na što je sve nailazio vozeći se po pola pokrajine. Peter nije pripadao onima koji se lako čude; uzimao je stvari kakve jesu, sliježući ramenima i uz riječi koje su mogle biti svećeničke ili Alexanderove, kakve je izgovorio i toga dana kad mu je Jakob pokazao truplo:

“Tim putem ide svekoliki život.”

“Da”, odgovorio je Jakob.

“Tako si ga našao?”

“Da”, rekao je Jakob.

“Kada?”

“Danas rano ujutro.”

“Šteta”, odgovorio je Peter. “Mogao sam i ja doći do tebe.”

“Nisam htio da dijete nešto primijeti. Zapravo sam htio da nitko ništa ne primijeti.”

“Gotovo kao član obitelji, takav pas, jelda?”

“Da”, odgovorio je Jakob.

“Ja ću dobiti psa tek kad budem više kod kuće, kaže moja žena.”

“Da”, odgovorio je Jakob.

Bojao se da će veterinar pregledati mrtvoga psa, no Peter je rekao da to neće učiniti ako Jakob to baš izričito ne želi.

“Ne mora se nužno”, rekao je Jakob.

“Ostavimo mu njegovo dostojanstvo”, kazao je Peter.

“Da”, odgovorio je Jakob.

“Moraš na općini predati markicu s ogrlice”, rekao je Peter.
“O ostalome ću se ja pobrinuti.”

“Mogu li ga ostaviti ovdje?”

“Ostavi ga tu. Bolje je za tebe.”

“Da”, ponovio je Jakob.

Premjestili su truplo u Peterov automobil. Zatim se Jakob s njim pozdravio i odvezao se širokim, ravnim bazenom koji na sjeveru dodiruje Dunav, s djelomice lakom, a djelomice gotovo neprobojno teškom zemljom; ostaci glavica zelja davali su ponekim poljima ljubičasti odsjaj, a miris luka i poriluka još se tjednima nakon branja osjećao u zraku. Gledajući te ravnice neomeđene ikakvim gorjem, sjetio se kako je često već razmišljao o tome bi li mu život protekao drukčije da je rođen negdje drugdje. Bi li postao netko drugi u okolišu drukčijem od vlastitog. Da li se na drugome mjestu možda ne bi dogodilo ono što se u nekome trenutku dogodilo ovdje: da se ova vrata u njemu zatvore s treskom i da više ne može naći izlaz, nego se stalno samo – tražeći, tražeći – vuče duž glatkog zida bez spojeva. Na Tinderu neki pišu da samo žele “napokon stići na cilj”. Nikada nije razumio što bi to trebalo značiti. Razumije li sada? Je li stigao?

Kod kuće je automobil parkirao na mjesto na livadi. Pred kućom je stajao Luisin automobil; očito je napokon bio popravljen.

“Gdje si bio?” upitala ga je Katja; učinilo mu se da pitanje zvuči strogo, da ona zvuči strogo i strogo ga gleda; nije izdržao njezin pogled.

“Maknuo sam psa odavde”, rekao je.

“Ah, Jakobe!” odgovorila je.

Više nije bilo nikakve strogoće. Zagrlila ga je tako čvrsto da ga je gotovo zaboljelo, odjednom su mu navrle suze, pa se čvrsto uhvatio za Katju. Kao da mu je tek u tome trenutku dolazilo do svijesti kakva je ovo užasna noć bila. Želio je da više nikada ne mora doživjeti sličnu. Ne, obećao je sam sebi: s tim je gotovo. Sa svim tim.

Nikada više. Ta ga je predodžba umirila, pa se prestao grčevito držati za Katju koja je njega i dalje grlila. Osjećao je miris staje na njoj, a osjećao je i njezinu toplinu koju je volio iznad svega.

“Nadajmo se da mu je bolje ondje gdje je sada.”

Jakob već neko vrijeme nije mislio na njega. I nikada se nije pitao idu li i životinje u nebo. Psi na nebu? Možda i svinje? Smiješna predodžba od koje se umalo zakikotao.

“Što je?”

“Ništa.”

“Jesi li došao k sebi?”

“Je li Marlon kod bake?”

“Jest. Danas se nikako nije htio probuditi.”

“Volim te, Katja.”

Nakratko je zavladala tišina, a onda se ona nasmijala. Prasnula je u smijeh. Očito nije znala što joj se događa. Nikada još to nije rekao, ni na početku, ni u prvome oduševljenju kad je čovjeku obično tjednima ili čak mjesecima srce prepuno, pa želi toliko toga reći, no ipak stalno ponavlja isto, ni nakon što su vodili ljubav, ni na vjenčanju, ni nakon što mu je rodila sina. Kad je ona – ne često, ali ipak nekoliko puta – rekla da ga voli, on se svaki put samo nasmiješio, gotovo malo s mukom, kao da mu je teško čuti nešto tako lijepo, ili kao da zapravo zna da to nije točno, ili kao da se boji samih tih riječi, pa nikada ne bi ništa odgovorio. Ne, nikada nije izgovorio tako nešto. Čak ni zaustio. Kad bi iskazivao naklonost, bilo bi to uvijek djelom koje je dakako prvo valjalo naučiti prepoznati i razumjeti. Možda je ona samo zato jednom rekla da on ne zna što je ljubav. Možda je to bila samo molba, preklinjanje, da joj izgovori te riječi. A kad je to nakon sveg tog vremena napokon učinio, izabrao je baš ovaj trenutak?

“Lud si, Jakobe”, rekla je i poljubila ga.

Ostatak dana prošao je brzo. Kao da je proletio. Poput vjetra kroz ključanicu. Uvečer su sjedili zajedno i jeli; poslije su još ostali sjediti, što se odavno nije dogodilo i jamačno je imalo veze s tim

što je Luisi ovo bila posljednja večer. Činilo se da se raduje što može oputovati i bila je zaista dobro raspoložena.

Noću Jakob opet nije mogao zaspati. S vremena na vrijeme uključio bi malu svjetiljku na noćnome ormariću, pridigao se na lakat i promatrao dvoje usnulih.

28.

WE LIVE IN HOPE – TKO JE to rekao? Je li to bilo u nekoj pjesmi, na nekom od Alexanderovih CD-ova koje je Jakob kao tinejdžer tako često slušao? Na Depeche Modeovu albumu *Ultra*? Ili je to Katja rekla u nekoj prigodi? Ili je to čuo na radiju? Sanjao možda? I bez obzira na to tko je tu rečenicu smislio: je li točna? Nije li on, Jakob, zapravo oduvijek umjesto u nadi živio u nekoj vrsti iščekivanja da stvari napokon krenu svom kraju, a ne samo u trenucima kad bi pritisnuo cijev revolvera na sljepoočnicu? Vjerojatno je to bilo tako. Vrlo vjerojatno. Mirno, strpljivo čekanje lišeno straha. Da, jer kakvo bi inače objašnjenje bilo moguće za to što ga uopće nije iznenadilo kad je popevši se stubama vidio Katju kako pakira stvari? Smjesta mu je bilo jasno da se ne pakira za samo nekoliko dana, nego zauvijek. Zapravo je mogao otići van, bilo kamo, na livadu, u radionicu slagati vijke, kao što je činio prije za kišnih dana, ili se mogao nekamo odvesti i vozikati se bez cilja sve dok ne odu, no jednostavno je ostao stajati, ustrajno; imao je osjećaj da mora ustrajati. Iako je točno znao odgovor, pitao je:

“Što to radiš?”

Okrenula se i pogledala ga. Lice joj je bilo uplakano. Iskrivljeno. Bila je jedva prepoznatljiva.

“Katja.”

Zakoraćio je prema njoj.

“Makni se!”

Viknula je tako prodorno da se Marlon, skutren na podu pored velikoga naslonjača i s gumenim prstenom za zubiće u ustima, uplašio i također počeo vikati. Jakob ga je htio uzeti u ruke.

“Ne diraj ga!”

Urlala je glasom koji nije bio njezin. Povukao se i pomirljivo podigao ruke.

“Da”, rekao je.

Odjednom je u sobi stajala Luisa. Otkud ona? Preko lica joj je preletio cerek. Ili ipak nije? Pa što je to onda bilo? Neko svjetlo odnekud? Ili sjena? Ili nešto drugo što joj je na djelić sekunde promijenilo crte lica? Jakobu se sve to učinilo kao u lošem snu, nikad odsanjanoj noćnoj mori.

“Što se ovdje događa?”

“Što se događa? I ti to pitaš, Jakobe?”

“Da. Što se događa?”

Nije shvaćao ništa; ali je ipak znao. Luisa nije trebala ništa reći. Vidio je. Vidio ju je. Katja.

“Boji te se, to se događa.”

Kako se nastavio taj razgovor, ta prepirka? Je li se uopće nastavio? Je li on još nešto rekao? Je li itko još nešto rekao? Je li bilo još rečenica? Ili samo još vike? To nije doprlo do njega. Pukotina u zidu uz koji se vukao, otvorila se. Ne, nije dosegnuo cilj. Padao je i padao i padao. Stajao je mirno, no padao je sve dublje u crni lijevjak lišen svjetla. Nije bilo oslonca. Sjetio se sna ili prizora iz sna koji je nedavno usnuo i na koji je otad više puta pomislio: muškarac i žena spavaju skupa i pritom plaču. Kakav je to san? I onda je iznenada pred sobom vidio Axela kako se trza kao pod udarcima biča, s glavom u omči čeličnoga užeta za vuču, i sebe kako mu visi na stražnjim nogama. Odakle su te slike što padaju poput snijega u oluji, a istodobno su kristalno oštre, jesu li iz njegove glave? Jesu li i one

tek djelići u nekome trenutku odsanjana sna? Ne može biti da su te slike iz Luisina mobitela? Ili su iz kamere za divlje životinje koju je – kad je to bilo? – nabavio zbog vidre? Odakle su? To ne može biti. Nije htio sve to. Nije htio gužvu, kaos, nije htio ništa bez pravila i nepredvidivo, nije htio to crno okno bez svjetla, nije htio da dođe još i majka i stane uz Katju koja se odvrćala i povlačila od svih, kao da je mora zaštititi od Jakoba. Kao da su Luisine riječi istinite. Kao da su one posljednja istina koja niti se može oboriti niti joj se može nešto dodati.

29.

NAKON ŠTO SU OTIŠLI – Katja, Marlon i Luisa – Jakob je drhtavom rukom napunio lulu, otvorio prozor i sjeo u veliki naslonjač. Tresao se cijelim tijelom, čak mu se i u dahu osjećalo drhtanje i grč, no ono što je iza svega toga osjećao bilo je jedino olakšanje. Nestalo je pritiska. Silnoga pritiska. *We live in hope...* Sjedio je i gledao kako se mijenja svjetlost pred prozorom. Kao i onda, na paši, dok je stalno odgađao trenutak tjeranja stoke kući, produljivao vrijeme svojom voljom, a nešto je došlo kraju, no ipak nije završilo. Osjećao se dim drveta, miris njegova sagorijevanja, jasen, možda i lipa. Miris dima izgorjela drveta, Jakobov najdraži miris. Čulo se pijukanje pilića i kvocanje kokoši koje će ubrzo, kad padne mrak, zanijemjeti. Čulo se roktanje svinja dok su, kao i uvijek sve odjednom, pozivale prašćice da sisaju, i nakon toga galama prašćića u borbi za sisu. Huka autoceste. Zujanje dalekovoda. Tako je to dakle završilo, pomislio je. Gotovo. Tako brzo. Kako glupo od mene što sam malo prije toga pomislio: pobijedio sam. Uspio sam. Kako glupo, kako ograničeno. Kao da je riječ o tome. O pobjedi. A riječ je samo o tome da se ne odustane. A to nisam učinio. Dokud mi sjećanje seže, nisam odustao. Činim to za Marlona. I za nju, koju volim onako kao što nikada nisam volio nikoga.

O čemu bi pripovijedao Alexanderu ondje u vili, da Lilo i njezin sin nisu došli kući? O onome dobu, o Markusu koji je tako često govorio da se želi ubiti sve dok Jakob jednom nije predložio: Hoćemo zajedno? U tome trenutku čak je mislio ozbiljno. No samo u tome trenutku; zapravo je to želio učiniti sam. A zašto je uopće odao Markusu da i on razmišlja o tome? Prošla ga je volja kad je vidio koliko Markusa oduševljava ta predodžba. Osjetio je mučninu. I onda se pravio kao da će se i on na tri baciti u omču; Markus je čak još primijetio da Jakob ne misli ozbiljno, no već je bilo prekasno, i dok se Markus koprcalo na konopcu sa srušenom stolicom bez naslona pod sobom, Jakob se oslobodio omče i pobjegao, ne osvrnuvši se. Bi li ispričao Alexanderu o velikoj opeci koju je bacio u podrumsko okno gdje je otac trebao izdvojiti natrule krumpire, ali to nije činio? Još se sjećao da se to dogodilo jednoga posebno toplog listopada... Ili kako je to bilo dok je išao Elviri Hager na molitveni kružok, a nju je i njegov brat dobro poznao, i kako je ružna pekarica iz susjednoga sela počela ugrožavati taj kružok kojemu je još nedavno i sama pripadala; kako je jednome glupanu koji bi prigodom molitvi uvijek sjeo uz njega rekao kako bi volio da ta pekarica nestane s lica zemlje ili takvo nešto, da bi joj ovaj nakon toga razgovora, koji to zapravo uopće nije bio, po kratkom postupku sjekiricom slomio lubanju? Ili bi naposljetku ispričao još i to da nije podnosio da mu brat tako pati zato što Lilo nije slobodna? Da se kasno noću odvezao u Beč zato da bi u prorez za poštu na vratima vile ubacio poruku, debelim crnim flomasterom, velikim slovima napisano: "Pusti je!"? I da je prije no što je ubacio papir jednostavno, tek tako, provjerio jesu li ulazna vrata otvorena, a bila su, pa je ušao u kuću? Htio je negdje ostaviti poruku, možda na stolu blagovaonice, u kuhinji, svejedno, najvažnije da vojnome zapovjedniku utjera strah u kosti, no onda se u mračnome hodniku jednostavno s njim sudario. Nije ga napao, nego je smjesta odskočio unatrag i već u bijegu prošaptao: "Više te ne voli!" Tek je poslije

od Alexandera doznao da je general te noći pretrpio srčani udar i tek se tada sjetio poruke koju poslije nije mogao naći.

O čemu bi još bio pripovijedao u tome trenutku istine? O svemu i svačemu, nevažnim stvarima, već je zaboravio. No često ne bi imao vlast nad sobom. Često bi međutim pritom bio i hladne glave. Točno bi sve znao. Učinio stvari namjerno. S predumišljajem. Nije ga to spopalo izvana, nego je došlo iz njegove nutrine... Nikome nikada nije nešto o tome ispričao. No Luisa mora da je nešto o tome slutila, možda i oduvijek. Ponekad bi načinila neku primjedbu, sitna podbadanja, male prijetnje koje bi on i shvatio, primijetio, možda i posve nesvjesno. Ili zbog čega je inače ni jedan jedini put nije izbacio van, iako mu je često s njom bilo baš svega dosta? U osnovi bi uvijek činio ono što je ona htjela. Stvari su s Luisom bile neobične. Uspijevala bi se uvijek nekako provući, a da nikada nije zaista radila. Bio joj je dovoljan jedan pogled da zna kako s nekim razgovarati da bi ga pridobila na svoju stranu, zbog čega je očito bila ovdje i ondje omiljena, dakako ne imajući pravih prijatelja.

Alexander je bio drukčiji, on o Jakovu nije znao ništa, nije ni za koga znao tko je on ustvari; to ga nije zaokupljalo; nije ga čak ni zanimalo; u svakome je vidio ono dobro, ili bolje rečeno: ono što je u dobru moguće, i tako je sa svima i razgovarao, zbog čega su se ljudi u njegovoj nazočnosti osjećali toliko ugodno. Alexander njega, čovjeka Jakoba, nikada ne bi pustio u propast, jer je znao da je Jakob dobar čovjek. Možda bi s njim razgovarao, možda, posve neprimjetno, poput svećenika koji nekome dobrodušno objašnjava neko mjesto iz *Biblije*. Poput dobroga oca kojega oni svi nisu imali. Da, otac. No on je otac samo njima dvojici, Alexanderu i njemu. I nema ga, barem trenutačno. Njegovi požudni pogledi prema Luisi otkad zna da nije s njom u rodu. Bertova ljubimica. Još se nedavno zbog toga uzrujavala. A sad ga pušta da kod nje živi? Ma dobro. Neka. Mora da još odnekud ima para, gomilu para, ne može biti ništa drugo. Luisa nije milosrdna. Jakob bi mogao još jednom

pažljivo pročitati ugovore. Ili pitati Katju. Ona bi to znala. Neće to učiniti. Svejedno je. Nije htio o tome ništa znati. Odrasli su i neka rade što hoće tako dugo dok to nije ovdje. Da, to su okolnosti koje bi ga povremeno navele da radi čudne stvari. Nije loš čovjek, ne. Uvijek su u pitanju okolnosti. I uvijek ta huka koja čovjeka stalno gotovo posve izluđuje.

30.

U NOĆI NJIHOVA ODLASKA – nije li to štoviše bio bijeg? – još ga je jednom obuzelo. Posljednji put. Još je uvijek sjedio u velikome naslonjaču u praznome, potpuno praznom stanu. Huka, zujanje i miris drva. Miris drva, zujanje i huka. Tama. Vedro nebo. Jak mraz. Tada se preko olakšanja navukao bezgraničan gnjev; iskočio je iz naslonjača, uzeo nekoliko stvari, revolver iz nekadašnje sobe i pušku iz prostorije za mužnju. Rat, rat, rat. Potražio je Luisinu posjetnicu i vidio pred sobom posve jasno kako se po dolasku u veliki hanzeatski grad nekoliko sati mota po njezinoj četvrti, pije pivo ovdje i pivo ondje, odlazi u njezin stan i jednostavno je ustrijeli. Tko će ga u tome spriječiti? Možda otac? Onda će i on za njom. Ni njega ne bi bilo šteta. Pa tko bi plakao za njim? O tome što bi bilo poslije nije razmišljao ni sekunde.

“Ta drolja. Prokleta drolja”, neprestano je ponavljao sebi u bradu.

Sišao je, stavio oružje u Audijev prtljažnik, raširio pokrivač preko njega i sjeo za volan. Stakla su bila zaleđena, upalio je auto i pustio ga da radi, grijanje je pojačao na najviši stupanj, izašao van i strugao led. Dok je odleđivao vjetrobran na suvozačkoj strani, pogled mu je pao na sjedalo; ondje je ležala baršunasta ribica koju im je netko poklonio za Marlonovo rođenje jer je to bio njegov

znak u horoskopu, možda je to čak bila Luisa. Zveckala bi kad bi je protresao. Jakob je prestao strugati led, ušao je u automobil sa suvozačke strane i uzeo ribicu u ruke. Ono što ga je preplavilo povlačilo se; osjećao je kako izlazi iz njega. Kao da ribica to izbacuje. Kao da Jakobu donosi mir. Dugo je ostao tako sjediti, usmjerivši topao zrak iz ventilacijskih otvora na sebe, na svoje ukočene ruke, zatim je ugasio motor, izašao iz vozila, zalupio vrata i vratio se u kuću s ribicom u ruci.

Kraj mirnoga doba se približavao; čak je bio i vrlo blizu, iako bi povremeni osjećaj bio takav kao da je zima tek počela. Ponekad bi Jakob poželio nazvati Alexandera, ali to nije učinio. Umjesto toga nazvao je Kostju. Ptice još nisu cvrkutale, još se nije vidjelo novo zelenilo, no ubrzo će zrak ponovno biti ispunjen ptičjim glasovima, sjene će se podići i osloboditi boje. Ubrzo će mu ponovno trebati pomoć, o tome valja porazgovarati. Nazvao ga je i upitao je li još uvijek u blizini i bi li došao na pivo. Kostja je odgovorio da više nije tu. Pozdravili su se, no ubrzo je Jakobu zazvonio mobitel. Bio je to Kostja, rekao je da je još uvijek tu i da će rado navratiti. Je li pomišljao Jakoba s nekim? Dogovorili su se za sljedeću večer. Jakob je bio uzbuđen. Kostja je došao na starome trkaćem biciklu bez svjetla; nosio je debelu jaknu koja mu je sezala do koljena, rukavice, čizme i krznenu kapu koju je Jakob uzalud tražio kad je nastupio mraz. Pozdravili su se snažnim stiskom ruke.

“Kostja.”

“Jakobe.”

Iz Kostjinih usta svjetlucaao je novi srebrni zub. Otišli su na trijem i sjeli.

“Pivo?”

“Da.”

“Evo ga. Živio.”

“Da.”

“Uzmi pokrivač, hladno je!”

“Hvala ti. Užasno je zima!”

“Jelda? Ali pokrivač je topao.”

“Da, baš super grije. A što je ono, nešto Marlonovo?”

“Riba? Da. Jest, Marlonova je.”

“Ha-ha.”

“Da. Ha-ha.”

Dugo su sjedili. Do deset, jedanaest, do ponoći. Autocesta je hućala, struja u dalekovodu zujala. Jakob je govorio i govorio. Pripovijedao je sve što bi mu palo na pamet. Sve što nikada nije ispričao nikome. Nije bilo planirano, ali tako je ispalo. Kostja je slušao. Pušio je, pio i slušao. Tu i tamo bi pljunuo na tlo i razmazao pljuvačku potplatom cipele. Razumio je što mu Jakob pripovijeda, iako je povremeno bilo pomalo zbrkano i na preskok, u to je Jakob bio siguran. Tu i tamo Kostja bi nešto zapitao. Ili bi pokazao prema praznoj boci; tada bi Jakob ustao i donio još. Povremeno bi se Kostja udaljio nekoliko koraka da bi se pomokrio na livadu. Onda bi se Jakobova priča nastavila. Pripovijedao je sve, ne izostavljajući ništa. Tako mu se činilo. Naposljetku je Kostja upitao gdje je ona. Katja? Da. U Salzburgu. U kući gdje je bio njezin stari stan. Znači li to da je otišla? Da, rekao je Jakob. Jesu li se dakle razišli? Jakob je razmišljao. Onda je rekao da su se razišli. Kostja na to nije rekao ništa. Jakob je ponovno zapalio lulu i udobno se zavalio. Da, u Salzburgu. Nije odveć daleko odavde. Gdje je bilo mjesta u jasicama za Marlona. Ne, nije to bila samo snimka. Ona je to već dulje planirala. Uvijek je stražnja vrata držala otvorenima. Formular za jaslce, poslan iz Hamburga još onda, sa salzburškim grbom... Njezina dva računa na Instagramu koje ništa ne povezuje... Tako je bolje, napisala mu je. Bolje je ako se rastanu. Dopustit će da i dalje ima redovit kontakt s Marlonom, ali mora uvidjeti da ona ne želi da joj dijete odrasta “u takvoj okolini”. Uviđa li on to? Ili ne uviđa? Nije znao odgovor. Što znači “u takvoj okolini?” Zar je drugdje bolje? Zar naposljetku nemaju sve obitelji neke svoje priče? I je li ikada s djetetom postupao loše, nije li uvijek ili većinom za dječaka bio tu? Možda je nevažno što je bilo; možda je jednostavno htjela

otići, pa je složila priču, objašnjenje. Vjerojatno to zapravo s njim nije imalo nikakve veze. A i kakve bi imalo? Nije psihopat kako je to rekla Luisa; to može isključiti. A ako i jest, što je, k vragu, onda ona? Ne, ne. Jednostavno se dao nasaditi. Prokleti Tinder! Katja mu se ne bi obratila da ga nije prepoznala zbog fotografija na toj aplikaciji. Ona, koja je vjerojatno samo htjela malo u krivolov u ovo-me stranom životu zato da poslije može reći: I ja sam imala jednog takvog... Prokleta drolja! No sve su te misli bile stare, stare misli koje više nisu igrale nikakvu ulogu; čak i ako bi mu još povremeno dolazile, znao bi da više nisu istinite. Nije više bilo važno što je mislio da je možda i on malo išao u krivolov – jer nije li joj ot-početka trebao reći ne? *Ne* umjesto *da*? Živjela je slobodno, a on ju je uhvatio. Stare misli. Često mišljene. Mrtve misli. Sjećanja. Ne, bio je beskrajno zahvalan za sve. Za tu ljubav – ili kako se taj osjećaj što ga je osjećao, osjeća i uvijek će ga osjećati za Katju već zove. U sebi je uvijek znao, osjećao, da će ona jednoga dana otići. Vjerojatno bi zato ponekad pomislio da je nikada ne smije izgubiti. Pomislio je na osmrtnice u kojima često piše: “Ne žalujmo što si otišao, nego budimo zahvalni što si bio s nama.” Da, upravo se tako osjećao. Ostala je ljubav jača od svega. Zašto to nije shvatio prije? Kako je mogao biti tako glup, ograničen i slijep? Sve bi bilo druk-čije. Ne bi se dogodilo ono što se dogodilo. Ne bi otišla. Ali tko zna neće li se jednoga dana vratiti. Ovo je mjesto i njezino. Tko zna. Moglo bi se dogoditi. Moguće je. A on će čekati, htio je čekati, makar do samoga kraja. Ne znaš što je ljubav... Kako je pogrešna ta rečenica. Kako neistinita.

Ne, nije kao djed. “Ljubav prolazi,” rekao bi ponekad kao da je to stih njegove omiljene pjesme, “a hektari ostaju.” Jakob je tu re-čenicu vrlo često sam promišljao, pa i izgovarao – što bi Katji svaki put zasmetalo. Svejedno je zahtijevala da joj nakon razvoda isplati ono što joj kao suvlasnici pripada, kako god to bude mogao izvesti, da ona i Marlon “ne moraju gladovati”. Dakako da je bio šok to čuti. Prvi znak života nakon njihova iseljenja bila je ta vijest. Nije

loša u dobivanju onoga što želi. Kada je to rekla? I to je ono što želi? Novac? Šok je prevladan. To je njezino pravo, a on želi da joj bude dobro. Zbog njega se nitko ne treba brinuti. Negdje će uspjeti, nekako će uspjeti, kako je uspijevao uvijek.

Dobrih trideset metara nad njim kamion se približavao uz glasan zvuk, nalik na, kad bi to postojalo, raketu koja se sporo približava, no nije završio udarom, nego je samo postajao glasnijim dok se nije opet utišao i nestao, nadjačan i zamijenjen drugim zvukom. S vremena na vrijeme grmjelo je kao da netko – možda kakav div – stupa po nepričvršćenim željeznim pločama. Na vidiku nije bilo nikakvih zvijezda. Nije bilo vjetra. Kostja je tu i tamo postavio pokoje pitanje, nekoliko se puta nasmijao na mjestima gdje zapravo nije bilo ničega smiješnog, no inače nije rekao praktično ništa. Nikakav komentar. Kako je dobro ta priča činila Jakobu. Shvatio je ili počeo shvaćati zašto ljudi daju novac da bi negdje legli na kauč – ako se ondje stvari također odvijaju ovako, a onaj drugi budi ugodan i blagotvoran dojam da prema onome što čuje ne zauzima nikakav stav, nego samo sluša, upija i razumije. Kostja je ustao; protegnuo se i protresao noge; spremio se za pokret. I Jakob je ustao. Rekao mu je neka uskoro opet navrati. Da, odgovorio je Kostja. Rukovali su se. Snažan i topao stisak ruke. Inače, kako je kod tebe kod kuće, upitao je Jakob. Dobro, odgovorio je Kostja. Sve po starom. Uskoro napokon idem kući, za Uskrs su djevojčice dulje slobodne. Raduje se tome, rekao je. Doduše, on ponekad, kad ima novca, ide u Rose ili nekamo drugamo ili pozove neku k sebi, što njegova žena vjerojatno zna, vjerojatno i ona tu i tamo malo zastrani, ali razvod nikada ne bi došao u obzir. Išli su nekoliko koraka jedan uz drugoga do Kostjina bicikla. Kostja se sagnuo i nagurao porube hlaća u čarape. Uspravio se i pljunuo. Kod njih se to ne radi, rekao je, ljudi se ne rastaju.

“Da”, rekao je Jakob gledajući gore prema autocesti; htio je reći: Znaš, volim je. No nije to rekao, nego samo: “Čuvaj se na putu do kuće, Kostja.”

Gledao je za njim kako nestaje u tami. Čuo je kako nepodmazani lanac lupa i škripi po zupčaniku; onda su još jednom zazvečali zaštitni limovi: bila je to rupa na asfaltu, nastala od smrzavanja prije tri, četiri ili čak već pet zima, ondje kod zavoja, prije no što se cesta počinje penjati.

Bilo je kasno, ali Jakob nije bio umoran. Otišao je u ložionu i uzeo zaštitu za uši. Produžetak antene koji je sam načinio izgledao je malo neobično, morao je paziti da ga ne savije i da ni o što ne zapne, no prijem se popravio. Nije mnogo popio, dvije boce, ili možda čak samo jednu? Ugasio je svjetlo, izašao iz tople prostorije i gledao gore prema autocesti; opetovano se vidjelo kako snopovi svjetlosti lete crnim zrakom i to mu se sviđalo; ne oduvijek doduše, ali već neko vrijeme to mu se sviđalo. Doživljavao je to kao da je netko tu; kao da mu netko nešto govori. Nešto umirujuće. Nešto što je duboko u sebi odavno znao, ali do čega se nikada nije uspijevaao probiti. Sad je to jasno stajalo pred njim. Da stvari idu dalje. Unatoč svemu. Samo dalje. A tko bi trebao biti taj netko ako ne On koji je oduvijek u njegovu životu, kao i u životu svakog čovjeka, znao to ili ne, htio to ili ne. Sve se događalo onako kao što je moralo zato što je On tako odredio. Uzeo je Katju za ruku i doveo mu je. Darovao im je dijete. I onda je odveo Katju odavde kad je došlo vrijeme, jednako kao što je odveo i oca i Luisu, možda i njih zauvijek. Gospodin daje i uzima. Čini ono što je najbolje za sve, neovisno o tome što misli Jakob ili bilo tko drugi. To je istina koju je shvatio. Shvatio ju je u trenutku kad je vidio baršunastu ribicu na suvozačkome sjedalu, pa mu se iznenada pred očima pojavila davno zaboravljena rečenica, nekada izvezena na traci od bijeloga pamučnog platna i obješena nad Alexanderova vrata:

“Spasi me, Gospode, jer mi je voda došla do duše.”

Tu je shvatio istinu. Jednu i jedinu istinu. Ispunila ga je mirom i spokojem kakve nikada nije poznao, no već ih je neko vrijeme – zar to zapravo već nije tako godinama? – osjećao kod Alexandera i u tome se trenutku osjetio bliskim bratu kako to nije bilo još od

djetinjstva, možda još i bližim no onda. Ni Jakob više nije želio rat i više ga ne bi poželio nikada. Dva života koja su krenula iz iste točke tako različitim putevima – sad su se ponovno spojila; išla su istom dugom, prašnjavom, zemljanom, šljunčanom ili pješčanom cestom, istom cestom čiji se kraj ne može sagledati. Nema ni pobjede ni neuspjeha; postoji jedino ta cesta.

Odšetao je natrag do trijema i sjeo na svoje mjesto. Zatim se premjestio na ono gdje je prije sjedio Kostja. Da, bolje je. Odatle je bolje vidio ogradu autoceste i to kako povremeno farovi nekog vozila paraju noć. Bubnjao je prstima po hlačama, polagano, u tome nije bilo nikakva nestrpljenja. Zatim je Jakob stavio slušalice i upalio radio; okrenuo je gumbić još malo naprijed; tako je dobro; dovoljno glasno; violinski koncert; jamačno Haydnov, Beethovenov, Mozartov ili Schubertov, nikada ne puštaju ništa drugo.

REINHARD KAISER-MÜHLECKER austrijski je pisac rođen u Kirchdorfu an der Krems 1982., a odrastao na obiteljskoj farmi u Eberstälzenu, Gornja Austrija. Studirao je poljoprivredu, povijest i međunarodni razvoj u Beču, nakon čega je dulje boravio u Boliviji, Argentini, Njemačkoj i Švedskoj te preuzeo vođenje farme. “Vidim to kao neku vrstu obveze da svijet koji poznajem učinim opipljivim – nekome tko ga ne poznaje.” Njegov debitantski roman *Der lange Gang über die Stationen* (*Dug put po postajama*) objavljen je 2008., a potom su uslijedili romani *Magdalenaberg*, *Wiedersehen in Fiumicino* (*Ponovni susret u Fiumicinu*), *Roter Flieder* (*Crveni jorgovan*), *Schwarzer Flieder* (*Crni jorgovan*) i *Zeichnungen. Drei Erzählungen* (*Crteži. Tri priče*). Roman *Fremde Seele, dunkler Wald* (*Tuđa duša, mračna šuma*) bio je u užem izboru za Njemačku književnu nagradu 2016. godine. Roman *Enteignung* (*Izvlaštenje*) objavljen je 2019. Za svoja djela nagrađen je brojnim nagradama. Roman *Krivolovci* objavljen je u proljeće 2022. i nominiran je za Njemačku književnu nagradu i Austrijsku književnu nagradu te je nagrađen Bavarskom književnom nagradom 2022.

ANDY JELČIĆ diplomirao je anglistiku i germanistiku i magistrirao teoriju književnosti. Preveo je petnaestak drama i libreta te više od stotinu književnih djela (Shakespeare, Mozart, Auerbach, Rauchensteiner, Belting, Doderer, Musil, Sebald, Burnside, Winkler, Menasse, Ransmayr itd.). Dobitnik je nagrade DHKP-a za 2004. i državne nagrade Iso Velikanović za 2008. godinu, austrijske premije za posebno uspjeti prijevod austrijskoga autora svake godine od 2014. do 2023., uz iznimku 2017., nagrade Albert Goldstein 2016., 2018. i 2022. te Austrijske državne nagrade za književno prevođenje 2017. Dobio je više nagrada za kratke priče u Hrvatskoj i inozemstvu, između ostaloga MasterCardovu nagradu 2014., nagradu Slavko Kolar 2017. i nagradu Stjepko Težak 2018. i 2019. Autor je dvaju romana, *Godina seobe srca* i *85 000*, te zbirke eseja *Trideset portreta i poneka uvreda* i zbirke priča *Vrijeme hladnijih snova*. Član je DHKP-a, DHK-a i austrijskoga društva književnih prevodilaca, IGÜ. Bio je potpredsjednik CEATL-a, a trenutačno je organizator Zagrebačkih književnih razgovora, tradicionalne manifestacije starije od pola stoljeća.

NAKLADNIK Fraktura, Zaprešić
ZA NAKLADNIKA Sibila Serdarević
GLAVNI UREDNIK Seid Serdarević
UREDNIKA Sanja Jovičić
LEKTURA I KOREKTURA Nikolina Maletić
PRIJELOM Petra Pestić
DIZAJN NASLOVNICE Ivan Stanišić
TISAK GZH, Zagreb

ISBN 978-953-358-658-8

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 1210159
Prvo izdanje veljača, 2024.

DISTRIBUCIJA

Fraktura, Bregovita 7, Ivanec, HR 10290 Zaprešić
www.fraktura.hr | E: prodaja@fraktura.hr | T: +385 1 335 78 63

Certifikat sustava upravljanja kvalitetom u skladu
sa zahtjevima norme DIN EN ISO 9001:2015

ČITAJTE JOŠ U IZDANJU FRAKTURE

Karin Smirnoff *Djevojka u orlovim kandžama*
sa švedskog prevela Lana Momirski

Goran Babić *Živeći s Caligulom*

Mihaela Gašpar *Premještanje snova*

Julijana Adamović *Oče, ako jesi*

Branko Šömen *Molitva za Jasenovac*
sa slovenskog preveo Božidar Brezinščak Bagola

Ivana Sajko *The Story of a Man Who Collapsed Into His Notebook*
s hrvatskog prevela Rachael Daum

Valerija Cerovec *Hotel Horizont*

Snježana Banović *Kronika sretnih trenutaka*

Kristijan Vujičić *U ime oca i sina i kćeri*

Mejmanat Zolkadr Mirsadeki *Prije zimskog sna*
s perzijskog preveo Ebtehaj Navacy

Luka Ostojić *Tišina u osinjaku*

Lidija Deduš *ja se zovem lidija deduš*

Marija Andrijašević *Temeljenje kuće*

Lars Kepler *Pauk*
sa švedskog prevela Ivana Ramljak

Josip Mlakić *Izgaranje*

Anne Eekhout *Mary*
s nizozemskog prevela Josipa Dvoraček Užarević

Dino Pešut *Daddy Issues*
s hrvatskog preveo Vladislav Beronja

Magdalena Blažević *Sezona berbe*

Joanna Bator *Gorko, gorko*
s poljskog preveo Mladen Martić

Ivana Šojat *Rogus*

Slobodan Šnajder *Andeo nestajanja*

David Grossman *Osmijeh kozleta*
s hebrejskog prevela Andrea Weiss Sadch

Elia Barceló *Boja tišine*
sa španjolskog prevela Željka Somun

Hildegard E. Keller *Kakvima se činimo*
s njemačkog prevela Nadežda Čačinović

Péter Nádas *Strahotne priče*
s mađarskog prevela Xenia Detoni

Julia Franck *Svjetovima daleko*
s njemačkog prevela Latica Bilopavlović Vuković

Douglas Stuart *Mladi Mungo*
s engleskog prevela Petra Pugar

Juan Gómez-Jurado *Crvena kraljica*
sa španjolskog prevela Ivana Jandras Szekeres

Miljenko Jergović *Mudrost poraza, ludost pobjede*

Dora Šustić *Psi*

Carsten Jensen *Mi, utopljenici*
s danskog prevela Sandra Ljubas

Geir Gulliksen *Dovoljno dobar za tebe*
s norveškog prevela Anja Majnarić

Doireann Ní Ghríofa *Duh u grlu*
s engleskog preveo Krešimir Sučević Mederal

Ben Lerner *Škola Topeka*
s engleskog prevela Dragana Vulić Budanko

Miljenko Jergović *Inšallah, Madona, inšallah*

Maxim Biller *Šest kovčega*
s njemačkog prevela Patricija Horvat

Fernando Aramburu *Čiope*
sa španjolskog prevela Željka Somun

Antonio Scurati *M. Čovjek providnosti*
s talijanskog prevela Ana Badurina

Jorge Bucay *Put mudrosti*
sa španjolskog prevela Ana Stanić

Ariel Magnus *Eichmann u Buenos Airesu*
sa španjolskog prevela Ela Varošaneć Krsnik

Eva García Sáenz de Urturi *Akvitanija*
sa španjolskog prevela Silvana Roglić

Mohamed Mbougar Sarr *Najskrovitiji spomen na ljude*
s francuskog prevela Ursula Burger

Camille Laurens *Djevojčica*
s francuskog prevela Vlatka Tor

Andrzej Stasiuk *Lađar*
s poljskog preveo Mladen Martić

Alaa Al Aswany *Republika himbe*
s arapskog preveo Daniel Bučan

Jurij Andruhovych *Radio Noć*
s ukrajinskog prevele Dariya Pavlešen i Ana Dugandžić

Stefan Hertmans *Uspón*
s nizozemskog prevela Romana Perećineć

Ova i druga naša izdanja potražite na WWW.FRAKTURA.HR
+385 1 335 78 63, prodaja@fraktura.hr